

การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

ปริญญานิพนธ์

ของ

พันเอกหญิง นงาณัฏ์ คงเศรษฐกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชนิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นางงค์ คงเศรษฐกุล.(2549). การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ. ปริญญาโท กศ.ด.

(พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศิริ จีระเดชากุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรุฒิ บัดโธสง.

งานวิจัยเรื่อง การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ เป็นการเผยให้เห็นภาคปฏิบัติการ
วาทกรรมของอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านระบบการกำจัดขยะและของเสีย รวมถึงสร้างคนเก็บขยะขึ้นและ
สถาปนาความเป็นอื่นให้ได้อย่างแยบยล โดยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม

คนเก็บขยะในการรับรู้ของสังคมไทยมีฐานะเป็นคนกลุ่มเสี่ยง ชนชั้นต่ำและเป็นคนล็กเล็ก
ขโมยน้อย พื้นที่การทำงานของพวกเขาคือ กองขยะที่สกปรกและมีความแปลกแยก ด้วยวิธีการ
ดำรงชีวิตและการทำงานในพื้นที่ดังกล่าว ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของคนเก็บขยะจึงถูกกระทำให้มี
ความเป็นอื่น งานวิจัยนี้ต้องการเผยให้เห็นถึงภาคปฏิบัติการวาทกรรมของอุดมการณ์ทุนนิยมที่มี
พื้นฐานความคิด การสร้างกำไรสูงสุดและใช้ต้นทุนต่ำสุด กระบวนการผลิต/การบริโภคที่มากเกินไปจน
จำเป็นและทิ้งขว้างสิ่งที่ไม่ต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดจึงสร้างขยะขึ้นจำนวนมหาศาลในสังคม ยิ่งไปกว่า
นั้นภาคปฏิบัติการวาทกรรมว่าด้วยการนำขยะมาหมุนเวียนผลิตสินค้าใหม่ยังได้สร้างความชอบธรรม
ให้กับการดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม คนเก็บขยะจึงถูกสร้างขึ้นในกระบวนการนี้โดย
อุดมการณ์ทุนนิยมให้มีฐานะเป็นชายขอบของสังคม งานวิจัยนี้ยังเผยให้เห็นถึงอำนาจของความรู้ใน
การสร้างมายาคติของการพอกพูนขยะที่ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติธรรมดาและมีความจำเป็นสำหรับการ
พัฒนาประเทศอีกด้วย

การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

บทคัดย่อ

ของ

พันเอกหญิง นงาณัฏฐ์ คงเศรษฐกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

พฤษภาคม 2549

THE CONSTITUTION OF THE GARBAGE COLLECTOR AS THE OTHERNESS

AN ABSTRACT

BY

COLONEL NAPANG KONDSETTHAGUL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education degree in Development Education
at Srinakharinwirot University

May 2006

Napang Kongsetthagul.(2006). *The Constitution of the Garbage Collector as the Otherness*. Dissertation, Ed.D.(Development Education). Bangkok : Grauate School ,Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Napaporn Havanon , Asst. Dr. Pensiri Jeradechakul , Asst. Prof. Dr. Surawut Padthaisong

The research entitled 'The Constitution of the Garbage Collector as the Otherness' is the disclosure of the discursive practice of the capitalist ideology through refuse disposal system and waste disposal including building up the garbage collector and constituting the otherness ingeniously by using discourse analysis.

The garbage collectors are perceived by Thai society as risk group, low class and pilfering. Their workplaces are garbage dump, dirty and isolated. Such conditions constitute the subject position of the garbage collectors as the otherness. This study reveals the discursive practice of capitalist ideology which is based on the maximization of profit and minimization of cost. The production process, the over-consumption and endless refuse create enormous garbage. Moreover, the recycle discourse has legitimized the existence of the capitalist economy. The garbage collectors are constituted by capitalist ideology as marginal. This study also reveals the power of knowledge in constructing the myth of garbage increment as normal and necessary for development.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

ของ

นางงค์ คงเศรษกุล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2549

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ปัดโธสง)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร. อุษณีย์ ธโนศวรรย์)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะที่นำเสนอบัณฑิตวิทยาลัยนี้ได้ผ่านกระบวนการสร้างความเป็นนักวิชาการโดยความกรุณาฝึกฝนจากอาจารย์ทั้งสามท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์ ประธานคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศิริ จิระเดชากุลและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรุติ บัดโธสง คณะกรรมการควบคุมปริญญาโท ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูที่ศิษย์ได้สัมผัสด้วยความซาบซึ้งและรู้สึกเป็นพระคุณท่วมท้นทั้งเมื่อนี้และเมื่อหน้า อีกทั้งความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ และ อาจารย์ ดร. อุษณีย์ ธโนศวรรย์ เป็นคณะกรรมการสอบปริญญาโทในการชี้แนะให้พื้นที่ทางความรู้ที่เกิดความรอบคอบและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางการดำเนินงานวิจัยต่อไปในอนาคต

ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์และครูเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสรรค์สร้างผลงานทางวิชาการให้เป็นเสียงแทนคนเก็บขยะให้ได้เผยออกสู่สาธารณะให้สังคมได้รับรู้รับทราบ กล่าวได้ว่าความสำเร็จในครั้งนี้เกิดจากการให้คำแนะนำ การโอบอุ้มและการดูแลของเหล่าคณาจารย์ ผู้วิจัยจึงกราบขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านมา ณ. โอกาสนี้

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังขอขอบคุณสำหรับแรงใจที่ได้รับจาก พันเอก ดร. จิระศักดิ์ สุขวัฒนา ผู้อำนวยการกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของผู้วิจัย รวมทั้งครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนร่วมรุ่นด้วยดีเสมอมา การผลักดัน การเกื้อหนุน เต็มเต็มให้กำลังใจต่อผู้วิจัยในครั้งนี้ทำให้ปริญญาโทเสร็จสิ้นได้อย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยต้องขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดากลุ่มผู้ที่เก็บขยะทั้งหลายนั้น ทุกๆท่านต่างก็เป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้ปริญญาโทนี้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และท่านทั้งหลายยังมีส่วนสำคัญในการเปิดโลกแห่งความจริงที่ข้าพเจ้าเองไม่เคยได้มีโอกาสได้รับรู้ และเมื่อได้รับรู้แล้วจึงเกิดเป็นทัศนคติมุมมองใหม่ต่อแนวคิดเรื่องการจัดการขยะในสังคม และพร้อมที่จะเป็นเสียงพูดแทนท่านในทุกโอกาส

นางงค์ คงเศรษฐกุล

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ.....	1
ปัญหาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
ส่วนที่หนึ่ง: ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะ.....	9
ส่วนที่สอง: อุดมการณ์ที่นิยมกับคนเก็บขยะผลพวงของการพัฒนา.....	13
ส่วนที่สาม: ภาวปฏิบัติการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ.....	18
การสร้างการรับรู้ความเสี่ยงจากขยะและกระบวนการจัดการปัญหาขยะ	19
การสถาปนาอำนาจความรู้ในการสร้างการรับรู้ความเสี่ยง	
และการจัดการปัญหาขยะ.....	22
การสร้างความรู้และการจัดการขยะผ่านความเป็นสถาบัน	
และผู้เชี่ยวชาญ.....	27
กระบวนการจัดการขยะผ่านการกำหนดระเบียบวินัยกฎเกณฑ์.....	31
การสถาปนาให้คนเก็บขยะเป็นชนชั้นต่ำในอาชีพ.....	32
การสถาปนาคนเก็บขยะให้เป็นกลุ่มเสี่ยงภัย.....	36
ส่วนที่สี่ : ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ.....	40
ส่วนที่ห้า : กรอบแนวคิดการวิจัย.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
การวิเคราะห์วาทกรรม.....	46
สนามวาทกรรม.....	48
การเข้าสู่สนาม.....	50
การวิเคราะห์ด้วบท.....	52

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 พื้นที่กองขยะและเส้นทางเดินขยะ	53
การเดินทางสู่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช.....	53
ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่.....	69
เส้นทางเดินของขยะ.....	74
5 คนเก็บขยะ: เส้นทางเดินชีวิตและวิถีการดำรงอยู่.....	87
เส้นทางเดินชีวิตของคนเก็บขยะ.....	87
คนเก็บขยะถูกปฎิเสธจากชนชั้นต่ำสุด.....	88
จากคนคุ้ยขยะอิสระสู่แรงงานรับจ้างคัดแยกขยะ.....	96
เรื่องเล่าจากนาง.....วิถีชีวิตขาล้าง.....	102
เรื่องเล่าของชีวิตที่ต้องการไปให้พ้นจากการถูกเรียกว่า "คนเก็บขยะ".....	107
6 อุดมการณ์ทุนนิยมในระบบการกำจัดขยะและของเสียกับคนเก็บขยะ.....	117
สังคมทันสมัย:แบบแผนการบริโภคที่ผลิตภัณท์ถูกทำให้กลายเป็นขยะ.....	118
เจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมในระบบการจัดการปัญหาขยะและ ของเสีย.....	121
วาทกรรมการจัดการขยะและของเสียที่ว่าด้วยการบิดเบือนความรับรู้ ความเสี่ยง.....	123
ภาคปฏิบัติการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงและวิธีการจัดการขยะของรัฐ.....	124
การทำให้ "ปัญหาขยะและของเสีย" เป็นการจัดการของรัฐ.....	125
การให้นิยามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียง ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ.....	127
การทำให้ขยะหายไปด้วยเทคนิควิธี: วัฏกรรมของระบบ การกำจัดขยะ/ของเสีย.....	128
เกณฑ์และค่ามาตรฐานของมลพิษ: การสร้างการยอมรับความเสี่ยงขยะและของเสีย.....	132
การเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม : การบิดเบือนการรับรู้ในความเสี่ยงจากมลพิษ.....	134

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

หน้า

6 (ต่อ)

วาทกรรมการจัดการขยะและของเสียที่วัดด้วยกระบวนการรีไซเคิล	135
การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา	
สิ่งแวดล้อมด้วยการรีไซเคิล.....	136
กระบวนการรีไซเคิล:มายาคติของอุตสาหกรรมพัฒนายั่งยืนโดยรัฐ..	137
การสร้างความรู้และความหมายให้การกำจัดขยะแบบรีไซเคิล.....	138
การสร้างบรรทัดฐานทางสังคมในการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง.....	139
ธุรกิจรีไซเคิล: การสร้างรูปธรรมของการทำให้ขยะกลายเป็นสินค้า.....	145
ภาพลักษณ์ธุรกิจรีไซเคิล :การสร้างความรู้และการยอมรับต่อสังคม...	146
การสร้างวัฒนธรรมคัดแยกขยะการรีไซเคิลภายใต้อุดมการณ์ค้า.....	148
การสร้างพิธีกรรมเพื่อรองรับวัฒนธรรม	
การคัดแยกขยะและเพิ่มพูนสินค้าขยะ.....	152
ธนาคารขยะและระบบแฟรนไชส์ : การขยายเครือข่ายธุรกิจรีไซเคิล.....	155
การผลิตซ้ำกระบวนการรีไซเคิล	
ผ่านจัดการฝึกอบรมความรู้การทำธุรกิจรีไซเคิล.....	156

7 กระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ..... 157

พวกกู้ภัยและพวกคนชั้นต่ำ:ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ....	158
กระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ.....	161
ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ: นิยามที่ถูกติดกับพื้นที่ทางสังคม.....	163
ภาคปฏิบัติการอำนาจ/ความรู้ในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ...	165
วาทกรรมผู้มีความรู้/ไม่มีความรู้: ภาคปฏิบัติการเบียดขับคนเก็บขยะ	
ให้กลายเป็นชนชั้นต่ำ.....	166
วาทกรรมสุขภาพดี/เสี่ยงภัยกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ.....	171
วาทกรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ: ภาคปฏิบัติการสร้างคนเก็บขยะให้เป็น	
“ซีซีโมย”.....	177
ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ: วิธีชีวิตที่ถูกทำให้เป็นปรกติธรรมดา.....	181
บทสรุปการรื้อถอนอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ	183

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม.....	189
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แนวทางสนทนาผู้ให้ตัวบท.....	198
ภาคผนวก ข การสนทนาตัวบท.....	215
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	223

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญ

ในชีวิตประจำวันของสังคมเมืองอันเต็มไปด้วยผู้คนมากมายและวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาพของเด็กหน้าตามอมแมมขายพวงมาลัย หรือภาพขอทานพนมมือขอเงิน เมื่อรถหยุดรอสัญญาณไฟหรือจะเป็นภาพอีกชีวิตหนึ่งของความเข้าใจซึ่งคนทั่วไปเรียกพวกเขาว่า "คนเก็บขยะ" หรือ "คนคุ้ยขยะ" ที่มีทั้งคนแบกถุงแบกกระสอบใบใหญ่ หรือคนที่ใช้รถจักรยานยนต์พ่วงเดินทางตะเวนเก็บหาข้าวของตามถังขยะ หรือคนที่ใช้จักรยานสามล้อมีกะบะใส่ของข้างหน้า ที่เรียกว่า ซาเล้ง ในการตะเวนหาของจากกองขยะและรับซื้อของเก่าด้วย ซึ่งภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะในความรู้ผู้คนโดยทั่วไป คือ กลุ่มคนจน สกปรก ด้อยค่า น่ารังเกียจ ไม่น่าไว้วางใจ รกหูรกตา เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความไม่พัฒนาและล้าสมัยของประเทนั้นๆ สมควรที่รัฐจะต้องจัดระเบียบให้ออกไปให้ไกลอยู่ที่ชายขอบของสังคม และประเพณีปฏิบัติต่อพวกเขาได้อย่างละเลย ไม่ใส่ใจใยดี ในขณะเดียวกันเสียงที่เป็นคำอธิบาย เสียงที่บอกความคิด และความต้องการของพวกเขาเหล่านั้น กลับกลายเป็นเสียงที่ปราศจากคนสนใจไม่มีใครได้ยิน คนกลุ่มต่างๆที่ถูกจัดระเบียบให้อยู่ ณ ชายขอบของสังคมเหล่านี้มีความสำคัญเช่นไร เราจะเข้าใจสังคมของเราโดยไม่ต้องสนใจต่อพวกเขาได้หรือไม่

สำหรับสังคมสมัยใหม่แล้ว "ขยะ" จะเป็นสิ่งปกติซึ่งเป็นผลพวงของวงจรชีวิตสมัยใหม่ ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มีสาระสำคัญอยู่ที่ การผลิต การบริโภค และการทิ้งขว้าง (production-consumption-disposal cycle) แต่เดิมนั้น " ขยะ" ไม่ใช่ปัญหาของชุมชน ขยะที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิตจากธรรมชาติและสามารถย่อยสลายไปด้วยกลไกธรรมชาติ แต่เมื่อประเทศถูกครอบงำด้วยการพัฒนาสู่ความทันสมัยและความเป็นอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตและเทคโนโลยี ผู้คนหลังไหลกันเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ วิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของคนเราก็ซับซ้อน มีขยะเกิดมากขึ้นและองค์ประกอบของขยะต่างไปจากเดิม เป็นวัสดุที่ย่อยยากหรือย่อยไม่ได้เลย ปัญหาขยะล้นเมืองก่อตัวมากขึ้นตามหัวเมืองใหญ่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของไทยกำลังถูกคุกคามด้วยขยะที่ทุกคนช่วยกันผลิตขึ้นมา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2547 ที่ผ่านมา สำนักข่าวเอเอฟพีได้รายงานข่าวเรื่อง ขยะจะท่วมกรุงเทพเผยแพร่ไปทั่วโลก โดยผลรายงานตรวจสอบสภาวะแวดล้อมไทยของธนาคารโลก เมื่อ ปี 2546 รายงานว่า คนเมืองกรุงผลิตขยะออกมาโดยเฉลี่ยแล้วคนละ 1.3 กิโลกรัมต่อวัน หากคิดว่างกรุงเทพมหานครมีประชากรประมาณ 10 ล้านคน ขยะที่กรุงเทพฯ ในแต่ละวันจะมีทั้งสิ้นประมาณ 13 ล้านตัน ที่จะเป็ปัญหาต่อประเทศในอนาคต(เทศมองไทย. 2547: 102) ซึ่ง

วิธีการกำจัดขยะโดยการจัดการของรัฐไม่ว่าจะเป็นวิธีการใดๆ ทั้งการฝังกลบ การทำ ปุ๋ยหมักและการเผาไหม้มีข้อจำกัดมากมายส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพอย่างมากจนไม่สามารถแก้ปัญหาขยะล้นเมืองได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดเก็บขยะได้เพียงร้อยละ 60-80 เท่านั้น ขยะเหล่านั้นมีเพียงร้อยละ 20 ที่สามารถนำไปฝังกลบได้อย่างถูกต้อง นอกนั้นถูกปล่อยกองทิ้งให้สลายตัวตามธรรมชาติและก่อให้เกิดปัญหามลพิษในหลายพื้นที่จนกลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ขยะจึงเป็นเรื่องที่ไม่ธรรมดาอีกต่อไป ขยะซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการของชุมชนถูกทิ้งขว้าง ปล่อยให้ตกค้าง เน่าเหม็นจนเป็นที่น่ารังเกียจ ทำให้บ้านเมืองสกปรก เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์และพาหะนำเชื้อโรคต่างๆ เกิดการปนเปื้อนของสารพิษ แหล่งน้ำเน่าเสีย ก่อความรำคาญและมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมากมายซึ่งล้วนแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยในยุคสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยี เป็นสังคมที่ละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับขยะ

ข่าวความขัดแย้งเกี่ยวกับขยะที่ปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ เรื่อยมา ได้แสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของปัญหาขยะที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น มติชนรายวันฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2538 พาดหัวข่าวว่า “โรงงานแซ่แข็งร้องสุดทนสุขาภิบาลรุมถมขยะติดรั้ว” ฉบับวันที่ 22 มีนาคม 2538 “ร้องขยะเหม็นมาเป็นพิษ” ชาวบ้านและชุมชนต่างไม่ยอมรับการนำขยะมาทิ้งหรือจัดการในพื้นที่ชุมชนของตนเองอีกต่อไป ข่าวสด ฉบับวันที่ 11 กรกฎาคม 2543 พาดหัวว่า “ตาย 25 เจ็บเป็นร้อย ภูเขาขยะ ถล่มทับชาวบ้าน” การจัดการขยะจึงมิใช่เพียงเรื่องของการหาหลุมกลบหรือ การหาที่ทิ้งขยะเท่านั้น รายงานการวิจัยของ โรงเรียนแพทย์สุขอนามัยและเวชศาสตร์เขตร้อน กรุงเทพมหานคร จากวารสารสิ่งแวดล้อม ฉบับ มกราคม-มีนาคม 2546 พบว่า มารดาที่อยู่ใกล้กับกองขยะและแหล่งกำจัดขยะมีความเสี่ยงคลอดลูกออกมาเป็นปัญญาอ่อนถึงร้อยละ 40 และมีโอกาสเสี่ยงคลอดลูกพิการตั้งแต่กำเนิดอีกร้อยละ 33 จากรายงานดังกล่าวเป็นเพียงผลที่เกิดขึ้นเฉพาะผู้ที่อยู่ใกล้กองขยะเท่านั้นแล้วสำหรับผู้ทำงานคลุกคลีกับกองขยะเช่น คนเก็บขยะจะเป็นอย่างไร มีใครนึกถึงเขาเหล่านั้นบ้าง

นอกจากปัญหาจากขยะทั่วไปแล้ว ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารอย่างรวดเร็ว ปัญหาขยะพิษจากเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์กำลังเป็นปัญหาคุณภาพชีวิตของคนเราได้โดยไม่รู้ตัว จากรายงานการศึกษาผลกระทบของการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศจีน ที่เมืองกุ้ยหยู มณฑลกว่างตุง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนโฉมหน้าจากหมู่บ้านที่ยากจนปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักมาเป็นศูนย์กลางธุรกิจแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ สภาพผืนนาได้กลายมาเป็นภูเขาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในระยะเวลาเพียง 6 ปีเท่านั้น ในแต่ละวันชาวบ้านต้องหายใจในอากาศที่สกปรกทำให้สุขภาพอ่อนแอลง มีปัญหาโรคทางเดินหายใจและโรคผิวหนัง ส่วนน้ำใต้ดินมีกลิ่นเหม็นเน่าจนทำให้ชาวบ้านบริโภคไม่ได้จึงต้องซื้อน้ำดื่มจากเมืองอื่น (ฐิตินันท์ ศรีสถิต; และอวยพร แต้ชูตระกูล. 2547: 20-28) ประเทศไทยเองแม้ไม่มีการใช้แรงงาน คนแยกชิ้นส่วน ขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นล่ำเป็นสัน แต่นโยบายรัฐบาลในระบบการกำจัด

ขยะโดยวิธีการใช้ซ้ำและการหมุนเวียนกลับมาใช้อีก ผู้ที่ยังชีพด้วยการเก็บค้ายขยะไปขาย คือ คนเก็บขยะจึงเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่คัดเลือกและแยกขยะกลับเข้าสู่วงจรการผลิต ต้องเผชิญกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษและชะตากรรมที่เลวร้ายต่อไป เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องขยะ คราวใด รัฐบาล มุ่งที่จะแก้ไขปัญหามลพิษเชิงเทคนิคที่ปลายเหตุแต่เพียงอย่างเดียว โดยมิได้นึกถึง ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนเก็บขยะเลย

อันที่จริงคนเก็บขยะถูกสร้างขึ้นตามแนวความคิดการแบ่งงานกันทำในระดับสังคม เช่นเดียวกับอาชีพอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น อาชีพแพทย์ พยาบาล วิศวกร อาจารย์ นักธุรกิจ และอื่นๆ โดยเฉพาะอาชีพแพทย์และพยาบาลที่ต้องคลุกคลีกับสิ่งสกปรก เช่น เชื้อโรค สารเป็นพิษที่คัดหลั่งออกมาจากผู้ป่วย เช่นเดียวกับที่คนเก็บขยะต้องทำงานคลุกคลีกับเชื้อโรคในกองขยะ แล้วเพราะเหตุใด การยอมรับถึงควมมีตัวตนในสังคมของทั้งสองอาชีพจึงต่างกันโดยสิ้นเชิง ในขณะที่อาชีพอื่นๆ ได้รับการยกย่องและมีตัวตน มีพื้นที่ทางสังคม แต่คนเก็บขยะถูกมองว่าเป็นคนจรจัด เป็นคนสกปรก น่ารำคาญ เป็นคนไม่รู้หนังสือ เต็มไปด้วยเชื้อโรค น่ารังเกียจ จึงถูกกีดกันและจัดระเบียบให้ไปอยู่ที่ ชายขอบของสังคม ดังเช่นปรากฏการณ์ที่พบเห็นและเกิดขึ้นเสมอๆ เมื่อคราวประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ การจัดการประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจแห่งเอเชีย-แปซิฟิก(เอเปค)2003 ที่ได้ ปิดฉากลงด้วยความสำเร็จอย่างเรียบร้อยและสวยงาม หรือไม่ว่าจะเป็นการประชุมต่างๆในคราวใด ก็ตาม เบื้องหลังของฉากภาพอันสวยงามของประเทศไทยนั้น รัฐบาลและกรุงเทพมหานครพยายามจะ ปิดบังภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่เบียดเบียนจากมาตรฐานความเป็นสังคมเมืองที่พัฒนาแล้ว ภาพของ ความคิวิไลซ์ ความทันสมัยและความเจริญเติบโตที่รุดหน้าอยู่ตลอดเวลา เป็นภาพลักษณ์ของสังคมที่ถูกจัดวางให้อยู่ ณ ตำแหน่งสูงสุดของความก้าวหน้าเหนือสังคมใดๆ ในขณะเดียวกันผู้คนที่ถูกจัดให้เป็นชายขอบของสังคมถูกประณามและให้คุณค่าว่า เป็นตัวปัญหา เป็นคุณลักษณะที่แตกต่างหรือ เข้ากันไม่ได้กับกรอบความคิดของสังคมส่วนใหญ่ มีความเป็นอื่นของการพัฒนา เป็นความผิดปกติที่สังคมควรที่จะแก้ไขให้หมดไป สังคมได้จัดวาง "ตำแหน่งแห่งที่" ให้ผู้คนกลุ่มต่างๆเหล่านี้ในทิศทาง ตรงกันข้ามกับความเป็นศูนย์กลาง โดยการเข้ามาควบคุมและจัดระเบียบไว้ ณ ที่ชายขอบของสังคม เมืองที่ถูกให้ความหมายว่า เป็นพื้นที่แปลกแยก มีลักษณะที่เป็นภาพลักษณ์ บ่งบอกถึงความหมาย ของความเป็นอันตราย ความเสี่ยง ความไร้ระเบียบ ความเปื้อนพิษและความสกปรก(พิเชษ สายพันธ์. 2541: 48-59) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมกันทั้งด้านวิธีการ ดำรงชีวิต การทำงาน ความเป็นอยู่และความไม่เท่าเทียมกันด้านสภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบัน

หากเราตระหนักถึงความสำคัญของคนเก็บขยะและมีคำถามต่อพวกเขาว่า คนเก็บขยะคือ ใครและมีวิถีชีวิตอย่างไร คำถามเหล่านั้นอาจจะเป็นเพียงคำถามทั่วไป แต่ประเด็นคำถามที่สำคัญ

มากไปกว่านั้นคือ คนเก็บขยะถูกจัดระเบียบให้เป็นชายขอบของสังคมและถูกทำให้กลายเป็นอื่นได้อย่างไร คำถามเหล่านี้คงจะไม่มีคำตอบและไร้สาระหรืออาจจะไม่มีคำถามเหล่านี้เกิดขึ้น หากเราเชื่อว่า สังคมใดๆต้องมีคนจน/คนรวย คนเก็บขยะและความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนั้นถูกทำให้เชื่อว่าเป็นภาวะปกติธรรมดาของคนจนในสังคมซึ่งเป็นไปตามชาติกำเนิด เป็นไปตามธรรมชาติที่มีมาแต่เดิม เป็นลักษณะเฉพาะตัวหรือการกล่าวว่าเป็นชะตาชีวิตจากกรรมเก่า โดยไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใดๆกับการเปลี่ยนแปลงและมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งถือว่าการตกลงร่วมกันอย่างเท่าเทียมของคนในสังคม ด้วยอำนาจความรู้ที่กล่าวว่าเป็นธรรมดาคนที่แข็งแรงกว่า เข้มแข็งกว่าเท่านั้นที่จะอยู่รอดได้ ตามแนวความคิดวิวัฒนาการนิยม(evolutionism) หรือที่เรียกว่า ลัทธิดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism) โดยทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติที่กล่าวว่า ผู้เข้มแข็งเท่านั้น คือ ผู้อยู่รอด(survival of the fittest) คนที่อ่อนแอหรือด้อยคุณสมบัติก็ต้องตายสาบสูญไป(เสนอห์ จามริก. 2546: 14) ชีวิตทางสังคม(social life) คือ การแข่งขัน ชีวิตที่ดีที่สุดจะถูกจัดลำดับไว้บนสุดและชีวิตที่อ่อนแอมากที่สุดถูกจัดไว้ในลำดับล่างสุดของการจัดลำดับชั้นทางสังคม (Spencer cited by Eitzen; & Smith. 2003: 15-16) ด้วยฐานคิดที่เชื่อว่าเป็นหลักความจริงตามธรรมชาติ การพูดถึงคนชายขอบ เช่น คนเก็บขยะ ตามแนวความคิดเช่นนี้ จึงดูประหนึ่งว่า จะเป็นการพูดถึงคนเก็บขยะที่ไม่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องอย่างไรกับผู้อื่นเลยแม้แต่น้อย ด้วยความเชื่อที่ยึดติดคิดไปว่าเป็นเรื่องทางธรรมชาติหรือเป็นโชคชะตาของชีวิต ซึ่งแม้แต่คนเก็บขยะเองก็ยังเชื่อว่าเป็นชะตากรรมชีวิตของตนเองที่ต้องรับใช้กรรม ผู้คนในสังคมจึงพร้อมที่จะไม่ใส่ใจกับคนเก็บขยะเพราะเห็นว่าไม่มีความเกี่ยวข้องและไม่สำคัญ สังคมก็เลยไม่สนใจที่จะรับรู้ ไม่มีโอกาสเข้าใจและไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องไปทำความเข้าใจเรื่องราวของคนเก็บขยะหรือคนชายขอบกลุ่มอื่นๆ

กระบวนการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะจึงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นพร้อมกับการสถาปนาอำนาจของความเป็นศูนย์กลางโดยการจัดการของรัฐที่มีมิติซับซ้อน หลายประการ ในขณะที่คนเก็บขยะถูกกีดกันไปอยู่ที่ชายขอบสังคมนั้น มิได้หมายความว่า จะไม่มีความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง แต่ยังมีความสัมพันธ์ที่ขึ้นตรงต่อกันอันเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กระบวนการพัฒนาที่เน้นเอาการใช้ประโยชน์สูงสุดและกำไรสูงสุดทางเศรษฐกิจเป็นหลัก คนเก็บขยะไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ พวกเขาไม่เพียงมีช่องทางน้อยมากที่จะเข้าถึงทรัพยากรและการแบ่งปันผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่พวกเขายังถูกมองเป็นเพียงแค่ปัจจัยการผลิต เป็นแรงงานราคาถูก เป็นแหล่งทรัพยากรและเป็นตลาดระบายสินค้า สภาพสังคมไทยที่มุ่งไปในทิศทางการขยายตัวและความรุ่งเรืองด้านอุตสาหกรรม “คนเก็บขยะ” แม้จะได้รับผลกระทบและอันตรายจาก “ขยะ” ความเป็นอื่นของการพัฒนา แต่เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยซึ่งรัฐเห็นว่าจะต้องเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ ในความสัมพันธ์เชิง

การพึ่งพาซึ่งกันและกันของการเป็นคนผลิตขยะกับคนเก็บขยะจึงถูกปฏิเสธ คนเก็บขยะถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไร้คุณค่า ไร้ระเบียบและไม่ใช่ที่พึงประสงค์ รัฐใช้มาตรการและกฎเกณฑ์เข้ามาจัดระเบียบและสถาปนาความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ จนกลายเป็นภาพลักษณ์ด้านลบในสำนึกของผู้คนทั่วไปเพื่อดำรงความชอบธรรมของการพัฒนาต่อไป

ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนั้นถูกสร้างขึ้นด้วยวิธีคิดแบบคู่ตรงกันข้าม(binary opposition) ที่ให้คุณค่าและอำนาจแก่ฝ่ายหนึ่งเป็นเอกและอีกฝ่ายเป็นอื่น สังคมจึงประกอบไปด้วยสังคมที่รวยกับสังคมที่จน สังคมที่เป็นระเบียบกับสังคมที่ไร้ระเบียบ สังคมที่สะอาดและสังคมที่สกปรก ความเป็นคู่ตรงกันข้ามกันของสังคมถูกสร้างให้เป็นความจริงอย่างสมบูรณ์โดยที่ไม่มีข้อสงสัยหรือไม่มี การตั้งคำถาม ว่า ความเป็นคู่ตรงกันข้ามของสรรพสิ่ง ความรวย/ความจน ความสะอาด/ความสกปรก ความปกติ/ความไม่ปกตินั้นถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร หรือมีที่มาที่ไปได้ได้อย่างไร ใครเป็นผู้สร้างหรือผู้กำหนดและมีเจตจำนงอันใดเคลือบแฝง หรือไม่ อย่างไร

การศึกษาให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนในการสถาปนาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะครั้งนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวนี้ ด้วยวิธีวิทยาที่ต่างไปจากมุมมองทั่วไป ผู้วิจัยจึงใช้แนวทางการวิเคราะห์วาทกรรม(discourse analysis)ของมิเชล ฟูโก นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสแนวคิดหลังสมัยใหม่เป็นหลักในการสืบค้น เพื่อเผยให้เห็นถึงเจตจำนงของการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ และเผยให้เห็นตรรกะและความแยบยลของกลไกอำนาจต่างๆ ที่ใช้ในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ในรูปของการทำตามหลักวิชาผ่านบรรทัดฐานทางสังคม(norm)ซึ่งสังคมเป็นผู้กำหนดรวมทั้งภาคปฏิบัติการตอกย้ำ ผลิตซ้ำความเป็นจริง(truth)นั้นให้เป็นความจริงเสียยิ่งกว่าความจริงใดๆ ด้วยบทบาทหน้าที่ของบุคคลและระบบการให้คุณค่าตามตำแหน่งแห่งที่ในสังคม(subject position)ที่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกันในแต่ละวัฒนธรรม จนกลายเป็นกระบวนการที่สังคมรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ มีความถูกต้องและมีความชอบธรรม แม้แต่ในกลุ่มคนเก็บขยะด้วยกันเองยังมีการจัดลำดับช่วงชั้นภายในของสังคมชายขอบด้วยกันเองให้กลายเป็นชายขอบของชายขอบได้โดยไม่รู้สึกรู้ส

ในการศึกษาวิเคราะห์ การสถาปนาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการที่จะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับมโนทัศน์หรือแนวคิดเรื่องอำนาจ เพราะความเป็นอื่นของคนเก็บขยะมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง แต่จะเป็นการทำงานของอำนาจและกลไกเครื่องมืออำนาจ ซึ่งเป็นอำนาจเชิงบวกในรูปของความรู้หลักวิชาการ(knowledge) ในการสร้างความจริงและก่อให้เกิดอำนาจขยายได้ต่อไปจนเกิดเป็นระบอบของความจริงได้ (Hall Stuart. 1997: 49-51) ด้วยความรู้วิทยาศาสตร์ในการแบ่งแยกและจัดประเภทกลุ่มคน ด้วยการให้คุณค่าและการจัดลำดับตามความสามารถและประสิทธิภาพของการทำงาน ในความหมายของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่วัดจากรายได้และทรัพย์สิน

ซึ่งเป็นความหมายที่ผูกติดกับวัตถุและสร้างความสำคัญ/ไม่สำคัญให้กับบุคคล คนเก็บขยะถูกจัดว่าไม่มีความสำคัญจึงถูกปฏิเสธ ถูกกีดกันและเบียดขับจากศูนย์กลางให้ออกไปอยู่ที่ชายขอบของสังคม ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ

ดังนั้นแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นเสมือนกุญแจที่ไขสู่ความเข้าใจเบื้องหลังของปรากฏการณ์ทางสังคม โดยเผยให้เห็นถึงความแยบยลแห่งกลไกการทำงานด้านที่เป็นกระแสหลักของสังคมซึ่งอิงกับความเป็นเหตุเป็นผล ประโยชน์สุขของประชาชนและระเบียบวินัย ในการสถาปนาความเป็นอื่นให้ คนเก็บขยะด้วยกลไกอำนาจความรู้ จนเกิดเป็นภาพลักษณ์เฉพาะของคนเก็บขยะให้คนเชื่อ ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในสังคม ในการศึกษาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะครั้งนี้ได้นำ เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต(life experience) ประจำวันของคนเก็บขยะ มาเป็นวิธีการเข้าถึงข้อมูลความเป็นอื่นโดยตัวคนเก็บขยะเองเป็นผู้เล่า ผ่านความทรงจำที่เป็นการคิดคำนึงที่สะท้อนจิตสำนึกของคนเก็บขยะเอง คำบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะจะนำเสนอในรูปของตัวบท(text) เพื่อการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความรู้สึกลึกซึ้งในความเป็นอื่นและปฏิสัมพันธ์ของคนเก็บขยะที่มีต่อบรรทัดฐานของสังคมและความรู้สึกต่อบทบาทและภาพลักษณ์ของตนที่สังคมกำหนดและหยียบย่ำให้ เพื่อความเข้าใจคนเก็บขยะได้อย่างลึกซึ้งในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำในสังคม

ปัญหาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามสำคัญว่า ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะถูกสถาปนาขึ้นมาได้อย่างไร และมีผลอย่างไรกับคนเก็บขยะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการเผยให้เห็นถึงความแยบยลและแนบเนียนของอุดมการณ์ทุนนิยมในการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ ผ่านกลไกอำนาจในรูปแบบความรู้ตามหลักวิชาการ จนเกิดเป็นภาพลักษณ์เฉพาะเจาะจงของคนเก็บขยะ ซึ่งแม้แต่คนเก็บขยะเองยังยอมรับความเป็นอื่นนั้นโดยไม่รู้ตัว โดยการสืบค้น คลี่คลาย ให้เห็นความสลับซับซ้อน เจ็บปวด อำพรางต่างๆที่แฝงเร้นอยู่ในความรู้ชุดต่างๆ แต่ละชุดของภาคปฏิบัติการวาทกรรมของอุดมการณ์ทุนนิยมในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ด้วยการสร้างการรับรู้ความเลียดจากขยะและกระบวนการจัดการขยะ การสร้างความเป็นชนชั้นระดับล่างให้คนเก็บขยะรวมถึงการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะในฐานะเป็นกลุ่มเสี่ยงภัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ สามารถเผยให้เห็นถึงเบื้องหลังปรากฏการณ์ทางสังคมที่ดำรงอยู่ นอกเหนือไปจากการมองปัญหาเพียงแค่ระดับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ในฐานะวาทกรรมจะเป็นการเปิดมิติใหม่ของการศึกษาเรื่อง “อำนาจของความรู้” ที่แตกต่างจากเดิมซึ่งเชื่อว่า ความรู้เป็นกลาง เป็นพลังสร้างสรรค์ โดยมีกลไกการก่อตัว และภาคปฏิบัติการระดับลึกที่อ้างถึงความถูกต้องและความชอบธรรมในการผลักดันและจัดระเบียบคนเก็บขยะให้อยู่ที่ชายขอบของสังคมด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความคิด ผู้เชี่ยวชาญและสถาบันที่รองรับ หรือรูปแบบของการปฏิบัติการที่ซับซ้อนอยู่ในวิถีคิด โดยการใช้เหตุผลผ่านกรอบความรู้ที่กำกับความเชื่อวิถีคิดวิธีเข้าใจปัญหาขยะตลอดจนวิธีการจัดการขยะ และการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ การศึกษาในครั้งนี้จึงรื้อถอนแนวคิดต่างๆ ในกระบวนการจัดการปัญหาขยะในสังคมไทย และการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ โดยจะเป็นการชี้ให้เห็นการรู้เท่าทันกับอำนาจของความรู้เพื่อเป็นการจุดประกายให้บุคคลได้ตระหนัก ไม่ตกอยู่ในกับดักของวาทกรรม นอกจากนั้นยังสามารถมองทะลุกรอบความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคนเก็บขยะไปสู่การศึกษากลุ่มคนชายขอบอื่นๆ ในสังคมไทยได้อีกด้วย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเพื่อตอบประเด็นคำถามวิจัยในเรื่อง การสถาปนาความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะอย่างไร และผลที่เกิดขึ้นกับคนเก็บขยะเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวการวิเคราะห์หาวาทกรรมเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญต่างๆ โดยการคลี่คลายให้เห็นเงื่อนไขปมต่างๆ ในกลไกการทำงานของภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม โดยมีแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะเพื่อความเข้าใจเบื้องต้นถึง การศึกษาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะในฐานะวาทกรรม ที่ถูกสร้างและกำหนดขึ้นโดยอุดมการณ์การพัฒนาสู่ความทันสมัย จนกลายมาเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของคนเก็บขยะ อันเป็นความหมายที่รับรู้และยอมรับกันโดยทั่วไปในสังคม

ส่วนที่สอง อุดมการณ์ทุนนิยมกับคนเก็บขยะผลพวงจากการพัฒนา โดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงเบื้องหลังของอุดมการณ์ทุนนิยมในการกำหนดวิธีการกำจัดขยะ และการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ด้วยแนวคิดพื้นฐานในการแสวงหากำไรสูงสุดและต้นทุนต่ำสุดอันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาที่ครอบงำการผลิตและการบริโภคผ่านทางวัฒนธรรม

ส่วนที่สาม ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะด้วยการสืบค้นให้เห็นถึงกลไกการจัดการของรัฐในปัญหาเรื่อง ขยะ โดยอำนาจความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการสร้างความรับรู้ความเลวเรื่อง "ขยะ" ที่นำไปสู่กระบวนการจัดการกับปัญหาขยะ การสถาปนาความเป็นชนชั้นระดับล่างให้คนเก็บขยะ โดยการสร้างความแตกต่างและการจัดลำดับชนชั้นทางอาชีพ การสร้างให้คนเก็บขยะเป็นบุคคลเสี่ยงภัยจากการทำงานคลุกคลีโดยตรงกับกองขยะผ่านเทคนิคการดูแลตนเองของพลเมือง โดยกลไกอำนาจความรู้ผ่านความเป็นสถาบัน ผู้เชี่ยวชาญและระเบียบกฎเกณฑ์

ส่วนที่สี่ ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ เป็นการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการสถาปนาความเป็นอื่นจากวาทกรรมการพัฒนา ด้วยอำนาจความรู้วิทยาศาสตร์ ที่มีฐานคิดแบบคู่ตรงกันข้ามโดยการจัดกลุ่มแยกประเภท การประเมินให้คุณค่าและการจัดลำดับสูงต่ำของความแตกต่างนั้นโดยเน้นในเรื่องวัตถุและเงินตรา นำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

ส่วนที่ห้า กรอบความคิดในการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการวิเคราะห์ทางวาทกรรม
ในการศึกษา กระบวนการการสถาปนา “ความเป็นอื่น” ของคนเก็บขยะ

ส่วนที่หนึ่ง : ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะ

ท่ามกลางความเจริญทางด้านวัตถุ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของเมือง
อย่างรวดเร็ว เมืองจึงเป็นที่รองรับประชากรจำนวนมากและขยะซึ่งผลผลิตที่ไม่ต้องการ(waste
product) จากกระบวนการผลิตและการบริโภคของสังคม เมื่อจำนวนขยะเพิ่มปริมาณมากขึ้น
การจัดขยะถูกกำหนดให้เป็นภาระของรัฐ พร้อมด้วยวิธีการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพค่อนข้าง
จำกัด ขยะจึงไม่สามารถกำจัดได้อย่างหมดสิ้น ปัจจุบันรัฐมีนโยบายลดปริมาณขยะให้น้อยลงด้วย
การคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ในกระบวนการผลิตอีกครั้ง ด้วยวิธีการใช้ซ้ำและการนำมาแปลง
เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ “คนเก็บขยะ” ถูกสร้างขึ้นและได้รับมอบหมายหน้าที่ในกระบวนการนี้ ทั้งนี้เพื่อ
ความอยู่รอดในวิถีชีวิตระบบทุนนิยม ขึ้นชื่อว่า “ขยะ” แล้ว ใครๆ เขาก็เมินหน้าหนี แต่ผู้ที่ได้ชื่อว่า
คนเก็บขยะเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตคลุกคลีกับกองขยะโดยตรง ต้องทนต่อสู้กับขยะที่มีกลิ่นเหม็น
น่าสะอิดสะเอียนมาเป็นระยะยาวนาน จนรู้สึกเฉยๆ ชินากับสิ่งสกปรกและกลิ่นเหม็นที่น่ารังเกียจนั้น

ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะโดยทั่วไป คือ คนที่คู้ยเขี้ยวของตามกองภูเขาขยะด้วยสายตา
ที่ว่องไว ระมัดระวัง มีตะขอสองง่ามคู่มือตะกั่วคู้ยหาของมีค่ามาใส่ถุง ใส่เซ่ง ถุงแล้วถุงเล่า เซ่งแล้วเซ่ง
เล่า เพื่อนำมาแยกแยะออกเป็นประเภทต่างๆ รอคอยให้พ่อค้ามารับซื้อ บางส่วนก็ตะเวนเดินเก็บ
หาของตามถังขยะทั่วไปโดยใช้ถุงปุยหรือกระสอบขนาดใหญ่ ภาพที่เห็น คือ คนแบกถุง/กระสอบ
ใบใหญ่ เนื้อตัวเสื้อผ้าหมักหมม สวมหมวกปิดใบหน้าเพื่ออำพรางตัวเอง เดินก้มหน้าตรงรี่ไปเปิด
ถังขยะที่ริมถนน แล้วใช้ตะขอเหล็กหรือมือคู้ยหาของที่สามารที่จะขายได้ บางก็ใช้รถเข็นหรือรถพ่วง
เป็นยานพาหนะในการเก็บหาของตามกองขยะ ณ จุดต่างๆ บุคคลเหล่านี้ถูกเรียกรวมๆ กันไป
ในหลายๆ ชื่อ เช่น “คนคู้ยขยะ” “คนเก็บขยะ” “คนเก็บของเก่า” ผู้ซึ่งยังชีพด้วยการนำขยะมาแปรรูป
เข้าสู่ระบบการผลิตใหม่และการหมุนเวียนใช้ใหม่ ความเข้าใจของคนทั่วไปต่อคนเก็บขยะ คือ
เป็นกลุ่มพวกคนจนเมือง(urban poor) ทำงานที่คนไม่ยอมทำเพราะถือเป็นงานชั้นต่ำ เป็นคนที่
สกปรกและเป็นอันตราย ไม่น่าไว้ใจ จัดเป็นกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ(unskilled labour) ไร้การศึกษาหรือ
มีการศึกษาน้อย ด้อยโอกาสในสังคม เป็นภาระ เป็นกาฝากสังคมและไม่มีความมั่นคงในชีวิต
สถานภาพทางสังคมของคนเก็บขยะมากับพร้อมกับความโง่เขลา ความจน ความสกปรก ไม่มีความรู้
ล้ำหลัง ปราศจากปัจจัยการผลิต อันเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลที่ไม่มีเงื่อนไขจะมาเป็นผู้ประกอบการ
หรือเป็นเจ้าของคนในสังคมระบบทุนนิยมได้ คนเก็บขยะจึงไม่มีความมั่นคงในชีวิต ไม่น่าไว้วางใจ
เวลาที่คนทั่วไปมองคนเก็บขยะนั้นมิได้มองว่า เป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกันที่มีความสำคัญต่อกระบวนการ

การผลิตในระบบทุนนิยม แต่มองว่าการที่บุคคลเข้ามาประกอบอาชีพ "คนเก็บขยะ" นั้น เป็นคน ที่ล้มเหลวในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านการงาน ด้านเศรษฐกิจและการเมือง จึงมี วิธีการทำงานและการดำรงชีวิตที่แปลกแยก มีความแตกต่างของสถานภาพทางชนชั้น และโอกาส ในการเลื่อนสถานภาพทางสังคมไม่มี ผลักดันให้คนเก็บขยะไปอยู่ที่จุดขายขอบของสังคม และสร้าง ความเป็นอื่น(the otherness)ให้กับคนเก็บขยะ ทั้งๆที่คนเหล่านั้นถูกสร้างจากสังคมเมืองหรือ เป็นผลผลิตของการพัฒนา

หากมองย้อนหลังไปในสมัยสังคมดั้งเดิมนั้น "ขยะ" ไม่ได้เป็นปัญหาของสังคมเพราะอัตรา การเกิดขยะต่อคนค่อนข้างต่ำ ขยะที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิตจากธรรมชาติและมีประชากรอยู่กันอย่าง หลวมๆ ไม่หนาแน่น ขยะจึงถูกย่อยสลายถูกดูดซึมและสามารถทำลายได้ด้วยกลไกทางธรรมชาติ ดังนั้นการทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลแต่ก่อนจึงไม่เกิดปัญหาในการกำจัดแต่อย่างใด ต่อเมื่อสังคมพัฒนาสู่ ความทันสมัย ปริมาณขยะมีมากขึ้นจากแบบแผนการผลิตตามการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยขยะถูกแบ่งตัวในรูปของสินค้าและบรรจุภัณฑ์(สุวัฒน์ ชื่นพิศาล. 2537: 71-77) แบบแผนการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการสร้างการบริโภคเชิงสัญญะให้เพิ่มมากขึ้น คนเรา ส่วนใหญ่จะบริโภควัตถุจนหมดคุณค่าเชิงสัญญะก่อนที่จะหมดคุณค่าเชิงใช้สอย วัตถุสิ่งของที่ยัง ไม่หมดคุณค่าเชิงใช้สอยจะถูกทิ้งให้กลายเป็นขยะเร็วขึ้นและมีปริมาณมาก แบบแผนของการทิ้ง ถูกสร้างขึ้นมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การขายต่อ การบริจาค เป็นต้น การดำเนินการจัดเก็บขยะและ สิ่งปฏิกูลอย่างเช่นในสมัยสังคมดั้งเดิมนั้นมิได้กระทำได้ง่ายๆ แบบแผนการจัดการวัตถุดังกล่าวได้สร้าง ความชอบธรรมให้กับกระบวนการผลิตและบริโภค คือ กระบวนการของการหมุนเวียนขยะมาใช้ซ้ำ ในสังคมโดยการนำขยะของคนกลุ่มหนึ่งมาใช้ใหม่ก่อนจะกลายเป็นขยะที่แท้จริง และรอการกำจัด ในวันข้างหน้า นอกจากนั้นกระบวนการผลิตยังได้สร้างคุณค่าต่อขยะที่ยังไม่หมดคุณค่าเชิงใช้สอย ซึ่งถูกทิ้งออกมาในฐานะวัตถุติบราคาต่ำ เพื่อที่จะหมุนเวียนนำกลับมาผลิตเป็นสินค้าใหม่ (ปิ่นอุทัย ศุภเทพพร. 2537: 64-81) การพัฒนาที่ได้สร้างปัญหาขยะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้นจึงมิได้ เริ่มเกิดขึ้นภายหลังจากการบริโภคเท่านั้น แต่ได้เริ่มตั้งแต่จุดที่มีการผลิตสินค้าเชื่อมโยงต่อไปถึง ช่วงการขนส่ง ช่วงการขายแล้วจึงมาสู่ขั้นตอนการบริโภคจนออกมาเป็นรูปขยะที่มากมายอย่างชัดเจน นำมาสู่จุดวิกฤตของกระบวนการกำจัดขยะ

การจัดการโดยรัฐในความรับผิดชอบของสำนักรักษาความสะอาดยังมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอ การแก้ไขแล้วแต่เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุด้วยเทคนิควิธี แรงงานชนบทที่หลังไหลจาก ภาคเกษตรกรรมเข้ามาทำงานในเขตเมือง ซึ่งการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจที่เป็น ทางการไม่สามารถรองรับแรงงานเหล่านี้ได้อย่างเพียงพอ แรงงานเหล่านี้ได้หลังไหลเข้าสู่เศรษฐกิจ นอกกระบบที่มีกลุ่มอาชีพที่สำคัญ คือ การค้าขายแบบหาบเร่แผงลอย การรับจ้างบริการต่างๆ อาชีพ

เก็บของเก่าและด้อยเสียหยาบๆขาย จึงกล่าวได้ว่า "คนเก็บขยะ" ถูกสร้างจากระบบสังคมทุนนิยม คนเหล่านี้ถูกจัดการโดยรัฐให้เกิดประโยชน์และไม่เป็นอุปสรรคต่อระบบเศรษฐกิจ ด้วยการมอบหมายให้มีบทบาทสำคัญในการใช้แรงงานลดปริมาณขยะของเมืองลง ตามแนวความคิดการแบ่งงานกันทำระดับสังคมเช่นเดียวกันกับอาชีพแพทย์ พยาบาล ครู วิศวกร แต่บทบาทและหน้าที่ของคนเก็บขยะไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ของคนทั่วไป ในทางตรงกันข้ามภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะกลับถูกผูกติดกับความหมายของสิ่งสกปรก สัมผัสโดยตรงกับความเลวร้ายต่อโรคภัย ไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ถูกกีดกันและถูกผลักไปที่ชายขอบของภาคการผลิต นั่นคือ การสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะในฐานะคนจน คนชั้นต่ำ คนสกปรก คนที่มีความเสี่ยงได้อย่างแยบยลโดยปราศจากการลูกสื่อต่อต้าน ชัดขึ้นถือว่าเป็นสิ่งปรกติและเป็นธรรมดาในการดำรงชีวิตของคนที่เกิดขึ้นมาจน ยิ่งไปกว่านั้นคนเก็บขยะเองยังยอมรับภาพลักษณ์ความเป็นอื่นที่สังคมมอบให้เข้าไปอยู่ในสำนึกของจิตใจ

ปรากฏการณ์ทางสังคมในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะดังกล่าว จึงมิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดๆ และเป็นเอกเทศหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเพื่อรอคอยการศึกษาค้นพบ แต่ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะเป็นชุดความจริงที่ถูกกำหนด/สร้างขึ้นอย่างลึกซึ้ง ซับซ้อน และแยบยล อันเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับเรื่อง อำนาจ ความรู้ และภาคปฏิบัติการที่แนบเนียนเข้ามาจัดกระทำ/สร้างร่างกายของคนเก็บขยะ ผ่านกลไกทางสังคมและการปฏิบัติการต่างๆในชีวิตประจำวันให้มีความเป็นอื่นจนกระทั่งแม้แต่คนเก็บขยะเองก็ไม่รู้สึกตัว การศึกษานี้ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการศึกษาแบบหลังสมัยใหม่โดยแนวความคิดวิเคราะห์ทางวาทกรรมมาสืบค้นคลี่คลาย และเผยให้เห็นถึงเจตจำนงที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะและผลที่เกิดขึ้นต่อคนเก็บขยะ

การจะสืบค้นให้เห็นประเด็นปัญหาดังกล่าวต้องเข้าใจฐานคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับวาทกรรม โดยแนวคิดที่สำคัญของนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส มิเชล ฟูโก(Michel Foucault) เสียก่อน ฟูโกได้ให้ความหมายกับวาทกรรมว่า เป็นภาคปฏิบัติการทางภาษา (language in action)ที่เป็นคำพูด ข้อเขียน หรือความคิด ที่ทำให้เราเห็นและรับรู้ว่าสรรพสิ่งนั้นเป็นเช่นไร โดยการใช้ภาษาของทุกคนล้วนแล้วแต่สอดใส่ทัศนคติ การให้คุณค่า ความรู้สึก ความเชื่อและอุดมการณ์ลงไปในรูปแบบต่างๆกัน ภาษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการหรือการกระทำทางสังคมประเภทหนึ่ง โดยมนุษย์ถูกจัดระเบียบความคิดให้สามารถที่จะทำให้อะไรหนึ่งเป็นไปได้โดยการนำเข้ามาอยู่ในระบบความคิด(thinkable) หรือทำให้อะไรหนึ่งเป็นไปไม่ได้โดยไม่ได้ถูกนำมาอยู่ในระบบความคิด(unthinkable)(Danaher Schirato; & Webb, 2000: x-16) หรืออาจกล่าวได้ว่า การกระทำของภาษาที่เป็นคำอธิบายและเหตุผลชุดหนึ่งที่ทำให้ได้อธิบายความหมายและคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะทำให้สรรพสิ่งนั้นๆมีอัตลักษณ์ตามที่โครงสร้างทางสังคมกำหนดโดยสถาบันตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมที่บุคคลนั้นถูกกำกับ วาทกรรมจึงมิใช่เพียงภาพความจริงที่เห็น แต่วาทกรรมเป็นเรื่องการแสดงออกของความซับซ้อนของความสัมพันธ์

เชิงอำนาจ(power relations)ในส่วนเลี้ยวต่างๆของสังคม โดยการสะท้อนให้เห็นถึงภาคปฏิบัติการและตำแหน่งแห่งที่(subject position)ต่างๆที่ยึดโยงอยู่ อันเป็นผลผลิตของความรู้ผ่านภาษา(The production of knowledge through language)ในภาคปฏิบัติการของสังคมโดยการให้ความหมาย(meaning)และความหมายนั้นมีเหตุผลที่เป็นอิทธิพลให้คนคิด พูด และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนได้(Hall. 2001: 72) โดยก่อให้เกิดการยอมรับและยินยอมปฏิบัติตามโดยไม่รู้สีกตัวและถือเป็นเรื่องที่เป็นปกติธรรมดา

การศึกษาเรื่องราวของ“ชยะ”และกระบวนการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะในฐานะวาทกรรมจึงเป็นการศึกษาในมิติใหม่ของความเป็นอื่น ที่มีใช้การศึกษาความหมายความเป็นอื่นเพียงความแตกต่างทางกายภาพที่ดำรงอยู่แล้วรอคอยการค้นพบว่า แตกต่างกันอย่างใดโดยการสืบค้นจากปรากฏการณ์ แต่ความเป็นอื่นของคนเก็บชยะถูกสร้างโดยวาทกรรมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือคนเก็บชยะถูกจัดกระทำจนกลายเป็นอื่นโดยอำนาจของวาทกรรมได้อย่างไร การมองในมิตินี้จะทำให้เห็นถึงอำนาจที่เข้ามากำหนด กำกับ ด้วยการจัดระเบียบสรรพสิ่ง(the order of things) ให้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ตามเงื่อนไขบริบททางประวัติศาสตร์(historization of knowledge)ที่มีเป้าหมายต่างกัน ซึ่งเป็นการพิจารณาเรื่องอำนาจในลักษณะที่เชื่อมโยงกับความรู้ และการทำให้มนุษย์กลายเป็นประธานของผู้ถูกกระทำ เช่น วาทกรรมการพัฒนาמיใช้เรื่องราวที่เกี่ยวกับสรรพสิ่ง แต่วาทกรรมการพัฒนาเป็นตัวสร้างกฎเกณฑ์มาจัดระเบียบสรรพสิ่ง เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความหมายของความเป็นเมืองทันสมัย และขณะเดียวกันก็สถาปนาความเป็นอื่นโดยการสร้างภาพลักษณ์ของกองชยะและคนเก็บชยะที่มีความแตกต่างเบี่ยงเบนไปจากสังคมเมือง การศึกษาโดยแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมจะนำไปสู่ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ โดยการคลี่คลายให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการสถาปนาความเป็นอื่นของคนเก็บชยะนั้นมีกลไกอำนาจอะไรที่เข้ามา กำหนด กำกับการสร้างความจริงในเรื่องราวปัญหาชยะและความเป็นอื่นของคนเก็บชยะได้อย่างแนบเนียนและแทรกซึมไปทั่วทั้งสังคม ผ่านภาคปฏิบัติการวาทกรรมของรัฐในกระบวนการจัดการชยะ ตลอดจนการสถาปนาความเป็นอื่นให้กับคนเก็บชยะอย่างแนบเนียนจนฝังรากลึกเข้าไปในจิตใจ และมีการถ่ายทอดลำนึกความเป็นคนเก็บชยะโดยเฉพาะเรื่องชนชั้นต่อไปยังลูกหลานรุ่นแล้วรุ่นเล่าอีกด้วย

เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ความจริงการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะในฐานะที่ถูกสร้างและกำหนดขึ้นโดยการพัฒนาสู่ความทันสมัย จนกลายมาเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของคนเก็บชยะในส่วนตัวต่อไปจะนำเสนออุดมการณ์ทุนนิยมที่มีอำนาจสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะ

ส่วนที่สอง อุดมการณ์ทุนนิยมกับคนเก็บขยะผลพวงของการพัฒนา

การพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย(modernization)ที่ครอบงำประเทศไทยมาว่าสี่สิบปี ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นอันยิ่งใหญ่ เป็นความปรารถนาของทุกคนในชาติ โดยมีความเชื่อ ภายใต้กระบวนการที่ปลูกฝังและครอบงำการรับรู้โดยทั่วไปที่ยึดเป็นหลักว่า การพัฒนาประเทศจะต้องอาศัยความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและไม่มีขีดจำกัด จากการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมซึ่งมีความเกี่ยวพันกับชีวิตและความอยู่รอดของประเทศชาติ โดยการพัฒนาได้สร้างระบบความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจร่วม ค่านิยม ความรับรู้ และเชื่อมโยงระบบความคิดนี้สู่กลุ่มต่างๆผ่านมิติทางวัฒนธรรมจนเป็นที่ยอมรับ ปฏิบัติกันเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่อยู่ในสำนึกของบุคคลในสังคม

การเปลี่ยนแปลงประเทศสู่ความทันสมัย คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ โลกทัศน์ของคนส่วนใหญ่ได้ละทิ้งเกษตรกรรมดั้งเดิมไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเพื่อการค้า วิธีการผลิตเป็นแบบอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ ไปสู่เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้น ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่ชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีพที่เน้นการบริโภคหรือ "วัฒนธรรมบริโภคนิยม" การดำรงอยู่ของคนได้ถูกปลูกฝังอุดมการณ์ทุนนิยมที่เน้นให้ผู้คนมีความพอใจในการบริโภคสูงสุด ด้วยการสร้างสิ่งที่จะมากระตุ้นความต้องการของประชาชนให้บริโภคมากขึ้นอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินความจำเป็น การทำให้ประชาชนบริโภคให้หมด ให้มากที่สุดและบริโภคใหม่อย่างเป็นวงจร ด้วยการทำให้เกิดความจำเป็นต่อการดำรงชีพ ภายใต้บริบทการบริโภคสินค้าจึงมีการสร้างและการกระตุ้นให้เกิดความต้องการการบริโภคเชิงสัญลักษณ์มากขึ้น ในฐานะที่เป็นกลไกผลักดันและรองรับผลที่ได้จากการผลิต อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้ให้ประเทศชาติ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตในอัตราสูงมากที่สุดอย่างต่อเนื่อง ผลพวงจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดผลผลิตที่เหลือจากทั้งการผลิตและการบริโภคที่ถูกทิ้งขว้างออกมาจากการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากหมดคุณค่าใช้สอยหรือหมดคุณค่าเชิงสัญลักษณ์แล้ว นั่นคือ ขยะและกระบวนการสะสมของขยะที่เติบโตตามการขยายตัวของระบบทุนนิยมด้วยอิทธิพลของระบบการผลิตขนาดใหญ่ การพัฒนาทางเทคโนโลยี ระบบตลาดการค้าเสรี ความเป็นโลกาภิวัตน์และการโฆษณาส่งเสริมความต้องการบริโภค

ประเด็นสำคัญอันเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของระบบทุนนิยมคือ การทำให้เชื่อว่ากระบวนการผลิตนั้นต้องทำให้เกิดกำไรสูงสุด(maximize profit) และมีต้นทุนการผลิตต่ำสุด(minimize cost) โดยเน้นผลิตภาพการผลิตสูงสุด หรือประสิทธิภาพ(productivity)ในการผลิตสินค้าและบริการระดับสูง โดยมีนิยามความหมายของสินค้าเป็นผลผลิตที่มีค่า มีราคา หรือที่เรียกว่า เศรษฐทรัพย์เท่านั้นและผลผลิตที่ไม่ต้องการ(waste product)อันเกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตจะต้องทำให้มีมูลค่าต่ำที่สุด การวัดมูลค่าของผลผลิตจะไม่นับรวมมูลค่าของความเสียหายจากการถูกทำลายของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติรวมทั้งมลภาวะที่เกิดขึ้นจาก

การผลิต (Edward Reich; & Weisskopf. 1986: 32) การวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการวัดที่ได้จากการคำนวณการใช้จ่ายของบุคคลในประเทศ จากความต้องการการบริโภคสินค้าเป็นสำคัญ หรือปริมาณสินค้าและบริการซึ่งเป็นกำลังการผลิตของประเทศ (Racevskis. 1983: 99)

ด้วยฐานคิดอุดมการณ์ทุนนิยมที่การพัฒนาคือการครอบงำกระบวนการผลิตและการบริโภคส่งผ่านทางวัฒนธรรม โดยการสร้างและปลูกฝังอุดมการณ์การผลิตโดยให้มีผลิตภาพสูงสุดด้วยต้นทุนต่ำสุดเข้ามากำหนดในจิตสำนึกของคนในสังคมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง พร้อมกับการบิดเบือนภาพความจริงที่ไม่ต้องการให้รับรู้บางส่วนออกไป หรือให้รับรู้เฉพาะในขอบเขตที่ต้องการให้ทุกคนยอมรับการเข้ามามีอำนาจระเบียบร่างกายและการจัดระเบียบของสังคมตามอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำอยู่ในขณะนั้น ตามแนวความคิดการครอบงำความเป็นเจ้า (hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Gramsci) ในการสร้างอุดมการณ์ร่วมของทั้งกลุ่มผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ เพื่อให้ฝ่ายเสียประโยชน์มองเห็นเป็นเรื่องชอบธรรม ก่อให้เกิดการยินยอมและยอมรับการครอบงำตามที่รัฐต้องการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย (Carnoy. 1984: 69-70) ซึ่งอำนาจนี้เป็นอำนาจที่แยบยลซ่อนเร้นภายใต้อุดมการณ์ที่ครอบงำสังคมผ่านทางด้านหลักศีลธรรม

ปรากฏการณ์ทางสังคมเรื่องปัญหาการสะสมของขยะจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่า "ขยะ" จะเป็นผลิตผลอันเกิดจากการยวดยิ่งเร่งเร้า ให้บริโภคมากขึ้นของอุดมการณ์ทุนนิยมที่บูชาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่ "ขยะ" ซึ่งเป็นสิ่งเหลือที่ถูทิ้ง เป็นของเสียจากน้ำมือมนุษย์ผ่านกระบวนการผลิตและการบริโภค ไม่มีประโยชน์ ไม่มีคุณค่า ไม่มีราคา ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างกำไรให้ได้อีกต่อไป และยังจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอีกด้วยหากผู้ผลิตจะต้องทำขยะให้มีสภาพเป็นทรัพยากรคืนกลับสู่ธรรมชาติได้อีก แนวคิดอุดมการณ์ทุนนิยมจึงต้องมีการสร้างระบบการจัดการขยะโดยใช้ต้นทุนให้ต่ำมากที่สุด ถูกที่สุด โดยมีอำนาจของ ความคิด ความเชื่อในอุดมการณ์ทุนนิยมเข้ามาครอบงำการผลิตและบิดเบือนความจริง เรื่อง "ขยะ" ให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐในความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม บิดเบือนปัญหาเรื่องขยะให้ห่างไกลจากการรับรู้ว่าเป็นผลด้านลบจากการพัฒนาอุดมการณ์จึงเป็นกลไกของอำนาจในการครอบงำความคิด ความเชื่อของบุคคลในสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545: 274-275) ในการวิเคราะห์ ผลกระทบของโครงการต่างๆทั้งภาครัฐบาลและบริษัทเอกชนตามหลักการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของต้นทุน (cost-effectiveness analysis) ที่เกี่ยวข้อง กับผลเสียของโครงการต่อสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวไว้ว่า "วิธีการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโครงการให้มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดหรือถ้ามีงบประมาณจำกัด วิธียกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อจะให้ผลในการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีที่สุด โดยการเปรียบเทียบต้นทุนทางเลือกต่างๆ และการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่สามารถพาไปสู่เป้าหมายได้ดีและถูกที่สุด" (พัชรี สมันนตา. 2543: 44) เพื่อให้ผลประโยชน์ในกระบวนการผลิตสูงสุด ในทางเลือกของค่าใช้จ่ายของเสียจากการผลิตที่ต่ำสุด

ดังจะเห็นได้ว่า บัญชีกำไร-ขาดทุน ของนักธุรกิจเอกชนจะไม่มีรายการ "ค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม" เพราะต้นทุนที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมถือเป็นต้นทุนทางสังคมมิใช่ต้นทุนทางธุรกิจ

สำหรับทางรัฐบาลเองโดยหน่วยราชการก็ไม่ได้มีความตระหนักถึงการจัดการเรื่องของเสียต่างๆจากโรงงานหรือปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังแต่อย่างใด กระบวนการจัดการขยะของรัฐยังกระทำกันด้วยวิธีการง่าย ๆ อย่างละเลยและไม่ใส่ใจ โดยใช้ระบบการกำจัดขยะด้วยวิธีต่างๆทางเทคนิคที่มุ่งแก้ปัญหา ณ จุดปลายสุดของกระบวนการผลิตและการบริโภค ซึ่งนับได้ว่า เป็นการแก้ไขปัญหามลพิษที่ปลายเหตุ ด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ วิธีที่หนึ่ง การขนขยะมากองเป็นภูเขาที่เรียกว่า การฝังกลบ (Landfill method) เพียงแต่หาพื้นที่ที่มีขนาดกว้างใหญ่ให้เพียงพอที่จะเป็นที่ฝังกลบขยะแล้วก็เปลี่ยนที่ไปเรื่อยๆ โดยมีได้คิดคำนึงถึงผลกระทบของการฝังกลบที่ทำให้เกิดปัญหากลิ่นเน่าเหม็น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและปัญหาสารพิษจากขยะที่รั่วไหลเข้าไปในแหล่งน้ำใต้ดิน แม้ว่าต่อมาจะมีการพัฒนาวิธีการกลบฝังดินอย่างถูกหลักสุขภาพิบาล (Sanitary Landfill) แล้วก็ตาม วิธีที่สอง การเผาขยะด้วยเตาเผาที่ใช้ความร้อนสูง (Incineration method) แม้วิธีนี้จะมีประสิทธิภาพทำให้สามารถกำจัดขยะได้หมดจะเหลือเพียง เถ้าถ่านเท่านั้น แต่ปัญหาที่ตามมา คือ ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ที่ต้องรับเอาสารพิษที่ปนเปื้อนมากับอากาศจากการเผาที่เรารู้จักกันดีก็คือ สารไดออกซิน (dioxin) และราคาเตาเผาขยะจากต่างประเทศจะมีราคาสูงมาก วิธีที่สาม การทำปุ๋ยหมัก (Composter method) มีความเหมาะสมกับขยะสดหรือขยะที่เป็นเศษอาหาร เพียงแต่ใช้อากาศและเชื้อจุลินทรีย์ในการย่อยสลายขยะ แต่ที่น่า รังเกียจ คือ สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบและแมลงวัน จะใช้เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่และมีปัญหากลิ่นเหม็น (อุษณีย์ อุยะเสถียร. 2532: 25-32; บุญสม ธรรมศิริพจน์และคณะ. 2546: 1-4) ทั้งสามวิธีเป็นการแก้ไขปัญหามลพิษจากการกำจัดขยะโดยความรู้ทางเทคนิควิธี ยังไม่สามารถรองรับปัญหาขยะล้นเมืองได้ ขยะที่เหลืออีกประมาณร้อยละสี่สิบถูกกองทิ้งรวมกันให้ย่อยสลายไปตามธรรมชาติ ปัจจุบันจึงหันมาสนใจการลดปริมาณขยะหรือของเสีย (waste minimization) และการนำของเสียกลับมาใช้อีก การลดปริมาณขยะให้น้อยลง (reduce) เช่น ลดการใช้ถุงพลาสติก อันเป็นแนวคิดเชิงป้องกันโดยการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ด้วยวิธีการต่างๆกัน เช่น การนำกลับมาใช้ซ้ำ (reuse) เช่น แก้ว โลหะสามารถนำมาหลอมใช้ใหม่ การใช้กระดาษสองหน้า หรือการผลิตกระดาษหนังสือพิมพ์จากหนังสือพิมพ์เก่า การนำผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วมาแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (recycle) เช่น การทำสิ่งประดิษฐ์จากกระป๋องน้ำอัดลม การนำมาทำปุ๋ย การใช้ประโยชน์จากยางรถยนต์เก่า การใช้เป็นเชื้อเพลิง การนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ (ธีระพล ดังคะเกตุ. 2542: 47-51) นอกจากนั้นยังมีวิธีการซ่อมแซม (repair) วัสดุ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ให้มีระยะเวลาการใช้ได้นานที่สุด และมีการตอบรับ (response) ต่อมาตรการและวิธีการต่างๆที่นำเสนอ เช่น การปฏิเสธการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ยากต่อการกำจัดและการที่ผู้ผลิต/ผู้ทิ้งขยะเพื่อ

ไปสู่เป้าหมายการลดปริมาณขยะให้น้อยลง แต่ปัญหาขยะล้นเมืองก็ยังคงดำรงอยู่ตามปรากฏการณ์
ในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใหญ่ๆ

ด้วยภาพการรับรู้ความเสี่ยงเรื่อง"ขยะ"ถูกบิดเบือนจากการพัฒนาทำให้กระบวนการ
จัดการขยะอย่างไม่ใส่ใจ ถูกกลืนเลย จนเป็นปัญหาพอกพูนมากขึ้น ในกระแสการเคลื่อนตัวของพลวัต
การเป็นสังคมยุคสมัยใหม่ ไม่เพียงแต่คนเก็บขยะเท่านั้นที่จะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะ
โดยตรง แต่ทุกคนที่เป็นผู้ผลิตขยะจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะนี้ด้วย โดยเฉพาะผลกระทบ
ข้างเคียงแบบแอบแฝงซ่อนเร้น (latent side-effect) ที่จะย้อนกลับมาสู่ทุกคนในระดับชุมชนและสังคม
วงกว้างได้ เรียกว่า ผลกระทบย้อนกลับแบบบูมมาแรง(Boomerang effect) (Beck. 1992: 23)
ผลกระทบในลักษณะนี้มักจะปรากฏตัวล่าช้า เป็นความเสียหายที่ติดตามมาในภายหลัง เป็นอีกระดับ
หนึ่งของผลกระทบขั้นต้นหรืออาจจะเป็ผลพวงจากการจัดการผลกระทบขั้นต้น เช่น ผลกระทบ
ทางด้านจิตใจ การพักตัวของโรคภัยในระยะยาว สภาพแวดล้อมมีการสะสมของมลพิษมากขึ้น มีการ
เปลี่ยนแปลงของกลไกระบบนิเวศน์ เป็นต้น อันตรายและความเสี่ยงภัยจากขยะถูกบิดเบือนโดยการ
สร้างการรับรู้ว่าเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแต่อย่างใด และเป็นปัญหา
ที่แก้ไขได้ด้วยเทคนิควิธีง่ายๆ ไม่สามารถรองรับปัญหาขยะล้นเมืองได้ ขยะส่วนที่เหลือถูกกองทิ้งไว้
ให้ย่อยสลายไปตามธรรมชาติจนกลายมาเป็นภูเขาขยะอันเป็นพื้นที่ความเป็นอื่นในชุมชนเมือง
ซึ่งโลกทัศน์ของของความเป็นเมืองและการจัดระเบียบเมืองนั้น กองขยะเป็นพื้นที่เฉพาะซึ่งเต็มไปด้วย
สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายสกปรก อันตราย มากไปด้วยเชื้อโรค เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยขัดแย้งกับมาตรฐาน
ของระเบียบสังคมเมืองบนเงื่อนไขของความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ปัจจุบันการจัดการโดยรัฐได้สร้างระบบการจัดการขยะโดยการให้ค่าและการหมุนเวียนขยะ
มาผลิตสินค้าใหม่ สร้างอาชีพคนเก็บขยะขึ้นในสังคม ด้วยการดำรงชีพโดยการสร้างคุณค่าให้ขยะ
กลายเป็นทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิต แต่กองขยะที่เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและ
สังคมของคนเก็บขยะที่มีความเป็นอื่นจากบรรทัดฐานของความเป็นพื้นที่ปกติในสังคม เป็นพื้นที่ทาง
กายภาพซึ่งเบี่ยงเบน ถูกรังเกียจ เียดฉุนท์ วิถีชีวิตและวิถีการทำงานของคนเก็บขยะซึ่งมี
ความสัมพันธ์โดยตรงกับกองขยะ อันเป็นพื้นที่กายภาพสร้างให้คนเก็บขยะ"มีความแปลกแยก"และ
"มีความเป็นอื่น" จำเป็นจะต้องมีกลยุทธ์ในการกีดกันและเบียดขับ(strategies of exclusion) ออกจาก
จากความเป็นเมืองและส่วนอื่นๆของสังคม(Lupton. 2003: 142-147) ให้เป็นชีวิตที่มีค่าเพียง
ประโยชน์ เป็นแรงงานราคาถูกต่อกระบวนการผลิต ระบบการให้ค่าและการหมุนเวียนขยะมาผลิต
สินค้าใหม่นี้ มิได้เป็นเพียงรูปแบบหรือเทคนิควิธีหนึ่งของรัฐในการการจัดการขยะเท่านั้น หากแต่เป็น
กลไกการครอบงำของอุดมการณ์ทุนนิยมที่กำหนดกระบวนการจัดการขยะอย่างแยบยล โดยมี
เจตจำนงแอบแฝงซ่อนเร้นที่สร้างให้คนเก็บขยะเป็นเพียงคนงานราคาถูกๆเพื่อคุ้ยหาขยะที่หมด

คุณค่าเชิงสัญลักษณ์แล้ว แต่ยังมีคุณค่าเชิงให้สอยให้กลายเป็นวัตถุโบราณราคาถูก สามารถลดต้นทุนการผลิตและสร้างกำไรสูงสุดได้ในกระบวนการผลิตโดยการสร้างความเชื่อ ความคิด ที่ครอบงำสังคมในการผลิตสินค้าและดูแลอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมในกระบวนการผลิตสินค้าได้ต่อไปอีกยาวนาน ในการที่จะเร่งการผลิต เร่งสร้างความต้องการบริโภคและเร่งการผลิตขาย

ประเด็นสำคัญต่อมา คือ การดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ทุนนิยมในการครอบงำการเป็นแรงงานราคาถูกของคนเก็บขยะต่อไป คือ การผลิตซ้ำทางสังคม (social reproduction) ในเงื่อนไขของความสัมพันธ์การผลิต ซึ่ง จอห์น บี. ทอมป์สัน (John B. Thompson) อธิบายถึงกระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมใน สาม ขั้นตอน ดังนี้ (Thompson. 1990: 85-97) ขั้นตอนที่หนึ่ง การผลิตซ้ำการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ ไม่ใช่เพียงการผลิตซ้ำเงื่อนไขทางวัตถุของวิถีชีวิตทางสังคมแต่ยังผลิตซ้ำด้านค่านิยมและความเชื่อร่วมด้วย (collectively shared value and beliefs) การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์จะต้องผลิตซ้ำทั้งทางเงื่อนไขด้านวัตถุของวิถีชีวิตในสังคมที่มีร่วมกันในเงื่อนไขที่บ่งบอกวิถีการผลิตและปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการผลิตที่ต้องจัดการอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนที่สอง ความเชื่อและ ค่านิยมร่วมกันนั้นสถาปนาองค์ประกอบของอุดมการณ์หลัก โดยการแพร่กระจายและสืบทอดไปในสังคมจากระดับบุคคลสู่การจัดระเบียบสังคม (social order) การผลิตซ้ำทางสังคมเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทางอุดมการณ์ เพื่อสืบทอดระบบสังคมให้เชื่อมโยงกับปัจเจกให้ยอมรับในโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียม โดยกลุ่มชนชั้นที่ได้เปรียบและเสียเปรียบต่างยินยอมกันในแง่ผลประโยชน์ โดยมีค่านิยมและความเชื่อเป็นตัวเชื่อมโยงที่ทำให้ปัญหาด้านการครอบงำด้านอุดมการณ์ถูกมองว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ ขั้นตอนที่สาม การผลิตซ้ำและการแพร่กระจายอุดมการณ์หลักเป็นภารกิจของรัฐ ในความสำเร็จของภารกิจนั้น คือ เป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์อันยืนยาวต่อไปของชนชั้นผู้ปกครอง การผลิตและการแพร่กระจายอุดมการณ์ได้และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นความสำเร็จโดยการกระทำของรัฐตามแนวความคิดของ หลุยส์ อัลทุสเซอร์ (Louis Althusser) ด้วยกลไกอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatus) ที่กระทำผ่านวิถีชีวิตของผู้คนและวัฒนธรรมของสังคมโดยมิได้บังคับ แต่เป็นการยินยอมปฏิบัติตามผ่านระบบสถาบัน (Carnoy. 1994: 91-94)

สำหรับการผลิตซ้ำอาชีพคนเก็บขยะต้องผ่านการเรียนรู้ในวิถีชีวิต อาชีพของคนเก็บขยะไม่มีวิชาสอนในระบบโรงเรียน ไม่มีสถาบันอาชีพในการควบคุมให้ไปประกอบอาชีพเพื่อรองรับมาตรฐานการทำงาน อาชีพคนเก็บขยะจึงถ่ายทอดกันเองโดยระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในการดำรงชีวิต คือ การเรียนรู้การดำรงชีพในวิถีชีวิต เริ่มจาก การเรียนรู้การแต่งกายเวลาทำงาน เป็นชุดเก่าๆ เสื้อแขนยาวและกางเกงขายาว สวมทับชุดที่ใส่มาจากบ้าน มีผ้าคลุมศีรษะหรือไ้หม่งที่ปิดจมูกและหนำรองทำผ้าใบเก่าๆหรือรองเท้าบูต และถุงมือผ้าราคาถูก ตะขอสองง่าม เข็มใส่ของหรือถุงกระสอบใส่ปุ๋ย การเรียนรู้ในการคัดเลือก แยกประเภทขยะ เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ

เศษเหล็ก อลูมิเนียม การเรียนรู้ การสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่ม(value added)ให้ขยะกลายเป็นทรัพยากร ขยะที่แยกประเภทแล้วนำมาผ่านกระบวนการต่างๆที่ทำให้มีราคาสูงขึ้น เช่น การล้าง ถูพลาสติกแล้วอัดเป็นก้อนใหญ่ การทุบเอาเฉพาะเม็ด ตะปู เหล็กเสริมเส้นรองเท้าออกขาย การต้ม แล้วลอกยางพื้นรองเท้าขาย การเผาสายไฟเพื่อเอาทองแดงขาย ซึ่งการผลิตซ้ำแรงงานราคาถูกจะเกิดขึ้นได้นั้น ผลตอบแทนที่ได้ต้องเพียงพอในการผลิตแรงงานตัวเองออกมา อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ทุนนิยมก็ยังคงควบคุมการจ้างงานผ่านการกำหนดราคาสินค้าที่มาจากขยะให้อยู่ในราคาขั้นต่ำที่ทำให้คนเก็บขยะดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้นั่น เพื่อสร้างให้คนเก็บขยะดำรงความเป็นอื่นและเป็นแรงงานราคาถูกต่อไป

การศึกษาให้เห็นถึงกลไกอำนาจของอุดมการณ์ทุนนิยม ถูกนำไปสู่ภาคปฏิบัติการจริงในสังคมได้อย่างไรนั้น คือ การวิเคราะห์ให้เห็นถึงภาคปฏิบัติการวาทกรรมในการผลิต จัดระเบียบ แจกจ่าย แพร่กระจายและการดำเนินการให้วาทกรรมเป็นที่ยอมรับในสังคมดังจะได้นำเสนอในส่วนต่อไป

ส่วนที่สาม ภาคปฏิบัติการในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

ในเรื่องการจัดระเบียบสังคมเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้นต้องอาศัย “ความเป็นรัฐบาล”(Governmentality) ซึ่งมีอำนาจการจัดการในทรัพยากรธรรมชาติ โดยหลักการของความมีเหตุผล(rationality) และมีความชอบธรรม(legitimate)ในการเข้าแทรกแซง (intervention) การจัดการ(management)และการปกป้อง (protect)ประชาชน ในฐานะทรัพยากรมนุษย์(human capital) เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งสูงสุด(maximize wealth) และมีประสิทธิภาพการผลิตสูงสุด(productivity) ตามอุดมการณ์ทุนนิยมของการพัฒนาสู่ความทันสมัย สิ่งแวดล้อมและชีวิตของผู้คนถูกดึงเข้ามาอยู่ภายใต้ความควบคุมและการจัดโดยรัฐ โดยมีเป้าหมายในการควบคุมประชากรโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจและวิถีการดำรงชีวิตผ่านผู้เชี่ยวชาญของสถาบันต่างๆ การดำเนินการทั้งหลายนี้เพื่อให้ประชาชนเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยไม่มีการบังคับแต่อย่างใด หากแต่อำนาจการควบคุมถูกถ่ายโอนไปอยู่ที่ประชากรเอง โดยทำให้ตัวเขาเป็นผู้ควบคุมตัวเอง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ(power relations)ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนที่ถูกควบคุม จัดการด้วยกรอบอำนาจความรู้สาขาต่างๆที่เป็นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ ความเข้าใจของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ในภาคปฏิบัติการทางสังคมของกระบวนการทางวาทกรรม

การสร้างความรู้และความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะโดยการสืบค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างชุดของภาคปฏิบัติการแต่ละชุดว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรที่เรียกว่า สนามวาทกรรม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม

(discursive practice) หรือ กระบวนการสืบค้น คลื่นคล้าย ให้ความสลับซับซ้อน เงื่อนงำ อำพราง ต่างๆที่แฝงเร้นโดยการเผยให้เห็นตัวตนและความรู้ของมนุษย์ซึ่งเป็นตัวสร้างความหมายการจัดระเบียบสรรพสิ่ง(the order of things) ในเรื่อง ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยหลักวิชาการและความรู้ชุดต่างๆในแต่ละชุดของภาคปฏิบัติทางวาทกรรม คือ การสร้างพื้นที่ ความเป็นอื่นของกองขยะผ่านการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงจากขยะและกระบวนการจัดการขยะ การสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะเป็นชนชั้นระดับล่าง และการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะผ่านการเฝ้าระวังจับจ้องในฐานะเป็นกลุ่มเสี่ยงภัย

การสร้างการรับรู้ความเสี่ยงจากขยะและกระบวนการจัดการปัญหาขยะ

เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่อง "ขยะ" ในช่วงตลอดการพัฒนามาที่ผ่านมา การจัดการขยะโดยทั่วไปไม่ได้รับความสนใจในฐานะที่เป็นประเด็นปัญหา แต่กลับละเลย กีดกัน ปิดบัง การรับรู้ปัญหาขยะมิให้มองเห็นว่า เป็นผลด้านเลวร้ายของที่เป็นข้อบกพร่องของอุดมการณ์พัฒนา ยิ่งอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นเพียงใด ขยะและสารพิษก็จะยิ่งเพิ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น ประเด็นการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงจากขยะโดยการพิจารณาในฐานะวาทกรรม เพื่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ "ขยะ" ที่เป็นสิ่งเลวร้ายและอันตราย นำไปสู่วิธีการกำจัดขยะในการสร้างความชอบธรรมของการพัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไป

วาทกรรมความเสี่ยงเรื่อง"ขยะ"และกระบวนการจัดการขยะจึงได้ปรับเปลี่ยนตามพลวัตร การปรับตัวสู่ความทันสมัยซึ่งเป็นสิ่งถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มทางสังคม ภายใต้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม(structural-functionalism) ที่มีฐานคิดว่า สังคมประกอบด้วยสมาชิกหรือ ส่วนต่างๆของสังคมในการเข้ามาปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ความสัมพันธ์ซึ่งเกิดมีลักษณะของความสัมพันธ์ ที่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มทางสังคมกลุ่มต่างๆภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน โดยให้ความสำคัญ ของวัฒนธรรมในฐานะเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ต้องเรียนรู้ ต้องสืบทอด ไปยังสมาชิกในสังคมโดย ผ่านระเบียบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม(norm)เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมอย่างกลมเกลียว การพิจารณาเพื่อสร้างการรับรู้ว่า สิ่งใดเป็นความเสี่ยงภัยและมีเกณฑ์มาตรฐาน(criteria)ในการ ประเมินว่า เป็นความเสี่ยงภัยตลอดจนกระบวนการจัดการต่อสิ่งที่เสี่ยงเหล่านั้นอย่างไร ในมิติทาง วัฒนธรรมจะกระทำผ่านการกำหนดจากกลุ่มหรือสมาชิกของสังคม การพิจารณาในมุมมองนี้จึงได้ มองข้ามไปว่า การกำหนดวัฒนธรรมใดๆนั้น มิได้กระทำโดยสมาชิกทั้งหมด แต่เป็นไปโดยคนเพียงบาง กลุ่มซึ่งวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นและได้รับการถ่ายทอดนี้ เพื่อรับใช้กลุ่มที่กำหนดวัฒนธรรมนั้นๆขึ้น

โดยมิติทางวาทกรรมที่มีฐานความคิดว่า การรับรู้เรื่องความเสี่ยงภัยมิได้เป็นวัตถุวิสัย (objective)หรือมิใช่เพียงการรับรู้เชิงภาษาหรือเป็นความรู้ที่อยู่นอกกระบวนการความเชื่อและศีลธรรม

แต่ปัญหาเรื่องขยะที่เราพิจารณา ตรวจสอบ(measure) แยกแยะ(identify)และจัดการ(manage)ในฐานะที่ความเสี่ยงภัยถูกสร้างขึ้นโดยอำนาจความรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ผลประโยชน์ต่อการดำรงชีพร่วมกันในสังคม ภายใต้คำว่า “วัฒนธรรม” นั้นถูกสร้างขึ้นในสังคมอย่างไม่มีความเท่าเทียม แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ(power relation) โดยกลุ่มผู้มีผลประโยชน์ที่แข็งแกร่งกว่าไม่ว่าจะเป็นความแข็งแกร่งทางด้านร่างกายหรือสติปัญญาซึ่งฟูโกได้อธิบายว่า สังคมทุกสังคมจะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทับซ้อนกันอยู่และแทรกอยู่ในทุกส่วนของสังคม แต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ไม่สามารถนำไปใช้ได้ หากไม่มีการผลิต(production) การจัดระเบียบ(regulation) การสะสมแจกจ่าย(distribution) การไหลเวียนแพร่กระจาย(circulation)และการดำเนินการ(operation) โดยการทำงานของวาทกรรมในคำอธิบายของเรื่องต่างๆในรูปความรู้ผ่านทางภาษาเพื่อคงความมีอำนาจในสังคม(Foucault. 1972: 215-216)

ความเสี่ยงภัยที่ถูกเข้าใจในฐานะผลผลิตของการรับรู้และการเข้าใจทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่งนั้นจะนำไปสู่การปรับตัวและสร้างกระบวนการจัดการกับความเสี่ยงภัยนั้นๆตามที่ถูกสร้างต้องการ(Lupton. 1999: 29-33) การสร้างการรับรู้ปัญหาขยะให้สอดคล้องกับการปรับตัวกับการจัดการความเสี่ยงขยะด้วยอำนาจความรู้ที่สร้างความจริงการพัฒนาสู่ความทันสมัยในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้เป็นสามระยะคือ (Lash; & Urry.2002:33-35 ; citing Beck. 1992 Risk Society)

ระยะที่หนึ่ง ยุคก่อนพัฒนาเป็นสังคมสมัยใหม่(pre-modernization)หรือสังคมก่อนยุคอุตสาหกรรม(pre-industrialization) การประสบอันตราย/ความเสี่ยงมิได้เกิดจากน้ำมือมนุษย์ แต่เป็นความเสี่ยงอันเป็นชะตากรรมที่มาจากอุบัติภัยธรรมชาติซึ่งมิได้เกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในทางเศรษฐกิจโดยตรง(techno-economic progress) ขยะที่เกิดขึ้นในสังคมจะสามารถย่อยสลายไปได้เองตามธรรมชาติ

ระยะที่สอง ยุคพัฒนาสู่ความทันสมัยช่วงต้น(early-modernization) หรือสังคมอุตสาหกรรมช่วงแรก(early-industrialization) สภาพสังคมมุ่งหน้าไปในทิศทางการขยายตัวมีการเร่งการผลิตและการบริโภคด้านอุตสาหกรรม กระบวนการผลิตมีการสร้างผลกระทบภายนอก(externality)หรือผลลัพธ์อันมีพิษและมีการทำลายตนเองอย่างมีระบบอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยยังคงอยู่ในบรรยากาศแห่งอุดมการณ์ทุนนิยมในการมุ่งมั่นพัฒนาสู่ความทันสมัย หากเกิดปัญหาใดๆ อันเกิดจากกระบวนการผลิตหรือการอุปโภคบริโภคโดยเฉพาะเรื่อง “ขยะ” ที่เป็นปัญหาลังเลดล่อมที่ทุกฝ่ายมองดูว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก เมื่อเทียบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับอย่างมากมายมหาศาล สังคมจึงยังไม่มีตระหนักรู้ในการควบคุมดูแลปัญหาผลกระทบของขยะอย่างแท้จริง และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มิได้นำไปสู่ประเด็นปัญหาสาธารณะ สังคมไทยละเลยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการกับปัญหาขยะ มีวิธีการจัดการขยะอย่างง่ายที่ปลายทางโดยการละเลย หลับตา ไม่มอง

ผลลัพธ์และเหตุการณ์อันตรายที่ติดตามมา ด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมที่มุ่งแสวงหากำไรด้วยการเร่งการผลิตและการบริโภคที่เกินความจำเป็น คนเก็บขยะที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะที่เกิดขึ้นจากขยะโดยตรง ตามแนวทางพัฒนาสังคมที่ครอบงำด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมมักจะกล่าวอ้างว่า เป็นการเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นกับคนส่วนน้อยจึงต้องยอมเสียสละบ้าง เพื่อการก้าวหน้าที่มุ่งให้เป็นประเทศพัฒนาอันเป็นเป้าหมายสูงสุด

ระยะที่สาม ยุคพัฒนาสู่ความทันสมัยช่วงหลัง (late-modernization) สังคมอุตสาหกรรมช่วงปลาย (late - industrialization) เป็นยุคที่สังคมมีการเคลื่อนตัวจากสังคมมุ่งอุตสาหกรรมไปสู่สังคมแห่งความเสี่ยง สังคมเริ่มประสบกับอุปนิสัยร้ายแรง มลพิษจากอุตสาหกรรมและชุมชนได้สร้างความเสื่อมโทรมให้กับเมือง แม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ถนนหนทางมีขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ถูกทิ้งไว้เกลื่อนกลาด ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรได้พอกพูนและทวีความรุนแรง ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้คุกคามชีวิตความเป็นอยู่ของคนเป็นจำนวนมาก สังคมได้วิพากษ์ตัวเองว่าเป็นสังคมเสี่ยงภัย แต่ยังคงมีการตัดสินใจและการปฏิบัติการตามแบบแผนแห่งการพัฒนา สังคมสู่ความทันสมัยที่ยังคงมุ่งมั่นการพัฒนาแบบขยายตัวในเชิงปริมาณทางด้านเศรษฐกิจเช่นเดิม ความเสี่ยงภัยเหล่านี้ เริ่มเป็นประเด็นถกเถียงกันทั้งในระดับสื่อมวลชนและการเมืองตลอดจนเวทีสาธารณะ แต่การปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหายังมิได้สนใจแก้ไขต่อตัวปัญหาอย่างแท้จริงแต่มุ่งสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มผลประโยชน์และอันตรายจากการพัฒนาต่อไป สังคมถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของอุดมการณ์พัฒนาและความเข้าใจผิดในเรื่องความเห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ แนวทางการจัดการเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ยังมุ่งเน้นถึงอรรถประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้นจนทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่แนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องการให้ผลประโยชน์ที่ได้นั้น มีการกระจายสู่คนส่วนใหญ่ให้ได้มากที่สุด ซึ่งได้ตอกย้ำว่ามนุษย์ยังคงให้คุณค่ากับตนเองสูงสุด สิ่งที่กลับคืนไปให้กับสังคมรอบข้างคือ การพอกพูนของมลพิษและสิ่งของเหลือใช้ที่มนุษย์ไม่ต้องการเช่นเดิม การปรับตัวแก้ปัญหากำจัดขยะที่ยังเชื่อมั่นกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอันเป็นการแก้ไขทางเทคนิคที่ปลายเหตุ (the end of pipe) ที่เป็นส่วนท้ายสุดของกระบวนการที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นเพียงการแก้ไขเฉพาะหน้า มีการสร้างภาพและบิดเบือนภาพความจริงบางส่วนทำให้สังคมรับรู้เหมือนกับว่า การแก้ปัญหาเรื่องขยะนั้นกำลังดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเต็มกำลัง

ด้วยมิติทางวาทกรรม การรับรู้และการปรับตัวในการจัดการความเสี่ยงเรื่อง"ขยะ" ที่เปลี่ยนแปลงไปกับพลวัตการพัฒนาสู่ความทันสมัยเป็นเรื่องราวที่สร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการและเป็นขั้นตอนจากผู้ได้รับผลประโยชน์ด้วยอำนาจที่ล้าลึกโดยผู้ถูกกระทำที่ไม่รู้สึกตัว นอกจากนั้นยังมีการโยกโยกกันเป็นเครือข่ายของสังคมที่ทำให้การพัฒนาดำรงอยู่ได้อย่างกว้างขวางทั้งด้านเวลาและ

ทุกระดับพื้นที่ ประเด็นที่จะศึกษาและสืบค้นในส่วนต่อไป คือ ความจริงเรื่องการรับรู้ความเสี่ยงของ ชยะและการจัดการชยะจนเกิดเป็นกองชยะซึ่งพื้นที่ทางเศรษฐกิจของความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะนั้นถูก สถาปนาขึ้นได้อย่างไร

การสถาปนาอำนาจความรู้ในการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงและการจัดการปัญหาชยะ

ประเด็นการศึกษาเรื่องอำนาจที่สามารถทำให้เกิดการครอบงำในการรับรู้ปัญหา สิ่งแวดล้อมเรื่อง ความเสี่ยงและความรุนแรงของปัญหาชยะ ที่มีรูปแบบอันแยบยลแฝงเร้นไว้ด้วย อุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดการยินยอมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางหรือเรียกได้ว่า เป็นอำนาจที่ ถูกต้อง มีความชอบธรรม การสร้างความชอบธรรมของอำนาจนั้นมีเหตุผล สอง ประการ ประการแรก คือ สิ่งที่เป็นข้อตกลงร่วม(agree)ของสมาชิกในกลุ่มสังคม ประการที่สอง คือ เป็นสิ่งที่มีเป้าหมายเพื่อ ป้องกันผลประโยชน์(interest)ของกลุ่ม (Ransom S. John. 1997: 11-12) สิ่งที่สำคัญ คือ ความจริง ถูกสร้างด้วยเทคโนโลยีของอำนาจที่สร้างผ่านความรู้ซึ่งมีเหตุผลจะเป็นอำนาจที่มีความชอบธรรม สำหรับแนวคิดทางวาทกรรมจะเน้นศึกษาถึง ความสำคัญของอำนาจความรู้ในความสัมพันธ์อันแนบ แน่นระหว่างความรู้และอำนาจ ในการสร้างความจริงและสามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ได้ โดย ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และอำนาจมีอาจแยกออกจากกันได้ อำนาจจะเกิดได้ต้องเป็นอำนาจ บริสุทธิ์ที่ฟอกขาวสะอาดในรูปของความรู้ซึ่งกระทำตามหลักวิชาการป็นตัวสร้างและสนับสนุนด้วย ระบบเหตุผลซึ่งเป็นอำนาจรูปแบบใหม่ที่สร้างความพอใจ แก่ชน และซึมลึก อย่างเยียบเยิบ โดยมีได้ ใช้อำนาจบังคับที่มีความรุนแรงในรูปของการกดขี่บังคับอันเป็นอำนาจเชิงลบ แต่เป็นอำนาจเล็กๆ ย่อยๆ(micro-powers)มีลักษณะเป็นเครือข่าย ซึ่งสายใยนั้นถักทอแทรกอยู่ทุกแห่งหนในสังคมทั่วไป เป็นอำนาจสร้างสรรค์เชิงบวกที่แฝงเร้นอยู่ในรูปของความรู้ที่เป็นอำนาจแยบยลนิมนวลแฝงเร้นไปด้วย อุดมการณ์ที่สามารถครอบงำความคิดของคนได้

กระบวนการทางสังคมที่สถาปนาความจริงขึ้นในสังคมนั้น สรรพสิ่งจะกลายเป็นความจริง ได้จะต้องถูกสร้างขึ้นให้เป็นสิ่งที่รับรู้กันในสังคมเสียก่อน เมื่อการสร้างความรู้สัมฤทธิ์ผล ก็จะทำให้ สิ่งนั้นมีสถานะของความเป็นจริงและดำรงอยู่ราวกับว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีผู้ใดโต้แย้งได้ หรือเรียกได้ ว่า เป็นความจริงแห่งภาวะวิสัย และความจริงนี้จะถูกถ่ายทอดต่อไปจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีคิดของ บุคคลและสังคม เมื่อสถาปนาความเป็นจริงได้แล้ว สิ่งอื่นๆก็ถูกปฏิเสธไปเองโดยมิมีใครยอมรับ เช่นเดียวกับการสร้างความรับรู้ความเสี่ยงของชยะโดย การทำให้การมองการรับรู้และกระบวนการ จัดการในความเสี่ยงเรื่อง “ชยะ” ไม่ได้เป็นเรื่องของอำนาจของผู้มีผลประโยชน์ที่ต้องการอธิบาย ปรากฏการณ์ที่เกิด แต่เป็นเรื่องของความรู้ในการสร้างความจริงที่เกิดจากเจตจำนงของความรู้ใน ทิศทางที่วาทกรรมสร้างขึ้น คือ อำนาจความรู้ที่สร้างความจริงจัดระเบียบความคิดของคนไปตาม ความรู้นั้นๆว่า เป็นความจริงเสียยิ่งกว่าความจริงใดๆ ความรู้จึงมิได้นำเสนอว่าอะไรเป็นอย่างไร

แต่ความรู้เป็นตัวที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นความจริง ความรู้นั้นจะก่อตัวแพร่กระจายในการครอบงำความคิด เพื่อควบคุมมนุษย์ให้ตกเป็นผู้ถูกกระทำได้ต้องอาศัยอำนาจเกื้อหนุนและส่งเสริมในการขยายอาณาเขตของรู้นั้น ความรู้ในการสร้างระบอบความจริง(regime of truth) ให้ทุกคนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับและเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองโดยเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงนั้นมิใช่เปลี่ยนแปลงเพียงบางสิ่งบางอย่าง แต่เป็นการเกิดของระบอบใหม่ของความรู้ที่สร้างระบอบความจริงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง โดยอำนาจที่มีความลื่นไหลแปรเปลี่ยนไปได้ตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจอันเป็นเจตน์จำนงที่จะไปสู่ความจริง(the will to truth) โดยการกำกับความจริงเหล่านั้นด้วยความต้องการที่จะให้รู้กับสิ่งที่รู้นั้นให้สอดคล้องกัน (ธเนศ วงศ์ยานนาวา. 2542: 4) และท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความปรารถนาเถลิงในอำนาจ (will to power) ของการครอบครองความคิดของสังคมเพื่อบังคับให้ดำเนินงานและปฏิบัติตามอำนาจนั้นๆโดยไม่รู้สีกตัว โดยเฉพาะการกระทำการควบคุมตนเองให้สอดคล้องกับ "ภาวะเป็นปกติ" ในวิถีการดำรงชีวิต นับเป็นอำนาจที่ลึกซึ้งและแยบยลที่สุด ความสัมพันธ์ในเรื่องอำนาจและความรู้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะมีเพียงว่าเป็นอำนาจในการสร้างความจริงเท่านั้น แต่ยังเป็นอำนาจที่จะทำให้ตัวมันเองถูกต้อง(make it self true) รวมทั้งยังมีความชอบธรรมด้วย (Hall. 2001: 76)

โดยแนวคิดทางวาทกรรมนั้น ภาวปฏิบัติการของอำนาจจะมีความเกี่ยวพันในการทำงานสามด้าน ด้านที่หนึ่ง คือ แกนหลักของความรู้จะถูกสถาปนาขึ้น ด้านที่สอง การสร้างชุดของกฎเกณฑ์บรรทัดฐานทางสังคมขึ้นมาโดยมีชุดของความรู้ดังกล่าวรองรับ และด้านที่สาม ความรู้และชุดกฎเกณฑ์เหล่านั้นจะควบคุมซึ่งกันและกันและสร้างพื้นที่ในภาวปฏิบัติการทางสังคม บุคคลจะระลึกตัวเองในตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมนั้นเช่น ครู/ศิษย์ สามเณร/ภรรยา การทำงานทั้งสามด้านจะทำให้อำนาจความรู้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ(Ransom. 1997: 101-102) ความรู้ทั้งหลายในโลกนี้จึงไม่เป็นอิสระหรือเป็นกลางจากระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจ คนกลุ่มใดสามารถสร้างและสถาปนาความรู้ชุดใดชุดหนึ่งเป็นแกนสำคัญสำหรับอธิบายการจัดระเบียบสรรพสิ่ง อำนาจก็จะถ่ายทอดจากส่วนต่างๆของสังคมไปสู่คนกลุ่มนั้น การสร้างความรับรู้ในเรื่องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ความรู้สาขาวิชาเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาถูกสร้างขึ้นโดยมีสถาบันรองรับเป็นกลไกและกระบวนการสถาปนาให้การพัฒนาก่อตัวเป็นความจริงและกลายเป็นวาทกรรมหลักภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำจิตใจสังคมไทย องค์ความรู้อื่นๆถูกกีดกันให้กลายเป็นอื่น

อำนาจความรู้ในสังคมสมัยใหม่ที่ได้สถาปนาเข้ามาจัดกระทำสร้างความรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่อง "ขยะ" พิจารณาได้ว่าเป็นอำนาจความรู้ที่ตั้งอยู่บนหลักการเหตุผลแบบปฏิฐานนิยม(positivist) ซึ่งความรู้ภายใต้กรอบแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ สามารถค้นคว้า ทดลองได้ ประเมินค่าได้และพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ปลอดภัยนิยม คนจะถูกทำให้ยอมรับความรู้ความจริงได้

จากความรู้ที่วางอยู่บนความจริงเชิงประจักษ์นี้ได้ขยายตัวออกไปครอบคลุมสังคมไทยได้อย่างกว้างขวาง ความรู้วิทยาศาสตร์ที่มีคำอธิบายเป็นเหตุเป็นผล คือ วิธีทางของการครอบงำเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนต้องยอมจำนนให้บุคคลต้องเสียสละ คือ การสร้างความจริงด้วยการผลิตหรือสร้างภาพลวงตาเชื่อมโยงระหว่างจิตสำนึกกับความเป็นจริง (Racevskis. 1983: 136-137) ขึ้นเรื่อยๆและกลายเป็นมาตรฐานในการอธิบายสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มนุษย์และสังคม

อำนาจความรู้และหลักวิชาการในศาสตร์ต่างๆถูกรัฐบาลนำไปใช้ในการสร้างความจริงผ่านการให้ความหมายในการสร้างความจริงเรื่อง การพัฒนาให้ประชาชน เชื่อ ยอมรับ ปฏิบัติตาม ความรู้จะเป็นตัวกำหนด กำกับ หรือสร้างความหมายอันทำให้การพัฒนามลายเป็นความจริง นโยบายถูกสร้างขึ้นอย่างมีหลักการและเหตุผล โดยมีความรู้ที่มีฐานคิดวิทยาศาสตร์ที่น่าเสนอเป็นสถิติ ตัวเลขรายได้ประชาชาติถูกนำมาใช้ในการแสดงผลผลิตของบุคคลในแต่ละกลุ่มแต่ละชนชั้นที่แตกต่างกัน ประชาชนถูกทำให้เชื่อ ด้วยเหตุผลของความรู้ด้านสถิติจะสร้างโลกทัศน์ของความจริงที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) ให้ประชาชนเชื่อและปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนา โดยความรู้ที่ครอบงำการพัฒนาประเทศมาโดยตลอดนั้น มีเจตจำนงในการสร้างความจริงเกี่ยวกับการพัฒนาและบิดเบือนความจริงในการรับรู้สิ่งที่เป็นผลเสียต่างๆจากการพัฒนา เช่น ปัญหาเรื่อง ความเสี่ยงภัยของขยะและมลภาวะต่างๆ อันเป็นผลพวงด้านลบของการพัฒนาว่า เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลประโยชน์และสามารถจัดการกับปัญหาได้ง่ายๆ ความรู้เศรษฐศาสตร์ถูกนำมาใช้ในการอธิบายตัวแบบของการพัฒนาที่มีได้มีมิติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ความรู้ในแนวคิด ทฤษฎีการผลิต (production theory) ที่เน้นประสิทธิภาพการผลิต ทฤษฎีการบริโภค (consumption theory) ที่เน้นอรรถประโยชน์สูงสุด (maximize utility) หรือเน้นความพอใจในการบริโภค ระบบการผลิตจะเน้นผลิตสินค้าให้ได้ผลิตภาพสูงสุดเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคสูงสุด ตามแนวคิดการแบ่งงานกันทำและกลไกตลาดเสรีเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นแนวคิดเชื่อว่า ก่อให้เกิดการเพิ่มผลผลิต (productivity) ในขณะที่ใช้ต้นทุนต่ำสุด (minimize cost) ยังผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิตโดยให้ความสำคัญกับการแบ่งงานกันทำ (division of labour) ตามความถนัดจะก่อให้เกิดการเพิ่มผลิตภาพการผลิตให้ได้มากที่สุดในเวลาเร็วที่สุดและต้นทุนแรงงานต่ำสุด ด้วยเหตุผลของการทำงานเฉพาะจนเกิดความชำนาญ (specialization) และการคิดค้นปรับปรุงเทคนิควิธีการผลิต ประสิทธิภาพของการผลิตที่สูงขึ้นนำไปสู่ความร่ำรวยส่วนบุคคลสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งของประเทศ (Smith. 1991: 4-15) ความรู้ในการพัฒนาดังกล่าวไม่มีความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการของเสียจากกระบวนการผลิต การสร้างตัวแบบการพัฒนาใช้ตัวแปรทางคณิตศาสตร์มาอธิบาย มีสมมติฐานที่เชื่อว่าเราสามารถจะแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ ถ้าเราพัฒนาด้านเทคนิคการผลิต เป้าหมายของความรู้เพื่อการธำรงรักษาของระบบที่เป็นอยู่ ตามตัวแปรทางเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายไปที่รายได้สูงสุด ซึ่งพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎี

เศรษฐศาสตร์สามารถอธิบายด้วยเทคนิคเศรษฐมิติ มีสูตรคำนวณอย่างง่าย คับแคบและจำกัด ฟังชั้นการผลิตในความสัมพันธ์รูปแบบคณิตศาสตร์ไม่สามารถแสดงความเป็นจริงว่า ในการผลิตและการบริโภคย่อมมีของเสีย(waste product)อยู่ในกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลกระทบในทางด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม มักจะอธิบายเน้นเฉพาะเหตุผลที่เป็นตัวแปรสำคัญทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญที่อธิบายตัวแบบการขยายตัวทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น อัตราการออม อัตราการลงทุน เป็นต้น(อภิชัย พันธเสน. 2544: 504-513)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ถูกนำมาใช้เป็นคำที่มีแกนกลางของหลักคิดที่สำคัญของหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ เป็นความคิดที่เน้นความสามารถของมนุษย์ที่จะเอาชนะธรรมชาติ การศึกษาได้ให้ความหมายแก่ธรรมชาตินั้นมีคุณค่าทางเศรษฐกิจในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่มากมายมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตและสนองต่อการพัฒนา ซึ่งเร่งเรื่องความเจริญเติบโตระบบการผลิตที่เน้นกำไรเป็นสัจจะ ได้สร้างขยะและกากของเสียมากจนเกินกว่าระบบนิเวศจะดูดซับไว้ได้ ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเริ่มปรากฏเด่นชัดเกิดปัญหาด้านกำจัดขยะเกิดขึ้น ขยะถูกทับถมพอกพูนจนเกิดเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อม ด้วยอำนาจความรู้ที่มีฐานคิดวิทยาศาสตร์ถูกสถาปนาเข้ามาเป็นแกนหลัก ในการสร้างความรับรู้เรื่องขยะของเสียอันเกิดจากกระบวนการผลิตในรูปแบบของความเสี่ยง การตั้งเกณฑ์หรือค่ามาตรฐานของคุณภาพของมลพิษที่อนุญาตให้ระบายออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งโดยทั่วไปแต่เดิมรัฐบาลไทยไม่มีการวางแผนที่เป็นระบบในการกำจัดขยะพิษเหล่านี้ บรรดาโรงงานต่างๆ จัดการของเสียโดยการทิ้งด้วยวิธีการง่ายๆ ไม่ได้ให้ความสนใจทั้งสถานที่ทิ้งและวิธีการทิ้ง ค่าเกณฑ์มาตรฐานของขยะพิษถูกตั้งไว้ค่อนข้างสูงโดยอำนาจความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในการคิดคำนวณค่าเกณฑ์มาตรฐานนี้ ขยะมีพิษจึงถูกสร้างให้กลายเป็นขยะธรรมดาและถูกทิ้งรวมๆ กันมากับการกำจัดโดยวิธีง่ายๆ เช่นเดิม ภาพปัญหาความเสี่ยงจากขยะถูกบิดเบือนจนมิได้รับการสนใจว่าเป็นประเด็นปัญหา

วิธีการกำจัดขยะโดยการสร้างวิธีการอย่างง่ายด้วยเทคนิควิเศษจากความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่ถูกนำมาใช้ในการกำจัดขยะผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ การพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นยังเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุ และการพยายามอย่างต่อเนื่องในการคิดค้นเทคนิคที่จะทำให้การแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพถูกทำให้ขยายตัวอย่างกว้างขวางมากกว่าเดิม คำว่า "คุณภาพชีวิต" ถูกเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมที่ยังเน้นการวัดเชิงปริมาณ เทคนิควิทยาของเศรษฐศาสตร์ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาที่ค้ำใจถึงต้นทุนและกำไร แม้ว่าความรู้สิ่งแวดล้อมกายภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย แต่รากฐานของความรู้ยังคงเป็นวิทยาศาสตร์ ที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถควบคุมเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ และแบ่งการแก้ปัญหาออกเป็นส่วนๆ ด้วยเทคโนโลยีที่ปลายสุดของปัญหา(อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. 2545: 15-68) ความรู้ด้าน

นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมถูกสร้างให้เป็นความรู้ที่มีอำนาจสร้างความจริงของรัฐในการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่ครอบงำด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมเช่นเดิม ขณะเดียวกันก็มีความรู้ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมแนวใหม่ถูกนำมาใช้ในการให้ความหมายว่าธรรมชาติกับมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น แยกออกจากกันไม่ได้ ซึ่งยังคงเป็นความรู้ที่กระแสรองอันเป็นความรู้ที่ถูกแนววิทยาศาสตร์กดทับเอาไว้

กระแสรู้ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ถูกใช้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในความคิดที่จะนำไปสู่การครอบครองนิยามและการกำหนดวิถีจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความหมายจากความคิดหนึ่งอาจถูกบิดเบือนให้กลายเป็นความหมายรวมทั้งการกระทำไปอีกอย่างหนึ่ง เป็นการสร้างวาทกรรมใหม่ได้อยู่เสมอโดยการใช้ความรู้ด้านต่างๆ ความจริงที่ถูกสร้างเพื่อรักษาทุนทางอำนาจไว้โดยชอบธรรม ส่งผลต่อวิถีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันด้วย

สำหรับประเด็น ปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะ ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่สำคัญน้อยมาก การสร้างความรู้ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมเป็นไปในแนวทางที่รัฐต้องการ ในฐานะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจโดยมิได้ใส่ใจขยะซึ่งเป็นสิ่งสุดท้ายจากกระบวนการผลิต การใช้ความรู้ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงอยู่ของการพัฒนา ในการบิดเบือนการรับรู้ความเสี่ยงเรื่องขยะและใช้ความรู้เป็นการแก้ไขในเชิงปริมาณโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

เมื่อเกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมจึงได้พัฒนาความรู้ชุดเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมขึ้นในการสร้างความจริงเพื่อเป็นมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับสังคมในการสร้างความชอบธรรมให้กับการพัฒนา ความรู้การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ในการวิเคราะห์โครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว(ex post) และการพยากรณ์สำหรับอนาคต(ex ante) คือ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(Environment Impact Assessment หรือ EIA) ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์(Cost-Benefit Analysis หรือ CBA) การวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผล(Cost-Effectiveness Analysis หรือ CEA) ความเสี่ยงและผลประโยชน์(Risk-Benefit Analysis หรือ RBA) ที่อาจเกิดขึ้นได้ของโครงการพัฒนาต่างๆของประเทศ ในการเลือกพัฒนา เมื่อได้วิเคราะห์ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยแล้วถูกนำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ให้มองดูว่า การกำจัดขยะมูลฝอยทำได้หลายวิธี แต่ความรู้การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ทำให้เชื่อว่าการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ คือ การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่และการใช้ซ้ำซึ่งเป็นสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจโดยแท้จริง และสร้างความชอบธรรมให้แก่ธุรกิจในการบวนการผลิตเพื่อสร้างขยะได้อีกต่อไป ภายใต้วาทกรรมย่อยชุดขยะรีไซเคิลของวาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเป็นอื่น

ของคนเก็บขยะถูกสร้าง ให้กลายเป็นแรงงานราคาถูกในการค้นหาวัตถุติดราคาถูกในการลดต้นทุนการผลิตให้กับกระบวนการผลิตให้ดำรงอยู่ต่อไปเพื่อการยั่งยืนของการพัฒนา

นอกจากนั้นประชาชนถูกทำให้เชื่อว่ารัฐบาลจะสามารถควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมขยะได้โดยผ่านกลไกการทำงานของกฎหมาย ด้วยการเก็บภาษี(taxes)และค่าธรรมเนียม(charges)จากผู้ก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย(Polluter-Pays Principle) หรือการให้เงินอุดหนุน(subsidies)แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ด้วยหลักการให้ผู้ก่อมลพิษหรือของเสียต้องรับผิดชอบจัดการกับของเสียที่ตนเป็นผู้ก่อ ผู้ใดที่ทำให้เกิดขยะควรได้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะด้วย นับเป็นมาตรการอันแยบยลบิดเบือนการรับรู้ของบุคคลในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากโครงการต่าง ๆ นั้น มีมาตรการทางเทคโนโลยีป้องกันแก้ไขโดยตรงและยังมีกลไกมาตรการทางด้านภาษีเพื่อเป็นการลงโทษผู้สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว อำนาจความรู้หลักวิชาการในการสร้างมาตรการเหล่านี้มิได้มีศูนย์กลางของความคิดที่คนเก็บขยะและชุมชนบริเวณรอบกองขยะที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะอย่างแท้จริง ผลประโยชน์ในรูปภาษีจะถูกนำไปใช้เป็นงบประมาณรวมเพื่อการพัฒนาตามอุดมการณ์ทุนนิยมต่อไป เป็นการสร้างความชอบธรรมต่อการผลิตที่สร้างขยะให้ดำรงอยู่ต่อไป

“คนเก็บขยะ” ผู้ที่ได้รับความเสี่ยงจากขยะโดยตรง ถูกจัดระเบียบด้วย “ตำแหน่งแห่งที่” หรือ“การจัดลำดับ” ให้เป็นบุคคลที่ทำงานอยู่ในกองขยะพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สกปรกแวดล้อมด้วยเชื้อโรคซึ่งเป็นพื้นที่แปลกแยกของสังคมเมือง ต้องยอมรับต่อสภาพวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ และวิธีการทำงานที่ต้องคลุกคลีกับขยะและสิ่งสกปรกที่มีความเป็นอื่นจากวาทกรรมการพัฒนาได้ ด้วยอำนาจในรูปของความรู้ที่สร้างความรับรู้ปัญหาความเสี่ยงภัยจากขยะให้เป็นในทิศทางของผู้สร้างต้องการ แผลงเร้นไปด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำการผลิตให้ใช้ต้นทุนต่ำที่สุดการสร้างความเป็นอื่นให้พื้นที่เศรษฐกิจของคนเก็บขยะทำให้คนเก็บขยะมีความเป็นอื่นไปด้วย ภาวปฏิบัติการณ์ของอำนาจความรู้จะทรงพลังยิ่งเมื่อเป็นภาวปฏิบัติการณ์ผ่านสถาบันดังจะได้นำเสนอในส่วนต่อไป

การสร้างความรู้และการจัดการขยะผ่านความเป็นสถาบันและผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นสำคัญของการศึกษาโดยแนวการวิเคราะห์ทางวาทกรรม คือ ความรู้จะมีอำนาจในการอธิบายความจริงและแสดงผลกระทบของความจริงได้(truth and truth effect) จะต้องมีการกฏเกณฑ์(disциплиnes) เป็นตัวเชื่อมโยงและต้องมีสถาบัน (institution) ขึ้นมารองรับโดยเฉพาะสถาบันของสังคม (public institution)ซึ่งจะมีอำนาจอันชอบธรรมในการพูดความจริง เพื่อสร้างกฏเกณฑ์ข้อบังคับหรือวินัยของสถาบันได้ ความเป็นสถาบันภายใต้กรอบความรู้เฉพาะด้านจะมีอำนาจในการควบคุมและการจัดระเบียบสรรพสิ่งได้อย่างมีพลัง สถาบันทางสังคมจะอาศัยช่องทางที่แยบยลใน

การเข้าถึงบุคคลโดยผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทักษะหลังทันสมัย ร่างกายมิได้เป็นเพียงศูนย์กลางของวาทกรรมแต่เป็นจุดเชื่อมโยงกิจกรรมประจำวันและอำนาจของสถาบันทางสังคม (Foucault. 1980: 58) ส่วนสถาบันครอบครัว(private institution)จะสามารถผลิตหรือสร้างความจริง (games of truth) ได้ แต่มิได้ปรากฏหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกฎเกณฑ์ของจารีต จริยธรรม ซึ่งสามารถกำหนดอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของผู้คนได้ สถาบันและวาทกรรมจึงมีความเชื่อมโยงกัน ในฐานะเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรม ความแตกต่างของสถาบันสาธารณะกับสถาบันครอบครัว คือ ความจริงที่ผลิตโดยสถาบันสาธารณะจะเผยแพร่และมีผลกระทบในวงกว้างของสังคม (Danaher Schirato; & Webb. 2000: 37-41)

การดำรงชีวิตของคนในสังคมอาจกล่าวได้ว่าสถาบันเป็นองค์การที่สำคัญของการจัดการอำนาจของรัฐ วิธีทางที่จะให้วาทกรรมใดๆสามารถพูดถึงและสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นความรู้ อันชอบธรรม หรือการให้อำนาจกับวาทกรรมนั้นๆในการสร้างความจริง (will to truth) จะต้องมีความรู้ เป็นสิ่งสำคัญต่อการวางกฎระเบียบและบรรทัดฐานต่างๆในสังคม โดยมีสถาบันเป็นผู้ใช้อำนาจในการควบคุมให้เป็นไปตามความจริงที่ความรู้ได้สร้างขึ้น สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเน้นความเจริญทางวัตถุ จึงทำให้การจัดการขยะในด้านการมลภาวะและการดูแลผลกระทบทางสังคม ขาดการวางแผนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ละเลย ไม่ใส่ใจในปัญหานี้ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 เริ่มแรกมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ประเทศไทยโดยการจัดการของรัฐในการสร้างการรับรู้เรื่อง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน เพียงในระดับการใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจในฐานะทรัพยากรเพื่อเป็นปัจจัยในการผลิตเท่านั้น จึงไม่มีสถาบันหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสิ่งแวดล้อมโดยตรง จนกระทั่งความไม่พอใจของสังคมต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมขึ้นมาในกลางทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา กระแสความใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จนรัฐจำเป็นต้องสร้างหน่วยงานขึ้นมารองรับ ในปี พ.ศ. 2518 คือ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สถาบันวิจัยสภาวะสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2518 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์และก่อตั้งสมาคมวิศวกรสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2519 และมีการปรับเปลี่ยนชื่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2535 ในการตอบสนองกระแสสังคมที่ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สถาบันหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการคิดหาวิธีการทางเทคโนโลยี ในการแก้ไขปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมบนฐานคิดวิทยาศาสตร์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าด้วยตระหนักต่อไป แต่ในรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่อง ขยะ ในระดับนโยบายองค์การที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะกรรมการควบคุม

มลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 และคณะกรรมการ
 สาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการสาธารณสุข พ.ศ.2535 จังหวัดและอำเภอเป็นราชการ
 ส่วนภูมิภาคในการนำนโยบายส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ส่วนองค์กรส่วนท้องถิ่นคือ เทศบาล องค์การบริหารส่วน
 ตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการจัดการขยะ สถาบันของรัฐบาลเหล่านี้
 ทำหน้าที่แต่เพียงการจัดขยะให้พ้นไปจากชุมชนที่รับผิดชอบเท่านั้น เทคนิคการกำจัดมุ่งเน้นที่ปลาย
 เหตุ ซึ่งกำลังความสามารถไม่เพียงพอ ปล่อยให้ขยะกองเน่าเหม็นจนกลายเป็นภูเขาขยะ ความเป็น
 สถาบันใน การรับผิดชอบการจัดการขยะโดยตรงเหล่านี้ดูเหมือนการสร้างความปลอดภัยให้กับ
 พัฒนาต่อไป ในด้านที่ทำให้เชื่อว่าจะมีความรับผิดชอบต่อผลเสียท้ายสุดของกระบวนการผลิตและ
 บริโภค เมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมเสี่ยงภัยจากปัญหาขยะ สถาบันของรัฐบาลมุ่งหาเทคนิค
 วิธีและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการใช้เครื่องมือกำจัด ไปตามสภาวะความพร้อมทางเศรษฐกิจและ
 การยอมรับของประชาชน แต่ก็ยังมีได้วางกฎเกณฑ์ใดๆอย่างชัดเจน จริงจัง ในข้อปฏิบัติเพื่อให้การ
 จัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการกำจัดที่ต้นสาเหตุจากการพัฒนาที่บูชาความ
 เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เร่งการสร้างกำไรโดยเร่งการผลิตและการบริโภค มุ่งวางกฎเกณฑ์ต่อวิธีการ
 จัดการทรัพยากรให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ คือ การเป็นปัจจัยการผลิตที่รักษาสีสิ่งแวดล้อมเหมือน
 เป็นการแสดงออกถึงความใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะ แต่ยังคงเร่งการสร้างขยะจากทิศทางการเร่ง
 การพัฒนาเอาไว้ โดยอำนาจของความเป็นสถาบันที่ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สร้างความจริงในการ
 ให้สังคมรับรู้ปัญหาของขยะและความเสี่ยงภัยนั้นมีเพียงเล็กน้อยและรัฐสามารถจัดการปัญหาได้
 ต่อเมื่อปัญหาขยะลุกลามมากขึ้น ปริมาณขยะและรูปแบบและวิธีการจัดการขยะที่ทำกันมาในหลาย
 พื้นที่อยู่ในภาวะวิกฤต รัฐอาศัยความชอบธรรมในความเป็นรัฐบาลโดยสถาบันใช้อำนาจความรู้สร้าง
 ความจริงการใช้เทคโนโลยีในการลดปริมาณของเสียและการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ โดยให้
 ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ซ้ำและการแปลงขยะเพื่อมาใช้
 ใหม่ในการลดความกดดันปัญหาความเสี่ยงภัยของขยะจากกลุ่มทางสังคม โดยยังไม่มีรูปแบบการ
 จัดการขยะที่เหมาะสมอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการลดปริมาณขยะที่ต้นเหตุและการป้องกันปัญหาขยะ
 ล้นเมืองในอนาคต ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะให้เชื่อว่า รัฐบาลมีความใส่ใจไม่ได้ละเลยปัญหาที่เกิดขึ้น
 และพยายามสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ในวิธีการทิ้งขยะแบบคัดแยกประเภทขยะตามประเภทขยะที่
 รองรับเอาไว้ ซึ่งก็ยังเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุอยู่ดี ในอีกด้านหนึ่งรัฐบาลยังคงมุ่งมั่นใน
 เส้นทางสู่การพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม ค้นหาเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตสะอาด
 (clean production) การนำหลักการลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด(waste minimization)มาใช้ในการ
 การผลิต การเข้าสู่ระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในการเร่งสร้างสินค้าและ
 การผลิตขยะเช่นเดิม

สถาบันด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและองค์กรได้สร้างเทคนิควิธีในการจัดการขยะขึ้นเพื่อ
 บิดเบือนการรับรู้ความจริงในความเสี่ยงปัญหาเรื่องขยะ ทำให้ปัญหาขยะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย
 นำไปสู่วิธีการกำจัดขยะอย่างง่าย ๆ และสร้างความชอบธรรมในควบคุมการจัดการทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อมไปในทิศทางที่ให้คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจที่รัฐต้องการ นอกจากภาคปฏิบัติการในความ
 เป็นสถาบันแล้ว แนวคิดทางวาทกรรมยังให้ความสำคัญของการสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในฐานะ
 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านเป็นผู้ผูกขาดในอำนาจแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจว่า สิ่งใด
 ถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดที่สังคมควรนำมาปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่เหมาะสม ถูกต้อง
 บนพื้นฐานของความจริงที่มีความรู้ด้านทางวิทยาศาสตร์ที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถสร้าง
 ความยอมรับให้ประชาชน เชื่อ และยินยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมปฏิบัติตาม

เมื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการในสาขาต่างๆก้าวหน้ามากขึ้น
 การจัดการปัญหาต่างๆ เช่น การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกแยกส่วนและดึงไป
 จัดการในแต่ละสถาบันจากแนวคิดการแบ่งงานกันทำในระดับสังคมตามความรู้ของศาสตร์เฉพาะทาง
 สาขาต่างๆ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ นิเวศวิทยา วนศาสตร์ ธรณีวิทยา
 ภูมิศาสตร์และอื่นๆ แร่งงานในสังคมสมัยใหม่จะถูกจัดให้มุ่งไปสู่ความชำนาญเฉพาะทางมากขึ้น
 และในแต่ละสาขาผู้เชี่ยวชาญมักจะมีเหตุผลมาอธิบายความถูกต้องโดยใช้ศาสตร์สาขาของตนเอง
 เสมอ แต่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมขยะนั้นถูกปล่อยปละละเลยมาเป็นเวลายาวนาน มีวิธีการแก้ปัญหา
 อย่างง่าย ๆ และทุกสถาบันที่เข้ามาจัดการปัญหาขยะไม่ได้มีศูนย์กลางความคิดอยู่ที่คนเก็บขยะและ
 ชุมชนรอบกองขยะที่อพยพจากชนบท ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ปรากฏ คือ เมื่อขยะและสิ่งที่ก่อให้เกิด
 เกิดมลภาวะในเมืองมีมากจนไม่มีที่ฝังกลบและกองทิ้งเป็นภูเขาขยะ จึงหาที่ทิ้งใหม่ในชนบทสร้าง
 กองภูเขาขยะใหม่ๆต่อไปเรื่อยๆ ดังที่มีข่าวความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอๆ

สำหรับสถาบันด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีเป้าหมายของผู้เชี่ยวชาญใน
 สาขานี้ใช้อำนาจความรู้ในการจัดระเบียบความคิดของมนุษย์โดยการสร้างความจริง เรื่อง การใช้
 ทรัพยากรในการผลิตสินค้าที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าการจัดการแก้ปัญหาขยะอย่างแท้จริง
 เหตุผลและคำอธิบายของผู้เชี่ยวชาญบิดเบือนการรับรู้ของสังคมในเรื่อง ความเสี่ยงของขยะที่สามารถ
 ดูแลและจัดการได้ด้วยความรู้ทางเทคนิควิธี ความตระหนักและสำนึกในปัญหาเรื่องขยะยังมีน้อย
 สังคมยังคงหลงใหลไปกับการส่งเสริมให้เกิดขยะ ตามแนวคิดการพัฒนาที่เร่งการผลิตและการบริโภค
 อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขยะ โดยการ
 จัดการของรัฐโดยมีมติความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ในการสร้างความรับรู้ในการจัดการ
 ทรัพยากรในฐานะการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจด้วยอำนาจความรู้ชุดต่างๆ สร้างความจริงเกี่ยวกับขยะ

ผ่านอำนาจความรู้ของผู้เชี่ยวชาญโดยมีสถาบันรองรับ เพื่อให้ประชาชนเชื่อและยอมรับปฏิบัติตามความจริงที่ วาทกรรมสร้างขึ้น

กระบวนการจัดการขยะผ่านการกำหนด ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า วาทกรรมกับอำนาจนั้นมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น แต่อำนาจของวาทกรรมที่อิงกับกรอบความรู้ก็ยังเป็นปัจจัยที่ไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดภาคปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมได้ พูโกจึงเน้นย้ำบทบาทที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติการย่อยๆ ที่หลากหลายและกระจัดกระจาย และการเกิดซ้ำๆ ในชีวิตประจำวัน ในรูปแบบที่ไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมไปในสังคม นั่นคือ รูปแบบของระเบียบวินัย หรือกฎเกณฑ์ที่กำกับให้ผู้คนอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน อันเป็นรูปแบบใหม่ที่ปลูกฝังประสิทธิภาพด้านการทำงาน ภายใต้ร่างกายที่สยบยอม ว่านอนสอนง่าย(docile body) โดยเฉพาะระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่สร้างขึ้นภายใต้กรอบความรู้ผ่านคำพูดและข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่ทำให้เกิดการยอมรับและยินยอมปฏิบัติตามโดยไม่รู้สีกตัว

ประชาชนถูกควบคุม ปกครองโดยการจัดการของรัฐ ด้วยกลยุทธ์และวิธีการที่แยบยลผ่านการวาง ระเบียบ กฎเกณฑ์ การควบคุมจัดระเบียบสังคมที่เป็นผลผลิตของสังคมเป็นผู้สร้างขึ้นเอง ทั้งในรูปแบบของกฎหมายในลักษณะการบังคับผูกติดกับการลงโทษ และรูปแบบเชิงเสริมพลังสร้างสรรค์ที่ผูกติดกับการพัฒนาตนเอง(Danaher Schirato; & Webb. 2000: 50) สำหรับปัญหาการจัดการเรื่องขยะ เท่าที่ผ่านมาเป็นเพียงความรับผิดชอบโดยรัฐ ผู้ทิ้งขยะทุกคนมีภาระเพียงทำให้ขยะหายไปจากบ้าน ชุมชนหรือสังคมของตัวเองเท่านั้น เมื่อปัญหาปริมาณขยะมากขึ้นจนล้นเมือง ประกอบกับแนวคิดการใช้ขยะซ้ำและการหมุนเวียนขยะมาใช้ใหม่ กลไกที่รัฐนำมาใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจความรู้ที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการลดและแยกขยะ แต่มาตรการที่จะทำให้ประชาชนเข้าร่วมยังไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาได้ ในปี 2544 มาตรการทางกฎหมายถูกนำมาใช้เป็นมาตรการบังคับในรูปของข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการเก็บ การขนถ่าย และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ.2544 มาบังคับใช้ตามฐานอำนาจพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และด้วยฐานอำนาจตามข้อบัญญัตินี้จึงได้มีการออกข้อบังคับกรุงเทพมหานครว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของอาคารสถานที่และสถานบริการสาธารณสุข พ.ศ.2545 โดยกำหนดความชัดเจนในการทิ้งขยะของ ประชาชนและสถานประกอบการในการรับผิดชอบต่อไปนี้คือ ประการที่หนึ่ง การจัดหาภาชนะรองรับมูลฝอยหรือที่พักรวมขยะที่ทำจากวัสดุที่มั่นคง แข็งแรง ทำความสะอาดได้ง่าย ป้องกันสัตว์ แมลงและกลิ่นรบกวน ประการที่สอง แยกประเภท

ขยะและลักษณะการทิ้งให้ถูกสุขลักษณะโดยเอาขยะใส่ถุงและมัดปากถุงให้แน่นก่อนทิ้ง และประการที่สามให้นำขยะไปทิ้งตามวันเวลาที่กำหนด

นอกจากจะมีมาตรการด้านกฎหมายจะถูกสร้างขึ้นมาแล้ว รัฐบาลยังทำการจัดระเบียบความสะอาดเมือง สร้างกฎระเบียบวินัยของพฤติกรรมผู้บริโภคในการลดการใช้ขยะพิษและขยะย่อยสลายยาก เช่น ขยะพิษจากแบตเตอรี่และถ่านไฟฉาย ถุงพลาสติกและโฟม มีการสร้างระเบียบพฤติกรรมแยกประเภทขยะมาใช้ใหม่ ทั้งในโครงการของภาครัฐและเอกชนที่รณรงค์ให้ประชาชนลดขยะและแยกประเภทขยะก่อนทิ้ง อาทิ ตั๋วรถโดยสารประจำทาง ที่ลงในถังขยะสีเหลือง ขยะเศษอาหาร ผักและผลไม้ใส่ถุงมัดปากให้มีติดฉลากลงในถังขยะสีเขียว หลอดไฟฟ้าและกระป๋องสีสเปรย์ทิ้งในถังขยะสีเทา เป็นต้น และการรณรงค์ในรูปแบบที่เป็นโครงการสร้างจิตสำนึกคน เช่น โครงการหน้าบ้านหน้ามอง โครงการคนรักคลอง โครงการชุมชนร่วมใจรักสะอาดหรือชุมชนชักลากขยะ โครงการคืนคุณค่าสิ่งของเหลือใช้ให้สังคม โครงการธนาคารขยะ และรูปแบบที่เป็นสโลแกนการรณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง เช่น สโลแกน ที่ว่า "ขยะในมือท่าน ลงถังเถอะครับ"

การจัดการปัญหาขยะและของเสียโดยรัฐจึงมีเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมเคลือบแฝงเพื่อให้กลไกการนำขยะกลับมาเข้าสู่กระบวนการผลิต ในฐานะปัจจัยการผลิตราคาถูกและสร้างความชอบธรรมให้กับการพัฒนาในการผลิตสินค้าให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างรายได้ประชาชาติให้สูงขึ้นโดยไม่ใส่ใจการผลิตขยะที่เกิดความคุ้มกัน วิธีคิดของรัฐบาลมิได้เอาตัวคนเก็บขยะเป็นศูนย์กลาง แต่กลับจะตอกย้ำความเป็นอื่นของคนเก็บขยะให้ดำรงความเป็นคนเก็บขยะที่สามารถสร้างผลิตภาพ การเก็บขยะเข้าสู่วงจรการผลิตได้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น โดยมีกลไกตลาดรับซื้อของเก่าในการควบคุมการกำหนดราคาขยะ เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีราคาถูกที่สุดโดยมิได้ใส่ใจวิถีชีวิตคนเก็บขยะแต่อย่างใด

การสถาปนาให้คนเก็บขยะเป็นชนชั้นต่ำในอาชีวะ

สังคมในระบบทุนนิยมเต็มไปด้วยการจัดลำดับชนชั้นทางสังคม (hierarchical society) ซึ่งความหมายของชนชั้นไม่ใช่สิ่งที่กำหนดเพียงความแตกต่างทางฐานะหรือจำนวนทรัพย์สินที่ครอบครอง หรือระดับการศึกษาดังที่อธิบายกันโดยทั่วไป ชนชั้นทัศนะทางของมาร์กซนั้นพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในระบบการผลิตแบบทุนนิยม ที่สะท้อนการใช้อำนาจของชนชั้นนายทุน กติ์เอารัดเอาเปรียบชนชั้นแรงงานในวิถีการผลิต(mode of production) ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สำหรับแนวคิดหลังสมัยใหม่นั้น พิจารณา เรื่องอำนาจ ในฐานะที่เป็นวาทกรรมของความรู้และความจริง ความรู้จากศาสตร์ต่างๆที่มาครอบงำการคิดและการกระทำของมนุษย์ เจตจำนงในการแสวงหาความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติการของอำนาจในสังคมในการครอบงำกลุ่มคนโดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ เช่น การก่อรูปของภาพลักษณ์คนเก็บขยะที่เป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อน

ของสังคมและวัฒนธรรมที่กระทำต่อร่างกาย ความคิด จิตวิญญาณและพฤติกรรมของบุคคล เมื่อผ่านกระบวนการทำความเข้าใจ การใช้เหตุผลจากความรู้ จะนำไปสู่การรับรู้และยินยอมของตัวบุคคลเองที่นำไปสู่การกระทำต่างๆ คนเก็บขยะถูกสร้างให้เป็นชนชั้นต่ำ นับเป็นการปฏิบัติการเชิงอำนาจของรัฐในการควบคุมประชาชนด้วยวิธีการแยบยล ลึกซึ้งของการผสมผสานการใช้ความรู้และเหตุผล

จุดเน้นที่สำคัญของ ของแนวคิดวาทกรรม คือ อำนาจที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ที่สะท้อนเจตจำนงของมนุษย์ในการควบคุม ครอบงำ ทุกกระบวนการสร้างความทันสมัยให้สังคมปัจจุบัน คือ อำนาจที่กระทำต่อร่างกายและความคิดของบุคคลโดยผ่านกลไกอำนาจที่เป็นการควบคุมจากภายในให้บุคคลแต่ละคนถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของกลไกของเทคโนโลยีแห่งอำนาจ(Foucault. 1977: 217) การให้คุณค่าในสังคมทันสมัยจะอยู่ที่ประสิทธิภาพ(efficiency)ที่เป็นประโยชน์ต่อระบบการผลิต แม้ว่าประสิทธิภาพนั้นต้องแลกด้วยการกดขี่ ขูดรีด แรงงานหรือความไม่เป็นธรรม ประชาชนจะถูกจัดจำแนกแบ่งแยกให้แตกต่างเพื่อรัฐควบคุมประชากรให้มีประสิทธิภาพ โดยรัฐเข้ามาอธิบายกำหนดการแบ่งงานกันทำในทางเศรษฐกิจและระดับสังคมซึ่งเท่ากับเป็นการแบ่งแยกกระจายอำนาจ(division of power)เพื่อการควบคุมตามลำดับขั้นของการแบ่งหน้าที่ของงาน(division of labour)ที่มอบหมายให้ (Crook Pakulski; & Waters. 1993: 109) นั่นคือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ(relation of power)ที่สร้างความไม่เท่าเทียมในกลุ่มคนทางสังคมผ่านกลไกทางอำนาจของอุดมการณ์ ความเป็นสถาบัน ผู้เชี่ยวชาญและกฎเกณฑ์ได้อย่างแนบเนียน โดยยอมรับการเข้ามาจัดระเบียบสังคมตามอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำสังคมอยู่ในขณะนั้น การจัดลำดับขั้นชนชั้นของผู้คนโดยแนวคิดการแบ่งงานกันทำทางเศรษฐกิจและระดับสังคม เพื่อสนองตอบต่ออุดมการณ์ทุนนิยมในการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของสังคม โดยการให้คุณค่าของคนตามลำดับขั้นชั้นที่ถูกจัดตามระบบโครงสร้างของงานและบรรทัดฐานทางสังคม

การแบ่งแยกกลุ่มคนเป็นชนชั้นจากการมีการแบ่งงานกันทำอย่างซับซ้อน(complex division of labour)และแยกย่อย ด้วยหลักเกณฑ์ระบบโครงสร้างงานภาคเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบผู้ใช้สมองและผู้ใช้แรงงาน แรงงานมีฝีมือและแรงงานไม่มีฝีมือผ่านกลไกทางการศึกษา ประชาชนถูกจัดให้แบ่งงานกันทำตามความรู้ที่กำกับโดยสถาบันการศึกษาและสมาคมวิชาชีพ ดังนั้น กลุ่มนายทุนผู้ประกอบการ(capitalist enterprise) ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและมีอำนาจในการควบคุมจัดการปัจจัยการผลิตนั้น รวมทั้งกลุ่มผู้บริหาร ผู้จัดการและกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สอง กลุ่มชนชั้นกลางใหม่ คือ พนักงานที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ผู้เป็นชนชั้นกลางระหว่างนายทุนและแรงงาน สาม กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ จากการขยายตัวสถาบันที่สร้างความน่าเชื่อถือของภาครัฐ สี่ ชนชั้นแรงงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น แรงงานมีฝีมือ(skilled labour) แรงงานกึ่งฝีมือ(semiskilled labour) และแรงงานไร้ฝีมือ(unskilled labour)ซึ่งทำหน้าที่ในส่วน

งานบริการต่างๆ ถ้า กลุ่มไม่มีชนชั้น(underclass)ผู้ซึ่งยากจนแร้นแค้น รัฐจึงต้องเข้าแทรกแซงจัดการให้การดูแลช่วยเหลือโดยตรง (Crook Pakulski; & Waters. 1993: 20-23)

การจัดการโดยรัฐด้วยความมีศีลธรรมได้สร้างงานให้คนยากจนซึ่งเป็นงานนอกระบบเศรษฐกิจ(informal economic activity) ที่จัดได้ว่าเป็นชายขอบของภาคการผลิตในระบบเศรษฐกิจ (margins of economy) โดยมีเจตจำนงแฝงเร้นของการสร้างงานให้ผู้ยากไร้เหล่านั้นในลักษณะของสวัสดิการสังคมเพื่อให้มีอำนาจในการบริโภคตามการครอบงำของอุดมการณ์ทุนนิยม และเป็นแรงงานราคาถูกต้องทำงานนอกระบบ ที่เป็นงานชั้นต่ำต่อไป คนเก็บขยะถูกจัดให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือเป็นชนชั้นต่ำ และถูกประพฤติปฏิบัติเยี่ยงเป็นคนสกปรก ไม่น่าไว้ใจ ไม่น่าคบหา ไม่มีเกียรติ ไร้คุณค่า ไร้ความสามารถ เป็นคนละชนชั้นกัน เป็นบุคคลนอกกลุ่ม จึงขาดโอกาสในด้านต่างๆในระบบตลาดทุนนิยม ไม่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การขาดอำนาจต่อรอง มีสถานภาพทางการเมืองและสังคมต่ำ มีโอกาสได้รับการบริการทางการศึกษา พัฒนาอาชีพ การบริการด้านสาธารณสุขและบริการด้านอื่นๆต่ำด้วย (Water. 1997: 23-24) คนเก็บขยะผู้ซึ่งถูกมอบหมายให้ทำงานกับสิ่งที่ไม่มีความหมาย สิ่งที่เป็นของเหลือของใช้แล้ว จึงเป็นเหตุผลที่มีความชอบธรรมไม่จำเป็นต้องลงทุนหรือให้ค่าตอบแทนที่สูงแก่กระบวนการเก็บขยะและกลุ่มคนที่ทำงานในชนชั้นนี้

นอกจากนั้นในแต่ละชนชั้นก็ยังมีการแบ่งแยกคนในชนชั้นเดียวกันอย่างไม่เท่าเทียมกันด้วย เช่น ชนชั้นกรรมากรแบ่งเป็นกรรมากรชั้นล่าง กรรมากรชั้นสูง ส่วนคนเก็บขยะเองก็ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ทุนนิยม ถูกจัดแบ่งกลุ่มโดยหลักเกณฑ์การครอบครองปัจจัยการผลิตหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บขยะให้ได้มากและมีประสิทธิภาพ ดังนี้ หนึ่ง กลุ่มพื้นฐานที่สุด คือกลุ่มที่ใช้ถุงใช้กระสอบเก็บของริมถนนหรือตามกองขยะ สอง กลุ่มที่ดีขึ้น คือ กลุ่มที่ใช้รถเข็น เคลื่อนที่ได้สะดวกกว่าเก็บของได้น้ำหนักมากกว่า สาม กลุ่มที่มีเงินลงทุนมากขึ้นคือ กลุ่มที่ใช้รถสามล้อ ชาเล้งที่ใช้แรงถีบสี่ กลุ่มที่ลงทุนสูงขึ้น สามารถเดินทางไปได้ไกลและสะดวกกว่า คือกลุ่มที่ใช้ชาเล้งมีเครื่องยนต์และกลุ่มมอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง ห้า กลุ่มที่มีกิจการมั่นคงกว่า คือ กลุ่มที่มีรถกระบะรับซื้อของเก่า แต่ละกลุ่มมีจุดมุ่งหมายในการเก็บของให้ได้มากที่สุดโดยมีต้นทุนในการเก็บต่ำที่สุดตามตรรกะระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี

บรรดาคนเก็บขยะดังกล่าวกลุ่มที่หนึ่งและกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ถูกสถาปนา "ความเป็นอื่น" มากที่สุด ความแตกต่างของกลุ่มคนและชนชั้นได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการแบ่งแยกการควบคุม กำกับ ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกลไกอำนาจความรู้โดยอำนาจของหลักวิชา ความรู้พื้นฐานคิดที่เป็นเหตุเป็นผล จะสร้างอำนาจชอบธรรมให้กับการจัดระเบียบสรรพสิ่งของรัฐ รัฐบาลได้สถาปนาความชอบธรรมในการจัดการ เรื่อง ประชากรและทรัพยากรของประเทศในรูปแบบความรู้เชิงทฤษฎี โครงการ แผนการและนโยบาย โดยมีจุดมุ่งหมายของความรู้ในการสร้างความจริง

ชุด “ความผาสุกของประชาชน” ให้ประชาชนเชื่อและยินยอมปฏิบัติตามโดยไม่รู้ตัว โดยแนวคิด ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural-Functional Theory) ที่มีฐานคติ (assumptions) คือ สังคม ประกอบด้วยหน่วยย่อยต่างๆสัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายสุดท้ายการดำรงอยู่ของแต่ละสังคม โดยหน่วยย่อยเหล่านั้นทำหน้าที่ของตนเองให้สอดคล้องสัมพันธ์กับหน่วยย่อยอื่นๆ รูปแบบความสัมพันธ์ ถูกจัดให้มีแบบแผนที่แน่นอน เรียกว่า กระบวนการจัดระเบียบทางสังคม (social ordering) นำไปสู่ แบบแผนการจัดระเบียบทางสังคม (social order) แนวคิดดังกล่าวนี้จึงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตัวของบุคคลในสังคม ร่วมกับแนวคิดการแบ่งงานกันทำระดับสังคมที่เน้นไปในทางการ จำแนกแจกแจงทางสังคมจากความเจริญเติบโตของสังคม อันจากสังคมแบบดั้งเดิมสู่สังคมทันสมัยซึ่ง มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแบ่งงานกันทำมากขึ้น ทำให้เกิดอาชีพ เช่น ครู ตำรวจ ทหารและแม่ครัวที่เป็นความชำนาญเฉพาะด้านของบุคคล ในแต่ละตำแหน่ง แต่ละอาชีพ ที่มีความรับผิดชอบแคบและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น การแบ่งงานกันทำในสังคมนั้นทุกๆหน้าที่ของสังคม คือ ส่วนสำคัญที่เป็น พื้นเพของเล็กๆของเครื่องจักร (mere cog in machine) ทำให้การผลิตในสังคมมีประสิทธิภาพสูงสุด (Fenton Reiner; & Hamnett. 1984: 50) นำไปสู่การจัดแบ่งแยกกลุ่มและการจัดลำดับขั้นชั้นต่างๆทางสังคม แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของสังคม (social solidarity) ตามโครงสร้างของอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจสนองตอบต่ออุดมการณ์ทุนนิยม เพื่อให้มีประสิทธิภาพการผลิตสูงและแข่งขันกันทำกำไรสูงสุดนำไปสู่ความมั่งคั่งและความสามารถในการบริโภค การขยายอาณาเขตของอำนาจในการควบคุมทางสังคม และสามารถส่งเสริมให้เป็นชนชั้นที่มีเกียรติยศและสถานภาพที่ดีในสังคม ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นของสังคม

คนเก็บขยะถูกจัดระเบียบ ถูกกีดกัน ถูกเบียดขับ ออกไปอยู่ที่ชายขอบของสังคม รัฐจึงมีความชอบธรรม ไม่ต้องลงทุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาให้กับคนเก็บขยะดังเช่นวิชาชีพอื่นๆ ซึ่งนำไปสู่การไม่มีคุณภาพของคนในสังคม เรื่องราวของคนเก็บขยะ กระบวนการเก็บขยะและผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเก็บขยะถูกละเลย วิธีการจัดเก็บและกำจัดขยะถูกจัดอยู่ในทางเลือกที่ง่ายที่สุดต้นทุนต่ำที่สุด โดยมีได้คิดคำนึงว่า คุณภาพชีวิตของคนเก็บขยะเป็นอย่างไร ผลตอบแทนและสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่ดี ถูกเอาเปรียบในสังคม ที่สำคัญที่สุด คือ แม้แต่คนเก็บขยะเองก็ยินยอม ยอมรับสภาพการณ์ในความเป็นอื่นของอาชีพที่ตนได้รับในสังคมอย่างสยบยอม กองขยะเป็นเสมือนภาพตัวแทนของชีวิตและความเป็นอยู่ ในความรับรู้ของทุกคนทั่วไปและตัวคนเก็บขยะเอง อันเป็นการตอกย้ำเส้นแบ่งของความเป็นชนชั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การสถาปนาคนเก็บขยะให้เป็นกลุ่มเสี่ยงภัย

การจัดการโดยรัฐในการเข้ามา ดูแล ควบคุม จัดการในเรื่องเกี่ยวกับประชาชนและทรัพยากรของประเทศได้สร้างความหมายและคุณค่าแนวคิดในการแข่งขันกันทำกำไรสูงสุดเพื่อรับใช้อุดมการณ์ทุนนิยม รัฐจึงให้ความสำคัญกับการสร้างและจัดระเบียบคนที่มีอุดมการณ์ทุนนิยมเพื่อเป็นกำลังแรงงาน(man power) ตามความต้องการของรัฐในอันที่จะตอบสนองความต้องการของภาคการผลิตของระบบเศรษฐกิจ เรื่องการจัดการประชากรจึงมีฐานะเป็นโครงการของรัฐบาลในเทคโนโลยีของประชากร(technology of population) อันเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับ "มนุษย์" ที่มีฐานะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บในด้านตัวแปรต่างๆที่จะทำให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เช่น สุขภาพดี/ความเจ็บป่วย ความแข็งแรง/ความอ่อนแอ ความร่ำรวย/ความจน (Lupton. 2003: 85-87) ซึ่งการจัดการของรัฐโดย การแทรกแซงนั้นมีมาก และเน้นในปฏิกิริยาที่ซับซ้อนของมนุษย์ของปรากฏการณ์ที่หลากหลาย กลยุทธ์การจัดการของรัฐบาลในยุคสังคมนิยมใหม่ตอนปลายนั้น เป็นกลยุทธ์อันแยบยลที่มีเป้าหมายจะควบคุม/กำกับให้ประชาชนปฏิบัติตามรัฐโดยปราศจากการบังคับ แต่รัฐที่มีการปกครองแบบเสรีนิยมใหม่จะให้อิสระกับประชาชน ในการคิดตัดสินใจและจัดการตัวเองโดยอิสระโดยตนเองอย่างแยบยล ประชาชนจะถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่โดยวาทกรรมของรัฐบาลในการปกครองแบบเสรีนิยม(liberal)มีความเป็นเหตุเป็นผล(rationality) และเทคโนโลยีของความเสี่ยง (technology of risk) การสร้างความกังวลอันเกิดจากความเสี่ยง ความไม่แน่นอนของความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทำให้ประชาชนจัดการกับร่างกายของตนเองในฐานะโครงการ และกระทำในสิ่งที่เขาสนใจมากขึ้น ประหนึ่งว่าเป็นความสนใจและมีอิสระเสรีภาพในการเลือกโดยตัวเขาเองเพื่อการแสวงหาความสุขและการปรับปรุงตนเองให้มีร่างกายที่แข็งแรง (Dean. 1997: 207-217)

แนวคิดทางวาทกรรมให้ความสำคัญกับ ความรู้เฉพาะทาง (expert knowledge) ที่เชื่อว่าความรู้นั้น ไม่โปร่งใส ไม่มีความเป็นกลาง ทำหน้าที่เป็นกลไกหรือเครื่องมือที่แนบเนียนอย่างหนึ่งในการใช้อำนาจรัฐกำกับประชาชน ความรู้เฉพาะทางในหลายๆด้านนำมาบูรณาการ เพื่อสะท้อนเทคนิควิทยาและภาคปฏิบัติการดูแลตนเองหรือเป็นการก่อรูปแบบที่ชัดเจนของผู้ถูกกระทำ เป็นวิธีการจัดการโดยรัฐในการแนะนำประชากรจัดการกับร่างกายผ่าน ระเบียบวินัย บรรทัดฐานของสังคมในความหมายของ "สิ่งที่ดีงาม" โดยเทคโนโลยี "การทำให้เป็นปกติ"(normalization) รัฐทำให้ประชาชนถูกแบ่งแยกและทำให้มีความแตกต่างกันเพื่อการควบคุมประชาชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แล้วใช้อำนาจระเบียบวินัย(disciplinary power) ภายใต้กรอบความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเป็นตัวกำกับให้ประชาชนอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกันในชีวิตประจำวัน โดยมีเครือข่ายของภาคปฏิบัติการของเทคโนโลยีอำนาจที่หลากหลาย คือ เทคนิคการเฝ้าระวัง (surveillance) การสังเกต (observe) การควบคุม(control) การตรวจสอบ(measure)สอดส่องเข้าไปถึงชีวิตส่วนตัวของประชาชน

เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องของร่างกายในขอบเขตของพื้นที่ เวลา และใช้ความเข้าใจต่างๆ เหล่านี้ในการควบคุมตนเอง ซึ่งเรียกอำนาจที่มากกระทำนี้ว่า อำนาจการควบคุมร่างกายมนุษย์(Bio power) นับเป็นกลยุทธ์วิธีที่แยบยลที่สุดของรัฐ เพราะเทคนิคการดูแลตนเองของพลเมืองจะเป็นนิรันดร์และไม่มีที่สิ้นสุด

สำหรับมุมมองในด้านความเสี่ยงภัยต่างๆ ของประชากรโดยมิติทางด้านสังคมวัฒนธรรม ความเสี่ยงภัยถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำเป็นเครือข่ายของผู้กระทำ สถาบัน ความรู้ และภาคปฏิบัติการ ความเสี่ยงภัยนี้จะกลายเป็นประเด็นทางการศึกษาหรือไม่ โดยผ่านการรวบรวมและข้อมูลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ของ นักวิจัย นักสถิติ นักสังคมวิทยา นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ให้ความเสี่ยงภัยนั้นถูกรับรู้โดยประชาชน(Lupton. 2003: 90-92) นับเป็นเทคนิคทางอำนาจผ่านการมีศีลธรรมของรัฐที่มีความห่วงใยประชาชน ด้วยการสร้างการรับรู้เรื่อง "ความเสี่ยงภัยต่างๆ" เพื่อการสร้างวินัยของสังคมในอนาคตอันแยบยลแผ่ร่นไปด้วยเจตจำนงแห่งอุดมการณ์ทุนนิยม ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า แนวคิดเรื่องความเสี่ยงภัยจะถูกพัฒนาผ่าน "กระบวนการทำให้เป็นปกติ " ในเริ่มแรกรัฐจะรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและมีคำแนะนำการปฏิบัติตัวของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะด้านจากสถาบันของรัฐ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงนั้น เช่น จะต้องมิปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไรจึงจะปลอดภัย หรือสามารถเดินทางไปไหนได้บ้าง วาทกรรมของรัฐบาลจะสถาปนาความเป็นตัวตนผ่านเทคโนโลยีการดูแลตัวเอง เพื่อให้ปัจเจกบุคคลกลายเป็นผู้จัดการตนเอง ในความพยายามที่จะให้ตนเองเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุด การได้รับการเยียวยารักษาความเจ็บป่วยตามหลักการแพทย์ที่ถูกต้อง การดูแลสุขภาพพลานามัยให้แข็งแรงสมบูรณ์ การห่างไกลโรคภัยไข้เจ็บและการหลีกเลี่ยงจากความเสี่ยงภัยใดๆ นับเป็นเทคโนโลยีของการจัดการโดยรัฐบาลที่ลึกซึ้ง แยบยล ในรูปของความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่มีสถาบันของทางการรองรับเหนือพื้นที่บนร่างกายของพลเมือง

ความรู้วิทยาศาสตร์สุขภาพของประเทศไทยได้รับมาจากต่างประเทศและมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุขไทย โดยมีพื้นฐานของความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของชีวิต (Life science) ผสมผสานกับวิทยาศาสตร์สุขภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ สำหรับส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ พฤติกรรมศาสตร์ ระบาดวิทยาและสิ่งแวดล้อม ในมิติของวิทยาศาสตร์สุขภาพเชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน ในฐานะสิ่งมีชีวิตหน่วยหนึ่งกับสิ่งแวดล้อมและปัจจัยหลากหลายที่กำหนดโดยขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศรัทธา และค่านิยม ผวนกับภยันตรายต่างๆ เช่น เชื้อโรค รังสีต่างๆ และสารเคมีอันมีตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น (ณัฐ ภมรประวัติ. 2537: 75-130) กระแสความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่ค่อยๆ เข้ามาสู่ประเทศไทยในระยะแรกจะเป็นเรื่องราวของการรักษาโรคบางโรคด้วยวิธีการแพทย์แผนตะวันตก เช่น การป้องกันโรคเอดส์ การรักษาโรคพิษสุนัขบ้ารวมถึงการรักษาโรคทางศัลยกรรม เมื่อการแพทย์และ

การสาธารณสุขของไทยก้าวหน้าขึ้นจะมีการนำเอาความรู้สึหวิทยาการของตะวันตกมา ผสมผสานกับพื้นฐานของสังคมไทย เช่น สิ่งแวดล้อม ภูมิหลังของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมของไทยโดยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยของรัฐที่รับผิดชอบ

ระบบสาธารณสุขของประเทศในห้วงศตวรรษที่ผ่านมา สุขภาพ มีความหมายว่าด้วยเรื่องโรค มุ่งเน้นการดำเนินการเพื่อให้โรคหมดไปหรือลดโรค ให้ความสำคัญน้อยในเรื่องสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ มุ่งเฉพาะสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมเฉพาะที่มีผลต่อการเกิดโรคโดยตรงเป็นสำคัญ แต่ในช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างมาก อันเป็นผลจากการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่และวัฒนธรรมของประเทศตะวันตก รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ก่อผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนทั้งด้านดีด้านร้าย เช่น อหิวาตกโรค โรคคอติบ โรคฝีดาษ โรคเรื้อนและอัตราตายในทารกลดลง เป็นต้น แต่ผลกระทบต่อสุขภาพจากสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมสังคมตามวิถีชีวิตรูปแบบใหม่กลับเพิ่มขึ้นมากอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นสาเหตุให้นโยบายด้านการแพทย์และสาธารณสุขต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ(health promotion) มีความหมายว่ากระบวนการของการเพิ่มสมรรถนะให้คนสามารถควบคุมปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ และเป็นผลให้บุคคลมีสุขภาพดีสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม รวมไปถึงการปรับสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี เป็นการทำให้ “การสร้างเสริมสุขภาพ” กลายเป็นเรื่องของทุกคน ไม่ใช่เป็นเรื่องเทคนิควิชาการเฉพาะของบุคคลากรสาธารณสุขเท่านั้นอีกต่อไป

หัวใจของนโยบายด้านการแพทย์และสาธารณสุข คือ วิธีการป้องกันส่งเสริมสุขภาพที่ดี โดยให้ประชาชนในฐานะพลเมืองรัฐดูแลตนเองให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อเป็นและฟื้นฟูพลังการผลิตในระบบทุนนิยมโดยการนำอำนาจความรู้ทางด้านสาธารณสุขและโรคภัยมาใช้ในการควบคุมบังคับประชาชน(Bryan Turner, 1996: 162-163) การส่งเสริมสุขภาพในมิติใหม่จะต้องพัฒนา องค์ความรู้เกี่ยวกับ ระบาดวิทยาของปัญหาสาธารณสุข สาเหตุของปัจจัยเสี่ยงหรือการมีสุขภาพอนามัยที่ดี(positive Health)เช่น การออกกำลังกาย การคลายเครียด อาหารเสริม และสิ่งแวดล้อมที่ดี เทคนิคในการสร้างพลังอำนาจในการพัฒนาสุขภาพที่ดี เทคนิคการสร้างชุมชนที่น่าอยู่รูปแบบต่างๆของการปรับเปลี่ยนระบบการให้บริการไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ

กระบวนการจัดการของรัฐบาลด้วยองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ รัฐได้การสร้างนิยามความหมายของ “ภาวะอันตรายที่กลายมาเป็นความเสี่ยงภัย” ภาวะอันตราย(danger) คืออันตรายที่มีความเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงอันเกิดจากแหล่งภายนอกที่อาจมีผลกระทบกับบุคคลได้ แต่ความเสี่ยง(risk) คือสถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำความเสียหายให้กับบุคคลในอนาคต

อันมีผลให้บุคคลนั้นต้องตัดสินใจกับความเสียนั้น(Stehr. 2001: 143-149) หากจะจัดกลุ่มแบ่งประชาชนโดยใช้เกณฑ์ความเสี่ยงแล้ว รัฐสามารถจัดแบ่งประชาชนได้เป็น สอง กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนที่มีความสามารถจัดการความเสี่ยงได้ด้วยตนเอง เรียกว่า active citizens เป็นกลุ่มที่รัฐใช้ "เทคนิคการดูแลสุขภาพตนเอง" ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนกลุ่มที่รัฐประเมินว่ามีภาวะเสี่ยงภัยเป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐเรียกว่า target groups ผู้ซึ่งรัฐจะต้องเข้าแทรกแซง(intervene)และจัดการ(manage) นั่นคือ กลุ่มบุคคลชายขอบทั้งหลาย โดยสถาบันของรัฐได้กระทำต่อกลุ่มชายขอบ ชนชั้นแรงงาน เช่น คนจน คนเก็บขยะ คนไร้บ้าน ด้วยการลดทอนชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้ลงมาเป็นเพียงวัตถุศึกษา โดยอำนาจของความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และระบาดวิทยา ในการสถาปนาให้พวกเขาเหล่านั้นเป็น "กลุ่มบุคคลเสี่ยงภัย" โดยการจัดลำดับให้เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงมาก เสี่ยงน้อยและมีการสร้างวิธีคิดแนวใหม่ให้กับประชาชน คือ แนวคิดของการบริหารจัดการความเสี่ยงเป็นรายกรณี(case-management risk) ของภาวะความเป็นอันตรายที่กลายมาเป็นความเสี่ยง ในปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของประชาชนและปัญหาด้านอาชญากรรม(Dean. 1997: 217-219) ชนชั้นที่อันตรายหรือบุคคลอันตรายจะถูกพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ และใช้เทคนิควิธี "การจับจ้องมองดู" (gazing) ในการตรวจตราการลุกลามของความเสี่ยงของบุคคลในกลุ่ม

นิยามความหมายของคนเก็บขยะและชุมชนรอบกองขยะที่ผูกติดกับสัญญาะเชิงลบของกองขยะที่เต็มไปด้วยสิ่งสกปรก น่าเหม็น รวมทั้งสารพิษและเชื้อโรคมามากมายหลายชนิด คนเก็บขยะประกอบอาชีพด้วยการเก็บคู้ยขยะซึ่งต้องคลุกคลีและสัมผัสกับสิ่งสกปรกโดยตรง ซึ่งคนเก็บขยะเองมิได้มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการป้องกันตัวเอง จึงสามารถเป็นพาหะนำเชื้อโรคที่ร้ายแรงไปสู่บุคคลต่างๆได้ ด้วยภาคปฏิบัติการของรัฐในเทคนิคการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน โดยกระบวนการทำให้เป็นปกติ ประชาชนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ พยาบาล นักระบาดวิทยาหรือบุคลากรทางสาธารณสุข ผู้ซึ่งให้ความรู้โดยผ่านการให้ข้อมูลทางด้านสาธารณสุขและระบาดวิทยาให้ประชาชนระมัดระวัง ดูแล จัดการร่างกายตนเองให้แข็งแรงและมีสุขภาพดีเสมอ ด้วยการหลีกเลี่ยงจากบุคคลที่มีภาวะเสี่ยงภัยต่างๆและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ส่วนบุคคลในกลุ่มเสี่ยงภัยเชื่อว่าจะเป็นผู้ที่มีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมได้ตลอดเวลา จะถูกการจับจ้องมองดู(gaze)จากทั้งรัฐและบุคคลทั่วไป คนเก็บขยะจึงได้รับการปฏิบัติจากบุคคลทั่วไปด้วยความรังเกียจเดียดฉันท์ ประหนึ่งว่าเป็นขยะและเชื้อโรคที่ต้องหลบหลีกให้ห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่บ่งบอกสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคในปัจจุบันที่ร้ายแรงและกลายพันธุ์ได้ รวมทั้งเชื้อโรคบางชนิดยังไม่มียารักษาให้หายขาดได้ เช่น โรคเอดส์ เป็นต้นการจัดการโดยรัฐในนโยบายต่างๆเพื่อการช่วยเหลือหรือแก้ไขนั้นโดยตรรกะน่าจะเป็นสิ่งที่ดี แต่แท้จริงแล้วกระบวนการนั้นกลับกระทำให้

คนกลุ่มชนชั้นนี้ ถูกกีดกัน ถูกควบคุม ถูกจับจ้องมองดูและถูกทำให้อ่อนแอ กลายเป็นผู้ร้ายที่เป็นภาระของสังคมพร้อมจะก่อปัญหาซึ่งตอกย้ำความเป็นชนชั้นด้อยต่ำและความเป็นอื่นของสังคม

ส่วนที่สี่ : ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

สิ่งที่สำคัญเบื้องหลังของวาทกรรม คือ การสร้างความเป็นอื่น (the otherness) ให้สรรพสิ่งที่กระทำมีลักษณะความแปลกประหลาด(strangeness) หรือมีความแตกต่างออกไป(difference) เมื่อต้องการที่จะสร้างความเด่นชัดของวาทกรรมพัฒนา การนำเสนอภาพตรงกันข้าม คือ ความเป็นอื่นของการพัฒนานั้นจะต้องพรรณนาสิ่งที่ไม่พัฒนาในประเด็นทางลบ(negative term)ที่เป็นคู่ตรงกันข้าม เช่น ความอ่อนแอ ความสกปรก ความยากจนโดยการสร้างศาสตร์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาขึ้นมารองรับ (Mill. 1997: 114-115) ในความสัมพันธ์ของความเป็นอื่นและภาวะเสี่ยง ความเป็นอื่นจะเป็นประเด็นทางลบเช่นเดียวกันคือ การแสดงออกถึงความเป็นอันตราย เพราะว่าสิ่งนั้นๆต้องถูกจัดระเบียบและถูกควบคุม เมื่อกล่าวถึง "คนเก็บขยะ" ประเด็นที่สำคัญในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ คือ สิ่งที่อยู่เบื้องลึกของการสร้างความจริงในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนั้นคืออะไร การถูกตีตราว่าเป็นกลุ่มของผู้มีความเป็นอื่นที่เป็นอันตราย(dangerous others)หรือความเป็นอื่นที่มีภาวะเสี่ยงภัย(risky others) ซึ่งจะเกี่ยวโยงกับภาวะเสี่ยงภัยที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำให้เกิดความวิตกกังวล(anxiety) และความหวาดกลัว(fear)ต่อการเปื้อนเปื้อน(contamination)เชื้อโรคจากผู้มีความเสี่ยง (Lupton. 2003: 122-129) ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีชุดความรู้ชุดต่างๆกำกับ ความจริงในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะดังกล่าว เพื่อให้คนเก็บขยะดำรงความเป็นคนจนชนชั้นด้อยต่ำของสังคมที่ไม่มีความรู้ และมีความชอบธรรมในการรับมอบหมายการแบ่งงานทำระดับสังคม เรื่อง การจัดการขยะ เพื่อปิดเบือนภาวะเสี่ยงภัยจากขยะ อันเป็นผลพวงด้านลบอีกด้านหนึ่งในนามของคำว่าพัฒนา และการนิยามคนเก็บขยะในฐานะเป็นหนึ่งในกลุ่มคนจนที่เป็นกลุ่มคนชายขอบของสังคม เนื่องจากเป็นสิ่งที่แปลกปลอมในวิถีเศรษฐกิจทุนนิยมเพราะปรัชญาพื้นฐานของระบบเสรีนิยมนั้น เมื่อปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจทำงานโดยอิสระเสรีแล้วจะก่อให้เกิดความมั่งคั่งของทุกคนในชาติและประเทศ คนจนเช่นคนเก็บขยะจึงเป็นคนแปลกหน้าที่น่ารังเกียจทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นเป็นคนนอกกระบบซึ่งเป็นส่วนเกินของสังคมเหมือนเนื้องอกหรือเนื้อร้าย ที่เป็นข้อบกพร่องของระบบทุนนิยมและพยายามที่จะขจัดออกไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2543: 2-6)

การสถาปนา/สร้าง"ความเป็นอื่น"ให้คนเก็บขยะโดยการพัฒนาสู่ความทันสมัยนั้น ด้วยวิธีคิดแบบการแยกคู่ตรงกันข้าม(dichotomies)จากศูนย์กลาง โดยผลจากการนิยามความเป็นจริงของคนเก็บขยะและการสร้างความเป็นอื่นของตัวเองขึ้นมาผ่านภาคปฏิบัติการต่างๆของวิธีคิดแบบนี้ คือ การกำหนด จัดกลุ่มและจำแนก ประเภท (specifying and classifying) คนเก็บขยะในฐานะที่เป็น

ผลผลิตของการจัดแบ่งแยกประเภทคู่ตรงกันข้าม ซึ่งถูกมองว่า เป็นความแปลกแยกและความเป็นอื่นที่ต่ำต้อยกว่าในวิถีการทำงานและการดำรงชีวิต เช่น ความสกปรก/ความสะอาด คนจน/คนรวย เป็นต้น ต่อมา คือ การประเมินให้คุณค่า (value judgement) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543: 304-306) ระบบสังคมยุคสมัยใหม่นั้น การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ เน้นในเรื่องวัตถุและเงินตรา การวัดความสามารถในการทำงานด้วยคุณภาพและประสิทธิภาพของงานจึงเป็นเรื่องของวัตถุ การนิยามความจนและคนจนถูกจำกัดให้เหลือเพียงปริมาณของวัตถุที่บุคคลครอบครองอยู่ ผู้ที่ทำงานเก่งจะได้รับผลตอบแทนที่ดี และวัตถุที่มีค่าสูงกว่าคนอื่นๆ ได้รับการยอมรับกันในสังคมโดยทั่วไปซึ่งเท่ากับว่า มีความสำคัญและมีตัวตนนำไปสู่การยกระดับหรือการเลื่อนชั้นทางสังคม สุดท้าย คือ การจัดลำดับสูงต่ำ (hierarchy) นอกจากการจัดแบ่งแยกคู่ตรงกันข้ามและการประเมินให้คุณค่าแล้ว ยังมีการจัดลำดับให้กับความแตกต่างที่สร้างขึ้นอีกด้วย คนเก็บขยะถูกจัดลำดับให้เป็นชนชั้นเกือบท่ำที่สุดในบรรดาชนชั้นต่ำด้วยกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มไร้ชนชั้น ภาวปฏิบัติการดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้าง ภาพลักษณ์เฉพาะเจาะจงของคนเก็บขยะ

"ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะ" ถูกกำหนดจากตำแหน่งแห่งที่ของกลุ่มคนในระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจากแนวความคิดการแบ่งงานกันทำในระบบสังคม กองขยะ คือ พื้นที่ทางเศรษฐกิจของคนเก็บขยะซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะที่ไม่ต้องการความรู้ ในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่นั้นความรู้ถูกให้คุณค่า และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับราคา คือ ความรู้ที่มากขึ้นจะนำไปสู่ราคาที่มากขึ้นด้วย แต่คนเก็บขยะอยู่ในพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่ถูกถือว่าไม่ต้องอาศัยความรู้ คนเก็บขยะจึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้ และหากมีความรู้ ความรู้นั้นก็ไม่ถูกให้คุณค่าและตีเป็นราคา สังคมจึงมองคนเก็บขยะว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้ นอกจากนั้นแล้วเงื่อนไขทางวัตถุของระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองทำให้ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะมีความแปลกแยก และมีความเป็นอื่นจากระบบคุณค่าและความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้คนเก็บขยะตกเป็นผู้ถูกกระทำในอาชีพที่ตนดำรงอยู่ กระบวนการจัดการกับปัญหายขยะถูกสร้างอย่างง่าย ๆ ด้วยวิธีการทางเทคนิคที่ปลายเหตุอย่างขาดความรับผิดชอบ ไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตและการทำงานของคนเก็บขยะผู้ซึ่งคลุกคลีกับกองขยะ คนเก็บขยะเองก็ตกอยู่ในสถานะที่ต้องยอมจำนนและตกอยู่ในสภาพพึ่งพิง เพราะความขัดสนในวิถีการดำรงชีวิตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและรับเอาภาพลักษณ์ที่สังคมกำหนดให้เข้าไปเป็นสำนึก รู้ โดยมีอำนาจของความรู้สร้างความจริงให้คนเก็บขยะยอมรับใน "ความเป็นอื่น"

ความสำคัญของพื้นที่และสถานที่ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงภัยในเชิงเปรียบเทียบ คนเก็บขยะคือสมาชิกของกลุ่มชายขอบที่มีความเสี่ยงภัย กองขยะเป็นพื้นที่อันตรายเต็มไปด้วยมลภาวะและไม่ควรใกล้ชิดจะถูกแสดงความรังเกียจโดยเปิดเผย ตามหลักการอุดมการณ์ทุนนิยมนั้น ผลประโยชน์จากกระบวนการผลิตจะมีการกระจายรายได้และทรัพย์สินที่ไม่เท่าเทียมและ

ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ เป็นสิ่งที่ถูกสร้างหรือถูกจัดระเบียบให้เกิดขึ้นที่ชายขอบของภาคผลิตด้วยการสร้างความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มบุคคลในสังคม โดยสร้างความสำคัญให้กับคนบางกลุ่มและถือว่าเป็นหนึ่งใน ส่วนกลุ่มที่ไม่ให้ความสำคัญถือว่ามีความเป็นอื่น ด้วยวิธีคิดคู่ตรงกันข้ามและการสร้างให้ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาเป็นคนจน ทำให้คนเก็บขยะถูกลดทอนคุณค่าของความเป็นคนและถูกกีดกันต่อสิทธิต่างๆ อันพึงได้รับในฐานะของความเป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียม การศึกษาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะจะสามารถช่วยให้ตระหนักรู้ถึงวิธีคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการปัญหาขยะที่มีความสำคัญทัดเทียมกันกับกระบวนการผลิตและการบริโภค การทำความเข้าใจเบื้องหลังสภาพความเป็นอื่นและสภาพการดำรงชีวิตของคนเก็บขยะเหล่านี้ เพื่อให้สังคมเกิดจิตสำนึกและแสวงหาแนวทางการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการปัญหาขยะได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ปลอดภัย เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของทั้งคนเก็บขยะและคนในสังคม โดยการมุ่งศึกษาลึกลงไปยังเบื้องหลังที่ซับซ้อนของการจัดระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคมให้เกิดเป็นระบอบความจริงจนกลายเป็นวัฒนธรรมซึ่งถูกสร้างด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีเจตจำนงของกลุ่มผู้มีผลประโยชน์ในการเข้ามาจัดระเบียบสังคม เรื่อง "ขยะ" และการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ โดยการรื้อถอน (deconstruct) ให้เห็นถึงเจตจำนงในการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะและอำนาจความรู้ที่กำกับอยู่เบื้องหลัง

การวิเคราะห์อุดมการณ์ที่เข้ามากำหนดภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะผ่านระบบการจัดการปัญหาขยะ ด้วยแนวคิดพื้นฐานอันเป็นอุดมการณ์สำคัญของการพัฒนา คือ การแสวงหากำไรสูงสุดโดยมีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุด ที่ครอบงำการผลิตและการบริโภคส่งผ่านทางวัฒนธรรม ด้วยการบิดเบือนความจริงให้สังคมรับรู้และมองปัญหาเรื่องขยะเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับจาก การพัฒนา สิ่งที่เป็นขยะได้ชื่อว่า ไม่มีค่า ไม่มีราคา ต้องกำจัด เพื่อสร้างให้สิ่งที่บ่งบอกการพัฒนาสู่ความสมัยใหม่ คือ เป็นเมืองสะอาด เป็นระเบียบ สวยงามนั้นโดดเด่นขึ้น แต่การจัดการขยะนั้นให้เสียต้นทุนต่ำ การจัดการโดยรัฐจึงสร้างระบบการกำจัดด้วยวิธีการทางเทคนิคต่างๆที่ปลายเหตุ ง่าย ๆ ละเลย ไม่ใส่ใจ การรื้อถอนให้เห็นว่า อุดมการณ์ทุนนิยม ให้ความสำคัญกับการพัฒนา การให้คุณค่ากับสิ่งที่เป็นสินค้า สำหรับขยะถือว่าเป็นสิ่งไม่มีคุณค่าต้องกำจัด และสร้างความคิด ความเชื่อในการรับรู้ปัญหาขยะ อันนำไปสู่วิธีการกำจัดที่ใช้ต้นทุนน้อยที่สุดนั้น โดยการสืบค้นผ่าน ตำราว่าด้วยการพัฒนา นโยบาย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่แผนที่หนึ่งจนถึงแผนปัจจุบัน แผนการพัฒนาผังเมือง นโยบายด้านการจัดการมูลฝอย พระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พระราชบัญญัติสาธารณสุข และเมื่อ

กระบวนการกำจัดการใช้ซ้ำและการหมุนเวียนใช้อีก จึงสร้างคนเก็บขยะให้เป็นแรงงานในการหาวัตถุดิบราคาถูกลงจากกองขยะ กลับเข้าสู่กระบวนการผลิตสนองต่ออุดมการณ์ทุนนิยม

การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการวาทกรรมในการสร้างความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

เพื่อรื้อถอนให้เห็นถึงเจตจำนงของอำนาจความรู้ที่กำลังอยู่เบื้องหลังกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นของแต่ละสถาบันผู้รับผิดชอบ กำกับ ดูแลปัญหาขยะในกระบวนการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะในชุดภาคปฏิบัติการแต่ละชุด ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเป็นสนามวาทกรรม โดยอำนาจของความรู้สร้างความจริงเกี่ยวกับขยะที่เข้าไปจัดระเบียบอย่างมีแบบแผนและมีความเป็นเหตุเป็นผลจนทำให้เกิดระบอบความจริงผ่านความเป็นสถาบันของหน่วยงาน ผู้เชี่ยวชาญ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับให้ทุกคนในสังคมปฏิบัติตาม เช่น ภาคปฏิบัติการกำจัดการใช้ซ้ำโดยหน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้สร้างวางระเบียบและแผนงานสำหรับการเก็บรวบรวมขนส่งขยะมูลฝอย รวมทั้งการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะมูลฝอยไว้ โดยมีเจตจำนงในการขนขยะที่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บสนองต่ออุดมการณ์ทุนนิยม ภาคปฏิบัติการแบ่งแยกจัดกลุ่มคนให้เป็นชนชั้นต่างๆ โดยสถาบันทางการศึกษาผลิตทรัพยากรมนุษย์ในสาขาอาชีพตามความรู้ที่กำลังใช้และให้คุณค่าตามฐานะตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม สำหรับคนเก็บขยะมีความเป็นอื่นของพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่ไม่ต้องใช้ความรู้ จึงไม่มีทั้งสถาบันการศึกษาในการสร้างอาชีพคนเก็บขยะและสมาคมวิชาชีพดูแล ฝึกหัด วิชาชีพ การจัดการในคำตอบแทนแรงงานเพียงให้มีการผลิตซ้ำอาชีพที่ถูกสร้างขึ้นในวิถีชีวิตโดยรัฐไม่ต้องลงทุนทางการศึกษาให้ สำหรับภาคปฏิบัติการสร้างให้คนเก็บขยะเป็นกลุ่มเสี่ยง โดยหน่วยงานด้านเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อม หน่วยงานด้านสาธารณสุขผ่านพระราชบัญญัติสาธารณสุขเป็นกฎหมายแม่บท กำกับการปฏิบัติของประชาชนให้ดูแลตนเองโดยเทคนิควิธีการเฝ้าระวังตนเอง และการจ้องมองดูคนเก็บขยะจากการสถาปนาให้เป็นบุคคลเสี่ยงในฐานะเป็นพาหะของเชื้อโรคจากการสัมผัสกับกองขยะโดยตรง ด้วยอำนาจความรู้ที่ทำให้เชื่อและปฏิบัติตามโดยไม่ต้องใช้อำนาจบีบบังคับ

การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ ผู้วิจัยต้องการสืบค้นจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ จากการกำหนดจัดกลุ่ม แยกประเภทสรรพสิ่งเป็นคู่ตรงข้ามกัน การประเมินให้คุณค่ากับสรรพสิ่งที่จัดโดยเน้นเรื่องวัตถุและเงินตรา และการจัดลำดับสูงต่ำของความแตกต่างที่สร้างขึ้นจนเกิดเป็นภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ และผลของวาทกรรมในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะจะสร้างความไม่เท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความไม่เท่าเทียมกันทั้งด้านสภาพแวดล้อมและสิทธิต่างๆ ทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

มิติของการศึกษาเรื่อง “การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ” ด้วยกรอบการมองที่ว่า สรรพสิ่งต่างๆถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้นความจริงที่ปรากฏเกี่ยวกับ สรรพสิ่งต่างๆนั้นถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ โดยการศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยให้เห็นเบื้องหลัง แห่งเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยม ในการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะโดยผ่านกลไกอำนาจ ความรู้จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะด้วยความแยบยล แนวนโยบายของการพัฒนา แม้แต่ คนเก็บขยะเองยังยอมรับความเป็นอื่นโดยไม่รู้สึกตัว ภาพความเข้าใจต่อตนเองของคนเก็บขยะและ ภาพลักษณ์ที่สังคมสร้างให้นั้นแทบจะซ้อนทับกันจนเป็นพื้นที่การรับรู้เดียวกัน โดยการจัดระเบียบ “ กองขยะ” ให้เป็นพื้นที่ความเป็นอื่นหรือพื้นที่ชายขอบของชุมชนเมือง และการสถาปนาความเป็นอื่น ให้คนเก็บขยะด้วยอำนาจของความรู้ ที่ถูกหล่อหลอมฝังลึกเข้าไปในสำนึกจิตใจของทุกคนทั่วไปและ คนเก็บขยะเอง เพื่อความชอบธรรมของการพัฒนาในการผลิตขยะอันเกิดจากกระบวนการผลิตและการบริโภคสินค้าให้ดำรงอยู่ได้อีกต่อไป โดยอุดมการณ์ที่ส่งผ่านภาคปฏิบัติการของการจัดระเบียบของ สรรพสิ่งด้วยความรู้/อำนาจ การสร้างสถาบัน การผลิตผู้เชี่ยวชาญ การกำหนดกฎเกณฑ์/วินัยและ สร้างระบอบของความจริงด้วยกลไกอำนาจของรัฐ คือ หน่วยงานการของรัฐในการวางแผน นโยบาย การจัดระเบียบผังเมือง ความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมทั้งหน่วยงานของเอกชนที่เข้ามา รับผิดชอบในกระบวนการกำจัดขยะภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ และเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้าร่วม จัดการปัญหาของขยะในท้องถิ่นเอง ล้วนเป็นสนามวาทกรรมในการสร้างระบอบความจริงของการ สถาปนาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่ทำให้สังคมยอมรับ และคนเก็บขยะเองก็สยบยอมต่อการจัด กระทำในตำแหน่งแห่งที่เป็นชายขอบของสังคม ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาของสถาบันที่ถูกครอบงำด้วย การพัฒนา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรม เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงความแยบยลแห่งกลไก อำนาจวาทกรรมการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ แนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมจะช่วยให้ สืบสาวไปถึงกระบวนการหรือภาคปฏิบัติการที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อสนองต่อเจตจำนงที่แอบแฝงซ่อนเร้น ของอุดมการณ์ทุนนิยม รวมทั้งให้เห็นถึงพลานุภาพของอำนาจของความรู้ในการสถาปนาความเป็นอื่น ให้คนเก็บขยะได้โดยไม่รู้สึกตัว สำหรับในส่วนที่วิเคราะห์ผลของวาทกรรม คือ ความเป็นอื่นของ คนเก็บขยะนั้น ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาด้วยวิธีการผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต (life experience) ของคนเก็บขยะเอง โดยการมองย้อนกลับที่ประสบการณ์ในอดีตของ คนเก็บขยะที่

เป็นความจริงซึ่งถูกสร้างขึ้นจากศูนย์กลาง ภายใต้การจัดระเบียบสรรพสิ่งของความเป็นสถาบัน ผู้เชี่ยวชาญ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สามารถเปิดมิติใหม่ในการเข้าถึงข้อมูลที่จะสามารถรู้ก่อน ให้เห็นถึงกระบวนการในการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะได้อย่างลึกซึ้งและเพียงพอ

การวิเคราะห์วาทกรรม

การวิเคราะห์วาทกรรมอันเป็นแนวคิดของยุคหลังสมัยใหม่ที่เผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ วินัย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับภาษาหรือสัมพันธ์กับภาษาและบริบทของการใช้ภาษา ซึ่งภาษาถูกใช้ในการพูดของผู้พูด การสื่อสารระหว่างบุคคล การวิเคราะห์วาทกรรมให้ความสำคัญกับบทบาทของภาษาในการสร้างสรรพสิ่งของสังคม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หรือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสิ่งที่บุคคลคิดหรือรู้สึกในเงื่อนไขและประสบการณ์ที่เกิดขึ้น นัยยะการวิเคราะห์วาทกรรม คือ การวิเคราะห์ด้วบท (Textual analysis)

ด้วบทไม่ได้หมายถึง สิ่งที่เป็นคำพูดหรือตัวหนังสือเท่านั้น แต่หมายถึงสิ่งใดๆก็ตามที่เป็นสัญลักษณ์(Symbol) เป็นการกระทำ หรือเป็นสิ่งที่ถูกจัดวางไว้เพื่อการสื่อความหมาย การเลือกด้วบท(text)เพื่อการวิเคราะห์นั้น จะให้ความสำคัญกับหลักการคัดเลือกด้วบทซึ่งรวมถึงบันทึกของเอกสาร คำพูด คำกลอน การโฆษณาและสื่อสารทั่วไป (Willig, 2001: 107-108) ด้วบทเหล่านั้นจะถูกผูกมัด ยึดโยงไว้ด้วยอำนาจ ความรู้ กฎเกณฑ์ กติกา ความคิดและความเชื่อ การวิเคราะห์ด้วบทจึงเป็นการถอดรหัสด้วยการแตกแยกย่อย สืบค้น หาความหมายและการสร้างความหมายของการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ที่มีความเกี่ยวพันสลับซับซ้อนกับการใช้อำนาจของความรู้ผ่าน กลไกและภาคปฏิบัติการของรัฐ การศึกษาคำนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยให้เห็นถึงความแยบยลในการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะจากการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวจึงต้องมีมุมมองเชิงทฤษฎีที่หลากหลายบนฐานของการศึกษา ด้วยการให้วิธีการรู้ก่อน วิเคราะห์ วิพากษ์เพื่อให้มองเห็นถึงอำนาจของความรู้ที่แอบแฝง ซ่อนเร้น อยู่เบื้องหลังของภาคปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในประเด็นสำคัญๆต่อไปนี้

การวิเคราะห์อุดมการณ์ทุนนิยมกับการสร้างภาพลักษณ์คนเก็บขยะ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมในการผลิตเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดและต้นทุนต่ำสุด และการจัดระเบียบเมืองให้สะอาด จึงให้คุณค่ากับสิ่งที่ผลิตเพื่อเป็นสินค้า ส่วนขยะเป็นสิ่งที่สังคมไม่ต้องการ ไม่มีคุณค่าและไม่มีความหมาย ซึ่งเป็นความเป็นอื่นของสังคมเมืองต้องกำจัด คนเก็บขยะถูกสร้างให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการกำจัดขยะด้วยการนำขยะมาใช้ซ้ำและการหมุนเวียนใช้อีก จึงนำไปสู่ภาคปฏิบัติการการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่เฉพาะเจาะจงของคนเก็บขยะต่อความรับรู้และความเข้าใจของคนทั่วไป สำหรับด้วบทที่จะใช้ในการวิเคราะห์เป็นเอกสารที่สะท้อนหรือ

ชี้ให้เห็นถึงเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมดังกล่าว ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม แผนงาน แผนปฏิบัติการ โครงการประจำปี ตลอดจนเอกสาร คำขวัญ สโลแกน ป้าย คู่มือและหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านขยะมูลฝอยตั้งแต่ยุคสมัยที่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงยุคสมัยปัจจุบันในการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย

การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติของการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ เพื่อเป็นการตอกย้ำการสร้างความจริงในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะด้วยอำนาจความรู้ให้คนเชื่อ ยอมรับ ปฏิบัติตามผ่าน ความเป็นสถาบัน ผู้เชี่ยวชาญและกฎเกณฑ์ ระเบียบบรรทัดฐานของสังคม สำหรับการวิเคราะห์ตัวบทที่ใช้ในการศึกษา คือ สถาบันและหน่วยงานของรัฐดูแลการรักษาความสะอาดบ้านเมือง ได้แก่ สำนักงานรักษาความสะอาด ดำเนินงานโดยสำนักงานเขต 50 เขตของกรุงเทพมหานคร องค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย เป็นต้น สำหรับผู้ให้ตัวบท ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสถาบันและหน่วยงาน ตลอดจนประชาชนทั่วไปและคนเก็บขยะ

การวิเคราะห์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ เป็นการเผยให้เห็นอำนาจความรู้ผ่านภาคปฏิบัติการวาทกรรมที่แสดงให้เห็นถึงเบื้องหลังการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ให้มีภาพลักษณ์เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ เป็นบุคคลที่มีเป็นชนชั้นต่ำและมีความเสี่ยงภัยทั้งในเรื่องการเป็นพาหนะนำโรคและความน่ากลัวในการสร้างอาชญากรรม ทำให้คนเก็บขยะไม่ได้รับความเท่าเทียมกันของสิทธิทางสังคมสิทธิทางสภาพแวดล้อม และไม่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สำหรับผู้ให้ตัวบท ได้แก่ คนเก็บขยะ การจะเข้าถึงข้อมูลความเป็นอื่นของคนเก็บขยะได้อย่างลึกซึ้งจึงจำเป็นต้องศึกษาจากประสบการณ์ชีวิตจากเรื่องเล่าของคนเก็บขยะเอง ในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำให้กลายเป็นอื่น โดยการศึกษาย้อน(retrospective)ไปในเรื่องราวทั้งหมดหรือบางส่วนของเรื่องเล่าประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน(Tierney. 2000: 539) ที่สะท้อนความเป็นอื่นของคนเก็บขยะผ่านการทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีคิด การปรับตัว และการจัดการกับปัญหารูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นประเด็นเรื่องราวส่วนตัวมา สร้างเป็นชุดความรู้เล็กๆ ที่สามารถสะท้อนภาพชีวิตคนเก็บขยะได้เป็นอย่างดี เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริงจากการเข้าถึงข้อมูลและการเข้าใจลึกซึ้งในประเด็นปัญหาหัวใจของการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะที่สำคัญ คือ การไม่นำเอา อัตวิสัยของผู้วิจัยเองไปปรับใช้ในฐานะเป็นแหล่งความรู้ร่วมศูนย์ แต่ให้คนเก็บขยะเป็นผู้ขับเคลื่อนเล่าเรื่องราวจากความรู้สึกส่วนลึกของเขา พร้อมทั้งการวิเคราะห์ดูจากอุปลักษณ์ที่มองเห็น เช่น การแต่งกาย เครื่องมือที่ใช้ในอาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเก็บขยะไปพร้อมๆ กัน

การเข้าถึงตัวบทในส่วนนี้จะประกอบไปด้วยสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นตัวหนังสือหรือเอกสารโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องของกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข รวมถึง หอสมุด หน่วยงาน สถาบันและองค์กรต่างๆ ส่วนที่สองศึกษาจาก การสนทนาระดับลึก การพูดคุยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาซึ่งจะให้เรื่องราวเกี่ยวกับตัวบทตามที่กำหนดไว้ และการสัมภาษณ์ พูดคุย ในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะที่มีข้อมูลละเอียดและเข้มข้น

สนามวาทกรรม

การที่จะเผยให้เห็นเบื้องหลังปรากฏการณ์การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสองด้าน คือข้อมูลเชิงเอกสาร และข้อมูลจากประสบการณ์ชีวิตของผู้มีอาชีพเก็บขยะทุกกลุ่มตั้งแต่ กลุ่มคนเก็บขยะที่คู้ยกองขยะ กลุ่มที่เร่ร่อนคู้ยขยะข้างถนน กลุ่มที่ใช้รถเข็น กลุ่มที่ใช้ซาเล้งแบบถีบและแบบมีเครื่องยนต์ และการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในกระบวนการรักษาความสะอาดและวิธีการจัดเก็บขยะทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและบุคคลทั่วไป อันเป็นสนามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ซึ่งเป็นที่พื้นที่ของการศึกษาวิจัยเพื่อการค้นหาข้อมูลการตอบประเด็นคำถามวิจัยและเป็นสนามวาทกรรมที่มีความสัมพันธ์ ร่วมมือ และการสอดประสานระหว่าง อุดมการณ์ ความรู้และภาคปฏิบัติการที่เข้าไปจัดระบบระเบียบตลอดจนการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ให้กับสรรพสิ่งด้วยอำนาจของความรู้

สนามวาทกรรมแห่งแรกที่ศึกษา คือชุมชนกองขยะบริเวณศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชซึ่งมีพื้นที่ 581 ไร่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาที่กรุงเทพมหานครได้ยกเลิกการทิ้งขยะที่ศูนย์กำจัดขยะดินแดง และได้ไล่รื้อชุมชนที่อาศัยอยู่ภายในกองขยะดินแดงออก ผู้คนจึงอพยพจากศูนย์ดินแดงเข้ามาอยู่ในบริเวณรอบๆและภายในศูนย์อ่อนนุชเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัดเพราะทำการเกษตรล้มเหลวโดยเข้ามาประกอบอาชีพคู้ยขยะเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่รัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดขยะ เช่น การกวาด การขนขยะ รวมทั้งลูกจ้างประจำกองต่างๆ ที่เข้าพักอาศัยที่แฟลตภายในศูนย์อ่อนนุช

ระบบการกำจัดขยะที่ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยอ่อนนุชแห่งนี้ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นยุคสมัยตามปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นๆเรื่อยๆ และปัญหามลพิษของขยะที่รุมเร้าเข้ามาพร้อมกับเสียงร้องเรียนของประชาชน รวมทั้งนโยบายการกำจัดของผู้ว่ากรุงเทพมหานครแต่ละคน ในอดีตมีระบบการกำจัดขยะโดยการเทกองให้ย่อยสลายไปตามธรรมชาติ และโครงการกำจัดขยะแบบผสมผสานในเวลาต่อมา โดยแบ่งวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยออกเป็น สาม ส่วน คือ โรงงานเตาเผาขยะขนาด 350 ตันต่อวันจำนวน 3 เตา โรงงานคัดแยกขยะและโรงงานผลิตปุ๋ย โดยทั้งสามส่วนสามารถกำจัดขยะได้จำนวน 2000 ตันต่อวัน ขยะที่มีมากกว่านั้นใช้วิธีการฝังกลบ ปัจจุบันนี้โรงงานเตาเผาหยุด

การทำงานจากอุปกรณ์เสื่อมสภาพ ต้องสั่งซื้ออุปกรณ์จากต่างประเทศ การซ่อมแซมต้องใช้งบประมาณมาก รวมทั้งการเทกองได้ยกเลิกไปจากทัศนอุจาดตาและมลพิษจากน้ำขยะที่ไหลลงสู่พื้นดิน ระบบการกำจัดขยะจึงมุ่งวิธีการฝังกลบเพียงอย่างเดียว โดยกรุงเทพมหานครให้เอกชนสัมปทานการฝังกลบที่ ตำบลราชาเทวะ จังหวัดสมุทรปราการโดยการกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ ต่อมา มีการฟ้องร้องจากชุมชนบริเวณราชาเทวะ เอกชนที่รับสัมปทานหยุดกิจกรรมการฝังกลบชั่วคราวและอยู่ในระหว่างเตรียมพื้นที่ในการฝังกลบใหม่ที่พนมสารคาม ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบการกำจัดขยะในแต่ละช่วงจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการทำงานกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับขยะ และที่ศูนย์กำจัดขยะแห่งนี้ผู้วิจัยได้ติดตามเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะบนรถขยะ เพื่อศึกษาวิธีการคัดแยกขยะบนหลังรถและการขนขยะจากจุดทิ้งขยะที่รับผิดชอบมายังโรงขนถ่ายขยะอีกด้วย

นอกจากศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชแล้ว ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่เป็นสนามวาทกรรมอีกแห่งหนึ่งที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาถึงระบบการกำจัดขยะของกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นสถานีขนถ่ายขยะเพื่อการฝังกลบ โดยเฉพาะศูนย์กำจัดขยะแห่งนี้ต้องรับภาระฝังกลบขยะของคนกรุงเทพมหานครแทนศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่ตั้งอยู่ในซอยที่ลึกมากของซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา กม.5 ซึ่งมีเนื้อที่เพียงประมาณ 20 กว่าไร่ รับผิดชอบขยะฝังกลบของกรุงเทพมหานครในจำนวน 14 เขต ปริมาณขยะที่รับภาระได้ เพียงประมาณ 1500 ตัน แต่ต้องรับภาระขยะจากศูนย์กำจัดอ่อนนุชในปริมาณวันละ 2500-3000 ตัน โดยมีการทำงานตลอด 24 ชั่วโมง โดยการสัมปทานของเอกชนนำขยะไปฝังกลบยัง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภายในศูนย์แห่งนี้ไม่มีชุมชนมาอาศัยอยู่เช่นซอยอ่อนนุช แต่จะมีร้านรับซื้อของเก่าตั้งเรียงรายบริเวณปากซอยเข้าศูนย์

ศูนย์กำจัดขยะทั้งสองแห่งนี้เป็นสนามวาทกรรมที่มีความซับซ้อนและการสอดประสานระหว่าง อุดมการณ์ ความรู้และภาคปฏิบัติในการจัดระเบียบให้กับสรรพสิ่งในการสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะผ่านระบบการกำจัดขยะของกรุงเทพมหานครได้เป็นอย่างดี และเพื่อให้ได้ตัวบทที่ครอบคลุมรอบด้านในประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยยังได้ไปศึกษาประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะแบบถุงปุ๋ยและแบบรถเข็น ณ. บริเวณตลาดไทและคนไร้บ้านบริเวณสนามหลวง รวมไปถึงการเข้าถึงประสบการณ์ชีวิตของชาเล้งและรถปิคอัพที่ซอยเสือใหญ่ราชอุทิศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยยังได้ติดตามรถชาเล้งชนิดติดเครื่องไปสังเกตการณ์วิธีการรับซื้อและขายของเก่าด้วย

สำหรับสนามวาทกรรมของธุรกิจรีไซเคิลที่มีความสำคัญในการสร้างและผลิตซ้ำคนเก็บขยะกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยได้ไปศึกษาโดยการเข้ารับการอบรมการคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิลเชิงธุรกิจ รุ่นที่ 25 ณ. โรงงานคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิลวงษ์พาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในวันที่ 21-25 มิถุนายน 2548 เป็นเวลา 5 วัน เพื่อการเข้าถึงเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนักธุรกิจขยะรีไซเคิล และภาคปฏิบัติทางวาทกรรมในการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะผ่านกระบวนการรีไซเคิลเชิงธุรกิจ ที่มีการ

ทำงานประสานสอดคล้องกันของอุดมการณ์ทุนนิยมและความรู้ชุดต่างๆในการสร้างคุณค่าให้ขยะมีราคาอย่างแยบยล แบนเนียน จนเป็นระบอบความจริงที่ยอมรับกันในสังคมทั่วโลก

การเข้าสู่สนามวาทกรรม

การเข้าสู่สนามวาทกรรมเริ่มจากการเข้าไปในพื้นที่ซึ่งได้ติดต่อประสานงานไว้แล้วโดยการทำหนังสือรับรองการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในปริญญาโทปริญญาเอก จากทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และการสร้างการยอมรับ การพูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยบอกถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สร้างความคุ้นเคยและไม่สร้างภาระกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานมากนัก ผู้วิจัยจึงขอเข้าร่วมการดูงานร่วมกับหน่วยงานและสถาบันอื่นๆ เช่น การเข้ารับการศึกษาดูงานกับ กลุ่มแม่บ้านชาวญี่ปุ่น และนิสิตจากคณะสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น การเข้าถึงประสบการณ์ในชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในรูปแบบการอบรม และการพูดคุยเป็นการส่วนตัวหลายครั้งจนได้รับการไว้วางใจ และสามารถเข้าไปศึกษาชีวิตของชาวบ้านชุมชนได้เองตามที่ผู้วิจัยต้องการ

ในการเลือกตัวบทเพื่อนำมาวิเคราะห์วาทกรรมนั้น ผู้วิจัยพิจารณาจากหลักการสำคัญที่ว่า ตัวบทนั้นต้องบ่งชี้กฎเกณฑ์ที่เข้ามากำหนดความหมายและสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะได้ ในการพูดคุยสนทนานั้นผู้วิจัยจะพูดคุยถึงลักษณะการทำงานโดยทั่วไป การศึกษา วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ประสบการณ์การทำงานในอดีตจนปัจจุบัน โดยได้อาศัยกรอบของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา (Guideline) เพื่อการครอบคลุมวิธีคิดที่กำกับเบื้องหลังและประเด็นต่างๆที่ต้องการศึกษา ในลักษณะคำถามปลายเปิดจากผู้ให้ตัวบทที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันตามที่ได้กำหนดไว้ในกลุ่มผู้ให้ตัวบท โดยวิธีการนี้ทำให้การเก็บรวบรวมเรื่องราวจากการสนทนาเป็นไปด้วยความสะดวก ครอบคลุม สำหรับแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนานั้นต้องทดลองสนทนากับผู้ให้ตัวบทและได้มีการปรับปรุงหลายครั้งก่อนที่จะสนทนาและสัมภาษณ์จริง และเพื่อผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการสนทนาตามเนื้อหาให้ครอบคลุมประเด็นต่างๆที่ต้องการจะศึกษา ในขณะการสนทนาผู้วิจัยต้องขออนุญาตบันทึกเทปด้วยเมื่อได้เข้าสู่สนามและเก็บรวบรวมเรื่องราวจากผู้ให้ตัวบทแล้ว นำบทสนทนานั้นมาสรุปและวิเคราะห์วันต่อวันเพื่อการวางแผนในการสนทนาในครั้งต่อไป

สำหรับคำถามเล่าประสบการณ์ชีวิตที่ใช้เป็นแนวทางศึกษาความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนั้น จะสามารถเข้าถึงการเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนเก็บขยะ เพื่อให้ได้ตัวบทในการสืบค้นเบื้องหลังความเป็นอื่นได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นไปอย่างธรรมชาติ โดยในช่วงการสนทนาผู้วิจัยต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างมีอิสระและมีความยืดหยุ่น ทั้งผู้วิจัยและคนเก็บขยะผู้เล่าเรื่องต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยต้องเปิดโอกาสให้คนเก็บขยะบอกเรื่องราวในฐานะเป็น

เจ้าของเรื่อง โดยไม่ละเมิด อยากรู้ อยากเห็นในสิ่งที่คนเก็บขยะไม่ต้องการกล่าวถึง และไม่พยายามพูดอะไรหรือแสดงอะไรที่ไปตอกย้ำความเป็นอื่นของเขา ผู้วิจัยต้องเรียนรู้การมีทักษะรับฟังที่คมชัด เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ขัดขวางเรื่องราวที่คนเก็บขยะต้องการเล่า รับฟังเรื่องราวของคนเก็บขยะด้วยความสนใจ เพื่อการได้มาของตัวบทอย่างละเอียดสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงเบื้องหลังความเป็นมาของการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

การสนทนาเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะผ่านเรื่องราวจากประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้มองเห็นอุดมการณ์ที่กำกับวิถีคิดของบุคคลกลุ่มต่างๆอย่างครอบคลุมและรอบด้าน ผู้วิจัยรวบรวมเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของบุคคลต่างๆเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มคนเก็บขยะประเภทต่างๆ กลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานที่รับผิดชอบกำจัดขยะและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจรับซื้อสินค้าขยะ ทั้งสิ้นรวม 30 รายดังต่อไปนี้

ผู้ให้ตัวบท	เพศ	อายุ(ปี)
1. ช่างโยธา 5 เจ้าหน้าที่ศูนย์อ่อนนุช	ชาย	36
2. ลูกจ้างทำความสะอาดถนนภายในศูนย์อ่อนนุช	ชาย	47
3. พนักงานขนขยะบนหลังรถขยะศูนย์อ่อนนุช	ชาย	42
4. วิศวกรเครื่องกล 5 ศูนย์ท่าแร่	ชาย	46
5. รองผู้อำนวยการศูนย์ท่าแร่	ชาย	43
6. คนเก็บขยะถุงปุ๋ยที่สนามหลวง	ชาย	54
7. คนเก็บขยะถุงปุ๋ยที่สนามหลวง	ชาย	35
8. คนเก็บขยะถุงปุ๋ยที่สนามหลวง	ชาย	40
9. คนเก็บขยะรถเข็นที่ตลาดไท	หญิง	40
10. ชาเล้งรถถีบศูนย์อ่อนนุช	หญิง	39
11. ชาเล้งรถถีบชอยเสือใหญ่	หญิง	49
12. ชาเล้งเครื่องยนต์ชอยเสือใหญ่	หญิง	40
13. แรงงานรับจ้างคู้ขยะศูนย์อ่อนนุช	หญิง	44
14. แรงงานรับจ้างคู้ขยะศูนย์อ่อนนุช	หญิง	37
15. คนรับซื้อของเก่ารถปิคอัพ	ชาย	40
16. คนรับซื้อของเก่ารถปิคอัพ	ชาย	57
17. คนรับซื้อของเก่าท้ายกองที่ศูนย์อ่อนนุช	ชาย	39
18. คนรับซื้อของเก่าท้ายกองที่ศูนย์อ่อนนุช	ชาย	42

ผู้ให้ข้อมูล	เพศ	อายุ(ปี)
19. นักธุรกิจรีไซเคิล	ชาย	48
20. ผู้เข้ารับการอบรมการคัดแยกขยะรีไซเคิลเชิงธุรกิจ	ชาย	39
21. ชาวบ้านในชุมชนกองขยะศูนย์อ่อนนุช	ชาย	61
22. ชาวบ้านในชุมชนกองขยะศูนย์อ่อนนุช	หญิง	55
23. เจ้าของร้านของชำในชุมชนกองขยะศูนย์อ่อนนุช	ชาย	38
24. แม่ค้าขายข้าวแกงหน้าซอยศูนย์อ่อนนุช	หญิง	52
25. ครูที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในชุมชนกองขยะศูนย์อ่อนนุช	หญิง	27
26. อาจารย์นักวิชาการสิ่งแวดล้อม	หญิง	45
27. พ่อค้าขายถุงยางในตลาดไท	ชาย	44
28. แม่บ้าน	หญิง	42
29. เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม	หญิง	36
30. กลุ่มเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	ชายและหญิง	8-12

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนาโดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนา การจดบันทึกจากเอกสาร การบันทึกเสียง การสนทนา จากนั้นจึงนำมาถอดความคำต่อคำ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หาผลกระทบ โดยการวิเคราะห์ค้นหาและเชื่อมโยงให้เห็นถึงเจตจำนงของอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ และภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมอันแยกย่อยของการพัฒนาสู่ความทันสมัยในการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

บทที่ 4

นิยามของพื้นที่กองขยะและเส้นทางเดินขยะ

ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะในฐานะที่เป็นกลุ่มคนจนชนชั้นต่ำ กลุ่มเสี่ยงภัย และอื่นๆ นอกจากจะถูกกำหนดจากตำแหน่งแห่งที่ของกลุ่มคนในระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยแนวความคิดการแบ่งงานกันทำในระดับสังคมแล้ว ยังถูกกำหนดจากนิยามที่ผูกติดกับพื้นที่ทางเศรษฐกิจและสังคมของคนเก็บขยะ นั่นคือ กองขยะ ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะที่ถูกให้คุณค่าว่าเป็นพื้นที่ไม่ต้องการความรู้และเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตราย หากพิจารณาเงื่อนไขของการพัฒนาสู่ระบบอุตสาหกรรมและความเป็นเมืองแล้ว ยิ่งตอกย้ำภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะให้มีความแปลกแยก และมีความเป็นอื่นมากยิ่งขึ้นจากวิถีชีวิตและการทำงานที่ต้องคลุกคลีกับพื้นที่กองขยะที่น่ารังเกียจ

การเข้าสู่โลกความเป็นจริงของคนเก็บขยะจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าไปสัมผัสกับกองขยะที่ถูกนิยามว่าเป็นพื้นที่ความเป็นอื่นของสังคมเมือง ผู้วิจัยได้เลือกที่จะเดินทางสู่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช และศูนย์กำจัดขยะท่าแร่ที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวงของประเทศ อันมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานที่จะทำให้ผู้วิจัยสืบค้นและเผยให้เห็นภาคปฏิบัติการการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะได้เป็นอย่างดี

การเดินทางสู่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช

อ่อนนุช...เป็นศูนย์กำจัดขยะที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน และเป็นที่รู้จักมากที่สุดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นสถานที่รู้จักกันดี ในนามของพื้นที่กองขยะขนาดใหญ่หิม่า สูงเทียมตึก 5-10 ชั้นในอดีต ซึ่งเป็นที่ร่ำลือ เล่าขานกัน ถึงปริมาณขยะอันมากมาย น่าสะพึงกลัว และความสกปรกของขยะที่เป็นที่น่ารังเกียจของผู้คน ท่ามกลางกระแสสังคมแห่งการพัฒนา พื้นที่กองขยะแห่งนี้มิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติที่ตายตัวและหยุดนิ่ง ในความหมายของพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นพร้อมๆ กับการกดทับ ปิดบัง และสร้างนิยามให้เป็นพื้นที่ความเป็นอื่นของสังคมเมือง

การเดินทางเข้าสู่สนามการวิจัยเพื่อสัมผัสกับความเป็นอื่นของพื้นที่กองขยะและคนเก็บขยะของผู้วิจัยในครั้งนี้ เริ่มต้นจากการติดต่อขอเข้าไปศึกษาอย่างเป็นทางการที่สำนักรักษาความสะอาดในการควบคุมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งขั้นตอนการขออนุญาตจากทางราชการใช้เวลานานประมาณหนึ่งเดือน ผู้วิจัยได้เตรียมร่างกายและจิตใจให้พร้อมเพื่อเผชิญกับดินแดนที่เต็มไปด้วยภาพขยะซึ่งมีสภาพไม่น่าอภิรมย์ทั้งด้านสายตาและกลิ่น รวมทั้งภาพชีวิตของผู้คนที่หลากหลายในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับขยะซึ่งไม่ว่าใครคนแปลกหน้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกรถที่มีสภาพพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพความ

สกปรกได้ดี คือ เป็นรถที่มีสภาพไม่ใหม่แต่มีสภาพที่แข็งแรงเพื่อต่อสู้กับสภาพเส้นทางที่เต็มไปด้วยขยะและน้ำสกปรกๆของขยะได้

การเดินทางในครั้งแรกนั้น ผู้วิจัยต้องขอขออนุญาตค้นหาขอย่อถนนด้วยความรู้สึกว่าเป็นสถานที่อยู่ไกลมาก คณะผู้วิจัยขับรถผิวดินทางเสมอๆ จนในที่สุดต้องถามเส้นทางจากคนขับรถแท็กซี่ คำตอบซึ่งเป็นคำอธิบายง่ายๆ ว่า ให้สังเกตดูรถเก็บขยะบนท้องถนนซึ่งมีมากมายโดยเฉพาะในช่วงเช้า แล้วให้ขับรถตามรถเก็บขยะไปก็จะถึงศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชได้เอง พร้อมกันนั้นคนขับรถแท็กซี่ยังได้แสดงทัศนะด้วยว่า เมื่อก่อนนั้นศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชอยู่ไกลมาก แต่ปัจจุบันนี้ใกล้และหาไม่ยากแล้ว คำบอกเล่านี้สะท้อนให้ผู้วิจัยทราบ ว่า “ความห่างไกล” จากสังคมเมือง คือ ความเป็นอื่นในการสร้างความเป็นอื่นให้กับพื้นที่ของกองขยะ แต่ดูเหมือนความเป็นเมืองได้รุกไล่พื้นที่กองขยะเข้ามาทุกขณะ จนทางราชการต้องสร้างกำแพงสูงปิดกั้นทัศนียภาพอุจาดของกองขยะอันเป็นภาพที่ขัดแย้งกับความ เป็นเมือง เมื่อได้ก้าวเข้าสู่เขตชอยศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช สภาพของบริเวณนั้นและชุมชนใกล้เคียงมี ลักษณะทางกายภาพ คือ ถนนเปียกแฉะจากการสะสมของน้ำขยะที่ไหลลงมาจากรถขยะเข้าหากเป็น เวลายาวนาน จนเกาะตัวแข็งติดตามถนนกลายเป็นดินดำสนิท แข็งตัวทอดยาวเข้าสู่ขอย่ออ่อนนุช รวากับปูพรมสีดำเอาไว้ สภาพการเกาะตัวของน้ำขยะเกรอะกรังจนทำให้ถนนหนาและดูแข็งแรงขึ้น รวมทั้งมีคราบน้ำขยะที่เน่าเหม็นผ่านเวลาอันยาวนานอบอวลอยู่ตลอด 24 ชั่วโมงจนกลายเป็นกลิ่น ปรกติของที่นี่

เมื่อรถเลี้ยวเข้าขอย่ออ่อนนุช 86 ยิ่งเข้าไปใกล้บริเวณกองขยะ กลิ่นขยะยิ่งจุนจัดชัดเจนและ รุนแรงมากขึ้น การจราจรภายในขอย่อติดขัดมากเพราะรถเก็บขยะกำลังทยอยเข้าสู่ที่เก็บรถและบางคัน กำลังเข้าไปเทขยะในโรงกำจัดขยะขนาดใหญ่ วิธีชีวิตชาวบ้านละแวกปากซอยก็เหมือนกับที่อื่นๆทั่วไป คือ มีการค้าขาย ทำกิจการต่างๆไป เช่นเดียวกับเขตอื่นๆใน กทม. ที่แตกต่างคือ ผู้คนที่นั่นล้วนมีความ เกี่ยวข้องกับธุรกิจขยะ นับตั้งแต่ภาพแรกที่เห็น คือ ร้านรับซื้อของเก่า(ขยะ)เรียงรายไปตลอดเส้นทาง ซึ่งเป็นร้านรับซื้อ ขวด กระจกพลาสติก กระดาษ เหล็กและเครื่องไฟฟ้าที่ทั้งมวลเก็บมาขายจากกองขยะ อีกส่วนหนึ่งเป็นภาพกองขยะเล็กๆที่รถขยะมาเทไว้ให้ มีพนักงานกำลังคุ้ยแยกคัดแยกขยะในแต่ละกอง ทุกคนล้วนแต่งกายด้วยเสื้อแขนยาวติดกระดุมมิดชิดตั้งแต่คอจนถึงปลายแขน มักจะเป็นเสื้อลาย สก๊อตที่หาซื้อได้ตามตลาดนัดหรือตลาดสินค้าทั่วไป สวมถุงมือผ้าฝ้ายอย่างรัดกุมและใส่หมวกปิดหน้า อย่างมิดชิด สำหรับคนที่อยู่ภายในร้านรับซื้อขยะแต่งกายคล้ายกันแต่ไม่ได้ปิดบังหน้า ทุกคนสวม รองเท้าบูตยาวนึ่งล้อมกองขยะที่ซื้อมาเพื่อคัดแยกขยะและจัดใส่ถุงเตรียมส่งต่อไปขายอีกทอดหนึ่ง ร้านค้าเหล่านี้ตั้งเรียงรายไปตามเส้นทางก่อนเข้าถึงบริเวณที่ทิ้งขยะซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ขยะหัวกอง” ตามเส้นทางที่เข้าไปยังศูนย์ ผู้วิจัยได้ผ่านแฟลตของ กทม. ที่สร้างขึ้นมาประมาณ 4-5 อาคารเพื่อเป็นที่ พักอาศัยของเจ้าหน้าที่ กทม. และให้ผู้ทำธุรกิจขยะเช่าในอัตราค่าเช่าต่ำ ชาวบ้านร้านตลาดแถวนั้น

มองดูรถของผู้วิจัยที่วิ่งเข้ามาอย่างสนใจ เพราะดูจะเป็นรถที่แปลกหน้าเข้ามาและไม่ใช่อะไรที่ควรระวังซึ่งเข้ามาตรวจเป็นระยะๆ เนื่องจากมีแรงงานต่างด้าวมาจ้างทำงานอยู่มากตามร้านรับซื้อขยะภายในศูนย์

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับผู้อำนวยการศูนย์ซึ่งท่านได้ให้ต้อนรับเป็นอย่างดี ทั้งยังได้ให้รายละเอียดและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย โดยการส่งผ่านเรื่องการขอเข้าเก็บข้อมูลการวิจัยไปยังเจ้าหน้าที่ฝ่ายอบรมในเวลาไม่นานนัก เมื่อผู้วิจัยถามถึง "คนเก็บขยะ" เจ้าหน้าที่บอกว่า "ต้องเข้าไปที่โรงคัดแยกขยะ แต่คนเก็บขยะเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของ กทม. เป็นเรื่องของผู้รับสัมปทาน" คำตอบนี้ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกว่าเป็นการยากมากในการที่จะพบปะพูดคุยกับคนเก็บขยะเหล่านั้น เพราะนั่นหมายถึงต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ได้รับสัมปทานขนถ่ายขยะ เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจ ณ บริเวณกองขยะจึงได้พบกับพนักงานขับรถขยะที่ขับรถผ่านไปมา ครั้นผู้วิจัยถามหาคนคุ้ยขยะ คำตอบที่ได้คือ คนเก็บขยะจากกองขยะในปัจจุบันไม่มีแล้ว มีแต่คนรับจ้างคัดแยกขยะจากบริษัทสัมปทานซึ่งรับเงินค่าตอบแทนประเภทลูกร้างรายวัน และจากผู้ทำธุรกิจคัดแยกขยะรายย่อย

สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้ใหม่ที่ "คนคุ้ยขยะแต่เดิมนั้นได้กลายเป็นแรงงานนับจ้างคัดแยกขยะไปแล้ว" แต่ถึงอย่างไร ผู้วิจัยก็ยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะพบพวกเขาให้ได้ เมื่อผู้วิจัยได้พบและแนะนำตัวกับเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง ก็มีคำตอบสวนตอบคำถามของผู้วิจัยทันทีว่า "ไม่มีแล้ว กองขยะได้หายไปหมดแล้ว มีเพียงโรงคัดแยกและขนถ่ายขยะของเอกชน บริเวณกองขยะขนาดใหญ่นั้นได้ถูกดัดแปลงเป็นส่วนสาธารณะของชุมชนอ่อนนุชไปแล้ว ผู้วิจัยรู้ประหลาดใจและมีความเคลือบแคลง เพราะกลิ่นไอของอากาศที่แพร่กระจายอยู่แถวนี้ บอกได้ว่ายังมีขยะอยู่บริเวณนี้ และผู้วิจัยก็เชื่อความรู้สึกที่ได้สัมผัสกับกลิ่นที่ไม่คุ้นเคยนี้โดยขับรถตรงเข้าไปเรื่อยๆ ยิ่งใกล้กองขยะผู้วิจัยก็ยิ่งได้กลิ่นของขยะที่มีความรุนแรงมากขึ้นจนแทบจุกเป็นกลิ่นเน่าเหม็นอันเกิดจากขยะสดๆต่างกับกลิ่นขยะที่ต้นซอย โดยเป็นกลิ่นขยะที่เพิ่งเริ่มก่อตัวจากเชื้อแบคทีเรีย มีแมลงวันเป็นฝูงบินว่อนตามรถของผู้วิจัยไปราวกับเป็นผู้คุ้มกันและเป็นผู้นำทางให้ผู้วิจัย ซึ่งความจริงหากผู้วิจัยขับรถตามฝูงแมลงวันและกลิ่นไปก็อาจจะไปถึงกองขยะสดๆได้โดยไม่ต้องถามใครๆ

เมื่อใกล้เข้ามาผู้วิจัยพบว่า มีกองขยะอยู่บริเวณด้านหลังของโรงขนถ่ายและแยกขยะนั่นเอง รถของผู้วิจัยก็เริ่มต้องผจญภัยอีกครั้ง เพราะต้องลุยผ่านน้ำที่เกิดจากการพยายามทำความสะอาดที่ชะเอาขยะสดๆ แล้วผ่านขยะเน่าเหม็นไหลลงท่อน้ำบนถนน แต่มากมายเสียจนล้อลื่นซังอยู่ข้างขอบยางสีดำ ไหลนอง ชันคลึกเหมือนกาแฟไม่ใส่นมและมีแผ่นโคลนฉาบหน้าสิ่งเหล่านี้อยู่ จนทำให้ล้อรถของผู้วิจัยเป็นคราบเกรอะกรังเหมือนจะเข้ามาในรถ แล้วผู้วิจัยต้องเริ่มใช้ผ้าขนหนูมาปิดและจุกเพราะสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับกลิ่นเหล่านี้แล้วจะมีอาการคล้ายจะเป็นลม และเริ่มมีอาการหงุดหงิดกับแมลงวันที่รุมตอม ทั้งๆที่ผู้วิจัยก็ได้เตรียมทำใจที่จะพบกับสิ่งเหล่านี้มาแล้ว ความพยายามของผู้วิจัยก็บรรลุ เมื่อได้มาพบกับกองขยะสดๆที่รถเก็บขยะขนมาทิ้งใส่ถังขนาดใหญ่ไว้ตามข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการ

คงเป็นเพราะถุงพลาสติกและขยะที่ย่อยสลายช้าและโดนแดดจนแห้งกรังบางส่วนย่อยสลายกลายเป็นขุยๆแล้ว จึงทำให้เกิดความนุ่มได้ คนค้าขยะก็นำมาให้ตี๋ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกเกรงใจมากกับการที่เขาต้องจ่ายเงินซื้อน้ำให้ผู้วิจัยตี๋ ซึ่งผู้วิจัยอดที่จะปฏิเสธไม่ได้ว่า มีความรู้สึกไม่อยากจะตี๋อะไรทั้งสิ้น อาจเป็นเพราะว่า กลิ่นขยะที่ตลบอบอวลในบริเวณนั้นจนยากที่จะกลืนอะไรได้ลงคอ แต่ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจในความมีน้ำใจของเหล่าคนค้าขยะ ความรู้สึกในส่วนลึกนั้น ไม่ได้รู้สึกรังเกียจพวกเขาเลย ด้วยความรู้สึกที่ว่า ทุกคนเกิดมาไม่เท่าเทียมกันแต่มีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

ในขณะที่ผู้วิจัยสนทนากับคนค้าขยะอยู่นั้น ผู้คนที่เดินผ่านไปมามองเข้ามาด้วยสายตาแปลกๆ มีความหวาดระแวง อยากรู้ อยากเห็นและอยากที่จะเข้ามาร่วมสนทนาด้วย จากการพูดคุยกับคนค้าขยะถึงการใช้ชีวิตอยู่กับกองขยะซึ่งพวกเขาได้ให้นิยามคำว่า “กองขยะ” คือ แหล่งทรัพยากรสำคัญในการดำรงชีวิต เป็นการทำงานที่ไม่ต้องคิดเงินมากเพราะขยะมีมากขึ้นทุกวัน เก็บเท่าไรก็ไม่หมด เร็วแรงเท่าไรก็จะทำให้ทำงานตรงนี้ได้ ส่วน “ขยะ” ในความหมายของเหล่าคนค้าขยะคือ “เป็นของเหลือใช้จากคนที่มั่งคั่ง แต่สำหรับคนจนๆในละแวกนี้ ขยะคือ สินค้า คือ อาชีพที่จะมาหล่อเลี้ยงครอบครัว” พร้อมได้แยกแยะความหมาย “ขยะและของเก่า” เพิ่มเติมด้วยว่า “ขยะก็คือขยะของเก่าก็ส่วนของเก่า ของเก่าคือของที่ยังใช้ได้ ใช้ขายได้ แต่ขยะคือ เศษอาหารหรือสิ่งของที่ใช้ไม่ได้แล้ว” ส่วนความหมายของ “กองขยะ” ในสายตาของเจ้าหน้าที่บนหลังรถขนขยะของ กทม. นั้นให้ความหมายที่ต่างออกไปว่า คือ “งาน” ที่ต้องจัดการให้เรียบร้อยแต่มีผลพลอยได้เป็นเงินและผลประโยชน์ซึ่งเป็นรายได้พิเศษ สำหรับคนค้าขยะแล้วกองขยะยังหมายถึง “โชคลาภ” ซึ่งเป็นบางสิ่งบางอย่างในกองขยะที่มีค่า ในบางครั้งบางคราวสามารถทำรายได้จำนวนมากให้แก่กับคนค้าขยะ พวกเขาจะรีบด่วนทิ้งหรือจัดขยะออกไปอย่างรวดเร็วเช่นคนที่ทิ้งขยะไม่ได้เพราะของที่มีค่านั้นต้องอาศัยเวลาในการค้นหาอย่างละเอียด ในกองขยะซึ่งอาจมีสิ่งของที่มีค่าซ่อนเร้นอยู่ได้ เช่น ทองล็กเส้น หรือมีเงินหลงหล่นตาอยู่ในช่องกระดาษ หรือมีโทรศัพท์มือถือลึบทิ้งอยู่ในถุง คนค้าขยะเล่าว่า “เคยมีคนฟลุค ถ้าฟลุคอาจจะได้เงินเป็นแสนก็ได้ ใครจะไปรู้ พูดถึงสมัยก่อน เมื่อ 20 ปีที่แล้ว มีคนค้าได้ทองอยู่ในกระปุกไม้ไผ่ทั้งกระปุก เป็นสมบัติเก่า มันหลงมา” หากคนค้าขยะคนใดค้นพบโชคลาภเป็นสิ่งใดก็ตาม สิ่งของที่มีค่านั้นจะตกเป็นของผู้ที่ค้าได้ เจ้าของกองขยะจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้วยความรู้สึกเช่นนี้เอง “กองขยะ” จึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่น่าค้นหาสำหรับคนค้าขยะเพราะมีความหวังเล็กๆซ่อนอยู่ในกองขยะนั้นเสมอ หากได้พบได้เจอถือว่าเป็นลาภลอย ขยะและพื้นที่กองขยะจึงไม่มีความหมายที่ตายตัวแต่มีความหลากหลาย และผันแปรไปตามการสร้าง ความหมายของแต่ละบุคคลที่มีเกี่ยวข้องกับกองขยะจากกาลเวลาที่ผ่านไปและวิธีการกำจัดขยะที่แปรเปลี่ยน แต่ภายใต้ความหมายที่หลากหลายนั้นได้แฝงเร้นไปด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมอย่างแนบเนียนผ่านภาคปฏิบัติการทางภาษา

ต่อมาผู้วิจัยได้พบว่ามีกองขยะอีกกองหนึ่งซ่อนอยู่หลังกำแพง มีแอ่งน้ำคั่งอยู่เป็นเหมือนดินดำที่ค่อยสลายผ่านเวลาอันยาวนานนับปีจนกลายเป็นดินดีสำหรับปลูกต้นไม้ และผู้วิจัยพบว่ายังมีคนคุ้ยขยะอยู่ในบริเวณนั้น แม้จะเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ ผู้วิจัยจึงถามถึงความเป็นมาของกองขยะที่พวกเขา กำลังคุ้ยขยะ คำตอบที่ได้คือ ซากกองขยะขนาดใหญ่สูงเทียมตึก 5-10 ชั้นในอดีตตามที่ผู้คนในสังคมได้รำลือกัน ซึ่งคนเก็บขยะได้คุ้ยขยะเป็นที่ทำมาหากินกันมาเป็นระยะเวลายาวนานจนสามารถสร้างฐานะและความร่ำรวยให้กับผู้ที่ก้าวเข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากกองขยะแห่งนี้ พื้นที่กองขยะในส่วนที่กำลังคุ้ยขยะ คือ ส่วนที่เป็นชั้นล่างของขยะหัวกองที่ กทม.ได้ใช้รถแมคโครขนาดใหญ่ตักขยะกองภูเขาขยะไปฝังกลบยังต่างจังหวัด กองขยะที่เห็นนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกองขยะที่ยังหลงเหลืออยู่ เมื่อผู้วิจัยเข้าไปสังเกตใกล้ๆจะได้สัมผัสกับกลิ่นเหม็นที่แปลกแตกต่างออกไป คือ ไม่ใช่กลิ่นเน่าเหม็นอันเกิดจากของสด แต่เกิดจากกลิ่นเน่าๆหลายๆอย่างผสมผสานกันตามวันเวลาที่ผ่านมาเป็นความเน่าเหม็นที่เกาะติดกับรูจมูก จนอากาศดีๆ ไม่สามารถแทรกเข้าไปในปอดได้เลย เนื่องจากความหนาแน่นของสิ่งที่เรียก ว่า “มลพิษจากกลิ่น” กลิ่นมลพิษจากซากกองขยะนี้ทำให้ผู้วิจัยได้นึกวาดภาพถึงสภาพกองขยะเมื่อย้อนหลังไป 20 ปีที่แล้ว ตามที่เจ้าหน้าที่ กทม.คนหนึ่งซึ่งเคยเป็นเด็กเก็บขยะที่นี่มาก่อนตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ทั้งกินและนอนอยู่บนกองขยะ เล่าถึงความเป็นมาของกองขยะในอดีตว่า

แต่เดิมนั้นพื้นที่บริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช มีสภาพเป็นทุ่งนา มีบ้านเรือนตั้งกันอยู่ห่างๆ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการตัดถนนสายพระโขนง-ลาดกระบัง ทำให้ประชาชนเข้าไปตั้งรกราก เกิดบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจาย ต่อมาได้มีการปรับปรุงถนนสายนี้ให้ดีขึ้น ในปี พ.ศ.2506 สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร ได้ซื้อที่ดินบริเวณนี้จำนวน 581 ไร่ เพื่อใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชแทนศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงที่ถูกความเป็นเมืองรุกราน ทำให้ชุมชนบริเวณนี้เริ่มหนาแน่นมากขึ้น ชาวชุมชนรอบบริเวณนี้และชุมชนที่โยกย้ายเข้ามาทั้งจากศูนย์ดินแดงและจากต่างจังหวัด ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกี่ยวกับขยะจากกองภูเขาขยะ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้ยขยะ การรับซื้อขยะหรือการเป็นลูกจ้างกรุงเทพมหานคร

เมื่อความเป็นเมืองรุกไล่ไปถึง กองขยะกลายเป็นพื้นที่ที่น่ารังเกียจของความเป็นเมืองที่จำเป็นต้องกำจัดให้หมดไป หลังจากปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา กรุงเทพมหานครได้ยกเลิกการทิ้งขยะที่บริเวณศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงอย่างเด็ดขาด กองขยะจากศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงไหลลงเมืองกรุงเทพย้ายมากองรวมเป็นกองขยะกองมหิมาที่นี้ซึ่งเป็นขานเมือง คนเก็บขยะและผู้คนชาวบ้านรอบกองขยะได้เล่าให้ฟังถึงสภาพในอดีตของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยอ่อนนุชเพิ่มเติมอีกว่า

ในสมัยก่อน กองขยะมันเริ่มสูงขึ้นๆ กองมันใหญ่ขึ้นๆ เมื่อก่อนเนี่ยมีที่เป็นร้อยๆไร่ที่ใช้ในการเทกองขยะ จนมันสูงประมาณตึก 4 – 5 ชั้นเห็นจะได้ ต่อมาทาง กทม.ได้จัดซื้อ รถแทรกเตอร์ รถดั้มพ์ 6 ล้อ

มาเพื่อดันลงมาบอชยะ สมัยธรรมบุญ เทียนเงินเป็นผู้ว่า เขาขุดบ่อเพื่อให้เอาชยะไปถมแต่ว่าไม่ได้เอาอะไรลงพื้นเลยนะ เป็นแบบธรรมชาติ พอฝนตกน้ำก็เลยท่วม ยิ่งสมัยนั้นมันมีคลองด้วยนะ ชยะมันก็เลยไหลไปตามคลอง แต่ตอนนั้นชาวบ้านมีไม่มาก ยังไม่แตกกระแหง ชยะไปทางโน้นบ้านหนึ่ง ทางนี้บ้านหนึ่ง แต่ตอนนั้นบ้านมันห่างๆ ยังไม่มีลักษณะเป็นกลุ่มเป็นก้อน จึงไม่มีใครไว้วางใจ

เช่นเดียวกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกศูนย์กำจัดชยะอ่อนนุชถูกกว้านซื้อที่ดินเพื่อนำไปทิ้งเทกองชยะทิ้ง ก็เล่าให้ฟังถึงสภาพความเดือดร้อนว่า

ตอนปี 2516 ที่ผมเข้ามาก็เริ่มเป็นกองชยะแล้ว ก.ท.ม. เขามากกว้านซื้อประมาณ 500 กว่าไร่ ช่วงแรกถนนก็ยังไม่ มี มามีตอนหลัง ตอนที่ ก.ท.ม. ซื้อก็มีบางคนไม่ยอมขาย แต่ ก.ท.ม.ต้องการพื้นที่ ถ้าไม่ขายก็จะโดนเวนคืนก็จะได้อะไรเลยก็เลยต้องยอมขาย พอซื้อแล้วเขาก็ขุดเป็นบ่อเอาดินดีไปถมเอาของเหม็นๆเข้ามา แล้วดินที่ขุดก็เอาไปขาย ประติของราชการจะขายไม่ได้ เขาขุดแล้วเอาชยะทิ้งไม่ทำอะไรรองพื้นข้างล่างบ่อที่ขุดเลย น้ำแฉะเน่าเสียไปหมด กองชยะที่มองเห็นสูงเป็นภูเขาสูงจนน้ำหนักมากจนทำให้ถนนพัง บ้านพัง ในคลองปลาก็น้อย เพราะน้ำมันเน่า ผลกระทบเยอะเลย

รัฐจัดการปัญหาชยะด้วยวิธีการมกง่ายโดยให้กองชยะที่สูงเทียบเทียมตึกถูกขนนำไปทิ้งและฝังกลบยังต่างจังหวัด เหลือไว้เพียงกองชยะเก่าๆที่ยังส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งทั่วไปในบริเวณนี้ กลิ่นสกปรกเหล่านี้ได้เข้ามาอยู่ในปอดของผู้วัยได้นานหลายชั่วโมงแล้ว เนื่องด้วยผู้วัยไม่คุ้นเคยกับกลิ่นเหล่านี้ จึงรู้สึกว้า ต้องทน แต่ผู้คนที่อยู่บริเวณนี้ดูจะเบิกบานดีและดูสุขภาพดีเหมือนว่าเป็นพื้นที่เฉพาะและเป็นพื้นที่ส่วนตัว ดูไม่มีใครใส่ใจกับสิ่งที่ผู้วัยพูดว่า “กลิ่นแรงมาก” แต่กลับหันมาบอกผู้วัยว่า “ยังมีเงินเป็นแสนในกองชยะเน่าเหม็นนี้” นอกเหนือจากภาพของกองชยะที่ยังเหลือสะสมและดูไม่เจริญตาแล้ว ผู้วัยยังเห็นทางน้ำสีดำไหลซึมออกมาช้าๆจากซอกช่องว่างของกองชยะ มันมีสีดำสนิท จึงมีความแปลกแตกต่างจากกองชยะสด ตรงที่มันแทรกซึมอยู่กับชยะแต่ละชั้นโดยไม่กระเด็นเหมือนชยะใหม่ๆ เมื่อเวลาที่คนคุ้ยชยะใช้อุปกรณ์ดึงลากมันออกมานั้นค่อนข้างยาก เพราะมันเริ่มมีน้ำหนัก จึงทำให้คนคุ้ยชยะที่จากกองชยะเก่าเช่นนี้ต้องออกแรงมากขึ้น รับรองได้ว่า กองชยะกองนี้จะไม่มีสิ่งใดๆจากการคุ้ยเขี่ยกระเด็นใส่หน้าหรือต้องคอยหายใจหลบเหมือนเช่นการคุ้ยเขี่ยชยะสด แต่คนเก็บชยะกลับต้องก้ม หลังออคุ่ม เพื่อที่จะหาสิ่งของที่ยังฝังทับกันอยู่ในซอกหลืบของวัดตุนักๆ เนื่องจากเป็นกองชยะที่อยู่กันกองและกลายเป็นสีดำหมดทั้งกองแล้ว กองชยะแบบนี้จึงมิได้ประกอบด้วยสีสรรของสินค้าละลานตาตามสมัยนิยมเหมือนชยะใหม่ๆ ทุกอย่างออกมอๆ สีเดียวกันหมด จนผู้วัยสงสัยและดูไม่ออกว่า คนคุ้ยชยะเหล่านี้จะค้นหาอะไรเจอได้

แต่ไม่นานนักคนเก็บชยะก็...คุ้ยเจอ เป็นวัตถุเครื่องเล็กๆ ที่ผู้วัยไม่มีวันที่จะเก็บเอาไว้เป็นเต็ดขาดและยังมีนาฬิกาเรือนเก่าๆ ชิ้นส่วนของหม้อหุงข้าว ปลั๊กไฟ กะทะไฟฟ้าเป็นสนิม แฉ่นตา

โบราณ ขวดน้ำหอมเก่าๆ เมื่อได้ของแล้ว คนค้าขายก็จะกระโดดข้ามคูน้ำที่มีสีดำสนิทมาขายให้กับผู้รับซื้อขยะที่อยู่ท้ายกองขยะซึ่งรับซื้อเหมารวมทั้งหมดเป็นเงิน 20 บาท ของบางอย่างที่หามาได้แต่คนรับซื้อไม่ขายไม่ได้ ก็จะถูกโยนทิ้งผ่านหลังลงคูไปอย่างไม่ไยดี ทำให้ผู้วิจัยนึกสงสัยว่า การตีราคาของทำกันอย่างไร เมื่อได้เงินแล้วคนค้าขายก็จะกระโดดข้ามกลับไปด้วยความดีใจแล้วก้มหาของในกองขยะกองเก่าๆนี้ต่อไป ต่อจากนั้นดูเป็นเรื่องง่ายมากสำหรับผู้รับซื้อขยะ เพียงเอาผ้าขนหนูผืนเก่าๆมาเช็ดของเหล่านั้นให้ดูสะอาด แล้วจัดเรียงไว้ที่โต๊ะที่ต่อขึ้นอย่างเรียบง่าย เป็นการตั้งโชว์ รอให้คนมาซื้อต่อและถ้าขายต่อไม่ได้ คนรับซื้อขยะก็จะนำไปขายต่อที่ตลาดคลองถม รับรองขายได้ทุกชิ้นที่ได้เลือกไว้ ซึ่งหมายความว่า ถ้าของชิ้นที่ถูกโยนทิ้งไป นั่นคือ มันขายไม่ได้ ผู้ที่ตัดสินใจซื้อชิ้นนั้นว่า ขยะเป็นของมีค่าหรือไม่ ก็คือ คนรับซื้อขยะที่อยู่ท้ายกองนั่นเอง

ต่อมาอีกไม่นานนักก็มีคนขับรถขยะของ กทม. ขับผ่านมา คงจะเอาขยะไปทิ้งเรียบร้อยแล้ว เพราะที่ท้ายรถไม่มีถุงขยะที่คัดแยกแล้วให้เห็น คงจะส่งตามร้านรับซื้อขยะปากทางศูนย์เรียบร้อยแล้ว แต่.....ยังมีถุงอะไรบางอย่างวางอยู่หน้ารถ คนขับรถยกลงมา มีของใช้ไฟฟ้าเก่าๆ หมวกกันน็อคแตกๆ กระเป๋าน้ำจากยุโรปฝีมือดีแต่เก่ามาก และอะไรอีกอีกปึกที่ไม่สามารถขายให้กับร้านรับซื้อขยะข้างนอกได้จึงนำมาขายให้กับร้านรับซื้อขยะที่อยู่ท้ายกอง คนรับซื้อขยะดีใจมากคว่ำกระเป๋าน้ำไว้ทันที รูดชิปดูยังใช้ได้ ดูเจ้าของจะสนใจเงินมากทีเดียว เปิดดูหนังภายในที่บุไว้ด้วยผ้า 2 ชั้น มียี่ห้อสินค้าจากอิตาลีระบุอยู่ ยิ่งทำให้คนรับซื้อขยะลืมนึกไปว่านี่เป็นของเก่า ปานนี้คงกำหนดราคาขายให้กับร้านรับซื้อในคลองถมเรียบร้อยแล้ว ที่เรียกว่าดีดลูกคิดรางแก้วยังงัยงั้นเลย คนรับซื้อขยะใช้เวลาไม่นานนักในการประเมินราคาแล้วควักเงิน 200 บาทให้คนขับรถขยะ ซึ่งดูยิ้มแย้ม แม้จะแฝงแววตาเหนื่อยล้าอยู่บ้าง คนขับรถขยะขอต่อรองเพิ่มอีก 50 บาท คนรับซื้อขยะยื่นให้ทันที อีก 20 บาทพร้อมกับพูดว่า “เท่านี้แหละพี่ เดี่ยวผมไม่มีกำไร” คนขับรถขยะรับไปโดยง่ายพลางหยิบเงินใส่กระเป๋ากางเกง แล้วป็นขึ้นและขับรถขยะเลี้ยวไปอย่างอารมณ์ดี ธุรกิจเล็กๆน้อยจบลงอย่างง่ายดาย คนรับซื้อขยะยังลูบคลำกระเป๋าน้ำต่อไป ของอื่นๆถูกทิ้งไป ไม่สนใจเท่าไร หลังจากนั้นก็หันกลับมาจัดของโชว์ไว้เหมือนเดิม พร้อมกับฮัมเพลงที่โปรดปราน

ความง่ายดายของการซื้อขายขยะทั้งการประเมินราคา การต่อรองราคานั้นเอาประสบการณ์ของทุกฝ่ายเป็นที่ตั้ง จึงได้ข้อสรุปว่า เงินสะพัดพอสมควร ง่ายกว่าที่คิดไว้ เพราะธุรกิจเหล่านี้จะดำเนินอยู่ไม่เกิน 3-4 โมงเย็น เนื่องจากคนขับรถขยะต้องกลับเข้าบ้านนอน คนรับซื้อขยะต้องเอาสินค้าขยะไปขายต่อ ยังคงไว้แต่คนค้าขายเท่านั้นที่ต้องค้าขายเอาแรงเข้าแลก แข่งกับเวลาโดยมีความหวังที่เรียกว่า “ฟลุ๊ค” ได้อะไรสักอย่างที่มีราคา และสิ่งนั้นจะทำให้ชีวิตของการค้าขายมีสีสัน เสน่ห์ของมันอยู่ที่วันนี้จะค้าหาอะไรมาได้บ้าง จะมีเฮงไหม? ถ้ามีวันไหนเฮงก็หมายถึงว่าวันนี้จะทำให้คนค้าขายเปี่ยมสุขไปได้ระยะหนึ่ง

หลังจากที่ได้เพลิดเพลินกับการซื้อขายธุรกิจ “ทรัพยากรขยะ” แล้ว ผู้วิจัยมีความอยากรู้ อยากเห็นกับโรงเผาขยะที่หลายคนเล่ากันว่า “ไม่ได้เผานานแล้ว” ส่วนโรงขนถ่ายขยะในขณะนี้ถูกศาลสั่งให้ปิดชั่วคราว เนื่องจากถูกชาวบ้านต่างจังหวัดที่เอกชนซึ่งได้รับสัมปทานนำขยะจากศูนย์กำจัดขยะแห่งนี้เป็นฝังกลบที่ชุมชนของเขา เกิดการต่อต้านและฟ้องร้องเป็นคดีกัน ทางกทม.จึงได้โยกย้ายเอาขยะในส่วนรับผิดชอบของศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชไปจัดการที่ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่แทน เรื่องราวเช่นนี้ฟังดูแล้วเหมือนเป็นเรื่องธรรมดาๆ แต่หากพินิจพิเคราะห์ให้ดีแล้ว พบว่าไม่มีใครต้องการให้ขยะอยู่ใกล้ๆ ตัวเองเลย ทั้งที่ทุกคนมีส่วนในการทิ้งขยะด้วยกันทั้งสิ้น และมันยุติธรรมแล้วหรือในการกำจัดขยะของกรุงเทพมหานครโดยการนำขยะไปเททิ้งยังพื้นที่ของคนต่างจังหวัด การหาพื้นที่ใหม่ในการฝังกลบของเอกชนที่รับสัมปทานจากศูนย์อ่อนนุชดูเหมือนว่า กำลังอยู่ในระหว่างเตรียมพื้นที่แห่งใหม่ ซึ่งต้องรอให้เจ้าหน้าที่ของกทม.ไปตรวจสอบมาตรฐานของพื้นที่ที่ใช้เป็นหลุมฝังกลบเสียก่อน ซึ่งคาดว่าจะสามารถดำเนินการได้ในอีกไม่ช้า ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชแห่งนี้ก็จะกลับมาสู่ความคึกคักได้อีกครั้งหนึ่ง

ในวันต่อมาผู้วิจัยได้เข้าไปในโรงขนถ่ายขยะซึ่งมีกิจกรรมการคัดแยกและอัดขยะแห่งโดยบริษัทเอกชนเข้ามารับสัมปทาน พร้อมๆ กับคณะนักศึกษาสภาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากโรงขนถ่ายขยะแห่งนี้อยู่ในช่วงปิดโรงงานชั่วคราว กิจกรรมการคัดแยกและอัดขยะเป็นแห่งยังมีอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย ที่โรงขนถ่ายขยะจะมียามตรวจสอบรถที่เข้า-ออกอย่างเข้มงวด คือ จะต้องได้รับการอนุญาตจากทางกทม.และมีเจ้าหน้าที่พาเข้าไปดู ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ให้คณะผู้วิจัยและคณะนักศึกษาเข้าไปดูได้เพียงเครื่องมือในการคัดแยกขยะและเครื่องอัดขยะเท่านั้น ส่วนตัวขยะจริงๆ และขบวนการคัดแยกขยะไม่ได้แสดงให้เห็นเพราะเป็นเวลาพักกลางวัน ผู้วิจัยได้เห็นมีพนักงานคุ้ยขยะเพื่อคัดแยกเอาขยะไปขายเป็นจำนวนมากเหมือนเช่นโรงงานทั่วไป แต่ทุกคนมีหน้าากปิดจมูกซึ่งว่ากันว่า ตามปกติแล้วพวกเขาจะไม่ใส่กัน แต่ในวันนั้นทุกคนทราบว่ามีคนมาดูงานจึงได้เอาหน้าากมาใส่ด้วย จากการสังเกตพบว่า หน้าากและเสื้อกั๊กที่ใส่นั้นดูมีสภาพใหม่ ด้านหลังเสื้อกั๊กจะปักชื่อบริษัทไว้ การแต่งกายอย่างอื่นเหมือนกับคนคุ้ยขยะทั่วไป คนรับซื้อขยะที่ท้ายกองเล่าให้ฟังว่า ส่วนใหญ่เป็นาวพม่าและเขมรซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าว มีค่าแรงเป็นรายวัน ทำงานหนักและถูกกดราคาสินค้าขยะที่คุ้ยขึ้นมาได้ คนคุ้ยขยะที่เป็นคนไทยจึงหันมารับจ้างคัดแยกขยะตามร้านรับซื้อที่อยู่ข้างนอก คณะผู้วิจัยพบว่า ภายในโรงขนถ่ายมีป้าย “ห้ามถ่ายรูป” และป้าย “ช่วยกันรักษาความสะอาด” ไว้ด้วย แต่กลิ่นไอของขยะภายในโรงงานกลับรุนแรงกว่าบริเวณอื่นๆ เนื่องจากความอบอ้าวอันเกิดจากการที่ขยะต้องอยู่ในที่ที่มีขอบเขตมิดชิด ระบบการระบายอากาศไม่ดีพอจึงเกิดแก๊สชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดความร้อน มีกลิ่นเหม็นระอุ ลมหายใจของผู้วิจัยร้อนผ่าวและหายใจได้อย่างยากลำบาก ทันทีที่ได้กลิ่นขยะและแก๊สนั้น อาการคลื่นเหียนก็ตามมา น้ำลายจุกลำคอคอคล้ายจะอาเจียน คณะผู้วิจัยคนหนึ่งต้องรีบกลับไปอยู่ในรถเปิดแอร์เพื่อให้อากาศไหลเวียน อากาศที่อัดอยู่ที่

คอหอยค่อยๆระบายได้บ้าง ก่อนที่จะถูกโจมตีให้พรตพราดเอาอะไรออกมา คนที่ไม่คุ้นเคยจะมีอาการ
ทั้งตาแดง น้ำตาไหลและหน้าเป็นมัน แต่ทุกคนที่ทำงานที่นั่นมองดูเป็นเรื่องปรกติธรรมดา

ภายในโรงขนถ่ายขยะนั้น ผู้คนทำหน้าที่คัดแยกขยะต่างทำหน้าที่ของตน ไม่มีใครพูดคุยกับ
ใคร คงเป็นเพราะหน้ากากและหมวกใหม่พรมที่คลุมใบหน้าไว้อย่างมิดชิด คงมีแต่เสียงเจ้าหน้าที่
อธิบายกระบวนการทำงานตามหลักการ สิ่งที่เป็นข้อสังเกตคือ ทำไมต้องเอาคนมาคัดแยกขยะในที่นี้
อีก ทั้งๆที่ภายในโรงงานได้ใช้เครื่องมือที่เป็นเครื่องจักรกลหนักทั้งสิ้น คงมีเพียงชั้นตอนเดียวในโรงงาน
แห่งนี้ที่ยังใช้แรงงานมนุษย์คือ การให้มนุษย์ลุยเข้าไปเก็บข้าวของที่ยังขายได้ออกมาจากกองขยะ
คำตอบคือ เครื่องคัดแยกขยะไม่สามารถคัดแยกขยะได้หมด และที่สำคัญในแง่ธุรกิจแล้ว “กำไร” จาก
สินค้าขยะที่ได้มาจากแรงงานเหล่านี้คุ้มเสียยิ่งกว่าคุ้มกับต้นทุนที่เป็นตัวเงินจ่ายให้เป็นค่าแรง ระบบ
การจัดขยะได้จัดกระทำเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์กันเป็นช่วงๆ เอกชนผู้รับสัมปทานขนย้ายขยะจาก
กทม. นอกจากจะได้กำไรจากการสัมปทานการคัดแยกขยะให้กับ “เจี๊” เอกชนรายย่อยแล้วยังได้กำไร
จากการคัดแยกขยะที่เหลือจากการคัดแยกของคนค้าขยะด้วยเครื่องจักรอีกด้วย กำไรที่พวกเขาได้รับ
ประเมินกันเป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจน คุณค่าและคุณภาพชีวิตของคนค้าขยะเหล่านี้ไม่สามารถประเมิน
กันได้และไม่เคยมีใครคิดที่จะประเมิน พวกเขาเป็นเพียงแรงงานที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในระบบการ
จัดการขยะในเศรษฐกิจทุนนิยมเท่านั้น กองขยะในโรงงานถูกเททับถมกันอยู่ตลอดเวลาและทุกวัน
มนุษย์ผู้ค้าขยะเป็นมดงานที่ต้องลุยเข้าไปคัดแยกขยะในกองขยะที่ใช้รถแมคโครขนาดใหญ่
ขยะมาให้ การทำงานระหว่างคนตัวเล็กๆกับเทคโนโลยีได้รับการประสานกันเป็นอย่างดี ก่อนที่ขยะ
เหล่านี้จะถูกนำเข้าสู่เครื่องคัดแยกและเครื่องอัดขยะเป็นแท่งๆเป็นลำดับต่อไป ทั้งนี้เพื่อความสะดวก
และประหยัดเนื้อที่ในการขนย้ายไปฝังกลบยังพื้นที่ฝังกลบในต่างจังหวัด

กระบวนการการกำจัดและเรื่องราวของขยะถูกนำมารวมไว้ที่อ่อนนุชจนหมดเพราะเป็นศูนย์
กำจัดขยะแบบผสมผสาน วิถีชีวิตของผู้คนและเรื่องราวเกี่ยวกับขยะหลังไหลถาโถมมารวมกันอยู่
ในซอยแห่งนี้ ขยะมาพร้อมๆกันกับวิถีชีวิตของผู้คนอันหลากหลาย ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่มีขยะ
เป็นสื่อกลาง นำมาซึ่งการหล่อเลี้ยงชีวิต เป็นความฝันของใครๆหลายคนที่ต้องการจะร่ำรวยและเป็น
ปึกแผ่น มั่นคงในชีวิต เป็นลมหายใจของหลายๆคนที่เป็นชนชั้นระดับล่างของสังคมที่ต้องการจะเอา
ชีวิตรอด และเป็นจุดเปลี่ยนพลิกผันของใครหลายคน เริ่มต้นจากต้นทุนที่หนา/บางแตกต่างกัน
ด้วยความชาญฉลาด ผสมกับเงินทุน มีความตั้งใจจริงและความอดทนเป็นที่ตั้ง ขยะสร้างงานสร้างคน
ได้เหมือนกับทรัพยากรอื่นๆ หากแต่ทรัพยากรเหล่านี้ คือ สิ่งที่กำหนดขึ้นมาบนผลิตภัณฑ์ของภาค
การผลิตที่มุ่งตอบสนองการบริโภคที่ถูกกระตุ้นอย่างรุนแรงภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมเป็นแกนหลัก

ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า บนความเคลื่อนไหวของการเดินทางของขยะไหลเข้ามาสู่กองขยะแห่ง
นี้ถูกแยกออก จัดการกำจัดด้วยระบบที่ถูกวางแผน ตั้งแต่คนชนชั้นมันสมองของชาติ จนถึงระดับราก

หญ้าที่มีเพียงอุปกรณ์ที่เป็นเคียว/ตะขอเกี่ยวติดปลายมือกับถุงมือ มันถูกขับเคลื่อนให้ลื่นไหลและโลดแล่นไปได้ด้วยทุนเงินตราทั้งสิ้น และเป้าหมายของการเดินทางที่เป็นทั้งกระแสหลักสู่กระบวนการรีไซเคิลหรือการกระแสนกระสายแตกแยกไปสู่วิถีการใช้ซ้ำ ทุกอย่างล้วนแล้วแต่มีเงินตราและกำไรสูงสุดเป็นตัวล่อให้ผู้เกี่ยวข้องต้องทุ่มเท

ภาพของฝูงมนุษย์ที่คืบคลานเข้าหากองขยะแล้วขุดคุ้ยหาสิ่งที่สามารถจะขายได้ เหมือนมดที่ได้กลิ่นของหวานชักแถมกันมาเกาะกุม ดูดกลิ่นเหม็นเน่านั้น รวากับว่าเป็นกลิ่นไอของอาหารที่เตะจมูก ผสมผสานกับท่าทีของคนคุ้ยขยะที่ชะมัดเหม็น จ้องมองหาสิ่งของใช้การเพื่อขายได้ไม่ให้หลุดสายตาไปนั้น เป็นภาพที่ชาชินกับกลิ่นที่ติดตัวมาอย่างเราๆที่ไม่คุ้นเคย

ภาพความสุข ความหวังของผู้คนที่มิวิตชีวิตเกี่ยวข้องกับขยะถูกมองแปรเปลี่ยนไป เมื่อก้าวออกนอกชอยอ่อนนุช มีทั้งเสียงคัดค้าน คำบ่นว่า ร้องเรียน อารมณ์โมโหขยะที่ทุกคนต่างทิ้งกันมารวมทั้งการฟ้องร้องด้วยแงกฎหมาย การสร้างสิ่งกีดกันและปกป้องกลิ่นขยะจากบริเวณแห่งนี้ ปลุกเร้าอยู่อย่างต่อเนืองด้วยเหตุผลเพียงอย่างเดียว คือ ไม่ต้องการให้ขยะอยู่บริเวณนี้ ไม่ต้องการให้ขยะที่ใครต่อใครทิ้งไว้มาเก็บไว้ตรงนี้ ไม่ชอบกลิ่น ไม่ชอบภาพที่เห็น ไม่ชอบสภาพการจัดการ ทุกคนล้วนห่วงใยตนเองจึงปฏิเสธและพยายามต่อต้านเท่าที่สามารถจะทำได้

ในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต่างมีภาพของขยะเป็น “ภาระ” อันเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติให้ลุล่วงไปโดยผ่านวันเวลา ระเบียบปฏิบัติการ ความก้าวหน้าและความดีความชอบตามกฎหมายเกณฑ์ที่ครอบงำอยู่ เมื่อถามถึงความรู้สึกที่มีต่อขยะ คำตอบจะได้เพียงการฉายภาพของงานในหน้าที่ที่ไม่ได้ซึมซับความรู้สึกใดๆ เนื่องจากความเคยชินและมันถูกมองเฉินๆว่า คือ สิ่งที่ต้องทำให้บรรลุเชิงปริมาณ คือ กำจัดขยะให้หมดไปจากชุมชนของตนให้ทันเวลากับขยะชุดใหม่ที่จะมาถึง ความรู้สึกและทัศนคติของผู้เจ้าหน้าที่ที่มีต่อคนเก็บขยะนั้นมิได้ลุ่มลึกใดๆ นอกจากจะมองว่าไม่มีตัวตนหรือมีก็ตามแต่ก็ไม่เกี่ยวข้องกัน หรืออาจจะพยายามปิดบังว่า คนเก็บขยะที่นี่มีน้อยมากหรือไม่มีแล้ว ด้วยเหตุผลที่ไม่ต้องการจะแสดงว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนเก็บขยะซึ่งถูกจัดว่า เป็นชนชั้นต่ำในสังคม

แต่ด้วยสายตาของผู้วิจัยที่เพิ่งจะก้าวเข้าไป ณ. ในพื้นที่แห่งนี้แล้ว เป็นภาพของการมี “ขยะ” เป็นศูนย์กลางดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาจัดการ โดยคนเหล่านั้นถูกกำหนดบทบาทตามความรู้ความสามารถ ทั้งที่มีสถานับรองรับและไม่มีสถานับรองรับ ถูกจัดลำดับความสำคัญโดยธรรมชาติบนโลกแห่งความเป็นจริงที่สัมผัสได้ไม่ยาก

ประสบการณ์ชีวิตของผู้คนจะนำไปสู่การเข้าถึงรายละเอียดของกระบวนการกำจัดขยะของรัฐและการสร้างชุดความจริง “ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ” การเข้าถึงประสบการณ์ชีวิตของผู้คนที่นี่จึงเริ่มขึ้นทีละจุด นับตั้งแต่เริ่มสอบถามความเป็นไปมาที่พลิกผันชีวิตมาเป็นคนเก็บขยะ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่เคยมีใครตั้งใจแต่แรกว่าจะต้องมารวมกันอยู่ที่นี่ เช่น ประสบการณ์ชีวิตของคนคุณและคนติดยา

ที่โชกโชกมามากแล้ว หลายชีวิตจึงได้มาหยุดชีวิตที่เบียงเบนนั้นเป็นคนค้ายขะที่กองขะแห่งนี้ เรื่องราวของชีวิตในกองขะนั้น ตัวคนค้ายขะกับกองขะเข้ากันได้ดี ไม่ได้มีความรู้สึกแปลกแยกกับความสกปรกของกองขะ แต่ทุกคนมองว่า มีสิ่งละอันพันละน้อยที่ค่อยๆ ค่อยๆ เชียไปได้อย่างเรื่อยๆ แต่ละวันที่ผ่านไปไม่มีวันไหนที่จะไม่ได้เงิน มีแต่จะได้มากหรือน้อยแตกต่างกัน ของที่ค้ายขายได้เป็นสมบัติของผู้ว่าจ้าง แต่สำหรับของกินของใช้คนค้ายขะที่เก็บได้สามารถไว้กินเองใช้เอง เป็นข้อตกลงสมัยก่อนที่ไม่ต้องใช้การเจรจาต่อรอง วิถีชีวิตที่กองขะของศูนย์กำจัดขะถือเป็นชีวิตที่อบอุ่นและอยู่ได้อย่างมีความสุขตราบเท่าที่เรี่ยวแรงยังมี หากจะเปรียบเทียบคนค้ายขะกับคนคุกหรือขอลาน วิถีชีวิตคนค้ายขะยังดีกว่ามากผ่านการมองและการตัดสินใจจากสังคม ทุกคนที่นี้รักกองขะแต่มันมิใช่รักในความเป็นขะเสียทีเดียว คนค้ายขะหลายๆคนรับรู้ได้ถึงความรู้สึกที่คนภายนอกมองขะว่า เป็นของเหลือที่หลายคนทิ้งหรือมีระบบจัดการบนรากฐานของความรู้ความเข้าใจที่หน่วยของสังคมหรือสถาบันต่างรับรู้และรับผิดชอบ แต่เพราะขะเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนเงินได้บนต้นทุนเงินตราที่ต่ำสุดแม้ว่าจะต้องแลกด้วยทุนทางสังคมที่แพงลิบลิ่ว มันเป็นหนทางที่คนค้ายขะไม่ปฏิเสธว่า จำต้องอยู่ จำต้องทำ หากมันว่ามีเส้นทางอื่นๆที่เลือกได้ ไม่มีใครเลือกที่จะค้ายขะหรอกนะ

หลายๆประเด็นที่คนค้ายขะได้สะท้อนความคิดในการทำงานบนกองขะที่ผู้คนทั่วไปรังเกียจ แต่สำหรับคนค้ายขะแล้ว ไม่มีความรู้สึกรังเกียจเพราะขะที่น่ารังเกียจนั้นสามารถเก็บชีวิตทั้งตัวคนค้ายขะและครอบครัว “เงิน” เป็นเป้าหมายสำคัญที่คนค้ายขะต้องการจะค้ายขาย การขึ้นไปค้นหาของในกองขะนั้น แม้ว่าจะเหนื่อยจะร้อนแต่ก็ทนได้ ที่สำคัญคือ ความเป็นอิสระ อิสระที่ไม่ต้องเป็นลูกจ้างคนอื่น วันไหนอยากทำก็มา วันไหนไม่อยากทำก็ไม่ต้องมา นอกจากนั้นสวัสดิการเสริมของอาชีพก็หาได้ในกองขะนี้ เช่น เสื้อผ้า ของใช้หลายอย่างได้มาฟรีๆโดยไม่ต้องไปซื้อ ตราบนิดที่ยังมีการผลิตสินค้ามี การบริโภคกันอย่างไม่หยุดยั้ง ตราบนั้นคนค้ายขะไม่มีวันอดตาย

ผู้วิจัยมีความประสงค์จะสัมผัสกับวิถีชีวิตรอบๆพื้นที่กองขะแห่งนี้เพิ่มขึ้น จึงได้แวะกลับมานัดแนะพูดคุยกับคนรับซื้อขะที่อยู่ท้ายกองขะอีกครั้ง เขาเป็นชายกลางคนร่างอ้วนท้วมชาวไลโซไบหน้ายิ้มแย้มเมื่อใส่แว่นตากันแดดแล้วจะคล้ายดาราตัวประกอบที่ร้ายแต่ตลก พูดจาเผลอเผลอ นิ่งรับซื้อของอยู่บริเวณท้ายกองขะเก่าทุกวันยกเว้นวันอาทิตย์ ตั้งแต่ 8 - 9 โมงเช้าจนถึงเที่ยงโดยมีน้องชายและลูกชายมาช่วยรับซื้อขะด้วย เขามาด้วยรถจักรยานยนต์พร้อมกระเป๋าสะพาย สดแก่และเก่าโดยมีลูกชายอายุ 14 ปีติดตามมาตลอด ด้วยท่าทีที่ไม่แคร์ มองกองขะแล้วสบสายตาผู้วิจัย(หลังถอดแว่น) ยิ้มแย้มแบบรู้เท่าทันว่า ผู้วิจัยอยากรู้อะไร จึงค่อยๆอธิบายความเป็นมาของกองขะที่ศูนย์กำจัดขะแห่งนี้ นับตั้งแต่แรกเริ่มที่อ่อนนุชเป็นที่ทิ้งของขะเทรวมกองที่ปล่อยให้ขะย่อยสลายตามธรรมชาติ คนรับซื้อขะได้เล่าถึงภาพวิถีชีวิตของคนค้ายขะในยุคแรกๆให้ผู้วิจัยฟัง ว่า

ชุมชนแถวนี้ เขามีอาชีพเกี่ยวข้องกับขยะกันทั้งนั้นแหละ การเปลี่ยนวิธีการกำจัดขยะของกทม. ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในการทำอาชีพเกี่ยวกับขยะด้วย เมื่อแรกเริ่มเลยนะ ชาวบ้านเขาก็คุ้ยขยะที่หัวกองกัน ใครไปเก็บก็ได้ แบบว่า เสรี ต่อมาเมื่อขยะหัวกองเริ่มเต็ม กทม. ก็สร้างโรงเตาเผาขยะขึ้นมาพร้อมกับโรงปุ๋ยหมัก เปลี่ยนที่เทขยะจากหัวกองมาเป็นเทภายในโรงเตาเผาขยะแทน ชาวบ้านบางคนก็แยกมาคุ้ยขยะใน โรงเตาเผาแทนตรงสายพานกับตรงปากบ่อ พออายุโรงเตาเผาปิด รถขยะก็มาเทที่หัวกอง ก็ตามมากู้ยต่อที่หัวกองอีก พอปี 39 กทม. ก็สร้างโรงขนถ่ายขยะนะ โดยได้ยกเลิกเทขยะที่หัวกองเด็ดขาด แล้วก็ปลูกต้นไม้ทำเป็นสวนสาธารณะแทน ชาวบ้านต้องเข้าไปคุ้ยขยะในโรงขนถ่ายเท่านั้น แต่ตอนหลังก็เลิกกันเกือบหมดนะ เพราะต้องเสียค่าคุ้ยและก็ถูกกดราคาด้วย ออกมาเป็นพนักงาน ลูกจ้าง กทม. เยอะตอนนั้นจำลองเป็นผู้ว่า เขารับเข้าทำงานหมด แล้วก็เก็บขยะบนหลังรถขยะไปด้วย บางคนก็ไปรับจ้างคัดแยกขยะตามร้านหรือตามกองก็มี

คนรับซื้อขยะยังเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า คนคุ้ยขยะที่เคยอยู่บนหัวกองสมัยก่อนนั้น บัดนี้หลายคนมีบ้านหลังใหญ่โต มีรถคันงามๆ ขับ มีเงินสดเป็นลิบล้าง คนเหล่านี้เคยขึ้นไปจับจองสร้างกระต๊อบอยู่บนกองขยะ กินอยู่ ค้างอ้างแรมบนกองขยะเลย นั่นเป็นภาพของการทำอาชีพขยะเมื่อ 10 – 20 ปีที่แล้วมา ส่วนตัวเขาเองก็รับซื้อขยะมาตั้งแต่แรกๆ เลย ใครๆ เรียกว่า “ซาใหญ่” ตอนนั้นก็รับซื้อของจากกองขยะแล้วนำไปปล่อยตามตลาดสินค้ามือสองที่มีอยู่เป็นสิบ เป็นร้อยจุดในกทม. ของที่รับซื้อมาเมื่อเอาไปขายตลาดข้างนอก ไม่มีใครรู้หรือรู้ว่ามาจากไหน ขยะขึ้นห้างมาเยอะแล้ว คนภายนอกไม่รู้เรื่องไม่เข้าใจหรือรู้ว่า ของที่วางขายนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร อย่างขวดน้ำหอมที่รับซื้อจากกองขยะราคาขวดละ 20 บาท เมื่อนำไปขายตลาดน้ำหอมได้ขวดละ 80 -100 บาท คนรับซื้อขยะอธิบายให้คณะผู้วิจัยว่า “ผมจะบอกให้แนะ อย่างนี้จะเขามีกินอัดขาย เขาเรียกก็อป ให้ขวดแท้อัดน้ำ 80% ของจริงที่เหลือ เขาถือปมาขาย แต่ถ้าถือปให้ดีมันต้องถือปขวดแท้เพราะขวดแท้คนจะไม่รู้” แล้วผู้วิจัยก็เห็นมีคนมารับซื้อขวดน้ำหอมไปอีกต่อหนึ่งให้ราคาประมาณ 30-50 บาท เห็นกำไรได้ทันที 10-30 บาทโดยไม่ต้องเสียเวลาเอาไปขายตลาดมือสอง เพียงแค่ให้ทุนรอนเล็กน้อยแล้วนั่งรอให้คนมาซื้อต่อ นั่งรออยู่ในร่มร้อนบ้าง แต่ก็ดูว่าจะมีความสุขดี สำหรับผู้วิจัยนั้นรู้สึกสัมผัสได้ถึงการทำงานของอุดมการณ์ทุนนิยมที่แยบยลล้าลึกและทำให้พลานิกไปถึงน้ำหอมที่พบเห็น ตั้งวางเรียงรายอยู่ตามห้างสรรพสินค้า ตลาดนัดหรือตลาดทั่วไป ราคาแตกต่างกันไปนั้น อาจจะเริ่มเริ่มต้นมาจากกองขยะนี่เอง

คนรับซื้อขยะที่ทำยกกองเล่าต่ออย่างสนุกสนานว่า คนภายนอกไม่รู้เรื่องราววิถีชีวิตของคนที่เกี่ยวข้องกับขยะหรือ ยังมีเรื่องราวอีกมากมาย ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกตื่นเต้นไปด้วย และถือว่า เรื่องต่างๆ ที่ได้รับฟังมาเป็นความรู้ชุดสำคัญมาก และผู้วิจัยยังรู้สึกต่อไปด้วยอีกว่า ยังมีเรื่องให้ผู้วิจัยต้องเรียนรู้อีกมากมาย คนรับซื้อขยะเล่าต่ออย่างอารมณ์ดีว่า โทรศัพท์และเครื่องใช้ในตลาดของเก่ามาจากกองขยะเยอะแยะไป เพียงแต่คนที่ทิ้งขยะก็ไม่รู้ คนที่ซื้อกลับไปใช้ก็ไม่รู้เช่นกัน มีเพียงคนเก็บขยะและพ่อค้ารับซื้อของเก่าเท่านั้นที่จะเข้าใจวงจรนี้ดี แล้วการสนทนาก็จบลง ผู้วิจัยนัดมาคุยด้วยอีกในวันหลัง

ในวันต่อมาผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดของศูนย์ ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับขยะมาโดยตลอด โดยเก็บขยะมาตั้งแต่เด็กเมื่อพ่อตาย เติบโตมากับกองขยะอยู่กิน และใช้กองขยะผลักดันชีวิต จนวันนี้ได้ทำงานในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของกทม.ที่มีสวัสดิการและมีความมั่นคง นอกจากนั้นยังมีรายได้พิเศษจากการจ้างจูงใช้พื้นที่ในศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชแห่งนี้แล้วติดต่อให้รถขยะมาลงและมีทีมงานเป็นญาติๆกันมารับจ้างค้ายขยะ จากเด็กค้ายขยะหัวกอง จนวันนี้สามารถออกรถสองแถวได้และใช้ประกอบอาชีพเสริม รับเด็กนักเรียนจากชุมชนรอบกองขยะด้วยกันไปส่งตามโรงเรียนต่างๆ มีรายได้เพิ่มขึ้นอีก กองขยะจึงเป็นตัวผลักดันชีวิต เป็นกองเงินกองทองที่ทำให้ตัวเขาและครอบครัวได้มีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี แต่ในวันที่ผ่านไปจนบัดนี้ขยะยังได้หล่อเลี้ยงชีวิตเขา ครอบครัวพร้อมทั้งบริวาร ชีวิตนี้คงจะจบลงใกล้ๆกับกองขยะ ทุกวันเมื่อได้เข้าไปทำงานดูแลควบคุมคนรับจ้างค้ายขยะ มีความรู้สึกว่ามันเป็นงานที่อิสระและถือได้ว่าเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ที่สามารถดูแลชีวิตตนเองและคนอื่นได้ มีศักดิ์ มีศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งต่างไปจากช่วงเวลาที่ต้องไปทำงานความสะอาดในฐานะของเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดของกทม. ซึ่งจะมีความรู้สึกว่าเป็นเพียงงานในหน้าที่ที่จะต้องทำให้เสร็จสิ้นไปตามความรับผิดชอบเท่านั้น นโยบายเกี่ยวข้องกับขยะของกทม.ที่ได้ติดตามเฝ้าดูมานาน ทำให้มีความรู้สึกว่าการราชการมีแต่เรื่องราวที่ใช้ความเป็นเจ้าหน้าที่/พนักงานของ กทม.เชื่อมโยงกันเพื่อหาผลประโยชน์กันเป็นช่วงๆ แล้วแต่ว่าใครจะสร้างอำนาจต่อรองได้มากกว่ากัน การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีการปรับแต่งข้อมูลเรื่องขยะร่วมกันกับภาคเอกชนเพื่อใครคว่ำผลประโยชน์กันให้ได้มากที่สุด ผู้วิจัยเองก็กำลังกังขาว่าตัวเขาเองมีบทบาทเช่นนี้ด้วยหรือเปล่า แต่ก็ยินยอมอยู่ในใจกับการกล้าแสดงออกถึงความรู้สึกขัดแย้งต่อระบบ/นโยบายรัฐที่เขาสังกัดอยู่ อย่างไรก็ตาม คำบอกเล่าที่นำไปสู่การคลี่คลายข้อสงสัยของผู้วิจัย คือ คำพูดที่ว่า “คนเดี๋ยวนี้นักคิดเรื่องชนชั้นและความแตกต่างด้วยวัตถุและฐานะทางการเงินมากที่สุด” เพราะฉะนั้น “เงิน” จึงเป็นสิ่งยอดปรารถนาที่ทำให้เขาได้เลื่อนฐานะชนชั้นจากคนค้ายขยะมาเป็นคนรับซื้อขยะซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อย และสิ่งที่เป็นความปรารถนาต่อไปคือ การได้เป็นผู้รับซื้อของเก่า แต่ยังคงขาดเพียงทุนเงินตราเท่านั้นและมีเพียงกองขยะแห่งนี้ที่จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้

ปัจจุบันนี้สังคมสมัยใหม่ได้ตอบสนองความพึงพอใจด้วยความสะดวกสบายและแลกดด้วยขยะกองโตๆ ทุกเมื่อเชื่อกันผ่านรูปแบบสินค้าหลากหลายชนิดจากร้านสะดวกซื้อและห้างสรรพสินค้า ยิ่งสะดวกสบายยิ่งต้องพัฒนาให้วัสดุทันสมัยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นถุงพลาสติก กล่องโฟมหรือสิ่งผลิตจากใยสังเคราะห์ วิธีการดำรงชีวิตในยุคสมัยนี้ทำให้คนบางคนได้งานทำอีกครั้งหลังเศรษฐกิจล่มสลาย ผู้วิจัยได้รู้จักและพูดคุยกับพนักงานหลังรถขยะกม. อดีตเคยต้องตกงานเพราะเจ้าแม่ประสบปัญหาในธุรกิจ หางานอยู่นานสุดท้ายชีวิตมาจบลงที่กองขยะนี้เอง ในขณะที่งานด้านอื่นๆล่มสลายงานด้านการจัดการขยะของกม.กลับเพิ่มพูนขึ้น ต้องรับคนงานเพิ่ม โอกาสนี้มาถึงโดยญาติคนหนึ่งฝากงานให้

ทำงานที่นี้โดยยอมแลกกับการที่ต้องจากครอบครัว มาดินรนอยู่ในเมืองหลวงที่แสนที่วุ่นวาย แต่มันก็เป็นเพียงโอกาสเดียวที่มีอยู่ในขณะที่ภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศล่มสลายเช่นนี้

การเข้ามาทำงานบนรถเก็บขยะของกทม. ในหน้าที่ "เสียบ" เมื่อพนักงานประจำรถคนใดคนหนึ่งขาดงานไปซึ่งทำให้มีงานบ้าง ไม่มีบ้าง สลับกันไป ถ้าวันไหนได้ขึ้นรถขยะแปลว่าวันนั้นจะมีรายได้พิเศษจากส่วนแบ่งในการแยกขยะบนรถขยะชาย เคยนึกฝันไว้ว่าสักวันหนึ่งคงจะได้ประจำรถขยะและวันนั้นก็มาถึงเมื่อพนักงานคนหนึ่งลาออกไป เขาดีใจมากที่ได้เป็นพนักงานประจำราวกับว่าได้ประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่อะไรยังนั้นเลย เพราะมันหมายความว่า จะมีรายได้พิเศษเพิ่มทุกวัน เงินเดือนเพียงเดือนละ 4500 บาท ช่วยครอบครัวไม่ได้มากนัก แต่ส่วนแบ่งจากการแยกขยะชายบนรถขยะที่จะได้ทุกวันนั้นต่างหากที่มีความสำคัญกับการมีชีวิตรอด พนักงานหลังรถขยะกทม. คนนี้เล่าว่า

ผมได้สวมเสื้อ กทม. และได้งานประจำรถแล้ว หลังจากตงงานก็ใช้ความพยายามปีนป่ายลงมาจากรถบรรทุกทุกงานท่า วันนี้ของผมได้เป็นรถชนิดใหม่แม้ไม่ได้ขับเองแค่ได้ไหนด่องแต่อยู่ท้ายรถ ผมก็เป็นสุขและรู้สึกว่า ชีวิตของผมถูกดึงขึ้นมาใหม่ ถึงจะมาห้อยอยู่ท้ายรถขยะแต่มีก็กทม. รองรับ มีรายได้พิเศษ เป็นชีวิตที่ดีของผมแล้ว

ภาระงานแต่ละวันจบลงไปเมื่อรถขยะเลี้ยวกลับเข้ามาทิ้งขยะที่แยกแล้วในซอยอ่อนนุช จากนั้นผู้วิจัยก็ได้พบกับคนงานรับจ้างคัดแยกขยะอีกคนหนึ่งเล่าถึงชีวิตและเรื่องราวในโรงงานขนถ่ายขยะว่า ได้มาสมัครงานกับ "เจ้" ที่ได้สัมปทานเก็บขยะในโรงขนถ่ายพร้อมกับเพื่อนๆ หลายคนจากบ้านเดียวกัน มีหน้าที่คัดแยกขยะ เพราะไม่ได้เรียนหนังสือสูง แม้อายุยังไม่มากก็จริงแต่พ่อแม่ไม่มีที่นาให้ทำ เมื่อออกมาจากโรงเรียนแล้วชีวิตไม่มีอะไรเลย จึงตัดสินใจติดตามเพื่อนมาหางานทำที่ซอยอ่อนนุช เพื่อนบอกว่ามีงานให้ทำแน่ๆ ถ้าใจสู้ เมื่อมาถึงใจไม่ได้สู้แต่เป็นเพราะความไม่มีจะกินชีวิตจึงต้องต่อสู้ เมื่อได้เข้าสมัครงานที่นี้ ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก รายการแรกเป็นค่าเสื้อวิน รายการที่สอง ค่าผ่านเข้าไปค่ายเก็บขยะรายกะ รายการที่สามเป็นค่าซักรีดเสื้อวิน รายการที่สี่ ค่าประกันชีวิต ทันทิที่ได้ทำงานเจ้าหน้าที่แจกเครื่องแบบให้ทันที ถุงปุ๋ย 1 ใบ เคียว 1 อัน เสื้อวินสีส้ม 1 ตัว แล้วเข้าไปค่ายเก็บขยะที่ลานขนถ่ายขยะในโรงขนถ่ายที่มีขยะกองสูงท่วมหัว ที่นี้แม้ได้ไปพบกับเพื่อนๆ อีกหลายคนแต่ต่างตัวเหมือนกัน แต่ไม่รู้จักหน้าค่าตากันเพราะต้องสวมหมวกไ้ไม่มองกันทุกคน ไม่มีโอกาสได้คุยกับใคร มารู้ภายหลังว่าส่วนใหญ่แล้วเป็นแรงงานชาวพม่า หลบหนีเข้ามาหรือเปล่าตอบไม่ได้ ขยะที่นี้ในช่วงนี้นับว่าเป็นส่วนน้อย เนื่องจากบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานขนขยะไปฝังกลบถูกต้องด้านการฝังกลบจากชาวบ้านที่ ต.ราชาเทวะ จ.สมุทรปราการและถูกร้องเรียน ฟ้องร้องเป็นคดีความกันมายาวนาน โรงขนถ่ายถูกปิดไปชั่วคราว ขยะถูกย้ายไปทิ้งรอการขนถ่ายที่ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่แห่งแทน คงเหลือไว้บ้างแต่เป็นขยะเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่นำมาคัดแยก

นอกจากโรงขนถ่ายขยะแล้ว ภายในศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชยังมีโรงงานเตาเผาขยะซึ่งได้ปิดตัวไปแล้วเพราะเครื่องเสีย ไม่คุ้มค่าซ่อม และโรงงานทำปุ๋ยอินทรีย์จากขยะ ในส่วนของขยะที่ไม่สามารถทำปุ๋ยได้จะถูกคัดแยกเข้าสู่โรงขนถ่ายเพื่ออัดขยะให้เป็นแท่งสะดวกต่อการโยกย้ายไปฝังกลบยังต่างจังหวัด เมื่อแรกที่มาจากบ้านนอก เข้ามาทำงานที่นี่ รู้สึกตกใจมากที่ได้เห็นคนเมืองกรุงผลิตขยะได้มากมายเช่นนี้ เล่ากันว่าวันละ 1 กิโลกรัมต่อคน จน กทม.ต้องสัมปทานให้บริษัทเอกชนดำเนินการขนย้ายขยะไปฝังกลบ เสียงบประมาณค่าขนย้ายขยะไปฝังกลบประมาณต้นละ 3000 บาท ถ้าเงินจำนวนนี้เอาไปให้หมู่บ้านคงสร้างถนนได้รอบหมู่บ้าน ได้บ่อเก็บน้ำขนาดใหญ่หรือไฟฟ้าสว่างไสวกันทั้งหมู่บ้าน น่าเสียดายเงินจำนวนนั้น! แต่ก็เอาเถอะยังงี้ก็ทำให้มีงานทำ ขยะที่คุ้มมาได้ต้องขายให้กับเจ้าผู้รับสัมปทานคัดแยกขยะมาจากบริษัทขนถ่ายอีกทอดหนึ่งเท่านั้น ในราคากดสุดๆ ต่ำกว่าราคาข้างนอก 3-4 เท่าตัว นี่คือ วงจรธุรกิจหลายร้อยล้านบาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะให้หมดไปจากเมืองหลวงที่แสนศิวิไลซ์แห่งนี้ คัดแยกขยะใส่ถุงวันละหลายถุงแต่ขายได้เงินเพียงจำนวนเล็กน้อย ถ้าหากสามารถเอาของไปขายได้เองข้างนอกจะได้เงินมากกว่านี้ การทำงานคุ้ยขยะในโรงขนถ่ายนี้จึงทำได้ไม่นาน เมื่ออยู่บ้านนอกนั้นขยะไม่มีมากนัก ถึงมีก็มีไซ้ขยะที่มีสีสนสวดยามขนาดนี้ คงมีแต่ใบไม้ ใบหญ้า เศษอาหารก็ให้สุนัขกันหมด ไม่นานนักมันก็สลายตัวกลายเป็นปุ๋ยโดยธรรมชาติ แต่ที่กรุงเทพมหานครแห่งนี้ มีขยะที่ย่อยสลายไม่ได้มากมายกองท่วมบ้านเมือง พวกคนคุ้ยขยะเก็บเอาขยะไปขายเป็นวัสดุรีไซเคิลได้ไม่ทันและไม่หมด การเก็บขยะในโรงขนถ่ายขยะต้องเร่งรีบให้ทันกับเวลาที่ต้องเอาขยะไปฝังกลบ บริษัทจึงได้จัดหาเครื่องจักรมาคัดแยกขยะแทนคน มีประสิทธิภาพและทำงานได้รวดเร็ว คัดแยกร้อนเอาพลาสติก ขวด กระป๋องออกมา ส่วนเศษเหล็กจะใช้แม่เหล็กดูด เครื่องจักรนั้นทำงานหนักทั้งวัน บรรดาขยะที่เหลือจากเครื่องร่อนแยกขยะและการคัดแยกจากน้ำมือมนุษย์จะถูกอัดเป็นแท่งขนใส่รถบรรทุกขนาดใหญ่ มุ่งตรงออกไปยังต่างจังหวัดข้างเคียงในพื้นที่ที่บริษัทจัดซื้อไว้เพื่อฝังกลบนับเป็นพื้นที่ร้อยไร่ พันไร่ คนคุ้ยขยะในโรงขนถ่ายทำงานที่นี่ได้เพียงประมาณ 2 เดือนก็ต้องลาออก เพราะภายในโรงขนถ่ายขยะแห่งนี้ร้อนมาก การที่ต้องทำงานอยู่ในโรงขนถ่ายทั้งวัน ทำงานเป็นกะใส่หมวกไหมพรม ปิดหน้า สวมถุงมือมิดชิด แม้จะสวมหน้ากากกันกลิ่นแล้ว แต่มันก็ทำให้ปวดหัวขณะทำงาน คงเป็นเพราะไม่แข็งแรงพอ ไม่อดทนพอสำหรับการทำงานตรงนี้ 1 เดือนหลังที่ได้ลาออกเมื่อพยายามหางานทำในซอยอ่อนนุชแห่งนี้ จึงได้ทำงานรับจ้างคุ้ยขยะจากรถขยะที่พ่อค้ารายย่อยรับเหมาขยะจากรถขยะกทม. นับเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับคนที่ทั้งจนและไม่มีความรู้อย่างเขา สำหรับพ่อค้า/แม่ค้าผู้รับซื้อขยะที่ศูนย์กำจัดขยะแห่งนี้ส่วนใหญ่แล้วจะไปยึดพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่เป็นที่ว่างๆในบริเวณนี้ บนข้อตกลงอันเป็นส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ผู้วิจัยทราบจากแม่ค้าที่ขายข้าวแกงหน้าซอยแล้วว่า คนทำธุรกิจรายย่อยเกี่ยวกับขยะที่ปักหลักแถวนี้ล้วนเป็นผู้บุกรุกทั้งสิ้น แต่เรื่องราวเหล่านี้คนคุ้ยขยะไม่สนใจ เรื่องที่สนใจเกี่ยวข้องคือ รายได้ที่จะได้จากผู้รับเหมาขยะรายย่อยซึ่งให้

ค่าจ้างมากกว่าในโรงงานถ้ายคือ 200 บาทต่อวัน การตัดสินใจรับจ้างคัดแยกขยะข้างนอกโรงงานถ้ายจึงดีกว่า แรงงานในโรงงานถ้ายขยะจึงไม่มีแรงงานคนไทยแต่เป็นแรงงานชาวพม่าและเขมรเกือบทั้งหมด

ของได้รับการคัดแยกเมื่อมีมากพอที่จะขายได้เงินเป็นกอบเป็นกำจะถูกนำไปส่งขายที่ปากซอยอีกทีหนึ่ง ซึ่งมีร้านรับซื้อเรียงรายตลอดเส้นทางประมาณ 2-3 กม.ที่ผ่านมา ร้านรับซื้อขยะเหล่านั้นก็นำเอาของที่รับซื้อไปคัดแยกอย่างละเอียดอีกทีหนึ่ง โดยมีลูกจ้างที่เป็นคนงานรับเงินเดือนของร้านคนงานที่นี้ทำงานกันค่อนข้างสบาย แต่ต้องมีพรccoliพวกชักนำถึงจะเข้าไปทำงานได้ โรงคัดแยกขยะของร้านเก่าแก่เหล่านี้จะแยกขยะเป็นประเภทๆอย่างละเอียด คือ แยกเป็นกระป๋อง ขวดพลาสติกขุ่นและใสแยกออกจากกัน ขวดแก้ว โฟม กระดาษ พวกของเหล่านี้ถูกนำเอามาอัดเป็นแท่งสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ๆ ประมาณว่า กว้างxยาวxสูงประมาณ 2 ฟุต เอามาวางเรียงซ้อนกันไว้รอรถบรรทุกขนไปส่งยังโรงงานรีไซเคิลแต่ละประเภท อันเป็นจุดจบของความเป็นขยะเพราะเมื่อเข้าสู่โรงงานแปรรูปแล้วของเหล่านี้กลายเป็นวัตถุดิบสำคัญในอันที่จะผลิตเป็นสินค้าที่มีมูลค่ามากกว่าเดิมเป็นสิบ-เป็นร้อยเท่าของราคาที่คนเก็บขยะจะได้รับเป็นค่าตอบแทน นักธุรกิจกลุ่มหลังสุดที่รับซื้อขยะจะร่ำรวยที่สุดในขณะที่กลุ่มคนชุดแรกที่สัมผัสในความเป็นขยะยังคงย่ำอยู่กับที่ หากินและมีวิถีชีวิตราคาถูกๆอยู่บนในพื้นที่กองขยะในความเป็นอื่นของสังคมเมืองต่อไป

บนความขัดแย้งเรื่องมลพิษจากเตาเผาขยะและปัญหาการฝังกลบที่ชุมชนต่างจังหวัด โรงคัดแยกขยะที่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชได้ถูกศาลสั่งปิดชั่วคราว กทม.จึงได้ให้ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่รับภาระเกือบทั้งหมดของการจัดการขยะในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงได้ติดตามขยะจนมาถึงศูนย์กำจัดขยะท่าแร่

ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่

ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่มีพื้นที่ที่กว้างใหญ่ประมาณ 20 กว่าไร่ พื้นที่ดูเล็กและคับแคบมากเมื่อเทียบกับกิจกรรมที่เป็นภาระหนักของศูนย์กำจัดขยะท่าแร่ ไม่รู้ว่าใครตั้งชื่อแต่ช่างเลือกภาระกิจให้กับท่าแร่ได้เหมาะสมทีเดียว ท่าแร่เป็นสถานีขนถ่ายขยะเพื่อนำไปฝังกลบยังต่างจังหวัดซึ่งเป็นขยะที่เกิดจากคนทั้งเมืองกรุงที่มีทั้งการผลิต การบริโภคและการทิ้งเฉลี่ยวันละกว่า 30 ตันหรือเฉลี่ย 1 กิโลกรัมต่อวันต่อคน ความเป็นอยู่ที่สุขสบาย การบริโภคแบบบ้าคลั่ง การใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่คำนึงถึงลูกหลานในอนาคต เป็นพฤติกรรมที่นอกจากจะสร้างผลในด้านความขาดแคลนให้กับคนรุ่นหลังยังไม่พอ แต่ยังมี การทิ้งขยะฝังรกรากไว้ใต้ดินที่รอวันย่อยสลายซึ่งเป็นการซ้ำเติมโดยทำลายที่ดินทำกินของคนรุ่นหลังอีกด้วย กระบวนการขนถ่ายขยะที่สถานีขนถ่ายท่าแร่เป็นเรื่องราวน่าตื่นเต้นและชวนติดตามไม่น้อย

นับตั้งแต่เริ่มก้าวเข้าซอยวัชรพล ก็พบว่า เป็นพื้นที่ทางไกลและต้องขอขออนคันหาอันเป็นบรรยากาศที่ไม่ต่างจากซอยอ่อนนุช เช่นเดียวกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ คือ ถนนที่แห้งเกรอะกรังเพราะน้ำขยะรั่วไหล ทับถมอยู่เป็นเวลายาวนานจนทำให้สีผิวบนท้องถนนนั้นหนาเป็นสีเข้มกว่าท้องถนนทั่วไป ผู้วิจัยสัมผัสได้ถึงความสกปรกของถนนทันที ลักษณะของเส้นทางเดินมีวดยานคือรถขนขยะของ กทม. 2 ชนิด สีเขียวกับสีเหลืองที่ผ่านการเก็บขยะจากถังที่วางเรียงรายริมขอบถนน และการอัดขยะแน่นบนรถ รวมทั้งการคัดแยกขยะรีไซเคิลออกบนหลังรถ รถขยะเหล่านี้จึงเป็นรถที่มีขยะรีไซเคิลบรรจุไว้ในถุงปุ๋ยเทินอยู่ด้านบนสุดของรถทุกคันหรือไม่ก็แขวนห้อยไว้ข้างรถ พนักงานประจำรถอยู่ครบคันเพราะต้องรอรถขยะวิ่งสู่โกดังเก็บแล้วนำขยะของเก่าและกระจายส่วนแบ่งรายวันรถเหล่านี้เข้าสู่ศูนย์ซึ่งเป็นซอยที่คับแคบมาก เพียงรถวิ่งสวนทางกันได้เท่านั้น ที่สำคัญคือซอยแคบๆ ที่ว่านี้มีรถอื่นเข้าออกน้อยมาก ทั้งหมดเป็นเพียงรถขยะสองสีนี้เท่านั้น มีเจ้าหน้าที่ดูแลการเข้าออกเป็นจุดๆ และที่ปากซอยจะมีทางแยกเข้าไปสู่โกดังเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับซื้อของเก่า โดยรถขนขยะจะแวะเข้าไปขายขยะรีไซเคิลให้กับเจ้าเก่าก่อน แล้วเลี้ยวออกมาเข้าซอยไป ดูแล้วน่าชมเชยกับการจัดระบบเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยเข้าไปในซอยนั้นอย่างยากลำบากทั้งที่มีใบผ่านด่านจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงอนุญาตแล้วก็ตาม สายตาของเจ้าหน้าที่หวาดระแวงและตั้งข้อสงสัยกับคณะผู้วิจัยพอควร ไม่ให้ความไว้วางใจกับคณะ มีเพียงความเกรงใจเล็กน้อย การต้อนรับขับสู้ดีเป็นไปตามอย่างระบบราชการ ความเป็นกันเองมีบ้าง แต่ก็ดูขัดเขินและมีลักษณะการป้องกันตัวเองสูง บุคลิกภาพเหล่านี้ที่มันบ่งบอกว่า น่าจะมีบางอย่างที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังระบบการจัดการขยะที่ศูนย์นี้

กลุ่มผู้วิจัยได้รับการอนุญาตให้เข้าชมศูนย์ โดยเจ้าหน้าที่คนหนึ่งได้รับคำสั่งให้พาคณะผู้วิจัยไปดูตามสถานที่โดยรอบ ในเวลานั้นเพียงมีรถขนขยะขับเข้า-ออกตลอดเวลาส่งกลิ่นเหม็นตลบอบอวลไปทั่ว ที่สำคัญมันเป็นขยะสดที่กำลังเน่าเปื่อยส่งกลิ่นรุนแรง เป็นผลให้ผู้วิจัยเวียนหัวและต้องกลืนลมหายใจเป็นระยะๆ เจ้าหน้าที่ที่มีการตรวจสอบรถที่เข้าออกอย่างเข้มงวด รถขยะจอดเข้าแถวเรียงรายอยู่นับร้อยคัน สภาพเรียงรายของรถขยะนี้ยาวต่อเนื่องไปจนเกือบถึงถนนใหญ่หน้าปากซอย ผลกระทบด้านการจราจรจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีสิ่งสร้างความคลางแคลงใจแก่คณะเป็นอย่างมาก เมื่อพบว่าเจ้าหน้าที่ของศูนย์มีการตรวจสอบเช็คน้ำหนักขยะอย่างขมุกขมัวโดยมีระบบดังนี้คือ

เมื่อรถเข้าสู่สถานี่ต้องผ่านขั้นตอนการชั่งขยะและบันทึกจำนวนขยะเป็นกิโลกรัมต่อรถ 1 คัน เมื่อชั่งน้ำหนักเสร็จ รถได้รับอนุญาตให้เลยเข้าไปยังโรงขนถ่ายขยะซึ่งทำเป็นโรงเรือนขนาดใหญ่ โดยระบบคิวเช่นเคย เมื่อถึงคิวก็ทยอยลงตามจุดที่กำหนดซึ่งเป็นช่องว่างๆปล่อยขยะลงมาบริเวณด้านล่าง

ของโรงเรียน ซึ่งมีรถเทเลอร์ขนาดใหญ่ ยาวเป็น 2 – 3 เท่าของรถบรรทุกทั่วไปรองรับขยะอยู่ที่ชั้นล่าง ตรงกับช่องว่างที่ทิ้งขยะ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อธิบายการขนถ่ายขยะอย่างสั้นๆว่า

สถานีขนถ่ายขยะจะมีลักษณะเป็น 2 ชั้น รถขยะ ก.ท.ม. วิ่งเข้าชั้นบน จะมีช่องขยะจะถูกปล่อยทิ้งลง มาชั้นล่างเป็นรถเทเลอร์ 18 ล้อ ขยะก็จะลงมาอัดอยู่ที่รถเทเลอร์ น้ำหนักโดยเฉลี่ย 35 ตันต่อคัน พอเต็มก็ จะเอาผ้าใบคลุมปิดให้มิดชิด ปิดเพื่อให้ดูเรียบร้อย สวยงาม รถเทเลอร์เหล่านี้จะรวบรวมขยะจากรถขยะ หลายๆคัน จนกว่าจะเต็มแล้วก็นำไปฝังกลบ

จากการสังเกตเมื่อรถขยะเหลืองและเขียวเทขยะเรียบร้อยแล้ว ก็ถูกบังคับเส้นทางให้ขับลง มาอีกทางหนึ่ง แยกไปสู่ลานกว้างที่มีอุปกรณ์ประเภททำความสะอาด อย่างเช่น ก้อนน้ำ สายยาง ไม้กวาด แปรง น้ำยา สารเคมีกำจัดกลิ่นและเชื้อโรค พนักงานประจำรถทุกคนต้องช่วยกันทำความสะอาด รถให้สะอาด (ซึ่งเจ้าหน้าที่บอกว่า ได้รับการละเลยจากรถขยะส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก) จากนั้นก็ขับรถ ออกไปซึ่งน้ำหนักรถเปล่าอีกครั้งก่อนนำรถเก็บยังสถานที่เก็บขยะของแต่ละเขต เพื่อให้ได้นำหนัก ขยะที่แท้จริงเป็นอันว่าหมดภาระกิจประจำวันของการขนถ่ายขยะ สำหรับรถเทเลอร์ขนาดใหญ่ที่ต้อง รับช่วงทำงานตอนนั้น เมื่อรวบรวมขยะจนเต็มแล้วก็ขับรถแยกมาอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นคนละทางกับรถขน ขยะกทม. ข้อมูลทุกอย่างจะถูกบันทึกอย่างเข้มงวด น้ำหนักขยะจะเป็นผลตอบแทนของการ ประกอบการที่บริษัทเอกชนอาสาประมูลเข้ามาจัดการตามสัญญาจัดซื้อจัดจ้างจาก กทม. แต่คนกลุ่ม นี้ น่าจะชอบให้มีปริมาณขยะมากๆ เพราะมันหมายถึงรายได้ที่เขาจะได้รับ

จากนั้นรถก็จะพาขยะของคนกรุงเทพฯออกไปยังต่างจังหวัดที่ผู้รับสัมปทานได้จัดซื้อจัดหาไว้ เพื่อการฝังกลบ จากนั้นแล้วก็ไปหมดหน้าที่ของศูนย์ท่าแร่ ขยะจะถูกนำไปฝังกลบที่บ่อฝังกลบซึ่งอยู่ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่วิศวกรในการเตรียม โดยกำหนดให้บ่อลึกประมาณ 10 เมตรแล้วมี การปูผ้าพลาสติกรองรับไว้ จากนั้นมีการขุดบ่อที่ 2 ต่อท่อน้ำจากบ่อแรก ทดน้ำไปยังบ่อที่ 2 เป็นการ พักบ่อ จากนั้น ขุดบ่อที่ 3 กรองเอาน้ำสะอาดไปทำประโยชน์ทางการเกษตร ส่วนมวลขยะในบ่อแรก ปล่อยให้แห้งระยะหนึ่ง แล้วเอาดินที่เคยขุดไปกลับมาฝังกลบให้เรียบ สวยงามเหมือนเดิม ก็เป็นอันว่า การฝังกลบขยะจบสมบูรณ์ตามกระบวนการ เป็นที่สบายใจด้วยกันทุกฝ่ายเพราะขยะได้หายไปจาก เมืองกรุงเพียงชั่วพริบตาแต่พื้นดินตรงที่ฝังกลบนั่นทำการเพาะปลูกไม่ได้ ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ นอกจากใช้พื้นที่ด้านบนเป็นถนน เป็นลานกว้าง ทำกิจกรรมเอนกประสงค์ ที่ร้ายที่สุดคือ สถานีที่ว่างเปล่าที่ถูกซื้อโดยนายทุน รับเหมาขยะจากรัฐบาลจะขยายตัวมากขึ้น รุกรานเข้าไปถึงพื้นที่ที่เคยทำ ประโยชน์ได้ พื้นที่เหล่านี้ก็จะเสียหาย ข้าสังคมเราเองก็ยังไม่ทราบถึงผลกระทบของมันเลยว่า พื้นที่ ฝังกลบเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างไร ประชาชนซึ่งมิได้มีส่วนในการทิ้งขยะเหล่านี้ต้องถูก

เบียดเบียนจากคนเมือง ทำขยะมาฝากไว้ที่บ้านเขา ข้อสำคัญอย่างยิ่งคือ ขยะทวีจำนวนมากขึ้น ระบาดไปทุกสารทิศและหยุดขยะไม่ได้ ประชาชนจะอย่างไรต้องเสียพื้นที่ไปมากๆอีกปีละเท่าไร

ผู้วิจัยอยากเรียกที่นี่ว่าท่าอิแรง ทั้งๆที่ชื่อจริงๆของมันคือท่าแรง ไม่ใช่ด้วยเหตุว่ามีนกแรงมากมายหรอก แต่เพราะปรารถนาจะให้เข้าถึงสภาพอันไม่น่าชื่นชมของที่นี่ ตั้งแต่บริเวณถนนใหญ่ด้านหน้าที่พื้นถนนเปียกและตลอดเวลา รถขยะเรียงรายเข้ามาแต่ละคัน ดูสกปรกด้วยร่องรอยของคราบ ขยะเกรอะกรัง กลิ่นที่คาวคั่งจากความเน่าของขยะหลายชนิด ซึ่งกว่ารถขยะจะเดินทางมาถึงบริเวณนี้ ขยะหลายชนิดถูกคัดเลือกไป 2-3 ขั้นตอนแล้วดังที่ให้รายละเอียดข้างต้น ดังนั้นเมื่อรถขยะทิ้งสื่เหลือ และสื่เขียวเข้าสู่วงจรของการตรวจสอบเพื่อขนถ่ายขยะนั้น มีเจ้าหน้าที่ตรวจตราละเอียดทุกขั้นตอนของการจัดการกับสิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น ความสกปรกเน่าเหม็นจากรถแต่ละคัน การตรวจสอบน้ำหนัก ขณะที่รอการตรวจสอบจึงมีรถขยะเป็นร้อยๆคัน เพราะสถานีขนถ่ายขยะท่าแรงต้องแบกรับภาระขยะของศูนย์อ่อนนุชด้วย หากนึกถึงเมื่อขึ้นทางด่วนในช่วงโมงเร่งรีบที่ต้องมีรถเข้าคิวจอดเป็นระยะเวลานาน แต่รถต้องจอดทุกคัน ช้ายังใช้เวลาในการตรวจเช็คมากกว่าการชำระเงินที่ทางด่วน ที่ช้าร้ายคือทั้งหมดเป็นรถขยะกลิ่นเหม็นกระจายฟุ้งออกมานอกเขต ผ่านรูจุกที่ไม่มีอะไรกันของเจ้าหน้าที่ประจำรถขยะ ถึงแม้จะใส่รองเท้าบูตป้องกันอันตรายและความสกปรกก็ตาม แต่สิ่งที่กำลังเข้าสู่ร่างกายนั้นเขามองไม่เห็นมันมาทุกสารทิศ คณะผู้วิจัยเองต้องใช้ผ้าขนหนูผืนสะอาดปิดจมูกแน่น การพูดจาสนทนากัน ต้องผ่านผ้าขนหนูนั้น แน่นจนรถขยะรอกันแน่นขนาดนั้น จึงไม่มีที่จอดรถภายใน คณะผู้วิจัยนำรถไปจอดไกลมาก กว่าที่จะเดินเข้ามาในซอยจนถึงที่ตั้งของสถานีขนถ่ายขยะท่าแรงใช้เวลาพอควร จึงได้สังเกตว่า ตลอดทางเข้าสู่ศูนย์เรียงรายไปด้วยเพิงขนาดใหญ่สำหรับคัดแยกขยะ บริเวณที่ข้างเคียงแห่งนี้ จะทำการกิจการอะไรไม่ได้ นอกจากกิจการที่เชื่อมโยงกับรถขยะโดยเฉพาะโกดัง/ร้านรับซื้อขวด กระจ่าง กระดาษ และอื่นๆที่สามารถขายกลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลได้ ลูกจ้างที่ทำงานบริเวณนี้ต้องรับสภาพเน่าเหม็นเหล่านี้ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คณะผู้วิจัยเดินเข้าไปจนถึงจุดที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่ได้ติดต่อไว้ก่อนแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจและได้รับอนุญาตเป็นขั้นตอนแล้วอย่างถูกต้องได้พาผู้วิจัยขึ้นรถดูกระบวนการทำงานของศูนย์ ขณะนั่งอยู่ในรถที่ปิดกระจกติดแอร์ภายใน แต่ก็รู้สึกวากลิ่นเน่าเหม็นของขยะที่มั่วระมั่วอยู่บริเวณกระจกรถ เพราะแม้เลื่อนกระจกลงเพียงนิดเดียวทุกคนก็ต้องผงะเอาผ้าขนหนูผืนสะอาดมาปิดจมูกแน่น รถขนขยะแต่ละคันขับเข้าสู่เครื่องชั่งน้ำหนัก เครื่องจักรก็ทำงานแสดงผลเป็นตัวเลข โดยมีกฎเกณฑ์ว่า รถขยะทุกคันต้องปล่อยน้ำขยะทิ้งให้หมดก่อนจากภายนอก แต่ดูจะไม่เป็นผลเพราะน้ำยังไหลเรี่ยราดลงมาจากรถขยะหลายคันยากแก่การควบคุมของเจ้าหน้าที่ ลองนึกภาพภาพดูว่ารถขยะเป็นร้อยๆคัน ปล่อยน้ำขยะรั่วไหลล้นออกมาจากรถซ้ำๆ รอคอยเข้าคิวเป็นชั่วโมง จะทำให้น้ำขยะไหลเอ่อเต็มบริเวณพื้นที่เหล่านั้นและพากันส่งกลิ่นมากมายลักขนาดใด กลิ่นนั้นก็ระบาดระบายไปทุกหลังคาบ้านเรือนที่ใกล้เคียงในบริเวณนั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์บอกว่า

ชาวบ้านแถวนั้นร้องเรียนไม่เว้นแต่ละวัน เขาก็ได้แต่รับคำร้องเรียนไว้ ยังไม่เคยแก้ไขอะไรได้เลย
 นึกภาวนาแต่เพียงว่า ให้ลมพัดเปลี่ยนทิศทางเท่านั้น

เมื่อรถขยะซึ่งนำหนักเสร็จ รถขยะนั้นก็จะขับไปยังสถานีขนถ่ายขยะซึ่งเป็นอาคาร 2 ชั้น
 ใหญ่โตมากมายพอที่รถขยะจะเข้าแถวขึ้นไปเทขยะที่บริเวณชั้นบนซึ่งเป็นที่โล่งๆให้รถต้องขึ้นไปจอด
 แล้วเททิ้งขยะลงมา ซึ่งด้านล่างจะมีรถเทเลอร์จอดรออยู่เรียงรายรอรับขยะ ลักษณะรถเทเลอร์นั้นจะดู
 สะอาดกว่ารถเก็บขยะของกทม. เพราะมีข้อบังคับมากกว่าเนื่องจากเป็นรถของเอกชนที่สัมปทานการ
 ทิ้งขยะได้ เมื่อรถขนขยะและรถเทเลอร์ถูกจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องแล้ว เขาก็เริ่มสั่งการให้ขยะ
 ลงไปในรถ จากนั้นก็อัดขยะด้วยเครื่องมือให้ขยะแน่นเพื่อจะได้น้ำหนักมากที่สุด แต่ขณะที่ขยะตกเภา
 เข้ามาตลอดเวลามากเกินกว่าที่จะใช้ระบบการจัดการลักษณะนี้ได้ทันการ ภาพของรถขยะที่จอดรอคิว
 แออัดตั้งแต่โรงขนถ่ายขยะยาวเหยียดเป็นกิโลไปจนถึงถนนด้านนอก เป็นภาพที่บอกได้ว่าระบบการ
 จัดการแค่นี้ไม่พอเพียง เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องทำงานอย่างหนัก เมื่อระบบการจัดการไม่พอทำให้
 รถขนขยะของ กทม. ต้องรอคิวยาวแออัด ทำให้เจ้าหน้าที่จำต้องให้รถขยะต้องเทขยะให้เร็วขึ้นโดยการ
 เทไว้ด้านนอกส่วนหนึ่ง ขยะถูกเทไว้ด้านนอกสะสมเพิ่มพูนจนกลายเป็นขยะกองใหญ่เต็มโรงขยะเลย
 ออกมาลานจอดรถด้านนอก และเป็นขยะสดๆที่เก็บมาแต่ละวันผสมกับขยะที่หมกหมมกันมาเมื่อวัน
 ก่อนๆ เอกชนได้จ้างคนให้มาคุ้ยกองขยะเหล่านี้เพื่อขายสินค้าขยะให้กับกระบวนการรีไซเคิลด้วย
 แต่การคุ้ยขยะน่าจะมีปัญหา เนื่องจากวันนี้คณะผู้วิจัยไม่เจอคนเหล่านั้นเลย ทั้งที่คณะผู้วิจัยเคยได้
 เห็นพวกเขาในวันแรกที่เข้ามาติดต่อประสานงาน โดยเจ้าหน้าที่บอกเราว่าคนคุ้ยขยะเหล่านั้นไม่มีอีก
 แล้วโดยไม่ได้ให้เหตุผลใดๆ นอกจากจะบอกว่าเป็นเรื่องของบริษัทที่รับสัมปทาน หรือจะเป็นเพราะ
 บริษัทสัมปทานทราบว่าคุณจะเข้ามาจึงให้งดกิจกรรมนี้ไป ผู้วิจัยจำได้แม่นยำถึงภาพของ
 กองขยะขนาดใหญ่ สดๆ น่าสะอิดสะเอียนเพราะกลิ่นของความเน่าเหม็นกับภาพของความสกปรก
 เต็มไปด้วยขยะสดที่ทุกคนบริโภคทุกเมื่อเชื่อวันได้กลายเป็นภาระของคนกลุ่มหนึ่งอยู่ขณะนี้
 ภาพของกองขยะขนาดใหญ่ที่มีคนขุดคุ้ยชอนอยู่ในมุมหนึ่งของระบบการจัดการขยะ แม้ว่าวันนี้
 เจ้าหน้าที่จะบอกคณะผู้วิจัยว่าไม่มีแล้วแต่ผู้วิจัยก็ยังจำภาพเหล่านั้นได้ดี

สถานีขนถ่ายขยะแห่งนี้จะต้องรับภาระความสกปรกของคนเมืองมากมาย น่าสะอิดสะเอียน
 บนรถเทเลอร์ขนขยะคือ ขยะจำนวนหนึ่งที่กำลังถูกจัดการแต่มีขีดจำกัดด้านการจัดการ ขยะอีกจำนวน
 หนึ่งจึงล้นทะลักจากการรองรับของรถเทเลอร์ถูกรถเครนขนาดใหญ่ไถให้มารวมกันอยู่อีกด้านหนึ่ง
 ไม่นานนักขยะเหล่านี้ก็ล้นพื้นที่กว่า 5 ไร่ นั้น ที่ร้ายแรงคือ กลิ่นของขยะอินทรีย์ที่ใกล้เน่าและกำลังเน่า
 รวมทั้งที่เน่าหลายวันแล้วปะปนกัน ผ่นตกลงมาชะล้างขยะจากด้านบนดึงเอาสิ่งที่มีน้ำหนักเบาให้ไหล
 ลูกลงด้านล่างทับถมกับที่มีอยู่แล้ว สัมตำเก่าๆ ผักกาดหอมผสมปุ๋ยเคมี ก้างปลาเน่าละ หัวปลาทุ
 น้ำพริกกะปิ กองรวมกันอยู่ตรงกลางมีกล่องโฟมใส่อาหารเอียงกะเท่เร่ แมลงหวี่มาเป็นฝูง บินไปมา

อย่างตะกละตะกลาม ผูกมิตรกับแมลงวันได้แล้วก็จะมกั้นตอมกินขยะเหล่านี้ วนเวียนอย่างสบาย อารมณ์และความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร แหล่งที่รวมสูงสุดของแมลงวันเหล่านี้คือ มะเขือเทศสีแดง ปลิ้นออกมาจากถ้วยผักยาว และผักบุ้ง กระดุกไก่อแข็งแรง เศษขนมปังขึ้นรา รวมกันอยู่อีกด้านหนึ่ง แพนเพิร์สมีอุจจาระชุกชอนขนาดใหญ่ คงเป็นของใช้สำหรับผู้ใหญ่ วันนี้มีกางเกงในสีดำปีผลมอยู่ด้วย บริเวณก้นกางเกงมีราเกาะเป็นจุดๆ ชวนให้จินตนาการยามที่มันอยู่กับร่างกายของเจ้าของจะส่งกลิ่นอะไรบ้างหนอ ขยะกองใหญ่ขนาดนี้ มีขวดน้ำชุนและใส่ปูนอยู่ไม่มากนัก ให้เลยนึกไปถึง คนค้ายขยะที่ผู้วิจัยได้พบเห็นเมื่อวันก่อนใส่รองเท้าบูตและเครื่องคลุมร่างกายมิดชิด สวเท้าเข้าไปอย่างกล้าหาญและพร้อมที่จะเผชิญกับกลิ่นที่เหม็นอื่นเข้าเกาะเสื้อผ้าพันที่ในระยะ 10 - 20 เมตร กลิ่นของขยะสกปรกจะเกาะอยู่กับเขาตลอดชั่วชีวิตการทำงาน

จากภาพที่ผู้วิจัยได้เคยเห็นคนค้ายขยะในระยะไกลๆ เมื่อวันแรกที่ได้เดินทางมาที่นี่ ภาพที่ติดตาฝังใจผู้วิจัยมากที่สุด คือ ภาพของรถดักดินแต่นำมาดักขยะใส่ขยะลงมาให้ร่วนซุยเหมาะแก่การขุดคุ้ย แต่มิได้ใส่ขยะลงมาอย่างมีทิศทาง การใส่ขยะลงมาแต่ละครั้งจะใส่ไปโดนคนค้ายขยะให้เปรอะเปื้อนไปด้วย แต่เขาเหล่านี้ไม่สนใจกลับจ้องมองดูว่าของที่หล่นลงมานั้นจะมีสิ่งใดเก็บได้บ้าง เนื่องจากปริมาณขยะที่มากจนล้นนั้นได้ไหลทะลักออกมาเข้าไปชุกอยู่ตามมุมต่างๆ ของสิ่งก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นชอกตึก ใต้โต๊ะ ข้างฝา พร้อมกับน้ำขยะไหลท่วมไปจนถึงถนนหน้าสำนักงานจบลงที่สวนดอกไม้เล็กๆ ต้นไม้ที่งอกงามดี แต่ดูจะหายใจลำบากออกซิเจนที่สังเคราะห์ได้จากกระบวนการสังเคราะห์แสงคงจะรวยรินออกมาไม่พอกับความต้องการของผู้คนที่นี้ ผู้วิจัยเป็นคนแปลกหน้าสำหรับคนเหล่านี้ แต่กลิ่นที่นี้ก็แปลกมากสำหรับคนละผู้วิจัยและไม่คิดว่าจะดำรงชีวิตอยู่ได้ ผู้คนเหล่านี้อยู่มานานเป็นปี สองปี ห้าปีและบางคนนานถึงสิบปี ปอดของเขาจะมีอะไรอยู่บ้าง ภายในเส้นเลือดจะมีองค์ประกอบของเชื้อแบคทีเรียสักเท่าไรประมาณไม่ถูก แต่ภาพชีวิตที่พบเห็นบอกว่าเป็นชีวิตที่ทารุณ เป็นความทารุณที่แลกกับสวัสดิภาพและความหมายของชีวิตเพียงเพราะต้องการเงินมาเยียวยา

เส้นทางเดินของขยะ

เมื่อผู้วิจัยได้ไปดูพื้นที่ความเป็นอื่นของเมืองทั้งสองแห่งแล้ว สิ่งที่ต้องสืบค้นต่อไป คือ ขยะอันเป็นสิ่งที่ไร้ค่า ไม่มีราคา ถูกจัดการไปอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่ง เส้นทางเดินของขยะเป็นอย่างไร ขยะเหล่านี้ ถูกจัดการไปอย่างไรและจุดจบของขยะแต่ละชนิดเป็นเช่นไร แต่ละช่วงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนเก็บขยะหรือไม่ ในช่วงต่อไปนี้จะได้ติดตามย้อนรอยดูที่มาที่ไปของขยะ ว่า เส้นทางและจุดจบของขยะแต่ละชนิดจะเป็นอย่างไร

เคยสงสัยกันบ้างหรือไม่ว่า ชยะต่างๆที่ทิ้งลงมาในถังชยะมีที่มาอย่างไร เหตุไฉนถึงมาแออัดกันในถังชยะนี้ หน้าตาของชยะก็คล้ายๆกันทุกถัง ทุกวันที่ถูกนำมาเทรวมกัน เขานัดหมายให้มาเจอหรือมีระบบจัดการอย่างไร เป็นสิ่งที่ชวนให้น่าติดตามอย่างยิ่ง และแล้ววันหนึ่งก็ได้มีโอกาสติดตามเส้นทางเดินของชยะเหล่านี้...

เส้นทางชยะบ้านชยะเมือง ในพวกชยะด้วยกัน น้ำทิพย์ ดุจะสวยสดใสที่สุด เธอสนิทสนมกับมารูโจ้กระป๋องถั่วและอะยมัปลากระป๋อง ขณะที่ถุงขนมเลย์ โปตอง และกระดาดดับเบิลก็สนุกกันด้วย แต่พวกเราสองกลุ่มไม่ใช่คนละพวกนะ เราเป็นพวกเดียวกัน เพราะต่างก็ถูกโยนทิ้งอย่างไม่ใยดีจากเจ้าของบ้าน พวกที่เป็นคนละกลุ่มกับเราคือ พวกโตชิบ้า ฟิลลิป โนเกีย ชันโย คอมแพ็ค ซึ่งฟังชื่อก็รู้ว่า มันคนละพวกกับเรา ทำไมฉันถึงบอกว่า เป็นคนละพวกกับเรา ก็เพราะพวกเราโดยเฉพาะน้ำทิพย์ถูกทิ้งจากมือเจ้านาย คือ ท่านผู้บริหารโคอย่างรวดเร็วที่สุด เราอยู่ในมือท่านไม่นาน เดี่ยวท่านก็โยนเราลงถังแล้ว มารูโจ้ยังดีกว่าเรา มักจะอยู่ในบ้านท่านสัก 2-3 วัน อะยมัก็นานหน่อย แต่แย่สุดคือเลย์กับตองเพราะ เลย์นั้นกระจัดกระจายอยู่ตามร้านค้าถูกซื้อไป แวบเดียวถูกโยนลงถังเรียบร้อย บางที่ถูกโยนลงบนถนนถูกทั้งคนและสัตว์เหยียบแล้วเหยียบอีก ไร้ค่าที่สุด พอกๆกับตอง ตองนั้นเราไม่ค่อยได้พบ เพราะหมดยุคของโปตองเสียแล้ว โปตองนี่เป็นพวกเดียวกันกับผักนึ่ง ผักนึ่งก็มีมากนะ เยอะมากเพราะเป็นที่นิยมในหมู่พวกกินส้มตำ ร้านส้มตำนั้นจะกระจัดกระจายอยู่ริมถนนหนทาง บริเวณที่มีโรงงานเพื่อบริการผู้คนชาวโรงงาน แต่ก็อยู่ในโรงแรมด้วยนะ เพียงแต่ว่ามันถูกจัดให้สวยงามและรสแซ่บต่างกัน แต่ถึงอย่างไรไม่ว่าจะเป็นพวกไหน เราต่างถูกทิ้งลงมาในถังเดียวกัน คือ ถังชยะริมถนนหนทาง เราก็คู้หน้าคู้ตาคู้กันดีเพราะเจอกันทุกเมื่อเชิ้อวัน อยากรู้ใหม่ว่าชีวิตแต่ละวันของพวกเขาเป็นไง ลองมาติดตามกันนะ

หลังจากที่ถูกโยน โครมลงมาจากมือเจ้านาย อันเป็นเจ้าของเงินที่จับจ่ายซื้อข้าวของมาบริโภค เราก็คือภาชนะ เป็นอาหาร เป็นเครื่องดื่ม เป็นสิ่งบรรจุกินที่ที่สวยงาม หลากหลากรสชาติ ซึ่งถูกออกแบบด้วยงบประมาณราคาแพงมีสีอันสดใส ท่านผู้บริหารที่ซื้อกินซื้อใช้ ไม่รู้หรือทราบดีว่า เงินทองที่ท่านควักจ่ายซื้อกันนั้นกว่าครึ่ง ไม่ใช่สินค้าที่ท่านใช้ แต่มันเป็นราคาที่ลงทุน ทำให้พวกเราดีสวยงามเตะตาให้ท่านเลือกซื้อเรามา และแม้กระทั่งบางที่เขาก็ลงทุน ทำพวกเรามาด้วยงบประมาณอันสูง เพื่อดึงดูดให้ท่านเลือกซื้อแบรนด์ดังๆ อย่างเรา แต่ทั้งที่ท่านกินดื่มเข้าไปนั้นมูลค่าน้อยนิด น้ำทิพย์เป็นน้ำดื่ม มารูโจ้เป็นถั่วใส่กระป๋อง อะยมัเป็นอาหารกระป๋อง เลย์เป็นขนมขบเคี้ยว เรามาจากโรงงานทั้งนั้น... รวมทั้งดับเบิลเอ ส่วนโปตองนั้น มาจากบ้านนอกเหมือนกับ คะน้า ผักกาด ผักนึ่ง ทุเรียน และข้าวสวย ซึ่งพวกมาจากบ้านนอกนั้น เรารู้จักกันดีเพราะว่าจะมีกลิ่นเหม็นๆ คาวๆ โกล้เน่าและเน่าแล้ว จริง ๆ แล้ว ชยะอุตสาหกรรมอย่างพวกเราก็ไม่ชอบกลิ่นชยะบ้านนอกหรอก แต่ความแออัดของ

ถึงขยะ และความล้นทะลักของขยะทั้งสองอย่างพวกเรามันมีมาก เป็นที่ต้องการ เราเลยกลายเป็นความคุ้นเคยกัน ใครที่อยากเห็นพวกเรานะ มาตอนเย็นๆ นะ มาก็มดู่ที่ถึงขยะ จะเจอพวกเราอัดอยู่ในถุงเซเว่นส์ ยัดทับอยู่ในถุงดำ วางข้างถึงขยะหรืออยู่ในถึงขยะทับอัดแน่นอยู่ทั้งในถึงนอกถึง ทั้งเคลื่อนกลาดอยู่เต็มถนน มีน้ำไหลนอง ลูกกลามออกมานอกถึง ส่งกลิ่นให้พวกท่านๆ ต้องรีบปีบจมูก เมินหน้าหนี กลั่นหายใจ เอาจมูกเชิดขึ้นฟ้า แต่ก็เสียใจด้วย ยังไงท่านก็ต้องสูดกลิ่นพวกขยะบ้านนอกเข้าเมืองที่เน่าเหม็นผสมกับกลิ่นขยะกรุงอย่างนมสด น้ำอัดลม ขนมปังเน่า ปูอัดเหม็น ส้มตำก้นจาน ราดหน้าคื่นฉัว ต้นหอมเหี่ยว ๆ นมเปรี้ยว กล่องโฟมฟอง ๆ และอะไรต่อมิอะไรที่รวมตัวกันอยู่ในถึง

ท่านผู้เจริญทั้งหลายคงไม่ชอบพวกเรานะ แต่เราก็ไม่จ้อ เราเป็นที่ต้องการของพวกพ่อค้าและนายทุนนะ พวกนี้ เขาเพียงแค่ปากว่าตาขยิบ พ่อค้า นายทุน ชอบเรามากเลยเพราะทำเงินให้กับเขาได้มาก เกินคุ้ม สะใจโดยไม่ต้องทำอะไรเลย เขาเพียงนั่งรับซื้อพวกเราอยู่ที่ร้านที่โกดังของเขา แต่บุคคลที่สัมผัสกับเราจริงๆ นะคือ ท่านผู้ค้าขยะที่ขาดต้นทุนชีวิตทุกด้าน คนค้าขยะขาดต้นทุนเงินตราทุนการศึกษาและทุนทางสังคม มีแต่ตัวล่อนจ้อน ยิ่งใครอยู่ติดถึงขยะเท่าใด ท่านก็ยิ่งต้องติดดิน ติดถนน ติดขยะเท่านั้น ท่านเหล่านี้หามองพวกเรายิ่งนัก ทั้งที่พวกเราให้ประโยชน์แต่ท่านแค่เหยียวย่า ยังชี้พให้มือต่อมือ บางทีก็ยังไม่ไ้มือเลยถ้าเขาเกิดป่วยหรือชี้เกียจขึ้นมา แต่ท่านเหล่านี้ก็สนิทกับพวกเรา เราเจอกับท่านทุกวัน บางทีก็วันละหลายๆ ครั้ง เราก็ไม่คั่นหน้าท่านหรอกนะ เพราะท่านมักจะใส่หมวกคลุมหน้ามากับถุงปุ๋ยก็มี แต่เดี๋ยวนีเป็นถุงเกือบเก็บขนาดใหญ่มากกว่า มันหิ้วง่าย หาง่าย ขายได้คล่องตัวกว่า บางทีบางท่านก็ใส่ถุงมือ บางทีก็ไม่ใส่ แต่ถ้าวันไหนท่านไม่ใส่ถุงมือ เราจะเห็น มืออันผอม ดำ หยาบ กร้าน เส้นขนดำกรัง สกปรก มาหยิบจับพวกเรา แต่เราก็คุ้นเคยนะไม่ว่าอะไรหรอก ไม่ว่าแต่ละท่านผู้ค้าขยะจะมาสายไหน ถ้าลงได้ก้มหน้ามาเจอพวกเราสละน แออัดอยู่ในถึงแล้ว ท่านก็จะมีอารมณ์ดี มือที่หยิบจับคัดเลือกพวกเราทำงานอย่างเร็วราวกับมืออาชีพ แต่ไม่มีวิชาชีพ คล่องแคล่ว มันมิได้เกิดจากการฝึกฝนในห้องเรียน แต่มันเกิดจากความต้องการเงินยังชีพซึ่งกว่าท่านจะรวบรวมพวกเราให้ได้เงินมาใช้ซื้อข้าวขาหมูกันสักจานก็ต้องหึงพวกเราใส่ถุงสะพายรุงรัง รอบตัวจนมองไม่เห็นตัว เคยสังเกตไหมละคนเหล่านี้จะเดินแล้วสะพายถุงใหญ่ๆ ซ้ายขวาข้างหน้ามีถุงเล็กๆ ข้างหลังเก็บไว้ด้วยถุงใหญ่ แต่ไม่หนักนะงานเก็บขยะ ของท่านไม่หนักแต่ต้องทำเยอะ ทำมากตากหน้า ว่ากันว่าต้องแลกด้วยศักดิ์ศรีความเป็นคนที่ต้องมาทำงานต่ำต้อยเท่านั้นเอง คุ้มกันมั้ยละ

คนค้าขยะข้างถนนเดินทางแต่ละวันเป็นกิโลๆ แต่ก็เฝ้าเดินวนเวียนอยู่ที่เดิม เฝ้าวนเก็บพวกเรา ผจญอยู่กับกลิ่นของพวกเรา แต่ท่านก็ชอบเรามาก คอยจับจ้องรอคอยพวกเราตลอดเวลา แต่ท่านไม่ชอบพวกผักนึ่ง ผักกาด และคณะที่มาจากบ้านนอกเพราะพวกนั้นจะขายไม่ได้ แถมเหม็นตกอยู่กันถึงขยะ เขาหยิบพวกเราขึ้นมา (พวกเราคือขยะในเมืองนะ) แล้วก็เคาะๆ กับถึงขยะให้พวกขยะบ้านนอกกระเด็นหลุดจากพวกเรา บางทีก็กระเด็นออกไปข้างนอก บางทีก็กระเด็นโดนปาก

โดนจุมพอกของเขาแหละ เขาก็แค่เอามือปาดทิ้ง บางทีลื่นเลื้อยออกด้วยนะ สาบานได้ เราเคยเห็นหน้าตา เขาสกปรกเกรอะกรังพอๆ กับ ขยะในถังนี้แหละ บอกตรงๆ ว่า พวกเราอยู่ในถังได้ไม่นานหรอก สีสัน และสภาพความต้องการพวกเรา จากคนค้ายขยะเหล่านี้ทำให้พวกเราถูกคัดเลือกออกไปเร็ว แต่ขยะ บ้านนอกนี้ก็มีมากที่ถูกสะสม ปักหลัก แซ่ ผ่น ลม แดด อยู่นานกลายเป็นอาหารหมักคอง แม้แต่หมา ยังمين พวกขยะเหล่านี้เลย กลิ่นเหม็นเน่าของข้าวบูดๆ กับผักเหม็น ๆ ยั่วยวนให้มีพวกหนอนตัวอวบๆ ขาวๆ กำเนิดขึ้นได้ภายใน 2 วัน แล้วก็ขยายพันธุ์แบ่งตัว ยั่วยัยัย ใต้เยื่อตามกองผัก บางทีก็อยู่ในกล่อง นมกระดาศ สะสมกันยุบยิบ ล้อเล่นกับแมลงหวี่แมลงวันที่มีจำนวนดมกลืนตอมกันไปมา ยิ่งถ้ามี ผ่าอนามัยใช้แล้ว ห่อรวมอยู่ด้วยเพราะมีกลิ่นคาวเลือดแห้งกรังเพราะห่อไม่สนิทติดตัว กระดั่งเผยโฉม ให้เห็น ยิ่งต้องตาต้องใจแมลงวัน มากันเป็นกลุ่มบินวนเวียนอยู่ รวมทั้งแพมเพิร์มของเด็กทารกแรก เกิดที่มีอุจจาระติดทิ้ง ยิ่งดึงดูดแมงสาบ มดดำ มดแดงไฟ ให้มาซุกหาความอบอุ่นอยู่ในนั้นทั้งตระกูล แล้วอะไรจะเกิดขึ้นในถังขยะ กลิ่นที่คืดที่สุดที่อยู่ในถังขยะคือ ก้นนุหรี เพราะเข้ายวน และดูทันสมัยกว่า กลิ่นอื่น ข้อสำคัญคือ มันไม่เน่า เพราะความเปียกแฉะและหิดเห็นของขยะ ยิ่งทำให้กลิ่นก้นนุหรีดู แปลกแยกและไม่เร้าใจเท่าที่ควร ตรงข้ามกับสิ่งหอมควันที่พอใจกับมันที่อัดมันอยู่ในบุคลิกสุดเทห์ ปนความอืดอืดที่เราเปิดกันอยู่ทั่วในถุงและนอกถุง จะโล่งโปร่งขึ้น เมื่อมีมือของท่านผู้ค้ายขยะมาฉีก ถุงออก พวกเราอันเป็นขยะเปียก ท่านยืมทักทายน้ำทิพย์ มารูจัก และชวนน้ำน่านาชนิด กระป๋องเบอร์ดี ไค้ก ขวดไวตามัน แม้จะมีหนอนก็ไม่รังเกียจ กระป๋องแป้ง ดีดีที แต่เสียใจด้วย เลย์และถุงกระดาศ ขนมอบกรอบถูกเมิน ทิ้งไว้กับใบตองและขยะบ้านนอก เพราะท่านยังไม่มีราคา และก็ยังไม่มีโปรโมชัน ชิงโชคแต่อย่างใด ท่านก็ถูกทิ้งอยู่ที่เดิม คนค้ายขยะพาเราออกมารวมกันไว้ในถุงของเขาแล้ว ถ้าเอาเรา มาขายไว้ที่ร้านรับซื้อของเก่าแก่รายย่อยโลละ 5-8 บาท แต่กว่าพวกเราจะรวมกันได้สักกิโลก็ 1-2 ถุง ใหญ่เลยนะ เขาถึงต้องเก็บทั้งวันไ้ละ ถ้าแก่ก็จะเอาเราไปรวมกันไว้ในโกดังขนาดใหญ่ เท่าที่เก่าแก่จะ ทำได้แล้วเราก็รอ รอพวกเราจะมาสมทบกัน ถ้าแก่รอคนค้ายขยะให้สะสมผลงานมาให้ท่าน แต่ไม่มี แสตมป์แจกหรือแลกซื้อสินค้า เรารอกันอยู่อย่างแออัดก็จริง แต่ที่นี้พวกเราก็ถูกจัดกลุ่มตามราคา ค่าตัวของเรา นับตั้งแต่เราถูกทิ้งจากเจ้าของบ้าน แต่ฝีมือของคนค้ายขยะทำให้เราเปลี่ยนสถานะ กลายเป็นสินค้าที่มีราคาต่ำที่สุดในวงการเศรษฐกิจ แล้วรอจนกว่าเราจะถูกเพิ่มค่าตัวได้อย่างไร รอ ดู แล้วเราจะได้เจอกับใครบ้างนะที่โกดังของเก่าแก่

เส้นทางเดินของขยะห้าง เราเป็นขยะห้างนะ ท่านผู้บริหารของเราส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น พวกเราเป็นแก้วกาแฟ กล่องขนมเค้กเทอราปีและอะไรอีกหลากหลาย เป็นแก้วพลาสติกมีฝาปิด กล่อง ขนมมียี่ห้อ เราผ่านมือคนชั้นบริโภคชั้นกลางและชั้นสูงที่นิยมบริโภคผ่านห้างสรรพสินค้าเพราะมันดูดี เนื่องจากได้ตากแอร์ สงสัยว่าราคาภาชนะบรรจุภัณฑ์อย่างพวกเราจะรวมค่าแอร์ และค่าบริการจาก

พนักงานที่แสนสุภาพ สวยน่ารัก หล่อดูดี แต่ทำงานเหมือนหุ่นยนต์ ด้วยคำถาม สวัสดิ์คะ ขอบคุณคะ ไปด้วย อาหารครบรียังคะ รับไส้กรอก ขนมจีบ ซาลาเปา เพิ่มมัยคะ โอกาสหน้าเชิญไหมนะคะ สวยงาม แต่ผลิตซ้ำคำพูดนั้นได้ทั้งวันตลอดเวลา 8 ชั่วโมงที่พวกเขาเข้ากะ และเมื่อเขาเลิกงานแล้ว อาจเปลี่ยนเป็นมึงกู คำทอได้อย่างมีตัวตนที่แท้ของเธอและเขาอย่างชัดเจน บางทีกระป๋องน้ำอัดลม อย่างเรา ซึ่งเป็นขยะแห้งด้วย ขยะมันด้วย อยู่ตามถนนก็มีก็ต้องไปเปิดบริการอยู่บนรถยนต์ด้วยนะ แต่มันก็ทำให้เราไม่ได้เป็นขยะแห้ง ถ้าเราจะเป็นขยะแห้ง หมายถึงเราจะต้องถูกจัดบริการในร้านจาก หน้าทีมากค่าบริการเป็น 2 เท่าตามที่ว่ามาหรือรวมทั้งบรรดากล่องกระดาษ กล่องโฟม อันเป็นสิ่งฉีก บรรจุกันกระแทกที่เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า เหลือจากการรับประกันความปลอดภัย ยิ่งการอัดหีบห่อ ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูงเพียงไร ราคาของสินค้าก็จะยิ่งดีมีเกรตมากขึ้นเท่านั้น และทำให้ห้างทั้งหลาย ต้องเพิ่มรายละเอียดการจัดการขยะอีกมากขึ้น ห้างจึงต้องยิ่งเพิ่มราคาสินค้าในการบริการมากขึ้นด้วย อันนี้ไม่รู้ว่ามีผู้บริโภคจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แต่ท่านก็ต้องจ่ายนะ จ่ายรวมไว้กันค่าเซอร์วิสนั่นแหละ

ในห้างมีถึงขยะหลายประเภทดงามสมความเป็นห้าง มีชื่อร้านค้าและห้างกำกับอยู่ให้ดูดี มีฝาปิด เรียบร้อย ลายสะดุดตา รอท่านทั้ง ความจริงท่านก็ต้องทิ้งอยู่แล้วแต่เมื่อมันเป็น "ห้าง" จึงต้องทำให้สมกับเป็นห้าง การจัดเก็บถึงขยะเหล่านี้ก็ต้องสมกับความเป็นห้างคือ มีพนักงานมาเก็บ เป็นเวลา มีรูปแบบการทำงาน คือ แต่งเครื่องแบบมีสีสັນ จรรโลงโลกให้สะอาด นำเสนออุดมการณ์ ด้านความสะอาดไว้ที่เสื้อด้วย มีหมวก มีเครื่องมือ "ป้องกัน" ความสกปรก ใส่รองเท้า ถุงเท้า ตามรูปแบบและถูกจัดให้เป็นพนักงานประเภทหนึ่งของห้าง คอยจ้องดูตัวขยะไม่วางตา เต็มเมื่อใดก็ จัดการเมื่อนั้น แต่ต้องกระทำด้วยจังหวะจะโคนที่เหมาะสม ห้ามมิให้กระทำการใดๆ ที่จะเป็นการ ระบายเคืองต่ออารมณ์การบริโภคของลูกค้าเด็ดขาด ต้องระวัง ต้องสุภาพ ต้องหลบเลี่ยง ผู้บริโภคที่ เดินไปมา ต้องไม่เกะกะสายตา ต้องไม่ทำให้ลูกค้าสะดุด... เขาถูกฝึกมาอย่างดีก็จริงแต่กลัวตกราง ถ้าเกิดผิดความพลาดขึ้นมาต่างหาก

พวกขยะเมืองระดับหน้าก็พวกเดิมของเราและเพียงแต่มันถูกทิ้งอยู่ในขยะชั้นดีจากภาชนะ ที่ดีจากคนเก็บที่ดี ถึงอย่างไรก็ต้องหนีไม่พ้นพวกขยะบ้านนอกด้วย แม้เราถูกแยกให้อยู่คนละถังโดยการพยายามรณรงค์จากฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือระดับหนึ่งจากพนักงานและผู้บริโภค ระดับกลาง พวกเราขยะเมืองหน้าตาดี สะอาดสะอาด ไม่ต้องเผชิญกับกลิ่นบูดเ็นของขยะเศษอาหาร และของเน่าเหม็นสดๆ เพราะห้างจะจัดเหล่านั้นวันต่อวัน ด้านระบบเก็บที่ดี ด้วยงบประมาณที่สูงกว่า ขยะบ้านที่ดำเนินการแบบเทศบาล ขยะเมืองอย่างเราถูกทิ้งลงขยะทุกห้างจากมุมเมืองที่มีคนไม่แออัด ตั้งแต่สี่โมงเช้าถึง 3 ทุ่ม ขวดน้ำทิพย์ แก้วน้ำใสไอศกรีม กาแฟ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกินถูกรวบรวมมาจากแผนกหนึ่ง เช่น อุปกรณ์ประเภทกล่องอันเป็นวัสดุสำหรับบรรจุ ห่อของอันเป็นผลิตผล จากอุตสาหกรรมทั้งหลายรวมทั้งกระดาษเป็นรายการใหญ่ พอๆ กับโฟมและถุงกระดาษ ทั้งกระดาษ

แข็งและพลาสติก ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อว่า อุปกรณ์เหล่านี้มีมากเป็นคันรถในแต่ละวัน ซึ่งทุกอย่างเป็นสิ่งที่ไร้ค่า กลับกลายเป็นภาระเมื่อสินค้าที่มีราคาสูงถูกซื้อไปและสินค้านั้นถูกขายและนำไปใช้แล้ว อุปกรณ์เหล่านี้จะหมดราคาและความสำคัญกลายเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายดูแลและขจัดออกจากห้างอย่างมีระบบ ชยะเหล่านี้จะถูกกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ ซึ่งมักถูกแบ่งเป็น 2 พวก และพวกเดียวกันกับผม คือ ชยะเมือง เราก็ได้มาเจอกันที่โกดังของเจ้าแก ซึ่งนำหัวเราะเบาๆ ว่า ไม่ว่าวันที่คุณมีราคา เมื่อมีสินค้าอยู่ ราคาของคุณจะแพงเพียงไร เมื่ออยู่บนห้าง เจ้าน้ำทิพย์ หรือ มารูจี ก็ถูกตีราคาเป็นกิโลละ 5-10 บาท เหมือนกัน ทั้งสิ้นซึ่งถือว่า เราถูกกดราคาค่าตัวให้เหลือตัวอย่างเท่าเทียมกันในนามของ “ชยะ” และที่น่าเศร้าสำหรับชยะบ้านนอกคือ ถึงอย่างไรชยะเหล่านั้น ก็ยังคงถูกละเลยให้เฝ้าเปื่อยคั่งทั้งบ้านทั้งเมืองอยู่ดี สิ่งนี้ดูจะยืนยันได้ ความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าออกมาแล้วมีของเหลือใช้ก็ยังคงมีอิทธิพล มีคุณค่า ในเชิงราคา ก่อให้เกิดรายได้แบบไม่รู้จบต่อมาก็คือสินค้าเกษตรซึ่งมีผลประโยชน์เชิงประจักษ์ระยะสั้นๆ บุนสลาย เน่าเสีย ผุพัง เปื่อยยุ่ยไปดับโคลนตม ซึ่งแท้จริงแล้วกับไปเป็นประโยชน์ต่อวัฏจักรของการกำเนิดใหม่ที่มนุษย์ของข้ามไปอย่างน่าเสียดายและได้รับการดูแล

ชยะเมือง ไม่ได้มีที่มาเพียงสองทางนี้เท่านั้น แต่ยังมาจากแหล่งผลิตอันใหญ่โตมหึมาอย่างโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งใช้ทรัพยากรอันมากมายเผาผลาญและผลิตด้วยพลังงานอันมหาศาล เพื่อเพิ่มผลผลิต สร้างกำไร สะสมเป็นทุนให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งเราเรียกพวกนี้ว่า นายทุนระดับเจ้าของปัจจัยการผลิต พวกนี้ให้อำนาจทุนเงินตรา ทุ่มเทสร้างงาน จับจ้าง จัดการเรื่องผลิต ผลิตผลทางอุตสาหกรรมจากทั้งพลังเครื่องจักรและพลังแรงงานมนุษย์ จากการระดมทรัพยากร มีกำลังผลิตมหาศาลต่อวัน ผลที่เกิดขึ้นจากการผลิตคือ สินค้ามวลชน แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดชยะจากโรงงานอันเป็นสิ่งที่เหลือใช้ รวมทั้งน้ำเสียจากมลพิษลงสู่แม่น้ำ ควันพิษสู่ห้วงอากาศและชยะสู่ท้องถนน

สิ่งที่น่าสนใจที่สุดที่เป็นของเสียจากโรงงานคือ เศษเส้นใยต่างๆ โลหะเศษไม้ สารพิษ พวกนี้คือ พวกชยะอุตสาหกรรม เราก็ได้พบกันที่โกดังเจ้าแกเหมือนกัน แต่เราถูกจัดให้อยู่คนละพวก คนละกลุ่ม แตกต่างกันไปราคาโดยแท้ และก็ด้วยราคาของพวกเรานี้แหละที่ทำให้เราถูกจัดการไปสู่เส้นทางต่างๆ กัน

เส้นทางชยะธรรมชาติ คนเก็บชยะจากไปแล้วอย่างรีบร้อน เหลือไว้แต่พวกเราคือ ชยะบ้านนอก ที่เราเรียกว่าบ้านนอกเพราะเรามีที่มาจากแหล่งผลิตชนบทอันไกลโพ้น เดินทางเข้าสู่ตัวเมือง เพื่อจำหน่ายผ่านตลาด กระจายสู่ร้านค้าแบกะดินจนถึงคฤหาสน์ขนาดใหญ่ ที่มีแม่ครัวแต่งเครื่องแบบเหมือนในละครน้ำเน่า เรามีสินราคาไม่เหมือนกัน เมื่อเข้าสู่เมือง ถ้าเป็นพวกแบกะดิน เพราะนอกจากจะวางขายบนดิน แล้วยังมีดินติดอยู่ด้วย เรายังเรียกว่าสินค้าติดดินจะมีราคาถูกที่สุด

ยิ่งต่อชั้นวางให้สูงเท่าใด ราคา ก็จะสูงขึ้นไปตามนั้น ถ้าเขาไม่อยู่ในห้องล่างสะอาด ปิดป้ายว่า ปลอดสารพิษนั้นนุรหามากที่สุด สินค้าเกษตรอย่างเราถูกนำไปเป็นอาหารและถ่ายเททอดทิ้งจากการบริโภคจากคนเมืองมากที่สุด การแปรรูปพวกเราทำได้ในขีดจำกัด แต่ถ้าระบบโรงงานอุตสาหกรรมก็จะถูกยกระดับไปอีกพวกหนึ่ง แต่ขยะสดอย่างเราถูกทิ้งปะปนอยู่กับของเหลือใช้อื่นๆ จากครัวเรือน เช่น แก้วอิฐพังๆ นาฬิกาปลุกที่หยุดทำงาน โทรศัพท์ใช้แล้ว วิทยุลำโพงแตก ตู้เย็นเก่าๆ กระดาษหนังสือพิมพ์ สายยาง ข้อต่อพีวีซี ของใช้หมดอายุในบ้าน ขยะหมดอายุเหล่านี้ไม่เป็นที่สนใจสำหรับคนค้าขยะเท่าใดนัก เนื่องจากมีน้ำหนักมากและขาดแหล่งรับซื้อ.... เราอยู่กับขยะหมดอายุได้จนกลางดึกถึงใกล้สว่างจะมีคนเก็บขยะในนาม "รถชาเล้ง" มาเยี่ยมเยียน ชาเล้งจะขนของใช้แล้วและทุกอย่างที่หมดอายุถูกทิ้งไปทั้งหมด ในเวลาที่ไม่นานนักเช่นกัน เมื่อชาเล้งเก็บขยะที่หมดอายุไป เขาจะเที่ยวขายได้หลายหนทาง แต่ก็มิใช่น้อยที่ไปถึงร้านรับซื้อของเก่า ได้ข่าวว่ามีกำไรดี ถ้าฟลุคก็ได้ราคาไม่น้อยสบายไปทั้งวัน โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าถ้ามีการซ่อมแซมได้ เปลี่ยนอะไหล่ได้จะสร้างรายได้ให้กับผู้เก็บไม่น้อย เส้นทางของของใช้ไฟฟ้า ซึ่งวนเวียนอยู่ในตลาดล่าง ตลาดมืด ตลาดมือสองราคาตกต่ำหรือสูงขึ้นอยู่กับความสามารถในการดัดแปลง ซ่อมแซม สินค้าเหล่านี้ยัง เข้า - ออกจากบ้าน สู่ถังขยะ สักสองสามรอบจนกรอกล่อนจ้อนแล้วก็จะถูกแยกชิ้นส่วน เพื่อกะเทาะเอาทองแดงแยกออกจากพลาสติก แล้วส่งขายไปยังสถานรับซื้อ คือ โกดังเก่าแก่อีกเหมือนแต่ทว่าในสภาพอันเย็น ไม่มีร่องรอยให้เห็นเป็นอันกระบวนการฟื้นคืนชีพได้ ราคาสินค้าหมดอายุอวสานลงอย่างแท้จริง เหลือเพียงทองแดงสักก้อน พลาสติกสัก 5 ชีด ถูกนำเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลต่อไป

"ของเก่า" แม้ว่าจะไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นขยะ ถึงอย่างไรก็ถูกคัดออกจากบ้านเรือนหมดประโยชน์ใช้สอย และไม่เป็นที่ต้องการเหมือนกับขยะอื่น เพียงแต่มันมีราคาตอบแทนกลับคืนมาจากผู้เก็บขยะซึ่งเพราะมันมีราคา ก็เลยเรียกว่า คนเก็บขยะชุดนี้ว่า "คนรับซื้อของเก่า" การรับซื้อของเก่าของคนเหล่านี้ ใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย ช่วยให้ผู้ซึ่งขายขอบเขตการหาของเก่าได้ไกล มีตั้งแต่ระดับใช้ชาเล้งติดเครื่อง ซึ่งก็รับซื้อของได้ไม่มากนัก แต่ถ้าเป็นรถปิคอัพ หรือรถหกล้อ แบล็ค ตลอดจนสิบนั่นจะถือว่า เป็นผู้ซื้ออยู่ในระดับ "มีการลงทุน" การมีรถคันโตขึ้น ทำให้ผู้ซื้อสามารถวิ่งรถไปเที่ยวหาซื้อของตามบ้านได้มากขึ้น ของขึ้นใหญ่มีราคาสูงขึ้น แต่ก็ไม่วายที่จะรับซื้อของเล็กน้อยด้วยเช่นกัน แต่ของที่ เป็นกิจการหลัก คือ ของใหญ่ ตั้งแต่ ตู้เย็น แอร์ ทีวี คอมพิวเตอร์ โซฟาเก่าๆ ที่นอนเก่าๆ โถส้วมเก่าๆ กันชน อะไหล่รถยนต์ ของเหล่านี้จะถูกนำมาขายต่อยังตลาดนัดของเก่า หรือตลาดมือสองย่านชุมชนดังใน กทม. ของเก่าเหล่านี้ตกถึงมือผู้รับซื้อแล้วจะถูกดัดแปลงสภาพ โดยผู้รับซื้อแล้วนำไปขายต่อให้กับผู้ใช้ เส้นทางเดินของของเก่านั้นไม่ยาวนานนัก เพียงแต่เดินทางออกจากบ้านที่เจ้าของทิ้งซึ่งมักจะมีฐานะดี เกิดเบื่อหน่ายเฟอร์นิเจอร์ หรือปรับปรุงบ้านหรือหมดสภาพจริงๆ ก็แล้วแต่คนนิยมประหยัดหรือฟุ่มเฟือย ซึ่งมองเห็นคุณค่าต่อของใช้ในลักษณะที่ต่างกันไป ของเหล่านี้ถูกแปร

สภาพให้ดูดี ดูสะอาด ดัดแปลงให้คงทนขึ้น ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอแล้วขายต่อในราคาต่างแก่ ผู้บริโภคเบี่ยนน้อยหอยน้อย การรับซื้อกับการรับบริจาคของเก่าดำเนินควบคู่กันไป บางรายได้รับมาฟรีๆด้วยเพราะเจ้าของสำนึกในพระคุณที่มาช่วยขนขยะไปทิ้ง บางรายก็อยากได้เงินคืนมากบ้างน้อย บ้างก็ยังดี ดึกว่าทิ้งไปเปล่าๆ ปัจจุบันการรับซื้อของเก่าตามบ้าน มีการปรับปรุงรูปแบบไป โดยในนามของการทอดผ้าป่า ทอดกฐิน โดยใช้ให้สถาบันศาสนาเป็นสถาบันอ้างอิงในการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เป็นสัน วัดกลายเป็นศูนย์กลางบริหารงานรับซื้อของเก่า ที่ประกอบไปด้วยผู้คนเป็นสิบ เป็นร้อย มีระบบการดำเนินการเลียนแบบธุรกิจขนาดใหญ่ และมีรถรับบริจาคสิ่งของออกเดินสายตามบ้าน อย่างครบครัน แต่ในนามการกุศล งานนี้อ้างว่า ช่วยคนจนให้มีของใช้ราคาถูก ซึ่งได้รับการตอบสนอง จากตลาดเป็นอย่างดี ใช้วัดจัดเป็นแผนกต่างๆเช่นห้างสรรพสินค้า ผู้คนเข้าวัดมาได้ทำบุญทำทานได้ บริจาคช่วยเหลือได้รับจ่าย ซื้อสินค้าของกินของใช้ และได้เที่ยวห้างของใช้มือสอง ซึ่งน่าสนใจ ในรูปแบบและอดชื่นชมแนวคิดการประยุกต์เอาสถานที่อันเป็นตัวของศาสนามาร่วมกับภารกิจการทาง สังคม เศรษฐกิจได้อย่างกลมกลืนจนน่าเป็นห่วงว่า วัดจะถูกกลืนไปหมด

ของเก่าที่ย้อนกลับไปสู่ผู้ใช้ระดับล่างเช่นนี้ ก็จะมีเส้นทางเดินวนไปวนมาอยู่ลักษณะนี้ได้ไม่ เกินสองรอบ หลังจากนั้นจะถูกแยกส่วนเอาเฉพาะสิ่งที่มีประโยชน์ขายเข้าไปสู่วงจรรีไซเคิลได้ เป็นอันว่ายุติ สภาพจะกลายเป็นของเก่า กำเนิดใหม่เป็นสินค้ารีไซเคิล อันเป็นเส้นทางที่ยืดยาว นับตั้งแต่บรรดาขยะทั้งหลายถูกจัดออกเป็นหมวดหมู่และนำมารวมไว้ที่โกดังเก่าแก่ โกดังเก่าแก่จึงเป็น ศูนย์รวมขยะทุกกลุ่ม ขยะเมือง ขยะอุตสาหกรรม ขยะของเก่า ขยะหมดอายุ แล้วขยะบ้านนอกขยะ หายไปไหน มันมิได้เดินทางมาที่ร้านโกดังเก่าแก่หรอกหรือ ขอตอบว่า เปล่า แล้วมันอยู่ที่ไหน...ยังอยู่ที่ เดิมกันถึงหรือไม่ก็เลอะเทอะอยู่รอบๆ ถึงขยะ

สำหรับ รถขนขยะกทม. จะมาเกยตามตารางเวลาปฏิบัติงาน เริ่มต้นเมื่อเที่ยงคืนตรงถึงหก โมงเช้าตามที่ ปชส.ของ กทม. โฆษณาไว้ คนขับรถขยะของกทม. ถือว่ามีอำนาจสูงสุดในกระบวนการ เก็บขยะบนท้องถนนในนาม “เทศบาล” เขาจะแต่งตัวดีกว่าคนอื่น สะอาด ถูกอนามัย มีลูกน้อง 2 คน ห้อยอยู่ท้ายรถ ใส่เครื่องแบบเช่นกัน แต่เป็นเครื่องแบบที่มุ่งป้องกันสิ่งปฏิกูลจากขยะบ้านนอกขยะ เหม็นเน่าจะโดนร่างกายได้ พร้อมด้วยพนักงานแยกขยะอีก 2 คน รวมเป็น 5 คน แล้วก็เริ่มขับออกไป ตามสายต่างๆ ตรงจุดที่มีถังขยะของเทศบาลตั้งไว้ พนักงานแยกขยะโดดลงจากรถไปยกเอาถังขยะมา ให้ 5 คน ที่เป็นพนักงานประจำรถ แล้วเทลงรถขยะ เมื่อหมดทุกถังแล้ว รถก็เคลื่อนตัวต่อไป ในขณะที่ รถเคลื่อนไปข้างหน้า ก่อนจะถึงจุดต่อไปเจ้าหน้าที่ทั้ง 4 คนท้ายรถต้องรีบแยกขยะประเภทต่างๆ ออกจากกันแล้วใส่ถุงที่เตรียมไว้ท้ายรถให้ทันเวลา และพร้อมที่จะให้พนักงานขึ้นรถนั้นจัดขยะในรถนั่นเอง ให้แน่นลงไม่ให้ขยะแน่นที่สุดเพื่อประหยัดพื้นที่ จากนั้นก็เริ่มต้นใหม่จนครบทุกจุดตามเส้นทางที่ได้รับ

มอบหมาย ทั้งนี้ต้องให้เสร็จก่อนหกโมงเช้า มิฉะนั้นจะเกิดความยุ่งยากมากในการขนเก็บขยะท่ามกลางกระแสคลื่นจากรถยนต์

เมื่อครบทุกเป้าหมาย รถขยะทั้งหลายก็จะมุ่งตรงยังสถานที่ขนถ่ายขยะที่ทำแรงหรืออ่อนนุชแล้วแต่จะได้รับความสั่ง เพื่อนำขยะไปเทลงที่นั่นเราเรียกว่า โรงขนถ่ายขยะ ขยะที่เหลือหลุดรอดจากมือของคนคุ้ยทั่วไป ซึ่งจะเกิดจากสาเหตุใดก็ได้แล้วแต่ ขยะส่วนหนึ่งยังปรากฏอยู่ในถังจะถูกจัดการโดยเจ้าหน้าที่รถขยะ นำไปเทลงไว้ตามที่ใดที่กำหนด เช่น ขยะอ่อนนุชอันเป็นที่ตั้งของศูนย์รักษาความสะอาด และที่สถานีขนถ่ายขยะทำแรง รวมทั้งที่ฝังกลบขยะอันเป็นแหล่งสุดท้ายการนำบรรดาขยะที่เหลือรอดมือนักเก็บขยะมาได้หรือประเภทที่ไม่มีราคามูลค่าทางเศรษฐกิจจะถูกจัดการด้วยรูปแบบต่างๆกัน เช่น การหมักไปทำปุ๋ย การถูกนำไปฝังกลบ หรือการนำเข้าสู่เตาเผาขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางเคมีของเรา คือ ถ้าเราเป็นขยะประเภทกลับสู่ดินเป็นปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเป็นอาหารในดินเราจะถูกจับอัดแท่งด้วยเครื่องมือทันสมัย แต่ถ้ามันมากมายเสียจนไม่สามารถแปรรูปได้ทัน เราก็ถูกรวมไปฝังกลบร่วมกับขยะที่สูญสลายได้รวดเร็ว แต่ขยะหัวดื้อที่สุดอันได้แก่ พวกโฟม พลาสติกและยางโฟลีสโตรนก็จะถูกรวบรวมไปทำลายตามหลักการทางเทคโนโลยีชีวภาพโดยเครื่องมือทันสมัยตามหลักการของนักวิชาการสมัยใหม่ ซึ่งรัฐต้องลงทุนด้วยต้นทุนอันมหาศาล เห็นไหมว่าที่เรียกว่าขยะที่เกิดจากการผลิตสร้างของมนุษย์เอง เป็นเหมือนวัวพันเหล็กวนเวียนอยู่กับเรา จัดการอย่างไรก็สลัดขยะออกไปจากชีวิตไม่ได้ ยิ่งนับวันขยะอย่างเราจะได้ครองโลกเป็นแน่แท้ ถ้าตราบใดที่เราผลิตโดยไม่คิดลดความต้องการลงเสียบ้าง ขยะเป็นสิ่งที่สังคมไม่อยากจะเข้าใกล้ขยะถูกนำไปทิ้งไปฝังที่ใดเป็นถูกร้างเรียนให้เดือดร้อน และมีแต่ความขัดแย้ง เป็นคติความไม่รู้จัก แต่ขยะกำลังสร้างคนให้เป็นเศรษฐกิจมากขึ้นแล้วนะ ภายใต้วงการธุรกิจไร้ขีด

เส้นทางที่เป็นวัฏจักรของขยะ ฝรั่งเศสแพร่แนวคิดรีไซเคิลขึ้นมาเพื่อรองรับปัญหาขยะที่มุ่งเน้นขยะอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ เราก็ซาบซึ้งกันดีว่าขยะอุตสาหกรรมผ่านมือผู้ผลิตและผู้บริโภคในปริมาณที่ล้นหลาม ยากแก่การจัดการได้โดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น วิธีที่ดีที่สุด คือ หาแนวร่วมซึ่งมีมากที่สุดคือผู้บริโภคเองนั่นแหละ ทั้งนี้ทั้งนั้นโดยผ่านความรู้ความเชื่อเรื่องการอนุรักษ์ "สิ่งแวดล้อม" "Green" หรือ think earth หรืออะไรอีกหลายคำที่จะใส่อุดมการณ์ แนวคิดที่นำไปสู่พฤติกรรมกรรพยายามอนุรักษ์พิทักษ์โลก โดยมีสิ่งยืนยันเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้อุดมการณ์รีไซเคิล รีユス และอื่นๆอีกมากมายที่จำไม่ได้ ซึ่งไอรีไซเคิลดูจะเป็นที่แพร่หลายทั่วโลก ทันสมัยและอินเทรนด์สุดๆ เนื่องจากมีการระดมสิ่งเหลือใช้จากการบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมอันมีขวดน้ำ พลาสติก ยางและสิ่งที่ย่อยสลายช้า รวมทั้งขยะพิษ ขยะพิษนั้นเป็นสิ่งที่อันตรายต่อมวลมนุษย์มากที่สุดในช่วงของผลดีเกิดขึ้นโดยตรงกับผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว กระบวนการรีไซเคิลถูก

จัดสร้างระบบขึ้นมาอย่างแยบยล น่าสนใจ โดยการเผยแพร่ความรู้ชุดอันตรายจากพลาสติกให้เห็นก่อน จากนั้นเผยแพร่ให้ทราบถึงประโยชน์ของการรีไซเคิลในเชิงประโยชน์ใช้สอยเชิงเศรษฐกิจ

ในภาวะที่สังคมก้าวเข้าสู่การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำในการยึดครองชาติที่อ่อนแอ นั้น "อุตสาหกรรม" เป็นเงื่อนไขแรกเดินทางเข้าสู่ประเทศยากจนในนามการลงทุนจากต่างชาติ โดยมีผลประโยชน์แลกเปลี่ยนที่ทำให้ประเทศยากจนตาโต คือ แรงงานทั้งมีฝีมือและไร้ฝีมือ เมื่อเร่งการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ สินค้าเหล่านี้จะทะลักเข้าสู่ตลาดอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีกระบวนการกระตุ้นการบริโภคอย่างระห่ำเดือด จนผู้บริโภคทั้งหลายหมดทางหลีกเลี่ยงทั้งชักทั้งจูงสู่ถนนการบริโภคสินค้าอุตสาหกรรม ผลที่ได้รับจากสังคม คือ เกิดสิ่งเหลือใช้จำพวกขยะบุงบดสาละเยาอย่างโฟม กระดาษ พลาสติก ยาง รุกรานที่อยู่อาศัยและพื้นที่สีเขียวจนกลายเป็นภาพอัปลักษณที่เรเห็นเป็นขยะกองโตๆ

ฉะนั้นจึงเกิดการรณรงค์ให้เก็บขยะจัดขยะให้เป็นที่เป็นทาง แต่ไม่มีสิ่งกระตุ้นที่ดี สุดท้ายก็ได้วิธีที่ได้ผลดีที่สุด คือการมีส่วนร่วมโดยทำขยะให้มีราคาเป็นสินค้าเกรดเอ และการตีฆ้องร้องป่าวว่าเป็นพฤติกรรมของคนทันสมัย ถ้าเรามีกระบวนการรีไซเคิลตั้งแต่ที่บ้านโดยเริ่มแยกขยะที่บ้านจากมือผู้บริโภค แยกขยะจากข้างถนนด้วยถังสามสี แยกขยะออกเป็นขยะจากห้างร้าน ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะพิษโดยกล่าวว่า ขยะแห้งที่ย่อยสลายยากนั้นมีราคาสามารถขายกลับสู่ตลาดรับซื้อเพื่อการรีไซเคิลกลับสู่กระบวนการผลิต ขยะจะได้ไม่ต้องนำไปฝังดินอีกต่อไป เป็นการประหยัดทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบสำหรับการใช้ซ้ำก็เช่นเดียวกันเพราะเป็นการประหยัดทั้งผู้บริโภคและประหยัดทรัพยากรของชาติ แต่ยังไม่เคยมีใครเคยพูดว่า ผู้ผลิตสินค้าควรประหยัดทรัพยากรของชาติหรือรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดมาจากกระบวนการผลิตและการเร่งเร้าให้บริโภคนั้นอย่างไร

ผู้ผลิต ซึ่งก็คือ นายทุนนั่นเองตามที่เรารู้กันมาเขาก็ประหยัดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือการประหยัดต้นทุน การที่จะประหยัดต้นทุนหรือลดต้นทุนผู้ผลิตได้มาจากแนวคิดรีไซเคิลที่ได้ชื่อว่า เป็นการลดการบริโภคทรัพยากรและลดการลงทุนลงเพื่อสร้างผลกำไรกลับสู่ตนเองอย่างมากมายโดยที่ผู้บริโภคนั้นคาดไม่ถึง ภายใต้โครงการรีไซเคิลนี้ ดังที่จะเรียบเรียงให้เห็นต่อไป

จากขวดน้ำหรือสินค้าชนิดต่างๆที่ต้องบรรจุและห่อด้วยยาง กระดาษที่ผ่านกระบวนการผลิตอุตสาหกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างสวยงามนั้น ผู้บริโภคเป็นผู้จ่ายเมื่อซื้อสินค้าด้วยราคาสูง 10 – 20 – 30 บาท หรือ 50 บาท ก็มีถ้าเป็นแบรนด์ดังและถ้าบริโภคผ่านร้านที่เป็นแฟรนไชส์ ทั้งที่มูลค่าของราคาตามปริมาณสินค้า ไม่ถึง 50 % ที่เหลือเป็นราคาที่จ่ายสำหรับของเหลือทิ้ง อาจจะเป็นปริมาณ 5 – 7 บาท ต่อสินค้าบริโภค 1 ชิ้น แต่เมื่อลงสู่ขยะไปแล้ว ถูกเก็บขึ้นมามีอีกครั้งผ่านคนคุ้ยขยะ เจ้าหน้าที่ของ กทม. หรือพนักงานในห้างร้านสินค้าเหล่านี้ถูกตีราคาเป็นน้ำหนัก กิโลกรัมละไม่เกิน 8 บาท ซึ่งในราคา 8 บาทนี้ ถูกซื้อจากโกดังเก่าแก่ โดยปริมาณของมันประมาณ

50 – 60 ใบ เป็นอย่างน้อยเรียกว่า เก็บกินหลายชั่วโง่งที่เดียวแหละ ถ้าจะได้บาทต่อกิโล ซึ่งผู้รับซื้อหลายคนจ่ายเพียง 3 – 5 บาทเท่านั้น เพื่อกดราคาให้ต่ำ จากนั้นเค้าก็จะรับซื้อไปไว้จำนวนมหาศาลให้ได้เต็มโกดัง แล้วนำส่งเอเจนท์ใหญ่ที่รับสินค้าเข้าโรงงาน ซึ่งเดี๋ยวนี้มีการพัฒนาในรูปแบบแฟรนไชส์ที่เงินหมุนเวียนทั่วประเทศเป็น 1000 ล้านบาท แล้วกระจายอยู่ริมถนนสายหลักๆของประเทศ ภายใต้ชื่อ “ธุรกิจรีไซเคิล” อันเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ระบบแฟรนไชส์รีไซเคิลนี้ดำเนินการโดยนายทุนระดับเจ้าของกิจการที่สามารถทำกิจการเข้าสู่ตลาดหุ้นได้ มีการวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับบริหาร บางรายเป็นผู้มีอิทธิพล จับจอง เหมากองขยะตั้งโรงงานแยกและรับซื้อในลักษณะผูกขาด อีกทั้งยังใช้อิทธิพลเข้าซื้อที่เพื่อนำขยะที่ไม่ถูกตัดขาย ผังกลบได้กำไรอีกมหาศาลเป็นกิจการที่มีมูลค่านับร้อยล้าน พันล้านอีกเช่นกัน การดำเนินการส่วนที่นำขยะเข้าสู่โรงงานผลิตสินค้ารีไซเคิลเป็นกิจการที่เป็นที่นิยมกันมากนั้น ขนาดถึงกับมีการจัดขบวนให้กับผู้ประกอบการยึดเป็นอาชีพที่ยั่งยืน รวมผลประโยชน์ต่อจากคนค้าขยะ ชาเล้ง รถปิคอัพรับซื้อของเค้า รวมทั้งเค้าก็รับซื้อในโกดังด้วย เพราะการรับซื้อของเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ได้ประสานหรือแฝงตัวอยู่ในกลไกของรัฐในการดำเนินการทั้งในระดับการเมืองท้องถิ่น โยงใยถึงการเมืองระดับชาติด้วย ขยะจะถูกจัดการผ่านการเชื่อมโยงเหล่านี้เป็นผลประโยชน์มหาศาลทางหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ถูกจัดการสู่ตลาดรีไซเคิล โรงงานรับซื้อไปผลิตส่งบรรจุแบบเดิมออกสู่ตลาดเพื่อให้เจ้าของสินค้าลดต้นทุนในการผลิต เพียงแค่นำส่งบรรจุเหล่านี้ไปหลอมและผลิตใหม่ กำไรจะเพิ่มขึ้นอีกมหาศาล ขณะที่คนเก็บขยะตรากตรำอยู่บนกองขยะในราคาติดดิน เพียงไม่เกิน 5 บาทต่อปริมาณ 1 กิโลกรัมซึ่งกว่าจะได้มานั้นตากหน้าตากชีวิตแลกมาด้วยมูลค่าเงินเพียงเล็กน้อยที่ใช้เยียวชีวิต

ขยะรีไซเคิล : เส้นทางการฉวยโอกาสขยะ(ตายเพื่อเกิด) ขยะที่ถูกคัดเลือกมาอันได้แก่ขวดแก้ว พลาสติก โฟม และกระดาษ ขยะเหล่านี้เป็นขยะอุตสาหกรรมที่มีที่มาจากกระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม และมีเส้นทางการเดินที่ไม่มีที่สิ้นสุด จากโรงงานที่ทำหน้าที่บรรจุสินค้า ถูกขนส่งอย่างปลอดภัย สบาย สะอาด สะดุดตา นำจับต้องและเลือกซื้อ เป็นเครื่องหมายของคนทันสมัย แลกเปลี่ยนซื้อขายกันด้วยเงินตรา นาฬิกาที่เขาซื้อขายกันและได้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่บรรจุอยู่จนหมดจนพอใจแล้ว เขาก็โยนส่วนที่ไม่ต้องการทิ้ง ณ.นาฬิกาที่สินค้าพวกนี้หมดคุณค่ากลายเป็นสำหรับคนมีเงิน แต่ในทางกลับกันขยะเหล่านี้ได้กลายเป็นสินค้าอันมีค่าของคนเก็บขยะ ชาเล้ง เค้าแก่และพ่อค้าตลอดจนเป็นกำไรของผู้ผลิตสินค้าอีกครั้งมีฐานะเป็นวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิตราคาถูก ชีวิตของพวกเขาขยะรีไซเคิลจะมีเส้นทางตายแล้วเกิดใหม่วนเวียนอยู่เช่นนี้ต่อไป

แต่มีขยะอีกพวกหนึ่ง เช่น พวก ขยะสด ขยะที่มาจากภาคการผลิตการเกษตรที่ไม่ว่าจะเข้าไปสู่ขั้นตอนใดของการจัดการขยะ ขยะเหล่านี้เป็นภาระที่ยั่งยืนสำหรับภาคการจัดการทุกองค์กร

ขยะเหล่านี้มิได้เป็นเฉพาะเรื่องระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติเท่านั้น แต่มันเป็นปัญหาระดับโลก มันเป็นปัญหาที่ติดตามมนุษย์ไปทุกย่างก้าวเหมือนเงาตามตัวตราบนานเท่านานที่มนุษย์ยังบริโภคเกินพอดี

ปัญหาของขยะที่ไม่ถูกเลือกเหล่านี้ เกิดกลยุทธการกำจัดต่าง ๆ นานา ได้แก่ การฝังกลบ การสร้างเตาด้วยพลังงานไฟฟ้า แปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนที่ปล่อยให้อยู่สลายเองนั้นเป็นวิธีการทางธรรมชาติที่ไม่เพียงพอ ไม่ทันการ ส่วนการสร้างเตาเผานั้นก็ดูจะเป็นปัญหาและมีความขัดแย้งทั้งเรื่องงบประมาณ การลงทุนและผลกระทบด้านมลภาวะจากการเผา ประเด็นเรื่องเตาเผาขยะกลายเป็นปัญหาจนทำให้ต้องปิดโรงเผาขยะไป ไม่น่าเชื่อว่า ยังไม่มีบทสรุปที่แน่นอนว่าเตาเผานั้นจะเป็นวิธีการที่เป็นที่ยอมรับของสังคมที่แวดล้อมอยู่หรือไม่ ส่วนการฝังกลบนั่นดูจะเป็นวิธีการที่ถูกต่อต้านน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นวิธีการที่เพียงแค่ทำให้ขยะหายพ้นไปจากสายตาของผู้คนไปฝังอยู่ใต้ดิน ทำให้ขยะกลายเป็นสิ่งที่สูญหายไปจากสังคม ท้องถนนหรือบ้านเรือน แต่สังคมไม่รู้สักเท่าไรว่าขยะมิได้หายไปไหน ยังคงถูกซ่อนฝัง นิ่งสนิทอยู่ใต้พื้นดินและถูกลามไปเหมือนเชื้อโรคในอากาศ เหมือนเป็นคลื่นใต้น้ำ เพราะการดำเนินการฝังกลบนี้มีกระบวนการชุดเป็นป้อนขนาดใหญ่รองรับด้วยแผ่นพลาสติกเพื่อเอาขยะฝังลงไปแล้วเอาหน้าดินมากลบ พร้อมกันนั้นก็มีการระบายน้ำออกเป็นบ่อ ต่อบ่อแล้วตากแห้งให้น้ำขยะระเหยออกไป บริเวณดังกล่าวซึ่งถูกทำให้แห้งสะอาดเพราะไม่มีดินหญ้ารกกรัง แต่มันมิใช่เพราะฝีมือมนุษย์ในการดูแลที่ดินมิให้รกร้างว่างเปล่าละ แต่เป็นเพราะไม่อาจมีสิ่งมีชีวิตใดๆ จะเจริญเติบโตแทรกขยะที่ย่อยสลายช้าเหล่านั้นขึ้นมาได้ แต่อะไรก็ไม่ร้ายเท่ากับว่า แม้แต่มนุษย์ก็มิอาจใช้ประโยชน์อะไรได้ไปกว่าทำเป็นสวนสาธารณะว่างๆ พื้นที่เหล่านี้นับวันจะต้องแผ่ขยายเป็นบริเวณกว้างขึ้นเรื่อยๆ ตามปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น ยิ่งน่ากลัวอย่างยิ่ง คือเราไม่อาจประเมินได้ว่าในระยะยาวนั้น ผลกระทบจากการฝังกลบในลักษณะที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมและมวลมนุษยชาติจะรุนแรงร้ายกาจเพียงไร ขยะฝังกลบเหล่านี้เหมือนคนที่ถูกฝังไว้ แต่ไม่มีวันได้กลับไปผุดเกิดเหมือนขยะรีไซเคิล ขยะเหล่านี้จึงถูกกำจัดด้วยวิธีการที่ง่ายที่สุด คือ เพียงให้พ้นสายตาตามมนุษย์เท่านั้น มนุษย์ต้องการ ความอภิมรณในชีวิต แต่ยังไม่ได้นึกถึงผลกระทบอย่างอื่นทั้งสิ้น น่ากลัวไหมหละ...สำหรับขยะที่ถูกฝังกลบ ไม่ได้ให้ได้ผุดได้เกิดเช่นนี้

ขอย้อ่อนนุชเป็นที่รู้จักในนามของอาณาจักรขยะ ส่วนท่าแร่ก็โด่งดังด้วยกรณีเดียวกันนี้ไม่แพ้กัน ศูนย์อ่อนนุชเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของขยะ ขณะที่ศูนย์ท่าแร่เป็นปรากฏการณ์ของกระบวนการจัดการขนถ่ายขยะ โดยมีการสัมปทานการจัดเก็บตามความเชื่อของนายทุนที่มีกำไรเข้าสู่กระเป๋านายทุน งบประมาณการเก็บขยะที่รัฐต้องจ่ายให้เพื่อหล่อเลี้ยงระบบ เชิดชูให้กระบวนการเก็บขยะที่ทันสมัยได้ในการต้อนรับ ยอมรับและแพร่กระจายไปทั่วสังคม ราคาที่รัฐต้องจ่ายหรือต้นทุนทางสังคมเป็นความรับผิดชอบที่ทั่วทั้งสังคมต้องทำร่วมกันแทนการรับผิดชอบของธุรกิจเอกชน

นับตั้งแต่โฉมหน้าประชาธิปไตยให้เก็บขยะ คัดแยกขยะและให้ทิ้งที่เป็นทาง การทิ้งเป็นเวลา ถูกหล่อหลอมด้วยนโยบายความร่วมมือ ราคาที่ต้องจ่ายถูกจัดเป็นงบประมาณหลักของการบริหาร งบประมาณของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่เก็บภาษีจากรายได้ประชาชน ขณะที่โรงงานและนายทุน ยังคงมุ่งหน้าผลิตสินค้าที่ก่อให้เกิดขยะอย่างไม่หยุดยั้ง

อะไรเกิดขึ้นกับคนเก็บขยะ? นั่นคือความเป็นอื่นที่ถูกผูกติดกับกองขยะพื้นที่ทางสังคมและเศรษฐกิจของคนเก็บขยะ ยิ่งพัฒนามาก ขยะยิ่งมาก พวกเขาจึงเสี่ยงทั้งขยะพิษขยะอันตราย ชีวิตที่ต้องทุ่มเทกำลังร่างกายเพื่อให้ได้เงินเลี้ยงชีพ ขยะมีมากขึ้นทุกวันทับถมทวีคูณพร้อมกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะถูกสร้างให้เป็นความปรกติธรรมดาทั้งในความรู้สึกของคนเก็บขยะเองและผู้คนในสังคม ท่ามกลางกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีระบบการกำจัดขยะโดยวิธีการรีไซเคิลรองรับความชอบธรรมให้มีการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจทุนนิยมต่อไป

บทที่ 5

คนเก็บขยะ: เส้นทางเดินชีวิตและวิถีการดำรงอยู่

ประสบการณ์ชีวิตจากเรื่องเล่าของคนเก็บขยะในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำจะทำให้การเข้าถึงเรื่องราวความเป็นอื่นของคนเก็บขยะได้ในระดับลึกโดยเข้าใจถึงความหมายที่สังคมกำหนดให้ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นต่ำ ไม่มีความรู้ มีความเสี่ยงภัยจากสิ่งสกปรกและอื่นๆ ก็ตาม ทั้งนี้ข้อกำหนดของสังคมเหล่านั้นมีความรู้เป็นตัวกำกับโดยมีเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมแฝงเร้นอยู่

งานวิจัยบทนี้จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวจากเรื่องเล่าประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของคนเก็บขยะโดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่เส้นทางชีวิตคนเก็บขยะแต่ละประเภทรวมทั้งวิถีชีวิตการดำรงอยู่ การทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆไม่ว่าจะเป็นวิถีคิด การปรับตัว และการจัดการกับปัญหารูปแบบต่างๆ จะสามารถสะท้อนภาพชีวิตและทำให้เข้าใจถึงผลกระทบและความรู้สึกนึกคิดของคนเก็บขยะได้ภายใต้วิถีการดำรงชีวิตความเป็นอื่นที่สังคมกำหนดให้

เส้นทางเดินชีวิตของคนเก็บขยะ

อาชีพเก็บขยะเป็นการทำงานที่สังคมมองว่า เป็นงานด้อยต่ำ ไม่มีความรู้ การหาเงินมาได้จากกองขยะเน่าเหม็นด้วยหยาดเหงื่อแรงงาน จึงทำให้น่ารังเกียจและไม่น่าไว้ใจซึ่งตัวคนเก็บขยะเองก็ยอมรับเช่นนั้น แต่ก็มักจะมีคำกล่าวโต้กลับมาด้วยเสมอๆ บ้างก็ว่า “ถึงแม้จะด้อยต่ำ แต่ก็ป็นรายได้ที่หามาได้ด้วยความสุจริต” บ้างก็บอกว่า “ เขาว่าพวกเราเป็นคนชั้นต่ำ แต่ฉันว่ามันเป็นงานอิสระ ไม่มีใครมาบังคับ ทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ เราไม่ได้ขอเขากิน” คำพูดเหล่านี้เป็นเพียงคำกล่าวอ้างของผู้ที่ก้าวสู่อาชีพคนเก็บขยะเท่านั้น จากความด้อยต่ำในอาชีพ เส้นทางเดินของชีวิตของบุคคลที่กว่าจะก้าวสู่อาชีพเก็บขยะได้จึงมิได้เป็นไปโดยการวางแผนการชีวิตหรือมีความตั้งใจไว้ก่อนดังเช่นอาชีพอื่นๆ นั่นคือ เมื่อถึงจุดหนึ่งของชีวิตที่มนุษย์ประสบกับความล้มเหลวหรือขาดหนทางอื่นๆ ในการหารายได้เลี้ยงชีพแล้ว การเก็บขยะขายจะได้รับการพิจารณาเป็นทางเลือกสุดท้ายและเป็นทางเลือกที่พร้อมจะละทิ้งทันทีเมื่อมีโอกาสที่ดีกว่า

ทางเลือกในอาชีพเก็บขยะขายถูกทำให้ดูเสมือนว่า เป็นเรื่องธรรมชาติหรือเป็นปกติธรรมดาในสังคม เพราะชีวิตที่เกิดมามากจนและไม่มีความรู้จึงเหมาะสมแล้วกับการเป็นคนเก็บขยะด้วยวิถีคิดเช่นนี้ บรรดาคนเก็บขยะจึงได้รับผลกระทบต่างๆนาๆ ทั้งการรังเกียจ ดูหมิ่นดูแคลนจากสังคม และผลกระทบด้านอื่นๆ ที่ทำให้คนเก็บขยะมีความเป็นอื่นในสังคม แต่หากได้มองคนเก็บขยะด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่จะพบว่า เส้นทางเดินและความเป็นอื่นของคนเก็บขยะมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองใน

ธรรมชาติหรือเป็นเพราะชะตากรรมลิขิต แต่เป็นเส้นทางชีวิตที่ถูกกำหนดและสร้างขึ้นโดยการทำให้เป็นส่วนหนึ่งของชายขอบในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนเก็บขยะกลุ่มต่างๆต่อไปนี้จะสะท้อนความเป็นอื่นได้เป็นอย่างดี

คนเก็บขยะถุงปุย: เสี่ยงสะท้อนจากชนชั้นต่ำสุด

ชีวิตที่ล้มเหลวและสิ้นหวังอยู่ในชนบทผลักดันให้คนจำนวนไม่น้อยตัดสินใจเดินทางสู่เมืองใหญ่โดยเฉพาะเมืองหลวงของประเทศ ทุกคนมักจะบอกเหมือนกันว่า จะมาสร้างความสำเร็จในเมืองหลวง มาหาเงินกลับไปให้ครอบครัวที่รอคอยอยู่เบื้องหลัง หลายๆชีวิตจึงเดินทางมากรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับ อุดรมาทำงานค้าขายเล็กๆน้อยๆอยู่กับสามี วิวัฒน์มาทำงานเทศบาลหรือรพชทำงานก่อสร้าง คุณสมบัติของทุกๆคนที่มีเหมือนกัน คือ ไม่มีเงินทุนและร่ำเรียนมาน้อยจึงไม่สามารถเลือกงานทำไม่ได้ แล้วแต่ความบังเอิญในชีวิตที่จะหางานอะไรได้ แต่สุดท้าย ด้วยเหตุผลคุณสมบัติส่วนตัวและความจำเป็นในการยังชีพจึงผลักดันให้คนเหล่านี้ต้องมาเก็บขยะขายโดยใช้ถุงปุยร้อนเร่ไปที่ต่างๆ

ถุงปุยนั้นถือเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่ใช้เก็บขยะกันมาแต่ดั้งเดิม มันเป็นจุดเริ่มของคนที่ยากไร้ทุกอย่างทั้งหนทางการทำมาหากิน จนความรู้และขาดทุนรอนในการประกอบอาชีพ เมื่อเส้นทางชีวิตเดินมาถึงจุดอับจนขั้นแค้นแต่ชีวิตยังต้องดำเนินต่อไป ถุงปุยจึงเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่หลายชีวิตจำเป็นต้องหยิบมันขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการเก็บขยะหาเลี้ยงชีพ

อุดรเป็นคนหนึ่งที่ใช้ถุงปุยเป็นทางเลือกในชีวิต เธอเล่าเรื่องด้วยน้ำเสียงเนิบๆ ซ้ำๆเต็มไปด้วยความเหน็ดเหนื่อยว่า สามีทำงานหาเลี้ยงครอบครัวอยู่ได้ไม่นานนักก็ล้มป่วย เป็นอัมพาต ทำงานต่อไปไม่ได้ ภาระทุกอย่างตกอยู่กับอุดรทั้งการดูแลลูกเล็กๆและสามี ทำให้อุดรต้องทำงานหารายได้ให้ครอบครัวแทนสามี การค้าขายของเล็กๆน้อยๆอยู่ที่บ้านไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในครอบครัว อุดรจึงออกมาที่ตลาดสดแถวๆชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตลาดขายส่งสินค้าต่างจังหวัดและส่งเข้ามาขายในกรุงเทพฯและเมืองบริวารโดยรอบ แม้ตลาดสดจะเป็นที่รวมของการค้าขายสินค้าทุกประเภท แต่สำหรับอุดรแล้วค้าขายอะไรเป็นเพราะทุนรอนไม่มี ทำบัญชี คัดเลขมากมายๆไม่เป็นเรียนหนังสือมาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อุดรมองเห็นหนทางตรงหน้าอยู่ทางเดียวที่จะขายได้คือขยะที่มีอยู่มากมายในตลาดขายส่งแห่งนี้และเรี่ยวแรงที่มี อุดรจึงเลือกหาถุงปุยขนาดใหญ่ที่ทนทั้งฝนทั้งแดดซึ่งหาได้โดยง่ายเพราะมีทิ้งอยู่ทั่วไป ถุงปุยเหล่านี้มีคุณสมบัติดีกว่าถุงขยะสีดำเพราะมีความทนทานมากกว่า ถุงปุยถูกดัดแปลงให้มีที่ถือโดยเชือกพลาสติกผูกติดที่มุมทั้งสองข้าง สะพายใส่บาไปทั้งสองข้างพร้อมกับตะกราวไว้คู้ยเหย้าขยะ และหมวกหนึ่งใบไว้ใส่ปิดหน้าตาให้มิดชิด ป้องกันแดดและอันตรายจากสิ่งต่างๆขณะก้มหน้าคู้ยหาขยะ

สิ่งของที่ถูกรังในตลาดสดแห่งนี้มีมากมาย หาง่าย ผู้คนที่ซื้อของที่ไม่ใช้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน ชะยะถูกโยนทิ้งใส่ถังขยะใกล้ตัว ถูกขว้างเล่นให้ลงถึงเพื่อทดสอบความแม่นยำ ผู้คนในตลาดทิ้งขยะกันแบบสบายๆโดยไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใดๆ เนื่องจากที่นี่เป็นตลาดสดและเป็นตลาดขายส่งที่มีผู้คนแออัดยัดเยียด ขยะและสิ่งปฏิกูลมักเป็นขยะสดและสิ่งสกปรกผสมปนเปกันไป บรรจุภัณฑ์สำหรับการบริโภคของพวกเขาพ่อค้า/แม่ค้าที่ไม่ค่อยจะมีระเบียบทั้งที่เป็นขวดเครื่องดื่มที่เป็นขวดแก้ว ขวดน้ำพลาสติก กระป๋องน้ำอัดลม กล่องกระดาษ กล่องโฟมและอื่นๆอีกมากมายถูกทิ้งเกลื่อนกลาดอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง อุดรต้องการเก็บขยะขายให้ได้มากจึงพยายามขอขออนไปทุกซอกทุกมุมของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นแผงลอย ร้านค้า ถึงขยะและกองสิ่งของที่ทิ้งไว้ตามถนนและทางเดินเท้า อุดรรู้สึกว่าเป็นงานง่ายๆ สะดวก ไม่ต้องลงทุน เพียงแต่ต้องทนเหม็นบ้างเท่านั้น เมื่ออุดรนึกถึงลูกน้อยและสามีที่บ้านแล้ว อุดรจึงคิดว่าการเก็บขยะขายคงจะเป็นทางเลือกทำมาหากินที่ดีที่สุดสำหรับเธอ ขยะถูกแปลงสภาพเป็นเงินตราใช้เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แล้วความเหม็นของขยะก็กลายเป็นความซาติน ในที่สุดอุดรก็สามารถทำให้ชอบอาชีพเก็บขยะขายได้

อุดรเดินเก็บขยะไปเรื่อยๆในตลาดทั้งวัน โดยเอาขยะที่เก็บได้ไปวางรวมกันไว้ตรงจุดสะสมขยะส่วนตัว เมื่อเจ้าหน้าที่ประจำรถขยะลงมาขนขยะขึ้นไปบนรถ...เขามักพูดจาโหวกแหวกและดูด่าว่าอุดร หากอุดรเก็บขยะช้า “เก็บเร็วๆ เกะกะ” ซึ่งอุดรก็เข้าใจดีเพราะขยะในตลาดมีมากจนเจ้าหน้าที่ต้องรีบเก็บให้ทันกับเวลา จึงไม่สามารถพูดจานุ่มนวลกับเธอได้ ซึ่งอุดรก็ไม่ได้ถือสาเพราะไม่รู้จะถือสาอะไร คนทำมาหากินเหมือนกัน อุดรกับเจ้าหน้าที่รู้จักกันดีเพราะอุดรต้องจ่ายเงินค่าเก็บขยะผ่านเขาให้เค้า แก่ผู้เป็นเจ้าของสัมปทานทุกเดือน เดือนละ 1000 บาทแลกกับเสื้อวิน 1 ตัว พอตกเย็นได้เวลาเลิกกลับบ้าน อุดรเอาขยะที่เก็บได้ไปขายให้กับเค้าแก่ที่ตั้งเพิงรับซื้อขยะอยู่ท้ายตลาด เมื่อหักค่าเก็บขยะแล้ว อุดรมีรายได้เหลือเฉลี่ยวันละประมาณ 200-300 บาท พอที่จะให้ครอบครัวได้ใช้จ่าย เก็บออมไว้ให้สามีรักษาตัวและค่าเทอมลูกๆ อุดรถือว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดแล้วสำหรับเธอและคิดว่าจะยึดอาชีพนี้ตลอดไปเพราะขยะในตลาดมีให้เก็บได้ทุกวัน อุดรบอกว่า “ใครจะรังเกียจอย่างไรก็ช่าง แต่จิตใจที่ได้มีส่วนช่วยรักษาความสะอาดบ้านเมือง ถ้าไม่มีคนเก็บขยะ เจ้าหน้าที่จะต้องเก็บขยะเพิ่มขึ้นอีกและของที่เอาไปขายก็ได้ประโยชน์กับทุกฝ่าย ไม่ต้องทิ้งไปอย่างน่าเสียดาย” นั่นคือความหมายที่อุดรให้กับการเป็นคนเก็บขยะของเธอว่าแม้จะเป็นอาชีพที่ด้อยต่ำแต่ก็มีคุณค่าต่อสังคมมากมาย นอกจากนั้นแล้ว อาชีพเก็บขยะก็ยังไม่ผูกมัดตัวเธอ ไม่ว่าอุดรจะทำมากน้อยเพียงใด อย่างไร จะมาทำหรือไม่มาทำก็ได้ เป็นอิสระ ไม่มีเจ้านาย เหนื่อยก็พัก แม้ว่าอุดรจะถูกมองว่า เป็นคนชั้นต่ำแต่อุดรก็มีความมั่นใจ เพราะว่าเป็นงานสุจริต หาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองเหมาะกับคนที่ไม่มีความรู้และเงินทุนอย่างอุดรที่ไม่สามารถทำอะไรไปได้มากกว่านี้ อุดรคิดว่าถึงเธอจะมีเงินทุนก็อาจจะลำบากเพราะคิดเลขไม่เป็นจะทำ

อะไรก็ถูกโกงตลอด ปัจจุบันนี้อุดรใช้รถเหินหยาแทนการแบกถุงปุ๋ย ซึ่งผ่อนแรงได้มากกว่าทั้งยังสามารถเก็บขยะได้ในปริมาณที่มากกว่า นับเป็นพัฒนาการในอาชีพเก็บขยะอีกขั้นหนึ่งของอุดร

สำหรับวิวัฒน์นั้นเรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ต้องจากบ้านนอกเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร โชคดีได้เข้าทำงานเทศบาล ช่วงนั้นทางราชการเปิดรับคนงานพอดีและงานทำความสะอาดสื่อนั้นไม่ต้องใช้ความรู้อะไรมากมาย แต่วิวัฒน์ก็ทำงานนี้อยู่ได้ไม่นานเพราะเงินเดือนน้อยไม่พอค่าใช้จ่าย จึงต้องลาออกมาทำงานที่โรงเลื่อย แต่คงเป็นเพราะไม่มีความรู้ในการเลื่อยไม้มากนักจึงเกิดความผิดพลาดเลื่อยไฟฟ้าเลื่อยเอานิ้ววิวัฒน์ขาดหายไปด้วย 3 นิ้ว ได้เงินค่านิ้วทั้งสามนิ้วเป็นเงิน 5000 บาท วิวัฒน์ไม่พอใจที่นิ้วทั้งสามถูกตีราคาเพียงเท่านี้ เลยตัดสินใจลาออกจากการงานนี้อีกรอบ ร่อนเร่ไปทำงานที่ต่างๆ ทุกๆที่มีลักษณะงานเหมือนกัน คือ ต้องใช้แรงงานหนักแต่ค่าตอบแทนต่ำมากจนอยู่ไม่ได้ สุดท้ายวิวัฒน์ไม่รู้จะทำงานอะไร มาวนเวียนอยู่แถวๆสนามหลวง วิวัฒน์พบว่าสนามหลวงมีผู้คนสัญจรไปมามากทั้งวัน และใช้เป็นสถานที่จัดงานใหญ่ๆเสมอ สิ่งที่คุณานมาพร้อมกับผู้คนและงานต่างๆเหล่านี้ คือ ขยะ ถ้าวันไหนมีงานขยะก็จะทวีมากขึ้น ยิ่งคนมาร่วมงานมากในถึงขยะก็ยังมีขยะเพิ่มพูนจนล้นออกมาจนถึงขยะ แต่มันจะลดน้อยลงในเวลาไม่นานนักหลังจากที่เหล่าคนเก็บขยะที่เป็นคนไร้บ้านเก็บไปขาย วิวัฒน์ตัดสินใจไปร่วมวงไพบูลย์กับเขาด้วยจนบัดนี้มันกลายเป็นอาชีพของวิวัฒน์ไปแล้ว ฉะนั้นเมื่อมีการจัดงานต่างๆ นอกจากวิวัฒน์จะได้กินน้ำแจกฟรี ได้ดูงานเพลินๆแล้วยังมีโอกาสได้เก็บขยะเพิ่มขึ้นอีกมากมาย ถ้าวันไหนเก็บขยะได้มากก็ถือว่าวันนั้นเฮงเป็นวันดี มีโชค มีบางวันที่วิวัฒน์โชคดีสุดๆ ถือว่า เฮงยิ่งกว่าเฮงเสียอีก วิวัฒน์เล่าด้วยน้ำเสียงตื่นเต้นแววตาเป็นประกายว่า “เคยนะ พลุ่ค บางครั้งเจอของผ้าป่า มีเงินอยู่ในซองเป็นหมื่น เจอทองก็มีอย่างงานเฉลิมในวันที่ 5 ธันวาคม” วิวัฒน์และเพื่อนๆคนเก็บขยะด้วยกันได้อุ้มอรอยทั้งหลาย ยา ปลาบั้ง ครอบสูตร แต่ไม่นานนักเงินเหล่านั้นก็หมด

ดังนั้นคำตอบที่วิวัฒน์มีให้กับตัวเองเสมอๆเมื่อนึกถึงอนาคตคือ วิวัฒน์คงจะเก็บขยะขายตลอดไปเพราะเหตุผลที่ว่า “ลุงรักอิสระ มากกว่าที่จะให้ใครต่อใครมาบังคับกดหัวใช้หรือเอาเปรียบ แถมเงินทุนก็ไม่ต้องใช้ ความรู้ก็ไม่จำเป็น” วิวัฒน์บอกว่า ไปทำงานไหนไม่ได้หรอก ไปแล้วไม่ตลอดรอดฝั่งสุดท้ายก็ต้องกลับมาเก็บขยะขายที่นี้อีก อย่างเช่นเมื่อคราวที่รัฐบาลบริหารจัดการให้มีการประชุมเอเปคที่เมืองไทย วิวัฒน์หลับตารำลึกและเล่าถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า

ตอนที่มีการประชุมเอเปค ทางกรมจับเอาพวกเราไปฝึกทหาร ฝึกการออกกำลังกาย เขากวาดล้างพวกเราเอาใจคนต่างประเทศ ตอนจับเขาเอารถแอร์มารับเลย จับไปทั้งหมดประมาณ 6000 คน แล้วเจ้าหน้าที่จัดแยกประเภทๆ ถ้าแก่ๆหน่อยอย่างลุงก็เอาไปอยู่สถานสงเคราะห์ที่ลำตะคอง ปราจีนบุรี นานตั้ง 3 เดือน แน่ะ ตอนปล่อยเจ้าหน้าที่ให้มาเอาเงินไปคนละ 500 บาท มากหรือน้อยขึ้นกับว่าอยู่ใกล้หรือไกล ลุงไม่รู้จะไปไหน เลยกลับมาสนามหลวงอีก เก็บของ เก็บขยะขายอีก อย่างเดิมนั้นแหละ

วิวัฒน์กลับมาใช้ชีวิตคนเก็บขยะอย่างมีความสุขสบายๆ ไม่ลำบาก ตกเย็นนั่งกินเหล้ากับเด็กเก็บขยะรุ่นน้อง แม้วิวัฒน์จะมีลูกแต่ก็ไม่ได้เจอกันนานแล้ว นานมากจนไม่มีความผูกพันต่อกัน ลูกๆของวิวัฒน์คงไม่ชอบที่พ่อของเขามาใช้ชีวิตอิสระเป็นคนเก็บขยะเช่นนี้ สนามหลวงแห่งนี้ไม่มีใครสนใจหรอกว่าเขาเป็นใคร อาจจะเกิดความหวาดระแวงบ้างก็ช่างเขาเถอะ มันเป็นเรื่องปกติธรรมดาสภาพอย่างที่เราเห็นที่เป็นอยู่ มันทำให้ทุกคนคิดได้เช่นนั้นอย่างแน่นอน

ส่วนวรพงษ์นั้นถือว่า เป็นชีวิตคนเก็บขยะที่ไม่ได้ตัดสินใจเอง เริ่มแรกที่เขาก้าวเข้ามาทำงานในเมืองหลวงเนื่องจากพ่อของวรพงษ์เห็นว่า เติบโตมากพอที่จะหางานทำได้แล้ว แต่ชีวิตที่ขาดรากฐานของการศึกษาจากความยากจนทำให้วรพงษ์ไม่ได้รับการศึกษาแม้แต่การศึกษาภาคบังคับที่ควรจะได้รับ วรพงษ์ถูกพ่อส่งมาให้ทำงานในกรุงเทพฯ ตั้งแต่อายุ 14 ปี โดยพ่อมาร่วมฝากไว้กับบริษัทก่อสร้างแห่งหนึ่งที่ทั้งๆที่วรพงษ์ไม่มีความรู้ด้านก่อสร้างเลยสักนิด รายได้ที่ได้รับเป็นเงินเพียงวันละ 40 บาท ต้องทำงานใช้แรงงานเหนื่อยสลายตัวแทบขาด วันดีคืนดีวรพงษ์มีเรื่องกับเด็กในไซต์งานด้วยกันและในที่สุดวรพงษ์เป็นฝ่ายต้องออกมาจากงานที่นั่น แต่มีคนมาจ้างวรพงษ์ไปเลี้ยงไก่ที่อะเจิงเทรามีรายได้เดือนละ 800 บาทถือว่าต่ำมากจนไม่พอกินพอใช้แต่วรพงษ์ก็ต้องทำ อย่างน้อยก็ยังมียี่ออยู่ มีข้าวให้กิน วรพงษ์ยอมรับว่า ตัวเองคงจะมีความสามารถทำงานได้เพียงเท่านั้น เมื่ออยู่ในไซต์งานก่อสร้างวรพงษ์ก็ได้เป็นเพียงลูกมือเท่านั้น ช่วงทำงานก่อสร้างก็ไม่ได้เป็นทำอะไรมากนอกเสียจากการแบกถังปูน ยกเครื่องมือ ขนหินดินทรายให้กับคนงานอีกที่หนึ่งเท่านั้น เมื่อมารับจ้างเลี้ยงไก่วรพงษ์ก็ทำได้เพียงให้อาหารไก่ ปัดกวาด ทำความสะอาดโรงเลี้ยงไก่ และอะไรอื่นๆอีกหลายอย่างที่หลายๆคนไม่ยอมทำ เงินเดือนอันน้อยนิดเนื่องจากวรพงษ์ทำงานอะไรอย่างอื่นไม่เป็น ทั้งๆที่วรพงษ์ต้องทำงานทั้งวัน เหน็ดเหนื่อยกว่าคนอื่นๆ แต่วรพงษ์ก็ยอมรับว่าเป็นเพราะตนเองไม่มีความรู้ จะทำอะไรอย่างอื่นได้ คนอื่นๆที่มีความรู้ในการเลี้ยงไก่ก็จะได้เงินเดือนสูงกว่าและทำงานใช้แรงงานน้อยกว่า วรพงษ์มีแต่ “แรงงาน” เท่านั้นเพื่อแลกข้าว กว่าจะได้เงินมา 800 บาท ใช้เวลาทำงานนานถึง 1 เดือน ทำงานตั้งแต่เช้าจนค่ำ รวมทั้งงานอื่นๆด้วยจิตใจ โดยไม่ได้กำหนดแน่นอนว่าต้องทำอะไร แต่ใครเรียกใช้ให้ทำอะไรก็ต้องทำให้ทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ รายได้ที่ได้มาไม่เพียงพอกับความอดทนที่ต้องใช้เวลาทั้งวันรับใช้ทั้งไก่และคน สุดท้ายวรพงษ์ก็ตัดสินใจำเงินในมือเท่าที่มีเดินทางกลับมาร่อนเร่อยู่ในกรุงเทพฯ และแล้วชีวิตวรพงษ์ก็ถูกพัดพามาที่....สนามหลวง

สนามหลวงซึ่งเป็นที่รวมของผู้คนที่ไม่มีที่อยู่ โดยไม่มีการกำหนดรูปแบบ เขาเรียกรวมๆกันด้วยภาษาอันไพเราะว่า “คนไร้บ้าน” วรพงษ์รู้สึกได้ทันทีเลยว่า ใครคือ คนประเภทเดียวกับเขาจากการสังเกตที่การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ไม่สะอาด ท่าทีการเดินที่ไม่รุ่มร้อนเหมือนคนเมืองทั่วไป หน้าตาสกปรก มอมแมมเพราะไม่ค่อยได้อาบน้ำหรือที่ภาษานักวิชาการบอกว่า “เป็นร่างกายที่ไม่ได้รับการดูแลตามหลักสุขบัญญัติ” ลักษณะสำคัญของคนไร้บ้าน คือ เดินวนเวียนไปมาอยู่แถวสนามหลวง

โดยไม่รู้จะไปไหน บางคนมีถุงย่ามที่เป็นของใช้ส่วนตัวเพียงเล็กน้อย บางคนไม่มีเลย แต่ที่ทุกคนมักจะมี คือ ถุงปุยหรือถุงใส่ขยะที่เก่าๆพอกๆกับสภาพตัวเขา สกปรกพอกๆกับผมที่ยุ่งแฉ่งเป็นทรงโดยไม่ตั้งใจชนิดที่คนทั่วไปไม่กล้าแตะ ดวงตาของคนไร้บ้านเหล่านี้เม้มเฉยต่อสิ่งรอบด้าน สอดสายตามองหาเพียงขยะที่เป็นขวดน้ำพลาสติก ขวดแก้วเท่านั้น หากมีเศษอาหารฟาส์ฟู้ดตกหล่นอยู่ก็เก็บกินทันที ขวดน้ำที่เก็บได้ใบใดที่ยังมีน้ำติดกันขวดก็ยกดื่มกิน แล้วเก็บขวดใส่ถุงเดินไปตามถังขยะที่ตั้งเรียงรายอยู่ที่สนามหลวงแห่งนี้

ในระยะเริ่มแรก วรพงษ์ยังพอมีเงินติดตัวอยู่บ้าง เขามองดูคนเหล่านั้นโดยไม่คิดว่าตนเองจะต้องทำอะไรอย่างหนึ่งที่พวกคนไร้บ้านทำกัน ถึงอย่างไรวรพงษ์ก็เคยมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมาก่อน แต่ในที่สุดเมื่อเงินหมดวรพงษ์ก็คิดว่าจะทำอะไรสักอย่างแถวๆนี้ สิ่งที่น่าแปลกใจสำหรับวรพงษ์ คือ วรพงษ์พบว่า มีผู้คนจากต่างจังหวัดเข้ามารับจ้างทำงานตามที่ต่างๆในกรุงเทพฯมากขึ้น ซึ่งล้วนแต่ใช้แรงงาน ด้วยบุคลิกที่สกปรกของวรพงษ์ทำให้ถูกมองอย่างหวาดระแวงจนไม่มีใครพูดคุยด้วย วรพงษ์จะทำงานอะไรได้บ้างในลักษณะงานที่ใช้แรงงาน สุดท้ายวรพงษ์ก็กลับมาจนมุมอยู่ที่สนามหลวงด้วยความเข้าใจว่า ผู้คนที่วรพงษ์มองเห็นและเดินอยู่แถวๆนี้ น่าจะตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับกัน คือหางานทำไม่ได้เพราะไม่มีความสามารถ ไม่มีความรู้มากพอสำหรับจะทำงานอะไรให้ได้เงินมาเลี้ยงชีพ ดังนั้นชีวิตจึงต้องหา “เก็บกิน” ไปวันๆ และทุกชีวิตก็ลงเอยด้วยการเก็บขยะขาย ในที่สุดวรพงษ์ก็เห็นว่าการที่พวกคนไร้บ้านมีชีวิตความเป็นอยู่เช่นนั้นเพราะไม่มีทางเลือกอื่นๆ จึงต้องเก็บขยะและของเหลือในถังขยะกิน ร่อนแร่ ไม่มีที่อยู่ สิ้นไร้ทุกสิ่ง มีเสื้อผ้าติดกายเพียงชุดเดียว ตัววรพงษ์เองก็กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ในที่สุดวรพงษ์ก็สามารถทำตัวได้กลมกลืนและเริ่มมีพรรคพวกเป็นคนเก็บขยะด้วยกัน พวกเขาอยู่แถวๆนี้มาก่อน แนะนำให้วรพงษ์นำขวดน้ำไปขายบริเวณใกล้ๆค่อยๆเดินเก็บขวดน้ำไปเรื่อยๆ พบเศษอาหารก็เก็บกินไป วรพงษ์รู้สึกดีที่อาหารเหล่านี้เป็นอาหารประเภทฟาส์ฟู้ดที่ไม่เสียง่าย เขาไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมคนที่เป็เจ้าของถึงทิ้งได้โดยไม่เสียดาย แต่ก็ดีตรงที่ทำให้วรพงษ์ได้มีอาหารเก็บกินและก็ไม่น่าเชื่อที่อาหารที่เก็บได้ตามถังขยะนี้สามารถปะทะชีวิตได้ระดับหนึ่ง เมื่อขายขวดน้ำพลาสติกได้ระยะหนึ่งวรพงษ์ก็รวบรวมเก็บเงินไว้ได้ก้อนหนึ่ง แต่ต่อมาพรรคพวกก็เริ่มที่จะชวนให้วรพงษ์มากินเหล้า เข้ากลุ่มพูดคุยกัน ซึ่งตัววรพงษ์เองไม่ค่อยได้พูดคุยอะไร จะเป็นผู้ฟังเสียมากกว่า การพูดคุยไม่มีสาระอะไรไปมากกว่าสิ่งที่พบเห็นในแต่ละวันจากบริเวณสนามหลวงแห่งนี้ ไม่นานนักวรพงษ์ก็กินเหล้าเป็นและกินเป็นประจำทุกวัน จนเรียกได้ว่าติดเหล้า แม้เป็นเพียงเหล้าเถียงขุนราคาถูกๆ แต่กาลเวลาต่อมากลับกลายเป็นว่าวรพงษ์เก็บเศษอาหารในถังขยะกิน แต่หาเงินได้จากการเก็บขยะเก็บขวดขายมาซื้อเหล้ากินได้ทุกวัน

วิถีชีวิตของวรพงษ์เริ่มมีรูปแบบที่ชัดเจน ณ. สนามหลวงแห่งนี้ คือ เก็บขยะในถังขยะขายซึ่งทั้งขวดใส ขวดขุ่น วรพงษ์เลือกจะเก็บเพียงสองสิ่งนี้เท่านั้น เมื่อเก็บรวบรวมใส่ถุงไว้จนเต็มถุงแล้วจะ

นำไปขายที่ร้านรับซื้อ ตกเย็นมานั่งล้อมวงพูดคุยกินเหล้าตามประสาคนที่ใช้ชีวิตแบบเดียวกัน มีบางวันก็ข้ามไปอาบน้ำที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา หากวันไหนเก็บเสื้อผ้าได้ที่มีคนเอามาทิ้งไว้วรพงษ์ก็จะมีโอกาสได้เปลี่ยนเสื้อผ้าด้วย มิฉะนั้นวรพงษ์ก็ต้องถอดชุดซักในแม่น้ำและตากไว้จนกว่าจะแห้งแล้วนำมาใส่ใหม่ ส่วนวันเสาร์วรพงษ์จะไปกินอาหารเที่ยงที่กรมประชาสัมพันธ์ซึ่งจัดทำจากงบประมาณของสมเด็จพระนางเจ้าที่พระราชทานให้คนยากจน ทุกมือเที่ยงวันเสาร์จึงถือว่า เป็นมือสำคัญที่สุดในรอบหนึ่งสัปดาห์

วรพงษ์รู้สึกชีวิตที่เป็นเช่นนี้ก็สบายดี เพราะไม่ต้องทำอะไรมาก งานไม่หนัก อยู่ไปวันๆ เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานรับจ้างแล้ว งานนี้สบายกว่ามากตรงที่ไม่มีใครบงการ ถูกใช้งานให้ต้องทำอะไรตามที่คนอื่นสั่ง จะทำหรือไม่ทำก็ได้ ไม่มีสายตาของใครมาจ้องมอง คนที่เดินไปเดินมาแถวนี้ไม่มีเลยที่จะมองและสบตาวรพงษ์และพรรคพวกคนเก็บขยะ ทุกคนมองผ่านไปอย่างรวดเร็วราวกับว่าไม่มีใครอยู่ เป็นสิ่งว่างเปล่า พวกเด็กที่มากับพ่อแม่ก็จะถูกสอนให้กลัวคนเก็บขยะอย่างวรพงษ์และพรรคพวก เสียงดุของพ่อแม่ที่พร่ำสอนลูกว่า "อย่าเข้าเดินไปใกล้คนพวกนี้นะลูก พวกมันสกปรก น่ากลัว ไม่น่าไว้ใจ เดี่ยวลูกจะติดเชื้อโรค" สำหรับคุณผู้หญิงที่เดินผ่านพวกเราไปมาจะเดินผ่านไปอย่างเร่งรีบ ระวังตัวเดินให้ห่างออกไปโดยเร็ว ด้วยกลัวว่ามือของวรพงษ์จะตะปบเอากระเป๋ามาจนารักไป พวกเธอจะจับกระเป๋าวางแน่นและรีบๆเดินเลี้ยวให้ห่างออกไป แรกๆวรพงษ์ไม่เข้าใจนักว่า คนเหล่านี้จะมากลัวอะไรพวกเขากันหนักหนา แต่ต่อมารวพงษ์ก็เริ่มชินชาและกลายเป็นคนที่พยายามจะเดินให้ห่างผู้คนโดยทั่วไปเสียเอง แม้ว่าบางครั้งจะปวดร้าวบ้างที่เห็นพ่อแม่ดึงลูกเล็กๆไม่ให้กระโดดโลดเต้นไปมาใกล้ๆ หรือคนแก่หันวัยทำงานด้วยสายตารำคาญขณะที่เดินพาดผ่านรอบๆสนามหลวง บางทีอารมณ์ของคนเหล่านี้ก็สะกดลงและรำคาญเพราะมีพวกคนเก็บขยะนั่ง เดิน กิน นอนอยู่แถวนี้ หลายคนที่พักผ่อนอยู่ตามม้านั่งที่กม.จัดไว้จะลุกขึ้นทันทีที่เมื่อวรพงษ์กับพรรคพวกเข้ามานั่งด้วยใกล้ๆที่ม้านั่งตัวเดียวกัน ถ้าหากมีงานอะไรที่คนมักจะไปมุงดูกันวรพงษ์ก็ไม่กล้าเข้าไปมุงดูได้แต่ฟังเสียงอยู่ห่างๆ ดูอยู่ไกลๆ เพราะรู้สึกได้ว่าเมื่อเดินเบียดฝูงชนเหล่านี้เข้าไป คนเหล่านี้จะถอยห่างออกไปทันที ที่เขาเรียกกันว่า"ลูกฮือ"นั่นแหละ และไม่แน่มันจะมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่รับผิดชอบจัดงานมาบอกให้วรพงษ์และพวกพ้องเดินไปที่อื่นด้วยท่าทางดูต้นสายตาแข็งกร้าวและบังคับ ไล่พวกเขาออกไปยังกับหมูกับหมาที่ไม่ปาน ครั้นผู้คนบางตาลงพวกคนเก็บขยะก็จะแอบเข้าไปเอน้ำมากิน ทว่าต้องแอบนะไม่เช่นนั้นก็โดนว่า โดนไล่ออกมาด้วยท่าทีและสัมผัสที่แสดงให้เห็นว่ามีสิทธิ์ มีอำนาจที่จะแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นได้กับคนอย่างวรพงษ์และพลพรรค เพราะเป็นคนละกลุ่มคนละพวกกับผู้คนที่เจ้าหน้าที่ต้องให้บริการ ที่สำคัญ คือ พวกวรพงษ์และกลุ่มคนเก็บขยะก็มีไข้กลุ่มเป้าหมายทางการค้าของเจ้านายเขาเสียด้วย

เวลาผ่านไปทุกๆวันเป็นเช่นนี้ จนวรวงษ์รู้สึกชินชากับชีวิตแบบนี้และไม่อยากจะดิ้นรนต่อไปอีกแล้ว ถ้ามีฝนตกก็แอบไปนอนตามตัวตึกใต้สะพาน และถ้าหากดินฟ้าแจ่มใสก็จะมานอนอยู่บนม้านั่งของคนเมือง ความจริงวรวงษ์อยู่ตรงนี้นานมาแล้วนะ แต่ก็มิได้รู้สึกว่าตัวเองเป็น "คนเมือง" เช่นเดียวกับคนทั่วไป เขาไม่คิดหรือว่า สนามหลวงจะมีสิ่งต่างๆมาไว้เพื่อบริการพวกเขา ถึงขยะและบริการต่างๆของกทม.มิได้มีไว้เพื่อพวกเขาคนเก็บขยะเช่นวรวงษ์ และพวกเขาเองก็ไม่เคยได้รับการคุ้มครองใดๆเลย บ่อยครั้งที่มิเทศกิจมาขับไล่วรวงษ์กับพรรคพวกให้ออกไปจากตรงนี้ บางทีมีตำรวจที่ดูแลความปลอดภัยมาจับจ้องมองดูพวกเขา และหลายครั้งก็มีเจ้าหน้าที่ กทม.มาบอกให้ไปอยู่ที่อื่น ในวันเวลาที่กำหนดจะใช้สนามหลวงเป็นจุดแสดงงานอะไรสักอย่างที่สำคัญๆ และไม่ต้องการให้กลุ่มคนอย่างพวกวรวงษ์ได้ปรากฏพบเห็นในสายตาของผู้อื่น แต่วรวงษ์ก็รู้ว่าสนามหลวงเป็นที่สาธารณะจัดไว้สำหรับคนทั่วไปทำกิจกรรมต่างๆและพักผ่อน แต่ไม่ใช่คนกลุ่มเดียวกันกับวรวงษ์ ดังนั้นวรวงษ์จึงเข้าใจได้ดีว่าเขาไม่ใช่ "คนเมือง" แล้วเขาเป็นใคร เป็นคนไร้ปลาก็ยังไม่แน่ใจ คงจะใช้เพียงแต่เป็นคนแปลกแยกของสังคมเมืองที่ทุกคนต้องการขจัดไปให้พ้น เพราะวันดีคืนดีก็มีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาจับบังคับให้ขึ้นรถไปอยู่ต่างจังหวัดมีอาหารให้กินมีเสื้อผ้าแจก มีเบี้ยเลี้ยงให้ แต่ทำอยู่ได้ประมาณ 10 วันก็แจกเงินค่ารถบอกให้กลับบ้าน ถ้าขับว่าอยากกลับมาที่สนามหลวงอีก วรวงษ์และพรรคพวกก็ไปอยู่ที่อื่นได้เพียงสักพักหนึ่งเท่านั้น เมื่อเงินหมดก็กลับมาใหม่นั้นหมายถึง การที่คนทั่วไปประกาศว่าพื้นที่สาธารณะแห่งนี้มิใช่มีไว้เพื่อคนไร้บ้าน แต่วรวงษ์กับพวกพ้องจะไปไหนได้ในเมื่อที่อื่นไม่มีงาน ไม่มีรายได้ ไม่มีที่อยู่อให้คนจน คนสิ้นไร้อย่างพวกเขา ผู้คนที่ไร้บ้านต่างสอนวรวงษ์ว่า เก็บขวดน้ำขายตรงนี้อยู่ตรงนี้แหละเป็นสภาพนี้ดีที่สุดและสบายที่สุด ไม่ต้องสนใจใคร ไม่ต้องสบตาใคร ไม่ต้องพูดคุยกับคนแปลกหน้าและอย่าอยู่ใกล้คนบ้าที่ไม่รู้จักคุ้นเคย เมื่อถูกรังแกทำร้ายจะไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ที่ให้ความคุ้มครอง มีหน้าซ้ำเขายังจะเป็นกลุ่มคนที่ถูกหวาดระแวงไปอีกด้วย ดังนั้นการอยู่ในสภาพเช่นนี้ให้เป็นสุขคือ ให้อยู่ในกลุ่มพวกคนเก็บขยะด้วยกัน ขาดเหลือสิ่งใดก็จะได้รับการแบ่งปันกันในกลุ่ม

ชีวิตของอุดร วิวัฒน์และวรวงษ์เริ่มได้รับความเดือดร้อน เมื่อเทศบาล/กทม.ประกาศดูแลความสะอาดเรียบร้อยของตลาดและพื้นที่สาธารณะทั่วไป ประชาชนจะได้รับการใส่ใจดูแลในด้านสุขภาพ เจ้าหน้าที่รัฐก็จะรับผิดชอบด้านดูแลรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม โดยที่ทุกฝ่ายต่างเชื่อว่ามนุษย์จำเป็นต้องมีการพัฒนาชีวิตเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีจะนำมาซึ่งความมีชีวิตที่ดี มีความสมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และสิ่งแวดล้อม ความสมบูรณ์ทางกายเกิดขึ้นได้จากการกินอาหารดี ออกกำลังกายและการขับถ่ายที่ดี ความสมบูรณ์จากใจเกิดจากการมีบุคคลแวดล้อมที่ดีอบอุ่นและไม่มีความขัดแย้ง สิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้มนุษย์มีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดี รัฐบาลในส่วนของเทศบาลและหน่วยงานต่างๆจึงมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลประชากรของประเทศให้เป็นเช่นนั้น

ดังนั้นเพื่อให้เป้าหมายต่างๆของรัฐในการดูแลภาคประชาชนให้มีชีวิตที่ดี จึงมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆในด้านจัดการสภาพแวดล้อมมากขึ้น ทั้งในส่วนขององค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐที่ต้องช่วยกันดูแลความสะอาดของบ้านเมือง รัฐบาลเองได้รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันเก็บคัดแยกขยะจากครัวเรือนและส่งขายตามร้านรับซื้อกันมากขึ้น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นสนองตอบนโยบายชาติในการส่งเสริมและให้บริการนำเอาขยะที่คัดแยกแล้วไปฝังกลบทั้งขยะแห้ง ขยะอินทรีย์และขยะเป็นพิษในพื้นที่ต่างๆที่รับผิดชอบให้เรียบร้อย สร้างความอภิมรย์ สร้างการยอมรับในด้านมาตรฐานของความสะอาดและสร้างภาพลักษณ์ของเมืองให้ได้ชื่อว่า เป็นเมืองพัฒนาและมีความทันสมัย ดังนั้นสิ่งใดก็ตามที่ปรากฏในสังคมแล้วไม่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีงามตามที่รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายไว้แล้ว รัฐบาลจะมีอำนาจขอขบธรรมเนียมในการจัดการกับส่วนนี้ให้หมดไป

ดูเหมือนหลักการในข้อนี้จะได้รับการแซ่ซ้องและชื่นชมจากคนทั่วไป แต่ความเดือดร้อนเริ่มเข้ามาถึงกลุ่มของบรรพชนและบรรดาพรรคพวก คือ นโยบายขจัดคนร่อนเร่ให้หมดจากสนามหลวง การมาอยู่ตรงนี้ของวิวัฒน์และบรรพชนกลายเป็นการ “ผิดระเบียบ” เนื่องจากพวกเขาอ่อนแอไม่มีงานทำ ไม่มีที่อยู่และมาใช้พื้นที่สาธารณะชุกห้วนอน เจ้าหน้าที่ของกม.มีอำนาจในการจัดการกับพวกเขาได้ นับแต่วันที่ประกาศใช้กฎนี้ บรรพชนและพวกไม่ได้คิดที่จะต่อสู้ได้แต่หนีหลบหน้า ซ่อนตัวไม่ให้เจ้าหน้าที่เห็นและคอยระวังว่าเจ้าหน้าที่จะมาเมื่อใด ตอนกลางวัน บ่ายๆ หรือตอนกลางคืนที่กำลังหลับ เจ้าหน้าที่เหล่านี้จะแห่กันมาจับบรรพชนกับพวกไปโดยไม่รู้ตัวเลย กระจายกำลังเข้าประชิดและตัวจับขึ้นรถไปโรงพัก แต่ก็นั่นแหละเจ้าหน้าที่จะทำอะไรกับบรรพชนกับพวกได้ ได้แต่เพียงจับไปขังไว้ จะปรับอะไรก็ได้ในเมื่อไม่มีเงินจะเสียค่าปรับ ชีวิตที่ไม่มีเงิน ไม่มีความรู้ ไม่มีอำนาจอะไรเลยจะต่อรองได้ รู้แต่เพียงว่า พวกบรรพชนมีความผิดที่รัฐบาลตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาว่า เป็นคนร่อนเร่และรัฐบาลมีอำนาจจัดการได้ เช่นนี้แล้วจึงมีคำถามว่า จะจัดการอะไร/อย่างไรกับพวกเขา ให้เข้าคุกก็ยอม ไม่ได้เถียงไม่ต่อสู้ ปลอมให้รัฐบาลจัดการได้ตามสบาย มีมาตรการอะไรออกมาที่จะจัดการบรรพชนกับพวกได้ก็จัดการไปจะปล่อยให้อดตายในที่กักกันก็สามารถทำได้ พวกเขาไม่มีหนทางในการต่อสู้อยู่แล้ว เพียงแต่รู้สึกเป็นกังวลใจว่า ขวดน้ำอันมากมายในถังขยะแต่ละถังจะมีใครเก็บบ้างหนอ! อ้อ! ก็พนักงานเก็บกวาดตรงนั้นแหละที่มักจะกวาดไปขายเหมือนเช่นคนเก็บขยะ หากแต่พนักงานเหล่านั้นมีเงินเดือนเลยไม่ต้องเก็บเศษอาหารกินในถังขยะ คงมีเศษอาหารเพิ่มขึ้นหากไม่มีพรรคพวกของบรรพชนคอยเก็บกิน

ณ.วันนี้ วันที่พวกคนเก็บขยะเหล่านี้กลายเป็นภาระของสังคม เพราะไม่มีเงินเดือน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง การเก็บขยะที่ถือว่าเป็นการทำงาน มันไม่ใช่อาชีพที่สังคมยอมรับ คนกวาดถนนของเทศบาลก็เก็บขวดน้ำขายเช่นเดียวกันหากแต่มีเงินเดือนรองรับจึงไม่ถูกระบุว่าเป็นพวกคนเก็บขยะ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานไซด์ไลน์ บรรพชนยอมรับเสมอในการที่ถูกจัดให้เป็นคนชั้นต่ำระดับ

ล่างสุดของอาชีพที่มีอยู่ในสังคม หรือแม้แต่ในบรรดากลุ่มคนทำงานเกี่ยวกับขยะเอง วรพงษ์กับพวกก็ถูกจัดให้เป็นชนชั้นต่ำสุดของกลุ่ม ถูกเหยียดหยามจากคนที่ม้ออาชีพเก็บขยะด้วยกันหรือไม่ก็ถูกจัดแบ่งเป็นคนละกลุ่มคนละพวก ถ้าหากเพียงมีรถซาเล้งสักคันแม้จะยังเก็บขยะขายก็ตาม ก็ไม่ต้องเรียกตัวเองว่า คนเก็บขยะแต่เรียกเป็นซาเล้งรับซื้อของเก่าแทนได้ ลำดับที่ถูกจัดต่อไปเป็นชนชั้นต่ำจากคนเก็บขยะคือ ขอทาน ซึ่งดูเหมือนคนเก็บขยะเองก็จะใช้ความแตกต่างในการทำงาน/ไม่ทำงานเป็นตัวจัดแบ่งแยกคนเก็บขยะออกเป็นคนละพวกกับขอทานเช่นเดียวกัน

แน่นอนชีวิตของพวกคนเก็บขยะคือชีวิตที่สังคมตัดสินว่าเป็นคนจน สกปรก ไม่มีความรู้และไร้ที่อยู่ ไม่เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้คนทั่วไป เพราะไม่สามารถจะหาปัจจัยสี่มาดำรงชีวิตให้เท่าเทียมเช่นคนทั่วไปที่ได้รับการยอมรับว่า มีความรู้ ทำงานดี มีคุณค่าที่ดั่งามในสังคม และด้วยการตอกย้ำของการเป็นคนชั้นต่ำจากสิ่งที่พบเห็นเป็นประจักษ์แก่สายตาในความไม่สะอาด ไม่ดูแลสุขภาพร่างกาย และไม่พัฒนานตนเองเช่นคนทั่วไป รวมทั้งยังขาดความรู้ ไม่มีความสามารถในการทำงาน ทำได้ก็เพียงเก็บขวดน้ำขายซึ่งสังคมแทบจะไม่ถือว่า เป็นอาชีพ ไม่มีเงินลงทุน ทำได้เพียงเอาของถูกๆไปขาย ดังนั้นเจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องพยายามหาทางจัดการกับพวกคนเก็บขยะ คือ การจัดให้ไปอยู่ที่ใดที่หนึ่งไม่ให้เกะกะอยู่ทั่วไปในสนามหลวง เอาเสื้อผ้าสะอาดมาให้เปลี่ยนได้ เอาข้าวของเครื่องใช้มาให้ดูแลทำความสะอาด ทุกๆอย่างถ้าเจ้าหน้าที่ทำได้ก็คงทำให้ แต่จะทำได้นานสักเพียงใดนั้นเป็นคนละเรื่องกันชีวิตของพวกคนเก็บขยะนั้นเหมือนวัตถุที่ใครจะทำอย่างไรก็ได้ และทุกๆคนดูจะลืมไปว่า การก้าวเข้ามาเป็นคนเก็บขยะนั้นเป็นเส้นทางที่ไม่มีใครต้องการ หากแต่มันเพียงเป็นเส้นทางสุดท้ายที่เหลืออยู่

จากคนคู้ขยะอิสระสู่แรงงานรับจ้างคัดแยกขยะ

ถ้าเลือกที่จะไม่เดินเก็บขยะจากถังขยะข้างถนนด้วยมือเปล่าแล้ว วิธีการที่จะเข้าสู่เส้นทางเดินชีวิตของคนเก็บขยะอีกวิธีหนึ่ง คือ การคู้ขยะในกอง กองขยะที่กองอยู่ท่วมบ้านท่วมเมืองน่าจะเป็นหลักประกันได้ดีว่า จะสามารถมีงานทำได้ตลอดไปตราบเท่าที่มนุษย์ยังได้รับการกระตุ้นให้ผลิตและบริโภคสินค้าตลอดเวลา เมื่อสิ่งของที่เหลือกินเหลือใช้จากการผลิตและการบริโภคไม่เป็นที่ต้องการแล้วก็จะถูกทิ้งขว้างมารวมกันเป็นกองขยะจากกองเล็กสู่กองใหญ่ สำหรับวงจรอาชีพคู้ขยะจะมีความเป็นมาและถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิธีการกำจัดขยะของรัฐอันเป็นธรรมชาติของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

นิยามของคำว่า “กองขยะ” หมายถึง บริเวณที่ผู้คนนำสิ่งของต่างๆที่ไม่ใช้มาทิ้งไว้รวมกันเพื่อรอการย่อยสลาย ซึ่งก็คือ การทำให้วัตถุที่เป็นของใช้ส่วนตัวซึ่งจะมีประโยชน์ใช้สอยหรือไม่ก็ตามให้กลายเป็นขยะซึ่งเป็นสิ่งของสาธารณะที่ใครมาเก็บไปใช้ประโยชน์ต่อได้ จุดเริ่มต้นของความคิดเกี่ยวกับขยะและการเก็บขยะมีเพียงเท่านี้ คนคู้ขยะจากกองมีอุปกรณ์การคู้ขยะที่ไม่ต่างจากคนเก็บ

ขยะแบบมีถุงปุ๋ย แต่เนื่องจากปริมาณของขยะและลักษณะการทับถมของขยะอันมหาศาลและอันตรายที่เกิดจากการพาตัวเองเข้าไปเสี่ยงกับกองขยะ ซึ่งแม้ว่าจะมีการรณรงค์กันมากในปัจจุบันให้คัดแยกขยะจากครัวเรือนสู่ถังขยะ แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ได้ผลในเชิงปฏิบัติเพราะภาคปฏิบัติการคัดแยกขยะเริ่มจากต้นทางก็จริงแต่ยังมิได้มีรูปแบบและกระบวนการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง คนคัดแยกขยะจากกองขยะจึงต้องป้องกันตัวเองทุกครั้งด้วยเครื่องแต่งกายที่มิดชิด และมีอุปกรณ์สำคัญ คือ เคียวเกี่ยวข้าวของชาวนาที่สามารถใช้การได้ดีในการคุ้ยเขี่ยขยะที่ถูกอัดแน่นอันเกิดจากรถอัดขยะและสภาพการกองทับถมเข้ากันวัน นอกจากนั้นคนคัดแยกขยะยังต้องแต่งกายด้วยเสื้อแขนยาวติดกระดุมมิดชิด หมวกปิดบังหน้าสองชั้น ชั้นในสุดเป็นหมวกไหมพรม ชั้นนอกเป็นหมวกที่คลุมหน้าใส่กางเกงขายาวถ้าเป็นกางเกงผ้ายัดดีที่สุดเพราะจะทำให้คล่องตัว และรองเท้าบู๊ตทำด้วยยางหรือพลาสติกนั้นจะดีที่สุดเพราะเหมาะที่จะลุยเข้าไปในกองขยะได้ทุกสถานการณ์

คนในสังคมรับรู้คำว่า “ขยะ” มาตั้งแต่เมื่อใดบุญตาไม่ทราบ แต่ชีวิตของบุญตาเติบโตขึ้นมา ก็แวดล้อมไปด้วยกองขยะ และมองเห็นว่าเป็นงานสำคัญที่ทำให้บุญตา ครอบครัวยุ้ยเฟื่องและคนแถวบ้านดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ ทุกคนมีกินมีใช้ก็เพราะขยะหรือจะเรียกว่าขยะเก็บชีวิตก็ว่าได้ ชีวิตบุญตาคลุกคลีกับขยะมาตั้งแต่เธอมีอายุได้ 11 ปี จนถึงปัจจุบันนี้อายุ 45 ปีแล้ว ด้วยเหตุที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง มีพี่น้องก็คนก็มาทำขยะกันทั้งหมด คำว่า “ทำขยะ” ของบุญตาหมายถึงอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวกับขยะโดยตรง บุญตาไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือ แต่ลูกของบุญตาได้เล่าเรียนจากอาชีพทำขยะของเธอ ลูกคนโตของบุญตาเรียนได้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และหยุดเรียนไปเพราะรู้สึกไม่อยากจะเรียน ซึ่งบุญตาก็มิได้ทักท้วงอะไร ไม่อยากเรียนก็ไม่ต้องเรียน ส่วนคนที่ 2 เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับลูกคนเล็กเพิ่งเข้าเรียน ไม่ว่าลูกๆ ของบุญตาอยากเรียนหรือไม่ก็ตาม แต่ที่แน่ๆ ทุกคนไม่อยากจะเก็บขยะและบุญตาก็ไม่เคยให้พวกเขาเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเก็บขยะ บุญตาพยายามบอกลูกๆ เสมอว่า การคุ้ยขยะขายเป็นอาชีพสุจริต ไม่ต้องอายใครๆ ที่จะต้องประกอบอาชีพนี้ตัวบุญตาเองก็ทำขยะมาตลอดชีวิต ถ้าเปลี่ยนอาชีพได้ก็อยากทำ เช่น ไปเป็นแม่บ้านที่ไหนสักแห่ง แต่ถ้าทำกิจการอย่างอื่นๆ ที่ใช้เงินทุนและความรู้มากๆ คงทำไม่ได้ ถึงอย่างไรอาชีพคนคัดแยกขยะอย่างบุญตาก็เป็นอาชีพที่ต่ำกว่าใครๆ เสมอ จะดีกว่าอาชีพอื่นบ้างก็ตรงที่มันมีอิสระ ยิ่งบางครั้งเจอเงินหรือทองในกองขยะก็ถือว่าเป็นโชคลาภ ความรู้ที่ใช้ในการเก็บขยะก็ไม่มีอะไรนอกจากเพียงรู้ว่าอะไรขายได้ขายไม่ได้บ้าง สิ่งที่ขายได้ก็เก็บไว้ขายได้ สิ่งที่ขายไม่ได้ก็ทิ้งไว้กองขยะเหมือนเดิม เป้าหมายของการเก็บขยะของบุญตามีแต่เรื่องเงินเท่านั้น ในความคิดของบุญตานี้การมีเงินเท่านั้นจะทำให้เธอภาคภูมิใจ มีเกียรติและมีชีวิตที่ดีขึ้น

บุญตาย้อนรำลึกไปในอดีตและเล่าให้ฟังว่า เมื่อชีวิตเติบโตขึ้นแล้วบุญตาจึงจะเข้าใจได้ว่า “ขยะ” เป็นสิ่งสกปรกเพราะโรงเรียนสอนว่า นักเรียนต้องทำความสะอาด เก็บกวาดทิ้งขยะให้เป็นที่เป็น

ทาง โดยครูสั่งสอนบุญตาและเพื่อนๆว่า "ความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นคุณสมบัติที่ดีเป็นหน้าที่ของทุกคนต้องประพฤติ ปฏิบัติ มิให้ไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม" ฉะนั้นเมื่ออยู่โรงเรียนบุญตาถูกสอนให้ทำความสะอาดห้องเรียน ทั้งขยะให้ลงถังขยะในจุดต่างๆที่วางไว้ของโรงเรียน ห้องเรียนทุกๆห้องจะมีถังขยะอยู่ที่มุมห้องพร้อมอุปกรณ์ทำความสะอาดวางไว้คู่กันอย่างเรียบร้อย มีเวรประจำวัน มีการโรงเก็บกวาดสนาม มีครูเวรคอยตรวจตราการทำเวรของนักเรียน มีฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์คอยสอดส่องดูแลขยะบริเวณต่างๆของโรงเรียน พฤติกรรมต่างๆที่บุญตาได้รับคำสอนและต้องทำที่โรงเรียนช่างแตกต่างกับที่บ้านเหลือเกินเพราะขยะในบ้านบุญตาขายได้ทุกชิ้น ทุกคนจึงจะหวงแหนขยะกันมากไม่เฉพาะที่บ้านบุญตาเท่านั้นผู้คนในชุมชนที่บุญตาอาศัยอยู่ด้วยก็รู้สึกเช่นเดียวกัน ขยะเป็นแหล่งทำมาหากินที่หลายคนอยากได้ แต่ทว่าขยะมีราคาถูกเพราะฉะนั้นทุกคนจึงต้องเก็บขยะให้ได้มากที่สุด ทุกชีวิตที่เกี่ยวข้องกับบุญตาทั้งที่บ้านและชุมชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยกองขยะทั้งสิ้น บุญตาไม่เคยรังเกียจกองขยะเหมือนเช่นที่โรงเรียน เห็นข้าวของถูกทิ้งลงถังขยะที่โรงเรียน บุญตาก็นึกรู้ทันที่ว่า ถ้าเป็นที่บ้านของบุญตาขยะเหล่านี้สามารถนำไปขายแล้วแลกเป็นเงินมาซื้อขนมกินได้

ชีวิตของบุญตาผกผันมาโดยตลอด เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุญตาก็ออกมาเดินเล่นเที่ยวเตร่อยู่แถวกองขยะ สังคมที่มีแต่อาชีพผูกพันกับทุกสิ่งทุกอย่างที่คนทิ้งขว้าง จากนั้นไม่นานชีวิตของบุญตาก็ผกผันไปสู่เหวลึกของยาเสพติดที่ทั้งเสพติดทั้งขาย เป็นเอเยนต์จำหน่ายจนถูกจับได้ ถูกควบคุมความประพฤติได้รับการรักษาตามแผนการบำบัดที่รุนแรงและเข้มข้น บุญตาถูกติดคุกอยู่หลายปี เมื่อออกมาได้จากคุก ชีวิตบุญตาก็กลายเป็นอดีตคนคุก อดีตคนติดยาอยู่ตามกองขยะในสลัม จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกลับมาเก็บขยะหัวกองที่ กทม. นำมาเทกองทิ้งไว้ ซึ่งก็ไม่ต้องเรียนรู้อะไรนักหนา คู่กันเคยกันดีอยู่แล้ว ก็แค่ดูว่าเก็บอะไรขายได้บ้าง ที่ขายไม่ได้ก็ปล่อยทิ้งไว้ในกองอย่างเดิม เอาที่เก็บขายได้ใส่แยกประเภทและรวบรวมให้ได้ของมากๆแล้วนำไปขาย บางทีคนรับซื้อขยะก็ขึ้นมาซื้อที่หัวกองเลย สะดวกได้เงินประมาณวันละ 150-200 บาทก็พอหาเลี้ยงชีพได้สินค้าขยะที่มีบนกองมากมายจนเก็บไม่ทัน เก็บได้ทั้งวัน เก็บยังงี้ก็ไม่ทัน เพราะเจ้าหน้าที่เขาเอามาเทกอง เดี่ยวมันก็มาอีกมากมายจนบางครั้งทำให้สงสัยว่าของบางอย่างไม่ถึงเวลาทิ้ง ทำไมต้องเอามาทิ้งด้วย แต่ก็เอาเถอะ เอาไปขายได้เงินมาบุญตาก็เลยหยุดตั้งคำถาม ของบางอย่างบุญตาเอาขายไม่ได้แต่เขาก็เอามาทิ้ง ทั้งๆที่ยังมีสภาพดีอยู่เลย เช่น พวกผักสดจากห้าง เสื้อผ้าเก่าๆ รองเท้าที่ยังใส่ได้ กระเป๋าหนัง บุญตาเลยเอาของเหล่านี้ไว้กินไว้ใช้ส่วนตัว ข้าวของที่เก็บได้และรู้สึกว่ายังไม่ต้องทิ้ง บุญตาเอาไปเก็บไว้ที่บ้านทุกอย่าง จานพลาสติกใส่อาหาร แก้วน้ำเซรามิค นาฬิกาปลุกเก่าๆ บางทีแค่เปลี่ยนถ่านก็ใช้ได้แต่บุญตาไม่มีความจำเป็นต้องใช้ จึงนำไปขายที่ท้ายกองให้กับคนรับซื้อสินค้ามือสองท้ายกอง

เมื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นผ่านชีวิตที่โหดเล่นผกผันไประยะหนึ่ง สุดท้ายก็กลับมาวนเวียนอยู่กับกองขยะ ปัจจุบันนี้กองขยะที่เคยสูงใหญ่โตถูกย้ายนำไปทิ้งที่อื่นเพราะถูกรื้อโรงเรียนจากสังคมที่แวดล้อม

ชุมชนกองขยะว่า “สกปรก เป็นแหล่งรวมของเชื้อโรคนำมาซึ่งความไม่คงงามของบ้านเมืองที่เจริญแล้ว” บุญตาได้แย้งความคิดนี้อยู่ในใจเพราะบุญตาเคยชินและรู้สึกดีกับกองขยะเหล่านี้มาตั้งแต่เกิด ปัจจุบันรูปแบบของการจัดการขยะของ กทม.เปลี่ยนแปลงไปมาจากเมื่อ 30 ปีที่แล้ว เมื่อก่อนบุญตาเก็บขยะได้เท่าใดก็นำไปขายได้เท่านั้นตามจำนวนที่เก็บได้ และชีวิตคนเก็บขยะอิสระมากพอที่จะตัดสินใจว่าจะทำงานหรือไม่ทำก็ได้ หากวันไหนมีแรงมากทำมากก็ได้เงินมาก วันไหนไม่อยากจะเก็บก็ทำน้อยก็ได้เงินน้อย ต่อมาขยะเมื่อกองสูงมากขึ้น ประมาณตึก 4-5 ชั้นเห็นจะได้ เพราะผู้คนมีมากขึ้น รัฐก็สนับสนุนให้กินให้ใช้กันมากขึ้น ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชที่เมื่อก่อนว่าไกลนักหนาปัจจุบันความเจริญก็ลุกลามมา สังคมกลับเรียกร้องกล่าวว่า “ขยะจากการผลิตและการบริโภคทำลายสิ่งแวดล้อม” ทั้ๆที่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นฝีมือของทุกคน รัฐเองพยายามหาวิธีกำจัดขยะให้มากขึ้นจึงสร้างโรงกำจัดขยะใช้เครื่องจักรกลมาคัดแยกและย่อยขยะเป็นชิ้นเล็กๆ ต่อมาจึงสร้างโรงเตาเผาและโรงทำปุ๋ยหมัก ตอนนั้นมีการประท้วงกันยกใหญ่ นัยว่าควันจากขยะทำให้เกิดโรคมะเร็งต้องทำประชาพิจารณ์กันจนในที่สุดก็สร้างโรงเตาเผาได้ ขยะสดที่ห้วงกองน้อยลงจึงต้องไปเข้าเก็บในโรงเตาเผาแทน โดยบุญตาต้องเก็บขยะเอาตรงปากบ่ออย่างรวดเร็วและตามสายพานที่ส่งขยะเข้าเตาเผา ขยะห้วงกองก็ยังมีอยู่บ้างแต่เที้งน้อยลง วันไหนเครื่องเสียก็ต้องเทกองเหมือนเดิม กองขยะยังสร้างความอูจาดตาให้กับผู้คนเช่นเดิม เจ้าหน้าที่ กทม.รับมือไม่ไหวแต่ขยะต้องถูกจัดการให้หายไปในพริบตา กทม.จึงสัมปทานให้เอกชนเข้ามาจัดการแทนโดยเอาขยะไปฝังกลบที่อื่นรวมทั้งขยะที่ห้วงกองด้วย

เมื่อ กทม.สร้างโรงขนถ่าย 2000 ตันเสร็จ พวกเราเรียกกันเองสั้นๆว่า “พันตัน” ในเวลานั้นโรงเตาเผาขยะก็เสียนัยว่าไม่มีอุปกรณ์ซ่อมและเปลืองไฟมาก เจ้าหน้าที่กทม.เป็นญาติกับบุญตาบอกว่า “โรงงานปิดสภาพตนเองคือทุกอย่างหมดอายุ เครื่องจักรมันเสื่อมสภาพ ซ่อมไม่ไหว ไม่คุ้มกันซากของเตาเผาก็ยังมีให้เห็นอยู่เลย” ระบบการกำจัดขยะของกทม.จึงเปลี่ยนไปอีก คราวนี้เดือดร้อนกันทุกคนเพราะ กทม.สัมปทานให้เอกชนเอาขยะไปฝังกลบที่ราชาเทวะ เอกชนใช้กรรมสิทธิถือครองเป็นเจ้าของขยะแล้วให้สัมปทานกับ “เจี” คัดแยกขยะในโรงขนถ่ายอีกต่อหนึ่ง มีคนเข้าไปรับจ้างจากเจีประมาณว่า 200 คนเห็นจะได้ ส่วนใหญ่เป็นพม่ากับเขมร เขาว่าพวกนี้อัดทอนว่าคนไทย บุญตาไม่เคยเข้าไปรับจ้างทำในนั้นหรอก เพื่อนบุญตาเคยเข้าไปเล่าให้ฟังว่า

ไม่คุ้มค่าเหนื่อยเลย เจีแกลโหดเพราะต้องเสียเงินค่าเก็บขยะด้วย แต่ไหนแต่ไรมา เก็บขยะฟรีไม่เคยต้องเสียเงินกันเลยนะ ไหนจะค่าเชื้อวินราคาก็ขึ้นอยู่เรื่อยๆ ค่าชักเชื้อวิน ค่าประกันชีวิต แล้วยังมีค่าเข้าไปค่ายขยะรายวันอีก ที่ทนไม่ได้ คือ การผูกขาดการซื้อของเจีและกดราคาต่ำกว่าข้างนอก 3-4 เท่าตัว เช่น พลาสติกบ้านค้าด้านนอกรับซื้อกิโลกรัมละ 6 บาท โรงขนถ่ายข้างในจะซื้อกิโลกรัมละ 2 บาท กระดาษกิโลกรัมละ 4 บาท เขาให้ราคาเพียงบาทเดียว แถมยังดัดน้ำหนักด้วยอ้างว่าปนเปื้อน

บุญตาได้ยินเพื่อนเล่าให้ฟังแล้วก็ไม่เคยคิดที่จะเข้าไปค้าขายในนั้นเลย เพื่อนของบุญตาเคยค้าขายหัวกองด้วยกันได้วันละ 300-400 บาท พอเข้าไปในโรงขนถ่ายเหลือเพียงวันละ 70-80 บาท ทำได้แค่เดือนเดียวเท่านั้น ก็ออกมารับจ้างข้างนอกเหมือนบุญตา ตอนนี้อยู่ในโรงขนถ่ายจึงมีแต่พวกแรงงานต่างด้าวเป็นส่วนใหญ่ เขาเป็นพวกไม่มีที่ไป กลัวตำรวจจับต้องทนอยู่ไป โลกใบนี้เป็นโลกใบเดียวกัน แต่ทำไมพวกคนค้าขายต้องทนกับความสกปรกและกลิ่นเหม็นเน่าจากขยะแล้วยังจะต้องถูกเอาเปรียบจากนายทุนมากมายเช่นนี้ บุญตาเองก็ไม่เข้าใจ รู้แต่เพียงว่า เมื่อตายไปใครๆ ก็เอาอะไรไปไม่ได้

เมื่อมาถึงวันนี้ กองขยะที่กองสูงเทียมตึกพวกนั้นถูกขนย้ายออกไป กทม.ปลุกต้นไม้ ทำเป็นสวนสาธารณะแทน ก็จะเหลือเพียงซากกองขยะเก่าๆเท่านั้น วิธีการทำมาหากินกับกองขยะเปลี่ยนแปลงไปอีก เงินทุนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น กองขยะใหม่ๆสดๆ ที่จะเอามาคัดแยกขยะขายต้องหาซื้อกัน คนอย่างบุญตาที่ไม่มีทั้งเงิน ไม่มีที่ ไม่มีอิทธิพล ไม่มีถึงขยะขนถ่ายที่จะทำเช่นนั้นได้ บุญตาจึงต้องเปลี่ยนอาชีพจากคนค้าขายหัวกองอย่างอิสระมาเป็นลูกจ้างขายแรงงานคัดแยกขยะตามร้านค้ารับซื้อขยะ สุดท้ายมาทำงานกับ “ธานี” เขาเคยเป็นคนค้าขายเหมือนบุญตามาก่อนแต่พอจะมีเงินมากและมีอิทธิพลพอที่จะรับเหมาขยะมาจากพนักงานขับรถขยะของกทม. เพราะจริงๆแล้วธานีก็เป็นพนักงาน กทม.คนหนึ่งเหมือนกัน ธานีเหมาขยะมาราคาประมาณรถละ 300 บาท แล้วจ้างให้บุญตาไปกับเพื่อนอีกสองคนคัดแยกวันละ 3-4 รถ ค่าแรงวันละ 200 บาท โดยต้องคัดแยกขยะเฉพะที่สามารถรีไซเคิลได้ให้หมดวันต่อวัน

ทุกๆเช้า รถขยะจะให้นำขยะมาเทกองให้วันละ 2-3 คันรถ ธานีเลือกซื้อขยะจากรถขยะที่เก็บขยะในเส้นทางของบ้านคนรวยหรือไม่ก็เป็นพวกห้างสรรพสินค้า เพราะมีขยะทิ้งเยอะมาก คຸ້ມกับเงินที่ลงทุนไป ธานีจ้างให้บุญตาไปกับเพื่อนคัดแยกขยะโดยให้ค่าจ้างวันละ 200 บาท รายได้ยังพอๆกับรายได้เดิม นับเป็นรายได้ที่ดีพอควรในฐานะคนรับจ้างคัดแยกขยะแต่ขึ้นชื่อว่าการรับจ้างนี้ขีมันทำให้บุญตาต้องขาดอิสระ ขาดงานไม่ได้ เพราะธานีจะต้องไปจ้างคนอื่นมาคัดแยกขยะแทนและถ้าหยุดขาดงานบ่อยๆ งานก็จะหลุดมือไปเลย คือ เขาไม่จ้าง บุญตาอาจจะไปสมัครทำกับคนอื่นในละแวกเดียวกันก็ได้ แต่ว่าทำเช่นนั้นก็ไม่แตกต่างกัน ไม่มีผู้ว่าจ้างคนไหนจะยอมให้ลูกจ้างทำอะไรตามชอบใจได้ งานของเขาสำคัญและต้องมีรายได้ที่ต้องเพิ่มพูนขึ้น ความเป็นอิสระที่เคยกล่าวว่ามีมากนักในอาชีพคนค้าขายของบุญตาเริ่มหายไป พ่อค้าที่เคยมาซื้อของตามกองขยะแต่เดิมพากันไปยึดบูกรุกพื้นที่ในศูนย์ ธานีบอกว่ามีมาเฟียของรัฐเก็บเงินใต้โต๊ะด้วย จริงเท็จแค่ไหนไม่รู้ได้แต่ฟังหูไว้หู ร้านค้าเหล่านี้ปักหลักอยู่ปากซอยตั้งเรียงรายเป็นแถวๆ รอรับซื้อของที่ธานีจ้างบุญตาคัดแยกไปส่งขายอีกทอดหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามพ่อค้าเหล่านี้ก็จะกดราคาสินค้าและค่าแรงแบบสุดๆ แต่ไม่ว่าระบบการจัดการขยะของกทม.จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร บุญตาต้องมีอาชีพรับจ้างคัดแยกขยะต่อไปเพราะถ้าไม่ทำก็ไม่มีการ รายได้ของบุญตาวันละ 200 บาท มีอาหารกิน 3 มื้อ มีสิ่งจำเป็นในชีวิตพอควร ตั้งแต่

เข้าจนเย็นมีชีวิตอยู่กับกองขยะ ซึ่งคนทั่วไปบอกว่า “สกปรก” แต่ขยะเหล่านั้นเป็นสินค้าของคนทำขยะอย่างเธอ นอกจากนี้การคัดแยกขยะยังเป็นการทำงานที่ท้าทาย ให้นุญตาได้ลุ่มอยู่ตลอดเวลา นุญตาหวังว่าสักวันคงจะพบเงินเป็นปึกปะปนมากับสิ่งที่คนทิ้งมาบ้างเหมือนกับที่เพื่อนๆ เคยได้เล่ากันว่าบางคนได้ทองหลายสิบบาท ร่ำรวยกันไปเลย

ทุกๆ วันนี้นุญตาส่งลูกเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านโดยระบุไว้ในใบประวัติของลูกว่าอาชีพ “รับจ้าง” นุญตาไม่ต้องเสียภาษีเพราะรายได้ต่ำและที่สำคัญเป็นอาชีพที่รัฐมิได้กำหนดให้ต้องเก็บภาษี ไม่มีชื่อของอาชีพนี้ถูกกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ นุญตาไม่คิดว่าลูกๆ ต้องมาเก็บขยะเพราะนุญตาให้ลูกเรียนระดับที่สูงกว่า และตัวลูกเองก็ไม่อยากมาเก็บขยะเหมือนกับแม่ ถ้าจะให้เก็บขยะก็ไม่ต้องส่งให้ลูกเรียน สามารถมาเก็บได้เลยตั้งแต่ร่างกายเติบโตเพียงพอ นุญตาหวังว่าถ้ามีทุนรอนจะลงทุนทำอย่างอื่นได้ อย่างน้อยก็เป็นฝ่ายรับซื้อขยะแต่ถ้าไม่มีทุนเงินตรามีเพียงเรี่ยวแรงกับมือเปล่า เก็บขยะขายไปก็ถือว่าสบายมากอยู่แล้ว นุญตายืนยันว่าแม้จะทำงานอยู่ในกองขยะนั้นก็มีสุขภาพแข็งแรงและไม่เคยเจ็บป่วย นุญตายังจำเรื่องภูมิคุ้มกันโรคที่ครูสอนที่โรงเรียนได้ดี นุญตาเข้าใจเพราะความรู้ออกว่าถ้าปะปนอยู่กับขยะหรือเชื้อโรคมานานทำให้เกิดภูมิคุ้มกัน พวกคนคุ้ยขยะก็เลยแข็งแรงมากกว่าคนภายนอกทั่วไป บริเวณชุมชนที่เธออยู่ ไม่มีถังขยะตั้งให้ตามระเบียบเมืองเช่นภายนอกเพราะขยะที่สามารถขายได้ถูกเก็บไว้ในบ้านในที่ที่ปลอดภัยดี เธอเป็นอันว่ากองขยะที่ในชุมชนใหญ่โตและได้รับความสำคัญมากกว่าที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเสียอีก

ความจริงแล้วชุมชนขยะของนุญตานี้เป็นพื้นที่ทางราชการกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับทิ้งขยะของกทม. มาตลอด คนที่ดำรงชีวิตที่นี้ยอมรับในวิถีขยะมาตั้งแต่ต้น บริเวณที่ทิ้งขยะและกองขยะอยู่ คนละส่วนกันกับสำนักงานรักษาความสะอาดที่มีเจ้าหน้าที่ระดับสูง นักวิชาการและทุกสิ่งที่เป็น “ทางการ” สำนักงานปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มีรั้วรอบขอบชิดและได้รับการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีมาตรฐานเจ้าหน้าที่ที่มารับตำแหน่งหน้าที่ถือว่าตนมีหน้าที่รับผิดชอบ หากแต่เขาเหล่านี้มิใช่สมาชิกในชุมชนนี้ เพราะ “เขาเป็นข้าราชการ” แต่งกายสะอาดเรียบร้อยและมีที่พักอยู่ภายนอกมีรายได้จากการจ้างของรัฐ แม้ว่าบางคนจะมีรายได้น้อยกว่าคนทำงานในกองขยะแต่เขาก็ภูมิใจมากกว่า กองขยะที่นุญตาและครอบครัวดำรงอยู่ถูกระบุเสมอว่า เป็นงานชั้นต่ำ รายได้น้อย ถ้ามีโอกาสแล้วหลายๆ คนจะไม่ทำเพราะไม่มีโบนัสรายปี ไม่มีบำเหน็จบำนาญหรือสวัสดิการอื่นใดจะยกยอกหรือข้อใดก็ได้ และข้อสำคัญที่ว่า การเก็บขยะมิใช่อาชีพที่มีหน่วยงานรองรับ จึงไม่สามารถใช้เพื่อระบุในหลักฐานใดๆ ทางราชการ ไม่มีรูปแบบปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ ไม่มีสมาคมหรือกลุ่มต่อรองหรือสิทธิในการทำเครดิตให้ตนเองได้เข้าถึงบริการของรัฐ สิ่งที่จะทำให้ชีวิตนุญตาเสมอหน้าผู้อื่นใดในสังคมคือ ต้องมีเงินปลูกบ้าน มีรถส่วนตัวใช้ซึ่งต้องแลกมาด้วยระบบเงินสดเท่านั้น ผิดกับราชการที่สามารถหาของใช้มาได้เต็มบ้านโดยยังไม่ต้องจ่ายเงิน ชีวิตที่ไม่อาจเป็นหนี้ได้อย่างเป็น

ทางการ ยกเว้นยกของไปฝากไว้ที่โรงจำนำกับกู้เงินกับชาวบ้านหน้าเลือดที่ถูกเอาเปรียบทุกกรณี นอกจากนี้ความสกปรกทำให้บุญตาต้องจัดหาเสื้อผ้าไว้สำหรับทำงานโดยเฉพาะเสื้อผ้าจะใส่ออกนอกชุมชนขึ้น รถเมล์ นั่งร้านอาหาร ไปงานรื่นเริงในที่ชุมชนไม่ได้เพราะจะไม่สามารถจะเข้าไปใกล้ผู้อื่นได้ ทั้งที่ภูมิใจอย่างเหลือล้นกับหน้าที่เก็บขยะที่มีส่วนลดปริมาณขยะ แต่ความภาคภูมิใจนี้ก็ยากที่จะป่าวประกาศได้เพราะรู้ว่าอาจจะขัดแย้งกับการป่าวประกาศของสังคมภายนอกที่บอกว่า ขยะเป็นสิ่งสกปรก เป็นภาระที่รัฐบาลต้องจัดระเบียบ แต่กฎเกณฑ์ทั้งหมดนี้ไม่อยู่ในความสนใจของบุญตา ถ้าหากวันนี้ขยะที่ขายได้มีราคาสูงขึ้นจึงจะเป็นความสนใจของบุญตา ทั้งที่พวกคนค้ายขยะมิได้เป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเอง แต่เป็นการกำหนดจากเจ้าแก่รับซื้อหรือจากความขาดแคลนสินค้าขยะในการเป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมที่นายจ้างเธอไปตอรองมาได้ซึ่งอาจจะมีผลให้บุญตาได้รับเงินค้ายขยะเพิ่มขึ้น ถึงจะน้อยเป็นเงินเท่าไรก็ตามก็ยังถือว่ามียายได้เพิ่มขึ้น

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำรงอยู่นานปีการ ขยะก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน จากอิทธิพลของความเจริญด้านวัตถุ สังคมที่ปรับเปลี่ยนให้เป็นอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คนในสังคมเมืองที่สร้างรูปแบบการบริโภคด้วยผลผลิตจากอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบด้วย วิถีชีวิตดังกล่าวก่อให้เกิดการบริโภคเกินพอดีและเหลือ "ทิ้งขว้าง" ให้เป็นขยะเร็วขึ้นจากการทิ้งขว้างเช่นนี้ก่อประโยชน์แก่คนเก็บขยะอย่างมากมายมหาศาล ในแง่หนึ่งของถูกที่ทิ้งเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปตามความทันสมัย เป็นขยะประเภทต่างๆ ทั้งกระดาษ ขวดน้ำพลาสติกและโลหะซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถนำไปหมุนเวียนผลิตเป็นสินค้าใหม่ ลดต้นทุนการผลิตให้กับผู้ผลิตได้อย่างมหาศาล คนค้ายขยะจึงมีคุณสมบัติตรงที่เป็นแรงงานสำคัญในการเก็บขยะกลับเข้าสู่ระบบรีไซเคิลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นับวันขยะจะพอกพูนมากขึ้น วิธีการจัดการขยะของกทม.ปรับเปลี่ยนไปท่ามกลางเสียงตำหนิและกลายเป็นประเด็นปัญหาของสังคม รูปแบบการทำงานของคนเก็บขยะจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อระบบเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ขยะกลายเป็นระบบกรรมสิทธิ์ คนค้ายขยะอิสระถูกทำให้เป็นแรงงานคัดแยกขยะ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากระบบการค้าอยู่ในรูปแบบที่แยบยลมากยิ่งขึ้น พร้อมกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่ทำให้ถูกสร้างให้เป็นสิ่งปรกติธรรมดาในสังคม

เรื่องเล่าจากนาง.....วิถีชีวิตชาเล้ง

ด้วยโลกที่หมุนเร็วขึ้นหรืออย่างไร? ผลักดันให้มนุษย์ต้องเข้มงวดกับตนเอง ต้องขยันและหวังผลสำเร็จ รักความก้าวหน้า ว่ากันว่า การพัฒนาจึงจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นถ้าคนเก็บขยะคนใดเฝ้าค้ายขยะจากถึงอยู่ทุกวันโดยไม่เปลี่ยนแปลงตนเองเลยก็คงจะต้องตายอยู่ในกองขยะนั่นเอง มีคนหลาย

คนที่พัฒนางานเก็บขยะของตนให้มีความสามารถในการเก็บให้ได้ปริมาณมากขึ้นโดยไม่ต้องเสียมาก
อาศัยเงินทุนไม่มากนัก นั่นคือ การเก็บขยะและรับซื้อขยะในรูปแบบของ “ชาเล้ง”

เมื่อพูดถึงชาเล้งแล้ว การเข้าถึงคนกลุ่มนี้ไม่ยากเช่นการเข้าไปหาคนค้าขยะเพราะแหล่งทำ
มาหากินหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจของชาเล้งมีวิถีชีวิตที่เปิดสู่โลกภายนอกมากกว่าคนค้าขยะ ท่ามกลาง
ความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครมีชุมชนหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อว่า “ชุมชนชาเล้งซอยเสือใหญ่”
ชุมชนแห่งนี้มีทั้งรถชาเล้งชนิดติดเครื่องยนต์และชนิดปั่นที่ใช้แรงขาของมนุษย์ ทุกๆวันรถชาเล้งเหล่านี้
วิ่งเข้าออกซอยเล็กๆนี้กันอย่างขะมักเขม้น บางรายออกจากบ้านไปตั้งแต่ฟ้ายังไม่ทันสว่างเพื่อไปเก็บขยะ
และของตามถังขยะและรับซื้อของที่ไม่ใช้แล้วตามบ้าน ปัจจุบันตำรวจกำหนดให้ชาเล้งออกถนนได้ใน
เวลา ประมาณ 9.00 น. นัยว่าพวกชาเล้งทำให้รถติดในช่วงเวลาเร่งรีบ ลักษณะงานของชาเล้งนั้นถือได้
ว่า มีสองสถานะเป็นทั้งคนเก็บขยะและคนรับซื้อของเก่า ซึ่งพวกชาเล้งอัฟเฟรตตัวเองขึ้นโดยจะไม่
เรียกว่าสินค้าว่า เป็น “ขยะ” อีกต่อไป แต่เป็นของเก่าซึ่งหมายถึงของที่นำกลับไปซ่อมแซมแล้วขายได้ที่
เขาเรียกการใช้ซ้ำและของที่เอาไปขายเพื่อนำไปรีไซเคิล นอกจากนี้แล้วชาเล้งยังต้องรับภาระช่วย
ขนของตามบ้านไปถึง เมื่อเจ้าของต้องการทิ้งแลกเปลี่ยนกับของที่ใหม่มา

ลักษณะชุมชนชาเล้งจะสร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันอยู่ในแหล่งเดียวกัน การเข้าสู่อาชีพไม่ยาก
อะไรนัก ถ้าไม่มีรถชาเล้งก็ไปเช่าจากเจ้าแก่ที่รับซื้อของเก่า ถ้ามีเงินทุนอยู่บ้างก็ซื้อเป็นเงินสดหรือผ่อน
ส่งได้ นอกจากนี้ยังสามารถเลือกแบบรถได้อีกชนิดติดเครื่องกับชนิดใช้แรงถีบ รถชาเล้งแบบถีบค่าเช่า
วันละ 20-40 บาท แบบชนิดติดเครื่องเช่าวันละ 60-80 บาท ถ้ามีรถชาเล้งชนิดติดเครื่องยนต์ได้เปรียบ
กว่าในแง่พื้นที่เพราะจะทำให้เขาสามารถไปเก็บซื้อขยะได้ไกลมากขึ้นและเหนื่อยน้อยกว่า รายได้ขึ้นอยู่กับ
ของที่ได้ในแต่ละวัน วิถีชีวิตการทำงานของคนเหล่านี้ดูจะไม่หนักมากนักโดยออกจากบ้านกันตั้งแต่
เช้าตรู่ แดดไม่ร้อนมากนัก ขับรถออกไปตามเส้นทางที่คุ้นเคย บีบแตรลมส่งสัญญาณเรียกไปตามซอก
ตามซอย เจ้าของบ้านเมื่อได้ยินก็จะออกมาเรียกหรือบางทีก็มีของวางเตรียมไว้หน้าบ้านก็จะตรงเข้า
ไปถาม ของที่ชาวบ้านเขาออกมาขายมีมากมายหลากหลายชนิด ส่วนใหญ่เจ้าของบ้านที่นำมาขายจะ
รู้ว่าของ/ขยะที่จะทิ้งนั้นขายได้ เจ้าของบ้านบางรายจะคัดแยกขยะออกเป็นประเภทๆไว้เลย เช่น
พลาสติก ขวด กระดาษ เรียกว่ารู้จักกันเนื่องจากมีการซื้อขายกันอยู่เป็นประจำ

วิถีชีวิตชาเล้งของนาง...คนรับซื้อของเก่านั้นเริ่มต้นตั้งแต่เช้า กระแสบริโภคนิยมที่รุนแรงและ
แพร่กระจายอุดมการณ์นี้อย่างรวดเร็ว สิ่งของที่ครัวเรือนอยากจะทำจัดให้พื้นบ้านมีมากขึ้นในแต่ละวัน
ทั้งที่ยังใช้ไม่ได้และใช้ไม่ได้แล้ว แต่ขณะเดียวกันเพื่อความชอบธรรมของการบริโภคหรือซื้อสินค้าใหม่ก็
อยากได้ถ้าได้ผลตอบแทนกลับคืนมาจากสิ่งของที่จะทิ้ง ก็จะมีสติดีทั้งคนขายคนซื้อ นาง...ผิวดวงและ
ลัมเหลวในชีวิตครอบครัวจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯมาหางานทำ ตอนแรกทำงานในโรงงานแต่แล้วก็ต้อง
ลัมเหลวในการทำงานอีกครั้ง นางออกจากโรงงานด้วยเหตุผลง่ายๆคือ ขัดแย้งกับเจ้านายเพราะขาด

งานบ่อย จนมุมในชีวิตก็มาอาศัยอยู่กับคนที่มาที่บ้านเดียวกัน จึงถูกชักนำให้รับซื้อของเก่ามาขาย โดยไปเช่าชาเล้งจากเก่าแก่ในร้านรับซื้อของเก่า นางกำลังเบื่อการเป็นลูกจ้าง การเอารัดเปรียบในระบบแรงงานในขณะเดียวกันลูกจ้างก็ต้องยอมทุกอย่าง เหตุผลอีกอย่างหนึ่ง คือ นางชอบความเป็นอิสระ เมื่อคนรู้จักกันแนะนำให้ทำอาชีพชาเล้งรับซื้อของเก่า นางจึงลงมือทำทันทีเพราะคิดว่าเป็นอาชีพง่ายๆ ไม่ต้องมีความรู้มากมายอะไร ใครก็ทำได้ อิสระดี ไม่ต้องมีใครมาเป็นเจ้านาย หากขับรถไม่เป็นก็ให้รถชาเล้งถีบไป ดีกว่าพวกคนเก็บขยะแบบถุงปุยและพวกรถเข็นเพราะสกปรกและเหนื่อยน้อยกว่า ทุกๆ เช้านางจะชอกซอนเข้าไปในชอกซอยตามหมู่บ้านอย่างคล่องแคล่วและมีอารมณ์ดี แต่ไม่ได้หมายความว่า นางจะเข้าไปรับซื้อของได้ทุกหมู่บ้านนะ หมู่บ้านคนรวยมักจะไม่ให้เข้า บางทีติดป้ายไว้บางที่ก็ยามออกมาได้ เพื่อนๆ นางบอกว่า "เขาป้องกันขโมย" นัยว่าพวกเขาเล้งด้วยกันทำวีรกรรมเอาไว้มาก เสียชื่อกันไปหมด เพราะจริงๆ แล้ว หมู่บ้านคนรวยเขาทิ้งของดีๆ กัน เอาไปใช้ต่อได้สบาย ถ้าขายก็ได้ราคา เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านตามชอกซอยเล็กๆ นางจะส่งสัญญาณว่าการรับซื้อของด้วยแตรลมหรือส่งเสียงบอก นางใช้เวลาอยู่บนถนนยาวนานเท่าไรก็ได้ในแต่ละวันขึ้นกับความต้องการของนางเองส่วนใหญ่แล้วเมื่อของเต็มรถก็กลับ หากมีของเยอะๆ ก็ต้องออกมาสองรอบหรือนัดรับซื้อกับเจ้าของบ้านในวันต่อไป ถ้าเป็นของชิ้นใหญ่หรือมีเงินในการรับซื้อไม่มากพอ นางสามารถไปยืมเงินจากร้านรับซื้อของที่นางนำของไปขายให้เป็นประจำ เมื่อนางนำของมาขายให้แล้วก็หักเงินที่ยืมไปเป็นต้นทุนออกที่เหลือก็เป็นรายได้ของนาง

ในการดำเนินการซื้อขายของเก่าจะเป็นหน้าที่ของชาเล้งผู้ซื้อทั้งหมด เจ้าของบ้านยินยอมๆ ชาเล้งรับซื้อจะต้องช่วยขนของออกมาซึ่งน้ำหนัก คำนวณเงินและเก็บของขึ้นรถ จัดของให้เป็นระเบียบแล้วจ่ายสตางค์ให้กับเจ้าของบ้าน เป็นอันว่าจบการซื้อขายกัน จากนั้นนางก็ขับรถไปเรื่อยๆ เจอถึงขยะที่ไหนเธอเข้าไปดู เลือกลองค้นหาของที่ขายได้ เช่น ขวดน้ำมา 2-3 ใบ กล่องกระดาษต่างๆ ที่คนเอามาทิ้งเมื่อได้ของแล้วนางก็ขับรถเลยไป ปลอ่ยให้ถึงขยะร้าง หล่นระเกะระกะ ดูนางจะไม่สนใจอะไรมากไปกว่าของ/สินค้าที่นางต้องการเอาไปขายได้เท่านั้น นางให้ความเห็นว่า "เดี๋ยวรถขนขยะกทม. มาเก็บต่อและจัดการให้เรียบร้อยได้เอง" นางมีเวลาไม่มากนักเพราะเมื่อแดดออกแล้วก็จะร้อน ไม่สะดวกนักสรุปแล้วว่าหน้าที่ดูแลความสะอาดเป็นของกทม. หรือเทศบาล ไม่ใช่หน้าที่ของเธอ นางจะเลือกเก็บของที่ขายได้ที่วางอยู่ส่วนบนของถังขยะเท่านั้น จะไม่คุ้ยเขี่ยลงไปข้างล่าง เพราะนางให้ความหมายชาเล้งว่า มิใช่คนเก็บขยะแบบพวกถือถุงปุย ขยะที่เป็นสินค้าของชาเล้งเป็นขยะสะอาด นางเล่าให้ฟังถึงเส้นแบ่งของคนเก็บขยะกับชาเล้งด้วยแนวความคิดตรงกันข้ามของ ความสะอาด/ความสกปรก การมีปัจจัยการผลิต/การไม่มีปัจจัยการผลิต ได้ด้วยความภาคภูมิใจ

เมื่อนางรับซื้อของจนเต็มรถไม่สามารถจะบรรจุทุกได้อีก นางก็ขับรถชาเล้งตรงไปที่ร้านรับซื้อขยะทันที ที่ร้านรับซื้อของเก่า เจ้าเก่าจะนำของที่นางรับซื้อมากำหนดราคาให้โดยที่นางไม่มีสิทธิ์ต่อรอง

ราคาแต่อย่างใด ร้านแรกรับซื้อกระดาษ ขวด กระป๋อง ที่นอกเหนือจากนั้นไม่รับซื้อ นางรับเงินแล้วจึงขับรถซาเล้งต่อไปที่ร้านรับซื้ออีกแห่งหนึ่งเพื่อขายทีวี พัดลม นางรับซื้อมาแล้วขายได้ในราคาพอสมควรที่ร้านรับซื้อเครื่องไฟฟ้านั้น ผู้รับซื้อจะพิจารณาดูของอย่างละเอียดโดยพิจารณาคุณภาพและตัดสินใจต่อไปว่า จะซอมได้หรือไม่ หากสามารถไปซื้ออะไหล่มาเปลี่ยนได้ เขาแยกเก็บไว้บนชั้น ที่บนชั้นนี้มีของไฟฟ้าวางเรียงกันอยู่มากมาย เช่น วิทยุ เครื่องเสียง พัดลมวางเรียงไว้ปิดราคาขายค่อนข้างถูก กระติกน้ำไฟฟ้าราคา 300 บาท พัดลมราคา 250 บาท วิทยุราคา 150 บาท ทีวีมีหลายราคา 500 - 800 บาท เป็นต้น แต่ ทีวีที่นางนำไปขายนั้นได้มาด้วยสภาพที่เก่ามาก จึงถูกส่งต่อไปให้กลุ่มแรงงานผู้หญิงที่อยู่ฝั่งตรงข้ามที่นั่นรวมๆกันอยู่หลายคนได้รุมขนาดใหญ่ ล้อมวงกันในมือมีหมอนหนึ่งอัน พวกเธอเหล่านั้นสวมถุงมือผ้า มี ทีวี วางอยู่เป็นกองใหญ่ ประมาณสัก 30 - 40 เครื่อง กองหนึ่งเป็นทีวีทั้งเครื่อง อีกกองหนึ่งเป็นโครงพลาสติกของ ทีวี วิทยุ คอมพิวเตอร์และเปลือกสายไฟกองไว้เกลื่อนกลาด ผู้หญิงทั้งกลุ่มจะทุบแผงวงจรคอมพิวเตอร์ วิทยุ ทีวี และเปลือกสายไฟอย่างตั้งใจมีเศษอุปกรณ์กระเด็นเต็มอยู่ทั่วไป แล้วเลือกเอาเฉพาะทองแดงใส่ถุงปุ๋ยขนาดใหญ่ พวกเธอบอกว่าราคาทองแดงแพงมาก ราคา กิโลละ 100 - 200 บาท เพราะฉะนั้นสิ่งที่ซาเล้งชอบที่สุด คือ เครื่องใช้ไฟฟ้า เพราะนอกจากจะได้นำไปใช้เองแล้ว สินค้าบางชิ้นซอมเล็กน้อยแล้วขายยังกำไรมาก และถ้าเป็นของที่มีสภาพดี เป็นที่ต้องการของตลาดก็จะต่อรองและเก็งราคาได้ เมื่อบอกขายของหมดก็ถือว่าเสร็จงาน นางจะกลับเข้าบ้านทันทีส่วนใหญ่แล้วไม่เกินเที่ยง บางวันมีของน้อยก็ต้องตระเวนรับซื้อนานหน่อย นางกลับเข้าบ้านใช้ชีวิตที่สบายๆได้เงินมาวันละ 200 บาทเป็นอย่างต่ำ บางวันได้ถึง 1000 บาท ตกเย็นนางจะนั่งกินเหล้ากับเพื่อนบ้าน นางฝังตัวในชุมชนซาเล้งซอยเสือใหญ่นี้นานมาแล้วและสุขสบายดี มีเงินส่งลูกเรียนและพอใจกับสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ ไม่กลัวคนดูถูกเลยเพราะนางถือว่าเป็นการทำมาหากินอย่างสุจริต

รถซาเล้งเปล่าๆเริ่มทยอยกลับกันเข้ามาในซอย สภาพภายในซอยแต่ละซอยเต็มไปด้วยของที่ซื้อมาแล้วขายไม่ได้ ไม่มีคนรับซื้อ เช่น โซฟาเก่าๆ ที่นอนเก่าๆ เก้าอี้ไม้ ตู้เสื้อผ้า วงกองเกะกะไปตั้งแต่ต้นซอยยันท้ายซอย หาความเป็นระเบียบไม่ได้ โดยที่ซาเล้งทั้งหลายเคยชินกับสภาพเหล่านี้ ความรกเกะกะเหล่านี้จะส่งสมพอกพูนขึ้น จนยากจะแก้ไขเสียแล้ว ซาเล้งมักจะบอกใครๆว่า เป็นอาชีพที่พิทักษ์สิ่งแวดล้อมแต่ของที่ขายไม่ได้เขาก็วางทิ้งไว้รอบบ้าน ไม่ต่างอะไรกับกองขยะแต่เป็นขยะอุตสาหกรรม ไม่เน่าเหม็นเท่า นั้น พื้นที่ในซอยซาเล้งมีลักษณะของผู้คนที่ดำรงชีวิตกับผู้ค้าของเก่าทั้งสิ้น เมื่อเดินเข้าสู่ปากซอย มีร้านค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าเก่า ราคาถูกตั้งขึ้นจำหน่าย ผู้คนอยู่เพียงกฟั่นไม่เกิน 1-2 ฟุต จัดทำขึ้นเพื่อไว้นอนหลบแดด หลบฝน แปร่งพื้นตรงมุมหนึ่งของหน้าบ้านด้วยผ้าถุงกระโจมอก ทำกับข้าวด้วยเตาไฟฟ้า ชักผ้าด้วยกะละมัง แล้วตากอีกมุมหนึ่ง ความเป็นส่วนตัวมีอยู่อย่างเดียวคือ ที่นอน นอกนั้นปฏิบัติกันให้เห็นตั้งแต่อาบน้ำ แปร่งพื้น ทำกับข้าว พักผ่อน นอนเล่น ดูทีวี ฟังเพลง ขยะของเขาก็ทิ้งกันตรงนี้ น้ำดื่มก็ได้น้ำประปา ล้างจาน ชักผ้าอาบน้ำอยู่ในที่

เดียวกันจะพูดคุยกันก็ตะโกนออกมาจากบ้านของตน ตรอกนี้ชอกนี้เป็นศูนย์รวมแห่งหนึ่งของชาวซาเล้ง ที่มุ่งจะซื้อสินค้าจากบ้านเรือนแล้วนำไปขายและของเหลือใช้ ทั้งสะสมทั้งอยู่ในละแวกที่เขาอยู่นั่นเอง คนทั่วไปสรุปว่า ซาเล้งคือ กลุ่มหนึ่งที่ทำให้บ้านเมืองไม่มีระเบียบเรียบร้อย แต่นางบอกว่า “อาชีพซาเล้งไม่มีโอกาสได้รับการยอมรับจากหน่วยงานใดว่าช่วยเหลือสิ่งแวดล้อม กลับถูกมองว่าเป็นพวกลักเล็กขโมยน้อยและพวกหยิบฉวย” อาชีพซาเล้งไม่ได้รับการระบุจากหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงสร้างสรรค์ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจเข้ามาควบคุมดูแลอาชีพนี้ได้ เพราะไม่มีช่วงเวลาและวิธีทำงานที่เข้าข่ายเป็นอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ผลผสมผสานกับมูลค่าของสินค้าที่รับซื้อและขายไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ของเก่าถูกทำให้กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่ำ ราคาถูกกำหนดจากผู้รับซื้อ การต่อรองราคาไม่อาจทำได้ นานๆ ครั้งจึงจะมีโอกาสกำหนดราคาได้ เมื่อฟลุคได้ของที่หายากและเป็นที่ต้องการของสังคม เช่น แอร์ โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า แต่ต้องอยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ ถ้าใช้งานไม่ได้จะถูกกดราคาขายเป็นกิโลกรัมและกดราคาเท่าพลาสติกแล้วไปเผาเอาทองแดงภายในเครื่องออก เช่นวัสดุอื่นๆ นับเป็นความแยบยลในการเอาตัวรอดเปรียบภายใต้การกำหนดราคาของตลาดผู้รับซื้อ นางเล่าถึงวิธีการดำรงชีวิตต่อไปอีกว่า

ฉันคบหาสมาคมกับคนทั่วไปได้ แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นคนกลุ่มเดียวกันเพราะจะเข้าใจกันมากกว่า เวลาที่ขับรถซาเล้งไปตามถนนใหญ่จะโดนรถยนต์บนท้องถนนกดแตรไล่ และถ้ายังทำให้รถติดหรือกีดขวางการจราจร ตำรวจจะรีบเป่านกหวีดให้รีบไป บางครั้งมีของหนักมาเต็มคันรถ ของหล่นบนท้องถนนจะถูกร้านค้าหรือชาวบ้านไล่ให้เร่งเก็บแล้วให้รีบไปโดยเร็ว แต่ถ้ามีรถเปล่าก็อาจถูกมองอย่างหวาดระแวงว่า จะหยิบฉวยเอาอะไรไปโดยที่เจ้าของไม่อนุญาต

นางเล่าต่อไปว่า นางถูกตำรวจจับบ่อยเนื่องจากไม่มีใบขับขี่ ถูกจับได้เสียค่าปรับไม่มากนัก แต่จ่ายเป็นเพียงค่าปรับขั้นต่ำ 50 – 100 บาท ซึ่งตำรวจกับซาเล้งเข้าใจกันดี แต่บางทีนางก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจากตำรวจเลย สำหรับนางแล้วตำรวจไม่สนใจเลยจะดีกว่า นางไม่เคยนำรถออกไปกับภาระกิจอื่นๆ บ่อยนักเพราะขับรถซาเล้งเกะกะถนน ชาวบ้านเขารำคาญ นางไว้ใช้เพื่อการทำงานและมักจะออกไปตั้งแต่ตี 3 – 4 แล้วกลับมาในช่วง 11 – 12 นาฬิกา ชุมชนที่นางอยู่นั้นจะเป็นบ้านสำหรับอยู่โดยสร้างขึ้นมาจากวัสดุเหลือใช้ที่หามาได้ จากการไปเที่ยวรับซื้อและที่อยู่มักจะเป็นเขตบุงรุก การกำหนดบ้านให้เป็นไปตามลำเนาทะเบียนบ้าน ไม่อาจทำได้ อาชีพและที่อยู่ของเธอมิได้เป็นไปตามกฎหมาย มีความลำบากใจอยู่บ้างแต่ไม่ทุกซักรื้ออะไร ซาเล้งเป็นอย่างนี้เกือบทั้งนั้น เมื่อยามเจ็บป่วยนางมักจะไปโรงพยาบาล ตามปรกติออกค่าใช้จ่ายเอง 30 บาทรักษาทุกโรคแต่นางใช้บริการไม่ได้เพราะต้องไปชำระพ.ที่บ้านเกิด แต่โชคดีที่นางแข็งแรงไม่ป่วยจะไม่สบายบ้าง ปวดหัวตัวร้อนซื้อยากินก็หายแล้ว นางหวังว่าวันหนึ่งจะได้กลับไปอยู่บ้านนอกเหมือนเดิม ความจริงบ้านนอกก็มีบ้านอยู่แต่

ทำกินไม่ได้ ไม่พอกิน มาขับรถซาเล้งซื้อรับซื้อของก็เพื่อใช้ชีวิตมันมีกิน ส่งลูกเรียนได้ นางรักลูกตามใจ ไม่เคยตำว่าลูกเลย แต่คิดว่าคงเรียนได้ไม่สูงมากนัก เพราะไม่ได้สนใจเรียนเท่าใดนัก ซ้านางเองก็ไม่บังคับ ส่วนลูกจะมาทำอาชีพนี้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับลูก ถ้ามีทางอื่นก็ให้เขาไป แต่ถ้าไม่มีอะไรทำก็มาทำอาชีพนี้กันได้สบายๆ ของมีให้ไปซื้อได้ทุกวัน และจะมีให้ซื้อได้อีกนานโดยเฉพาะพวกบ้านคนรวยที่ทิ้งของบ่อยมากและมักเรียกเธอไปขนมาทิ้ง นอกจากนั้นบางทีเดินผ่าน ถึงขยะก็เก็บจากถังด้วยเหมือนกัน ซาเล้งมีทั้งรับซื้อทั้งเก็บขยะไม่ได้มีรูปแบบวิธีการเก็บขยะที่แน่นอน

“เงิน” เป็นจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียวในชีวิต และจากลักษณะงานซาเล้งที่ทำอยู่ นางคงอยู่ในอาชีพนี้ไปจนกว่าจะทำไม่ได้ ไม่มีเรี่ยวแรงขับรถและยกของหนัก เพราะมันดีที่สุดในแล้วสำหรับนางคือมีเงินใช้ทุกวัน ทำงานไม่มาก มีอิสระ จะทำหรือไม่ทำก็ได้ แล้วก็ไม่มีใครดูถูก อาจจะมีบ้างบางคนไม่ชอบซาเล้งก็เพราะบางพวกขโมยถ้าไม่ขโมยก็จะดีมาก อาชีพซาเล้งเป็นงานอย่างหนึ่งที่นางมองว่ามีได้ทำอะไรให้ใครเดือดร้อนแต่เนื่องจากไม่ได้เสียภาษี ไม่แจ้งให้รัฐทราบจะทำอาชีพอะไร หรือต้องให้ข้อมูลมักจะให้ข้อมูลว่า “รับจ้าง” “งานส่วนตัว” ที่มีรายได้น้อยไม่เข้าข่ายเสียภาษี เมื่อไม่มีภาษีเรียกเก็บ จึงเล็ดรอดจากการสำรวจตรวจสอบจากรัฐบาลไปได้ รวมทั้งเล็ดรอดหลุดลวงจากการดูแลเอาใจใส่และคอยโอกาสในด้านต่างๆ ของสังคมไปอย่างสิ้นเชิง นางไม่อาจเรียกร้องให้รัฐยื่นอะไรให้ในฐานะราษฎรเพราะนางไม่ได้บอกรัฐบาล และรัฐก็ไม่รับรู้ว่ามีอาชีพใด หลายคนเป็นประชาชนที่รัฐมิได้รับรู้ว่าเป็นทางการว่ามีอาชีพแบบนี้ดำรงอยู่ในสังคมเมือง การที่รัฐไม่รับรู้คนกลุ่มของซาเล้งอย่างนางจึงไม่ได้รับการกล่าวถึงในด้านอาชีพและการช่วยเหลือจากรัฐ แต่ถูกกล่าวถึงว่าเป็นชุมชนที่กำลังก่อปัญหาในท่ามกลางความเจริญและสร้างปัญหาด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเข้ามาดูแลตักเตือนเท่านั้น

ซาเล้งนับเป็นพัฒนาการของอาชีพคนเก็บขยะที่มี “รถซาเล้ง” เป็นปัจจัยการผลิตในการประกอบการ รวมทั้งการนิยามสินค้าว่า “เป็นของเก่า” ที่ต้องใช้เงินแลกซื้อแม้จะมีการเลือกเก็บขยะในถังบ้างแต่ก็เป็นขยะที่สะอาดและเก็บขยะในถังอย่างผิวเผิน ไม่ได้คุ้ยเขี่ยลงไปถังขยะลึกๆ นิยามต่างๆ เหล่านี้สร้างเส้นแบ่งประเภทจัดชั้นของคนเก็บขยะได้อย่างชัดเจน นับเป็นความแยบยลของการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะโดยไม่รู้ตัว และยังดำรงความชอบธรรมให้กับระบบทุนนิยมผลิตสินค้าได้ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

เรื่องเล่าของชีวิตที่ต้องการไปให้พ้นจากการถูกเรียกว่า “คนเก็บขยะ”

ความฝันที่จะให้ตนเองประสบความสำเร็จในอาชีพของกลุ่มคนเก็บขยะมีแนวทางที่คล้ายๆ กัน คือ การก้าวให้พ้นจากสภาพที่กำลังเป็นอยู่หรือก้าวไปมีอาชีพอื่นๆ ให้ได้ แต่ถ้าหากจะต้อง

ทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับขยะ ก็ขอไม่เป็นคนเก็บขยะที่ผู้คนในสังคมรับรู้ว่าเป็นคนชั้นต่ำ ดังเช่น เรื่องราวจากประสบการณ์ชีวิตของผู้คนต่อไปนี้ที่ต้องการไปให้พ้นจากการถูกเรียกว่า “คนเก็บขยะ”

“ธม” เพราะชีวิตเป็นลูกเลี้ยงของบิดาที่เป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัวเล็กๆ จึงต้องผ่านการฝึกฝนถูกใช้งานในฐานะลูกจ้างและคนงานไปพร้อมกับฐานะที่เป็นลูกเลี้ยงทำให้ธมซึ่งรักอิสระต้องหนีออกจากบ้าน ก้าวเข้ามาสู่เส้นทางอาชีพรับซื้อของเก่าด้วยรถซาเล้งส่วนตัว แล้วจึงพัฒนามาเป็นเจ้าของรถปิคอัพที่ลงทุนลงแรงหาเงินมาดาวน์ แล้วทำงานผ่อนส่งไป ที่ธมทำเช่นนี้ได้ก็เพราะธมมิได้มีทุนชีวิตที่ติดลบเกินไป ยังพอมีเงินทุนและความรู้อยู่บ้างจึงเริ่มต้นกับชีวิตด้วยการรับซื้อของเก่า ปัจจุบันธมยังคงอยู่ในพื้นที่ “บุกรุก” ย่านหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แต่ก็มีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าคนอื่นๆ ในละแวกชุมชนนั้น ธมเล่าว่า ในย่านเดียวกันก็มีคนเก็บขยะแบกถุงปุ๋ยด้วยแต่ก็น้อยมักจะเป็นพวกลักเล็กขโมยน้อย ผลอไม่ไ้จะหยิบฉวยของๆผู้อื่นไปทันที มักไม่มีที่อยู่ เติมน้ำมันเก็บขยะขายกินไปวันๆ ไร้ใ้ใจยาก บางคนติดยา บางคนก็เป็นกะเทยตกยาก โดยความเห็นส่วนตัวแล้ว ธมบอกว่า คนเก็บขยะถุงปุ๋ยไม่น่าจะเรียกว่าเป็นอาชีพได้ น่าจะเรียกได้ว่าเป็นประเภทเดียวกันกับขอทานมากกว่า ตัวของธมเองเคยไปทดลองคุ้ยขยะดูแล้วและรู้สึกที่ไม่ไหว ธมเล่าว่า

ผมไปเก็บขยะตลาดกวางตุ้ง เปิดถังขยะมาเจอหมาตาย หนอนขึ้นอืดเลย จะอ้วก ผมก็เดินออกมา อ้วกข้างนอก มือก็ไม่ได้ใส่ถุงมือ ล้างด้วยแป้นเท้าโห่ ก็ยังไม่หายเหม็น กินข้าวไม่ลง 2-3 วัน ผมว่า ชีวิตพวกคนเก็บขยะแบบนั้นต้องต้อสู่มาก ทั้งสกปรกและมีคนดูถูกด้วย ถ้าทำอาชีพนี้ ผมเลือกเป็นซาเล้งหรือไม่ก็ปิคอัพดีกว่า

ชีวิตของธมที่ผ่านมาก็ต่อสู้ไม่น้อย กว่าจะมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการขับรถปิคอัพรับซื้อของเก่า ธมเล่าว่า “ใช้รถปิคอัพค่อยสบายหน่อย ถึงซื้อรถด้วยเงินผ่อนสักวันหนึ่งรถก็เป็นของเราและยังสามารถทำเงินได้มากกว่าด้วย” ลุงสลัดเพื่อนบ้านของธมก็ขับรถปิคอัพรับซื้อของเก่าเหมือนกัน ลุงจะอัดเสียงตัวเอง เปิดไปตามลำโพง ร้องเรียกให้คนเอาของออกมาขาย ธมได้ยินอยู่บ่อยๆ ลุงเขาอัดเสียงคำพูดว่า “มาแล้วครับรถรับซื้อของเก่า เก่าแล้ว เสียแล้ว รับซื้อ ทิวี่สี่เก่า ตู้เย็นเสีย พัดลมเก่า ปัมม่น้ำ ปัมลมเก่า เครื่องเสียงเก่า ลำโพงเก่า รับซื้อนะครับ” ตัวธมเองไม่ได้ทำเช่นนั้น ธมมีขาประจำอยู่แล้ว จึงใช้วิธีแะเวียนไปตามบ่อยๆ ก็แล้วแต่เทคนิคของใคร ที่สำคัญต้องได้ของหรือสินค้ามาให้ได้มากที่สุด ถ้าไรก็จะมากตามไปด้วย ธมได้ให้ความหมายกับอาชีพของตัวเองว่า “ผมไม่ได้เป็นคนเก็บขยะ แต่เป็นคนรับซื้อของเก่า” ของเก่าที่เขารับซื้อเป็นพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าชิ้นดีที่คนรวยไม่ใช้แล้ว บางครั้งธมเอามาซ่อมนิดหน่อยแล้วเอามาใช้ที่บ้านของเขาเอง ธมมีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว เหลือสักวันละ 400 บาทพอที่จะเลี้ยงลูกสองคน เมียหนึ่งคนได้ แล้วยังมีเมียขายแถมมาด้วยอีกหนึ่งคน แต่ก็ยังมีภาระการผ่อนรถเพิ่มมาอีก บางเดือนก็ไม่พอผ่อนธมก็จะใช้วิธียืมพวกเพื่อนๆเขาไปก่อน เมื่อทำงานได้ก็เอาไป

คืน อาชีพระดับพ่อค้าของเก่า ยังมีเครดิตมากพอที่จะยืมเงินคนอื่น ยังพอไว้ใจให้ยืมกันได้ รมได้รับ ความไว้วางใจในเรื่องนี้พอสมควร รมก็ไม่ต้องการให้คนทั่วไปมองเขาว่า เป็นคนเก็บขยะ รมมี รถปิคอัพราคาเป็นแสน เมื่อเจอขยะเขาจึงจะไม่เข้าไปเก็บอีกต่อไป แต่เปิดโอกาสให้ชาเล้งกับคนเก็บ ขยะถูกปฎิบัติได้ไปจัดการจะดีกว่า เป็นการให้โอกาสและไม่แย่งคนกลุ่มนั้น

รมเข้าใจคำว่า "ชนชั้น" ไม่ชัดเจนนัก รู้แต่ว่าถึงอย่างไรเขาก็ยังเป็นคนจน เพราะรมยังไม่มี สิ่งอื่นๆเหมือนกับคนที่ถูกยกย่องให้เป็นคนรวย แม้รมจะมีรถปิคอัพแต่เขาก็ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง ต้องบุกรุกที่เขาอยู่ อาชีพยังไม่มีความแน่นอน ทำงานเหน็ดเหนื่อยมาก แต่รมเองเขาก็ยังดีกว่าอีก หลายคนในชุมชนนี้ ที่คู่ยขยะขาย ใครๆก็รังเกียจ รมบอกว่า เขาทนไม่ได้ อยากจะฉีก จากกลิ่นขยะ เหม็นที่ติดตามตัว ตัวรมเองเล่าว่า "ผมเคยเดินผ่านคนเหล่านี้ ยังรู้สึกได้อย่างที่เขาวางไว้เหมือนกัน ว่าคงเพิ่งจะออกมาจากกองขยะ" รมได้เคยพูดคุยกับพวกคนเก็บขยะเหล่านี้ ชีวิตของพวกเขาไม่ค่อย ได้ไปไหน ไม่อยากจะขึ้นรถเบียดเสียดกับผู้คนบนรถเมล์ ในตลาดหรือในห้างสรรพสินค้า เพราะผู้คนจะ เดินเลี้ยวหลบไปทางอื่น แสดงความรังเกียจเด็ดขาดอย่างชัดเจน สำหรับรมเองซึ่งเป็นคนที่คลุกคลี อยู่ในที่บุกรุกเดียวกัน ยังยอมรับเช่นเดียวกันว่า จะคลุกคลีกับพวกคนเก็บขยะเหล่านี้ได้อย่างไร ยากลำบาก เพราะนอกจากจะต้องระมัดระวังการหยิบยืมเงินแล้ว ยังขโมยของเก่าที่รมซื้อมาจะขายต่อ แถมยังจะติดเชื้อโรคจากคนเก็บขยะพวกนี้อีกด้วย คบค้าสมาคมกับคนเก็บขยะพวกนี้ ดีแต่จะเสีย ผลประโยชน์ ในชีวิตของรมเคยฝันอยากเป็นข้าราชการ แต่ถูกบังคับจากพ่อเล้งให้ทำงานจน กลายเป็นคนที่ถวิลหาเสรีภาพ ไม่อยากอยู่ในกฎเกณฑ์และระเบียบที่พ่อเล้งกำหนด รมจึงเลือกที่จะ มารับซื้อของเก่าแม้ว่าจะต้องสัมผัสกับพวกกลุ่มคนเก็บขยะและพวกเขาเล้งก็ตาม โชคดีที่ชุมชนที่รมอยู่ ส่วนใหญ่เป็นพวกเขาเล้ง ชาเล้งทุกคนล้วนก็อยากปรับตัวให้มีรถปิคอัพอย่างรม ซึ่งถือได้ว่าขณะนี้รม ได้ประสบความสำเร็จในระดับที่ผู้คนในชุมชนยกย่องว่า "เก่ง" แต่ความสำเร็จที่รมต้องการและถือว่าเป็น การประสบความสำเร็จที่มากที่สุดที่รมอยากก้าวไปให้ถึง คือ "ผมอยากทำธุรกิจร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งต้องมีเงินทุนอย่างน้อย 500000 บาท ถ้าหากได้ทำรวยอย่างแน่นอน มีตัวอย่างมาหลายรายแล้ว"

แต่สำหรับมงคลแล้วเขาไม่ได้คิดอย่างรม มงคลเข้าสู่วงการอาชีพที่เกี่ยวกับขยะโดยการ สมัครผ่านการรับคนงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวของ กทม.ที่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช มงคลได้เริ่มทำงานโดย เป็นพนักงานสำรองแทนเจ้าหน้าที่บนรถขยะที่เรียกกันสั้นๆว่า "อะไหล่" ตระเวนเก็บขยะตามจุดต่างๆ ของ กทม.ซึ่งขาดหรือลาป่วย ธรรมเนียมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทดแทนเช่นนี้จึงมีรายได้พิเศษจาก การคัดแยกขยะบนรถขยะขายที่ไม่แน่นอน ในระยะแรกรายได้ของมงคลจึงไม่ค่อยจะเพียงพอที่จะเลี้ยง ครอบครัว เงินเดือนทั้งหมดถูกส่งให้ลูกและภรรยาที่จังหวัดอุดรธานี แม้มงคลทำงานเป็นอะไหล่แทน พนักงานที่ขาด แต่เมื่อได้อยู่บนท้ายรถเขาต้องปฏิบัติหน้าที่เท่ากับพนักงานคนอื่นๆ คือ ขนขยะบนท้อง ถนนขึ้นรถอย่างรวดเร็วแข่งกับเวลา โดยปกติหลังรถขยะจะมีพนักงานประมาณ 4 คน ช่วยกันขนขยะ

ขึ้น 2 คน และอีก 2 คน จัดระเบียบขยะอยู่ท้ายรถเพื่อขนขยะไปให้ได้มากๆ และทำหน้าที่สำคัญคือ การคัดแยกขยะไปพร้อมๆ กัน พวกเขาจะแยกขยะทันทีที่ขยะตกลงบนกะบะท้ายรถ รถก็วิ่งไปเรื่อยๆ คนเทก็เทไป คนแยกก็แยกไป แยกได้เท่าไรเทเท่านั้น เพราะต้องอัดขยะด้วยเครื่องอัดไฮโดรลิกไปด้วย พร้อมๆ กัน มิฉะนั้นจะไม่มีพื้นที่สำหรับใส่ขยะ มงคลดต้องทำงานแข่งกับเวลา เมื่อเก็บขยะได้จนครบทุกจุดที่อยู่ในเส้นทางมารับผิดชอบแล้ว ขยะบนหลังรถที่คัดแยกแล้วจะถูกนำไปขายกับร้านรับซื้อขยะเจ้าประจำ ซึ่งจะรับซื้อเฉพาะขยะรีไซเคิลเท่านั้น พวกของใช้ประเภทรีไซเคิลต้องเอาไปขายคนรับซื้อขยะที่อยู่ท้ายกอง เงินที่ได้มาเท่าไรก็เอามาแบ่งหารเฉลี่ยกันระหว่างพนักงานบนหลังรถและคนขับรถ

ในเวลาต่อมาไม่นานนัก มงคลดได้เป็นพนักงานประจำบนหลังรถจึงได้รายได้พิเศษเพิ่มขึ้นจากเงินเดือนที่เป็นรายได้ค่อนข้างแน่นอน ประมาณวันละร้อยถึงร้อยกว่าบาท บางวันขยะเยอะจะได้ถึงสองร้อยบาท มงคลดเคยไปอยู่บนหลังรถแทนเพื่อนซึ่งเป็นรถขนเก็บขยะในเส้นทางไปมหาวิทยาลัยรามคำแหง ขยะในเส้นทางนี้เยอะสุดๆ มงคลดบอกว่า "ได้ส่วนแบ่งเยอะแต่ก็เหนื่อยมากที่สุดๆ เหมือนกันวิ่งเก็บขยะเดียวขึ้นเดียวลง รถก็ติด ร้อนก็ร้อน" ความหมั่นของขยะนั้นไม่เท่าไรเพราะพวกเขาซาซินเสียแล้ว อีกอย่างขยะเหล่านี้ก็เป็นเงินทั้งนั้น ความหมั่นมันก็เลยกลายเป็นความหอม ในอดีตมงคลดเคยทำงานเป็นคนขับรถบรรทุกมาก่อนผีนะเอาไว้ว่า

สักวันผมคงจะได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ขับรถขยะบ้าง ไม่ค่อยเหนื่อย ก็แค่ขับรถขยะไปเรื่อยๆ ตามเส้นทาง ส่วนแบ่งจากสินค้าขยะก็ได้ แถมยังได้เป็นลูกพี่ด้วย แต่ความรับผิดชอบก็เหมือนกันนะ เรียกว่ารถทั้งคันเลยแหละ ถ้ารถเสียไม่มากจะรอให้ทอมซ่อมก็จะรอไม่ไหว งบซ่อมไม่มี ถึงมีก็ว่าจะเบิกจ่ายได้ก็ช้ามาก ขั้นตอนเยอะมากเป็นอาทิยสองอาทิย จะถูกชาวบ้านด่าว่าไม่มาเก็บขยะ เท่านั้นยังไม่พอ พวกเรา 4-5 คนก็จะอดตายกันพอดี ขาดรายได้ เงินกินข้าวทุกวันนี้ก็เงินพิเศษจากขายขยะนี้แหละ

หากจะหวังพึ่งรถเก็บขนขยะสำรองของกทม. ก็คงไม่ได้เพราะเท่าที่มีอยู่ก็ยังไม่พอให้บริการขนเก็บขยะได้อย่างทั่วถึงเลย ลูกพี่คนขับรถเขาจึงต้องมีข้อตกลงกับร้านค้ารับซื้อขยะ ซึ่งมีข้อตกลงที่ได้รับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ร้านค้ารับซื้อขยะเขาจะรับทำประกันรถให้กับบรรดารถเก็บขยะที่เป็นลูกค้าด้วย เรียกว่า "เป็นวิธีการผูกขาดการรับซื้อสินค้าขยะ" คนขับรถจะเอาขยะไปขายร้านอื่นไม่ได้ มงคลดชี้ให้ดูรถขยะ กทม. และเล่าต่อไปว่า

คุณเห็นรถขยะพวกนี้ไหม รถขยะหลวงไม่มีประกัน พรบ. พวกร้านค้าเอกชนรายย่อยเขาทำประกันให้หมดเลยนะ เรียกว่า พวกรถขยะจะเอาขยะมาขายให้คนที่ทำประกันให้ทั้งนั้น มันถึงต้องมีข้อแลกเปลี่ยนต้องเอาของมาขายให้เขาเท่านั้น ถ้ารถเฉี่ยวชนมากลูกพี่คนขับรถก็เอารถไปซ่อมด้วยเงินประกันนั้นก็จะใช้เวลาไม่นานนัก ถ้าหากรถเสียเล็กน้อยประเภทอะไหล่รถเสียหรือชำรุด เป็นประเภทยางแตก สายพานขาด สายไฮโดรลิกเสีย ร้านค้าก็จะออกเงินให้ก่อน หรือเดือนไหนเงินขาดมือก็ขอเบิกเงินค่าขยะล่วงหน้าก่อนก็ได้

รถขนขยะส่วนใหญ่ต้องทำประกันทุกคัน ถ้ารถคันไหนไม่ทำประกัน ร้านค้ารับซื้อจะผูกขาดการรับซื้อจ่ายเป็นเงินเดือนให้ เดือนละประมาณ 800-1000 บาท ขึ้นอยู่กับว่ารถคันใหญ่คันเล็กหรือตามจำนวนของที่เขามาขาย ก็น่าแปลกที่การรับซื้อสินค้าขยะยังต้องแย่งกันซื้อ หากเป็นของอย่างอื่นคนขายเป็นฝ่ายต้องอ่อนน้อมคนซื้อ อะไรหรือที่เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง คำตอบคือ“กำไรจำนวนมหาศาล” ใครๆถึงไม่อยากหยุดชีวิตลงแค่พนักงานขับรถหรือพนักงานเก็บขยะ ว่ากันว่าถ้าได้เป็นเจ้าของร้านค้ารับซื้อด้วยละก็รวยทุกราย ดูอย่างร้านรับซื้อขยะที่ผูกขาดการรับซื้อขยะจากรถขยะที่มณฑลประจำอยู่ทำประกันรถขยะไว้ทั้งหมด 80 คัน จะได้สินค้ามาขนาดไหนและกำไรจากการขายสินค้าขยะให้โรงงานรีไซเคิลจะมากสักขนาดไหน สำหรับโอกาสของมณฑลที่จะเป็นเจ้าของร้านรับซื้อขยะนั้นคงยากมากเพราะต้องมีเงินลงทุนเป็นจำนวนมาก มณฑลไม่ได้มีเงินมากมายถึงเพียงนั้น

เมื่อถามมณฑลถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่การงานว่า งานในหน้าที่ของมณฑลเหมือนกับเป็นคนเก็บขยะหรือไม่ เขาตอบว่า

ไม่เหมือนกันหรอกครับ คนพวกนั้นเป็นเพียงพวกรับจ้างคุ้ยขยะหรือคัดแยกขยะ ได้รับรายได้เป็นค่าจ้างเพียง วันละ 200 บาท แต่ผมทำงานเป็นกะจากตีห้าจนถึงสิบโมงเช้าก็กลับมาทำอย่างอื่นได้แล้ว รอรถขยะออกไปรอบใหม่ ผมถือว่าผมทำงานมีสังกัด เป็นเจ้าหน้าที่ กทม.ย่อมจะต้องมีสถานภาพที่ดีกว่าคนเก็บขยะพวกนั้นนะ

หากมีใครจะถามมณฑลว่า “ทำงานอะไร” มณฑลจะตอบกลับไปทันทีว่า “เป็นเจ้าหน้าที่ที่กม. งาน กทม. เป็นงานที่มั่นคง เป็นงานที่คนยกย่อง ถึงแม้ว่าจะเหม็นก็โอเค เราเป็นคนของหลวง” แม้ตอนนี้จะเป็นพนักงานชั่วคราวแต่มณฑลก็มีโอกาสที่จะได้บรรจุเป็นพนักงานประจำ และถ้าวันหนึ่งมณฑลทำไม่ไหวละก็สามารถขอเปลี่ยนย้ายหน้าที่ไปทำอย่างอื่นได้ มณฑลเล่าว่า ไม่เคยอายุที่ต้องเก็บขยะบนรถขนขยะเพราะมันเป็นงานที่ทำตามภารกิจของกทม.ช่วยรักษาความสะอาดบ้านเมืองให้สะอาด ถ้ามีโอกาสมณฑลก็จะหาเงินสักก้อนหนึ่ง เมื่อเกษียณอายุแล้วจะกลับไปอยู่กับครอบครัวที่อุดรธานี มณฑลบอกว่า ความจริงแล้วก็อยากมีรถปิคอัพสักคันไว้รับซื้อของเก่า แต่วัยของมณฑลมิได้เอื้ออำนวยให้ต่อสู้ได้ถึงขนาดนั้น คงหมดแรงที่จะดิ้นรนได้ อยากเป็นคนรับซื้อของเก่าแต่ก็คิดว่าไม่อาจทำได้ เพราะไม่มีประสบการณ์ ไม่มีทุน ไม่มีพวก การเข้าทำกิจกรรมเหล่านี้ต้องมีเส้นสาย มีพวกพ้องถึงจะไปได้ดี ว่ากันว่ามาเพียเยอะทั้งเจ้าหน้าที่รัฐทั้งเอกชน

ทางด้านสมเจตน์นั้นทำงานเป็นคนรับซื้อของเก่าโดยตั้งจุดรับซื้อที่ทำยกของของศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช สินค้าที่เขารับซื้อส่วนใหญ่เป็นสินค้ารีไซเคิล เขาไม่ได้รับซื้อขยะรีไซเคิลเพราะเขาไม่ได้อยู่แถวนี้ บ้านเขาย้ายไปอยู่ฝั่งธน การรับซื้อของรีไซเคิลใช้พื้นที่เยอะในการจัดการมาก การรับซื้อขยะรีไซเคิล

พวกขวดน้ำหอม เครื่องเงิน เครื่องคิดเลข แทนหมึกพิมพ์ ดูจะเหมาะกับเขามากกว่า แค่ทำความสะอาดหรือซ่อมแซมเล็กน้อยก็ขายได้แล้ว มีทุนรอนไว้รับซื้อสัก 4-5 พันบาทก็พอแล้ว สมเจตบอกว่า “ชีวิตของผมจะลงเอยอยู่ที่ท้ายกองขยะนี้แหละ” การรับซื้อของจากกองขยะดูจะเหมาะสมกับเขามากที่สุด สมเจตอยู่กับกองขยะนี้มานานนับตั้งแต่ศูนย์กำจัดขยะแห่งนี้ย้ายมาจากดินแดง ตั้งแต่กองขยะเล็กๆจนกลายเป็นกองขยะโตเป็นภูเขาสูงเทียมตึกห้าชั้น จนปัจจุบันนี้กองขยะกองโตมีมาถูกนำไปฝังกลบยังต่างจังหวัดหมดแล้ว สมเจตเคยถูกราวีจากพวกมาเพียบนกองขยะมามากต่อมาก จนเดี๋ยวนี้สมเจตรู้แล้วว่า ควรอยู่อย่างสงบ ทำงานสบายๆ มีเงินสักก้อนนั่งรอรับซื้อของจากคนค้าขยะที่มีโชคร้ายแต่เฉพาะขวดน้ำ พลาสติกหรือกล่องโฟมเท่านั้น สมเจตรับซื้อของทุกอย่างที่จะทำกำไรให้เขาได้ ไม่ว่าจะเป็นขวดน้ำหอม โทรศัพท์เก่าๆ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์เก่าๆ เครื่องคิดเลขเก่าๆ นาฬิกาปลุกเสียๆ กระเป๋านางไบใหญ่ ๆ สารพัดนึก ที่สำคัญพวกคนเก็บขยะไม่รู้เรื่องราคาหรอก แล้วแต่สมเจตจะกำหนดราคาให้เท่าไร ทำการค้ากับพวกคนค้าขยะแบบนี้ “กำไร” เห็นๆ

ส่วนใหญ่แล้ว สมเจตจะนำของที่รับซื้อไปขายต่อตลาดมือสองที่คลองถม บางครั้งก็มีคนมารับซื้อถึงท้ายกอง นัยว่ารับซื้อไปส่งร้านตามห้าง สมเจตเล่าไปหัวเราะไปอย่างคนที่อารมณ์ดีว่า

ขยะซื้อขายกันที่ขึ้นห้างนะครับ ของที่มาที่นี้จะขึ้นห้าง ห้างไหนรู้ไหม อย่าให้บอกเลย พวกเครื่องเงินโบราณ ร้านเขาจะรับซื้อพวกนี้ ชื่อร้านอะไรนะ จำไม่ได้ ให้อพวกโทรศัพท์มือถือ ช่วงนี้มาเป็นกองๆเลย คนซื้อจากที่นี่ไปส่งตามร้านขายของมือสอง เดียวๆก็ได้ เงินมาง่าย ๆ สบายๆ ถ้าไม่ซื้อก็ขายและไม่รังเกียจว่ามันเหม็น เพราะมันอยู่กับขยะ

โดยปรกติสมเจตจะมาตั้งโต๊ะรับซื้อขยะที่ท้ายกองตั้งแต่เช้าจนใกล้เที่ยงแล้วจะกลับช่วงบ่ายๆ ของที่ซื้อไว้จะเก็บเอาไปขายต่อที่ตลาดมือสองอาทิตย์ละครั้ง เฉลี่ยแล้วกำไรประมาณวันละพันเดือนหนึ่งก็ 25000-30000 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณของที่คนค้าขยะจะหามาขายได้ กองขยะชุกชอนทรัพย์สินสมบัติอันมีค่าสำหรับคนจนให้ได้ชุดและสร้างความร่ำรวยให้กับชนชั้นนายทุนเรื่อยมา สมเจตมักจะไม่ได้พูดความร่ำรวยของตนเอง แต่สมเจตมักจะพูดกับคนเก็บขยะว่า “โชคดีบางล่ะ พลื้คบางล่ะ เดี่ยวเดี๋ยวก็ได้เงินแล้ว ไม่เห็นต้องลงทุนอะไรเลย ราคาก็ให้สูงอยู่แล้ว ไม่ยากเย็นอะไร ดีกว่าไปเป็นคนงานก่อสร้าง ใช้แรงงานเป็นไหนๆ ทนเหม็นเอาหน่อย เดียวๆก็ชินไปเอง” คำพูดเหล่านี้ของสมเจตทำให้รู้สึกสงสัยอยู่ในใจว่า สมเจตสงสัยสารเห็นใจคนเก็บขยะหรือสมเจตกลัวว่าตัวเองจะไม่มีของไปขายทำกำไรกันแน่

พอสมเจตพูดจบก็มีคนเก็บขยะคนหนึ่งเก็บแหวนทองหัวพลอยได้ ดูเขาดีใจมากเอาออกมาส่งให้สมเจตคนรับซื้อทันที สมเจตใช้ผ้าเช็ดหัวแหวนดู เอาน้ำยาอะไรสักอย่างหนึ่งหยดลงที่แหวนแล้วจึงเอาแว่นขยายมาส่องดูพลอย สมเจตเพิ่งดูอยู่สักพักใหญ่แล้วก็เหลือบตาบอกคนที่เก็บได้ทันทีว่า

"600 บาท"พร้อมควักเงินจ่ายทันที คนคู่ชชะรีบรับเงินไปด้วยความดีใจ วิ่งกลับขึ้นไปกองขยะเก่าๆไปอย่างมีความสุข สมเจตส่องดูแหวนอีกครั้ง เอานิ้วคลึงเล่นไปมา แววดาและท่าทางฉายแววความสุขเช่นกัน แล้วหันรับซื้อของอย่างอื่นต่อไป สักครู่ก็มีคนขับมอเตอร์ไซด์ผ่านไป พลาตตะโกนถามสมเจตว่ามีด้วยเสียงดังๆว่า "มีของมั๊ย" สมเจตยิ้มและพยักหน้า ชายคนนี้เบรครถทันทีท่าทางใจเย็นอายุไม่มาก แต่ดูมีชั้นเชิงพอสมควร สมเจตก็เอาแหวนให้ดู พลาตพูดบอกว่า "เพชรข้างๆ มันหายไปเม็ดหนึ่ง" แล้วการต่อรองราคาก็เริ่มขึ้น ชายคนที่มาใหม่นี้ชื่อ "ตัน" ตันถามสมเจตว่า "เปิดเท่าไร" หมายถึงจะขายแหวนวงนี้ราคาเริ่มที่เท่าไร สมเจตตอบทันที "พันห้า" ราคานี้ฟังแล้วทำเอาใจหยุดเต้นเพราะรู้ต้นทุนก่อนหน้านี้ แค่หกร้อยบาท ตันทดสอบสิ่งของนั้นด้วยแว่นขยายของตัวเอง พลาตเอาแว็กซ์ดูและขอต่อรองราคาต่อไปว่า " 900 ไม่ได้หรือ?" สมเจตทำนิ่งแล้วแนะนำว่า ถ้าตันเอาไปให้ร้านทองใส่เพชรเล็กๆสักเม็ดก็สมบูรณ์ เอาไปขายได้สบายๆเลย 4-5 พันบาท ตันคิดอยู่สักพักหนึ่งแล้วต่อรองราคาอีกที "1000 บาทแล้วกัน ต้องเสียเวลาเอาไปทำอีก" สมเจตทำที่ไม่ค่อยสนใจเท่าไร ดูมีลูกเล่นเยอะแพรวพราว ยิ้มกริ่มตอบกลับไปอย่างสนุกปากว่า "จบเลยนะ1300 หยุดแค่นี้เลย" ตันพูดคุยกับสมเจตอีกสักพัก มองดูการรับซื้อของของสมเจตกับลูกค้าคนอื่นอีกสักครู่อย่างขึงใจ แล้วควักเงินจ่ายให้ 1200 บาท พลาตพูดว่า " เอ้า! พี่ พันสองร้อย ผมขอร้อยหนึ่ง คราวหน้าคราวหลังจะได้ซื้อขายกันใหม่" สมเจตกล่าวสบถออกมาอยู่ 2 – 3 คำ รอยยิ้มและแววดาแพรวพราวด้วยความเบิกบานใจ แล้วส่งแหวนให้ตัน การซื้อขายจบลงง่ายๆเพียงเท่านี้ หมูไปไ้มาเงินสดๆทั้งนั้น จากขยะของทิ้งที่ไม่มีค่าเลยในถังขยะมาสู่กองขยะที่สูงท่วมเกินต้นไม้ใหญ่ กลับลงมาสู่พื้นต่ำสุดของราคาที่คนเก็บขยะเก็บได้ จากนั้นราคาปรับเพิ่มจากขยะในกองราคา เท่ากับ 0 ----- เป็น 500 ----- แล้วผ่านมือไปเป็น 1200 ถึงสุดท้ายแล้วมันจะกลายเป็น 4000 –5000 พันบาท มันเป็นการค้าอะไรกันที่ทำให้มูลค่าสินค้าเพิ่มทวีครั้งละ 200-300 % แบบนี้เพียงในเวลาไม่เกิน 15 นาที มิน่าหละ สมเจตจึงขอทำอาชีพนี้ไปจนตาย "กำไรสูงสุด" เท่านั้นเป็นอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำสมเจตเสียเต็มตัว

สมเจตเล่าต่ออย่างอารมณ์ดีว่า "การคู่ชชะผมไม่เคยทำมาก่อนนะ สมัยก่อนวิ่งขึ้นไปรับซื้อขยะที่หัวกอง สกุก ขยะเยอะ เขาแบ่งออกเป็นสายๆ ปลุกกระต๊อบบนหัวกองเลย พวกคนเก็บขยะเขาบอกว่า ปลุกเป็นกระต๊อบชั่วคราว คุณรู้มั๊ยชั่วคราวของมันเป็นสิบๆปีเลยนะ" สมัยก่อนนั้นการคู่ชชะทำได้โดยอิสระจะได้เงินมากหรือน้อยขึ้นกับความขยันเพราะกทม.จัดการเรื่องขยะเอง ไม่มีระบบสัมปทานให้กับเอกชน ใครจะไปเก็บขยะก็ได้ ไม่มีใครเชื่อว่า ต่อมาผลประโยชน์บนกองขยะนั้นมากขึ้น มีระบบสัมปทานให้กับเอกชนอีกสองชั้น ชั้นแรก กทม.สัมปทานให้บริษัทเอกชน ชั้นที่สองเอกชนสัมปทานให้เจ็ดคนแยกขยะ กินกำไรกันเป็นทอดๆ เหมือนกันกับคนเก็บขยะแย่งที่สุด ลำบากมากขึ้นแต่ผู้คนที่เกี่ยวข้องอื่นๆดูจะร่ำรวยมากขึ้น คนร่ำรวยคราวเดียวกับสมเจตที่รับซื้อขยะปัจจุบันนี้ร่ำรวยกันเป็นล้านๆ โดยเฉพาะคนที่มีความรู้ธุรกิจการค้าดี เงินลงทุนสูง สำหรับสมเจตแล้วเขาไม่เคยดูถูกคนคู่ชชะ

นะ สมเจตรวยได้ มีเงินใช้ก็เพราะพวกคนเก็บขยะที่เอาขยะมาขายให้เขาทำกำไร แต่เมื่อสมเจตถูกถามว่ารู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับคนเก็บขยะหรือไม่ สมเจตบอกทันทีว่า “ไม่ ผมเป็นพ่อค้าขายของเก่าต่างหาก” ในกลุ่มคนเก็บขยะด้วยกันเองมีระบบชนชั้นด้วยเหมือนกัน เส้นแบ่งชนชั้นอยู่ที่เงินทุนและปัจจัยการผลิต คนที่มีเงินทำอะไรได้ทุกอย่าง สมเจตจึงให้คุณค่ากับเรื่องเงินค่อนข้างมาก โดยย่ำว่า

ในกองขยะไม่มีอะไรสำคัญเท่ากับเงินสดหรอกคุณ จริงๆแล้ว ที่ไหนๆ ก็เหมือนกัน เงินสดเท่านั้นที่หล่อลื่นให้ธุรกิจทุกธุรกิจหมุนไปได้อย่างราบรื่น เมื่อเงินหมด งานหยุดเดินทันที เพราะคนส่วนใหญ่ที่นั่นหาเข้ากินค้า เมื่อค้าขายได้เงินมาก็เอาไปซื้อข้าวกิน ซื้อยาสูบ และซื้อเหล้ากิน เช้าวันใหม่ก็ค่อยว่ากันใหม่อีกหากินไปวันวันแหละคุณ

สมเจตผู้มากด้วยประสบการณ์เล่าอย่างสนุกสนาน ลักษณะเขาดูเหมือนจะใจดี ใจป้ำ ยิ้มแย้มและอารมณ์ดีตลอดเวลา สมเจตบอกว่า “ผมไม่ชอบพวกพ่อค้าที่เอาเปรียบทางการค้านะ” ตัวสมเจตเองก็ไม่เคยเอาเปรียบคนค้าขายเลยนะ (ไม่รู้ว่าเป็นพ่อค้า ขาขยับหรือเปล่า)

ชีวิตคนค้าขายดุสกลปรกในสายตาคนทั่วไป แต่อิสระและสบายใจ ไม่ต้องให้ใครมาจิกหัวตา สมเจตแสดงทัศนคติถึงพนักงานรัฐที่อยู่บนท้ายรถขยะว่า “ไม่ฉลาด เป็นลูกจ้างรัฐนั่น รัฐเอาเปรียบนะ ให้ทำงานอย่างเดียว ค่าจ้างก็ต่ำมาก ถ้าไม่มีรายได้พิเศษจากการคัดแยกขยะบนรถขายก็อยู่ไม่ได้ คนรับขยะจะเป็นลูกที่คุ้มรมมีอำนาจมากกว่าถือว่าเป็นลูกที่จะได้รับส่วนแบ่งที่มากกว่า” แต่สุดท้ายสมเจตก็บอกว่า เป็นคนรับซื้ออย่างเขานี้แหละดีที่สุด อิสระและก็มีเงิน สิ่งสำคัญที่ต้องเรียนรู้มีเพียงว่าอะไรบ้างที่ขายได้ก็มีราคา อะไรบ้างที่ไม่มีราคาก็ขายไม่ได้ก็ถูกโยนกลับไปกองขยะเหมือนเดิม และถ้าความผิดพลาดไปซื้ออะไรที่ไม่มีราคาก็ต้องโยนกลับไปกองขยะเหมือนกัน การทำงานรับซื้อขยะของสมเจตเป็นการก้าวออกไปอีกขั้นหนึ่งจากวิถีชนชั้นคนเก็บขยะในฐานะเป็นผู้รับซื้อขยะ โดยแทรกตัวเข้าไปตรงช่องว่างระหว่างผู้เก็บขยะกับผู้ซื้อขยะเป็นช่วงๆ แทรกตัวเข้าไปโดยอาศัยช่วงเวลาอันเป็นช่องว่างที่ตรงกับช่วงบ่ายของแต่ละวัน และมารับซื้อในช่วงต่อเดียวกันกับที่ของในกองขยะกลับสู่เส้นทางการรับซื้อสู่เส้นทางตลาดการค้า

สรุปโดยภาพรวมของผู้ที่มีเส้นทางอาชีพเกี่ยวข้องกับขยะแล้ว ตัวขยะจะเป็นตัวกำหนดสถานภาพของผู้ประกอบการ ความสกลปรกเป็นเส้นแบ่งระดับอาชีพของคนที่สัมผัสขยะ กล่าวคือบุคคลที่สัมผัสขยะมีความเสี่ยงกับขยะที่มีระดับความสกลปรกมากที่สุดจะถูกเร่งเกี่ยวเฉียดฉ้นท์จากคนในอาชีพเดียวกันที่สัมผัสขยะน้อยกว่าไปตามลำดับ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการทำธุรกรรมด้านขยะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคุณค่าของอาชีพด้วย ถ้าไม่ใช่อุปกรณ์ใดๆ มีเพียงมือที่เก็บขยะถือว่าต่ำที่สุด อุปกรณ์สำหรับจัดการขยะที่ดีที่สุด คือ เทคโนโลยีที่ใช้ทดแทนแรงงานมนุษย์ นอกจากนี้ราคาขยะที่ได้มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการกำหนดศักดิ์ศรีของความเป็นธุรกิจ ถ้าของที่มีน้ำหนักต่อกิโลกรัมมีราคาซื้อขาย

ที่สูงกว่าก็ถือว่า สถานภาพของผู้สถานภาพของผู้ประกอบกิจการนั้นดีกว่า เช่น พ่อค้าที่รับซื้อและขาย ลวด เหล็ก ทองแดง จะได้รับการยอมรับและถูกเดี่ยจขึ้นที่น้อยกว่าพ่อค้าที่ขายกระดาษและขวด พลาสติก แต่ทั้งหมดยนี้ เงินตราและปัจจัยการผลิตในการประกอบการ คือ เส้นแบ่งคุณค่าและจัดระดับขั้นอาชีพคนเก็บขยะมากที่สุด ทุกคนทุกฝ่ายต่างมีทัศนะตรงกันว่าถ้าผู้ใดมีต้นทุนสูงก็ย่อมเลือกที่จะสัมผัสกับขยะน้อยลง ปลอ่ยให้ความเสี่ยงตกอยู่ในมือผู้อื่นมากกว่าโดยใช้ต้นทุนเป็นตัวกำหนดบทบาทการจัดการขยะ ลักษณะของสินค้าเป็นองค์ประกอบรองลงมาเพราะสินค้าที่มีราคาสูงสะท้อนให้เห็นสภาวะการลงทุนของเจ้าของกิจการด้วยเช่นกัน ดังนั้นลักษณะของสินค้า ราคาสินค้า รูปแบบประกอบการและเงินตราเป็นปัจจัยกำหนดสถานภาพทางอาชีพที่ทำให้คนยอมรับมาน้อยในแต่ละระดับ

สิ่งที่น่าสังเกตคือ การถ่ายทอดความเป็นคนเก็บขยะของแต่ละระดับตามตัวกำหนดเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากสองทาง คือ ทางฝ่ายผู้อยู่ในแต่ละระดับเองต่างก็ยอมรับในความสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพนั้น และผู้ประกอบการที่อยู่ในระดับที่มีสถานภาพสูงกว่าซึ่งต่างแสดงความเห็นสอดคล้อง กลมกลืนถึงความไม่เท่าเทียม แต่มีความกลมกลืนกันกับระดับสถานภาพที่ต่ำกว่าสามารถทำให้ ธุรกรรมทางขยะก่อเกิดเป็นวงกลมวงเกลียวที่แผ่พันเข้ารวมกันเป็นเนื้อเดียวกับวัฏจักรการจัดการที่มี เฟืองต่างขนาด ต่างชนิด สอดรับกันสนิท ขับเคลื่อนการแปรรูปสินค้าให้เป็นขยะและทำขยะให้เป็น สินค้า โดยมีเงินตราเป็นตัวหล่อลื่นเฟืองเหล่านั้นหมุนพาดเกี่ยวส่งสายพานต่อติดเชื่อมโยงกันเป็น อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและอุตสาหกรรมรีไซเคิลขยะขนาดมหึมา มีเครือข่ายทั่วโลกโดยปราศจาก ความขัดแย้งและปราศจากการตระหนักถึงการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนคู่ขยะที่ต้องใช้ ศักดิ์ศรีและแรงงานเข้าไปแบกรับให้ธุรกิจนี้เติบโตทั้งชีวิต วิธีชีวิตของคนเก็บขยะที่มีจุดเริ่มต้นจากคนที่ มีทางเลือกน้อยที่สุด คือ เป็นผู้ที่มีไม่มีต้นทุนดำเนินการเลย เก็บคัดแยกขยะขายด้วยมือโดยไม่มี หลักประกันใดๆ ขายแรงงานบนความลำบากยากเข็ญในคัดแยกขยะให้เป็นวัตถุดิบแก่พ่อค้าแม่ค้า ผู้รับซื้อของเก่าได้ส่งทอดความร่ำรวยต่อกันไปเป็นทอดๆ แต่เส้นทางนี้ก็เพียงเส้นทางเดียวที่ทำให้ คนเก็บขยะได้เงยหน้า อ้าปาก มีกินมีใช้ไปตามอัตภาพ คนเก็บขยะจึงรู้สึกยินดีปรีดาที่โลกนี้มีขยะ ยังมี ขยะมากเท่าไรยิ่งดีเท่านั้น ความหวังของผู้คนเหล่านี้อยู่ที่ขยะที่ทิ้งลงมาจากมือผู้คน กองขยะที่สังคม เมืองอยากให้ไปอยู่ที่ไกลๆห่างไกลผู้คน แต่พวกเขากลับต้องการให้กองขยะอยู่ใกล้ๆ มิใช่ว่าการ เปลี่ยนแปลงระบบกำจัดขยะของรัฐจะนำพาความเป็นอื่นมาให้และถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไร คนเก็บขยะก็ยังคงสำนึกในบุญคุณกระบวนการรีไซเคิลให้พวกเขามีอาชีพได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง

ภายใต้เส้นทางสู่การพัฒนา ระบบการกำจัดเก็บขยะของรัฐเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาตาม สถานการณ์ความวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคม การพัฒนาสู่สังคมทันสมัยทำให้ความเป็นเมือง ความเป็น อุตสาหกรรมเดินคู่ขนานไปกับความเป็นขยะ เช่นเดียวกับเส้นทางคู่ขนานกันของสินค้าและขยะ ทั้งๆที่

สินค้าและขยะก่อเกิดมาจากสิ่งเดียวกัน คือ ผลผลิตของระบบการค้าทุนนิยม ความหมายที่แปรเปลี่ยนไปของสินค้ามีราคามาเป็นขยะที่ไม่มีราคา ทำให้การดำเนินการในระบบกำจัดขยะตามแนวทางอุดมการณ์ทุนนิยมเป็นในแนวทางที่มีวิธีการง่ายๆและละเลย ระบบทุนนิยมโดยเอกชนไม่เคยคิดที่จะรับผิดชอบเรื่องราวเกี่ยวกับการผลกระทบให้ขยะจากต้นทุนเอกชนมาเป็นต้นทุนสังคม ต่อเมื่อเกิดวิกฤตทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เส้นทางคู่ขนานของสินค้าและขยะถูกเชื่อมด้วยระบบการกำจัดขยะแบบรีไซเคิลและความหมายของขยะไม่มีค่ากลับกลายมาเป็นสินค้าที่มีค่า นำพาผู้คนกลุ่มหนึ่งเข้ามา มีอาชีพทำขยะให้กลายเป็นสินค้า แล้วระบบทุนนิยมก็เข้าครอบงำจัดระเบียบสังคมคนเก็บขยะให้มีความเป็นอื่นด้วยตรรกะของอุดมการณ์ทุนนิยมที่มีแนวคิดคู่ตรงกันข้ามโดยมีความรู้ชุดต่างๆรองรับให้เป็นที่ยอมรับในสังคมรวมทั้งตัวคนเก็บขยะเองด้วย

บนเส้นทางของการแปรรูปขยะให้กลายเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าโดยกระบวนการกำจัดขยะแบบรีไซเคิล ขยะและคนเก็บขยะมีความหมายเป็นเพียงวัตถุดิบและแรงงานที่เป็นต้นทุนการผลิตราคาถูก จึงต้องถูกสร้างให้มีความเป็นอื่นที่มีเจตจำนงแฝงเร้นอย่างแยบยลภายใต้สนามวาทกรรมย่อยๆที่ทำงานโยงใยซึ่งกันและกัน กระบวนการกำจัดขยะแบบรีไซเคิลถูกสร้างขึ้นให้เป็นสำนักความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อความชอบธรรมของอุดมการณ์ทุนนิยมในกระบวนการผลิตและการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด พร้อมกับความสำนึกในบุญคุณของบรรดาคนเก็บขยะต่อนายทุนทั้งที่เป็นการสร้างความเป็นอื่นให้กลุ่มพวกเขาเองผ่านมายาคติของกระบวนการรีไซเคิล

บทที่ 6

คนเก็บขยะกับอุดมการณ์ทุนนิยมในระบบการกำจัดขยะ/ของเสีย

กว่าสี่ทศวรรษของการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางแบบพัฒนานิยม (Developmentalism) ที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและสังคมบริโภคนิยม โดยมีการพัฒนาสังคมบนพื้นฐานกระบวนการสะสมทุนจากระบบการค้าเพื่อทำกำไร แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้กระบวนการทางเศรษฐกิจไปสู่เป้าหมาย คือ อุดมการณ์ทุนนิยม โดยการครอบงำผ่านกลไกของตลาดและระบบการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา อุดมการณ์ทุนนิยมจึงถูกทำให้กลายเป็นอุดมการณ์ของรัฐเพื่อให้ผู้คนในสังคมต้องปฏิบัติตามและยึดถือเป็นอุดมการณ์สูงสุดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Danaher; & Scirato; & Webb. 2000: 66) ทั้งนี้อุดมการณ์ดังกล่าวถูกให้ความหมายว่า เป็นสิ่งมีศักยภาพอันทรงพลังในการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัตถุและทำให้คุณภาพชีวิตของสังคมดีขึ้นมีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีใครกล้าปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา”

นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา อุดมการณ์ทุนนิยมได้ถูกกำหนดให้เป็นอุดมการณ์รัฐโดยมีเจตจำนงของอำนาจ (Will to Power) ที่สร้างความชอบธรรมให้รัฐกำหนดเป้าหมายการพัฒนาและดำเนินการทางเศรษฐกิจให้เป็นไปตามกรอบทิศทางที่อุดมการณ์กำหนดไว้ ประเด็นต่างๆของเจตจำนงแห่งรัฐในการพัฒนาถูกกำหนดผ่านนโยบายเศรษฐกิจจึงมีระบบความคิด ค่านิยม และความเชื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานอุดมการณ์ทุนนิยมที่เน้นให้ความสำคัญกับการสร้างความเจริญเติบโตและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีระเบียบแบบแผน และอาศัยกลไกราคาในการแก้ไขปัญหา

คำว่า “ประสิทธิภาพทางการผลิต” หมายถึง การจัดสรรเงินทุนของผู้ผลิตเพื่อนำไปซื้อปัจจัยการผลิต อันได้แก่ แรงงาน ที่ดิน ทุน วัตถุดิบ ความสามารถในการประกอบการฯลฯ ในระดับราคาที่เป็นอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มาใช้ร่วมกันในการผลิตให้ได้ผลผลิตมากที่สุดโดยเสียเงินทุนน้อยที่สุด (ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุลและคณะ. 2543: 107) อุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำความคิดผู้ผลิต คือ การทำต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุดเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด ด้วยการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีระเบียบแบบแผนผ่านระบบตลาด การให้ความหมายของ “ทรัพยากรธรรมชาติ” ในฐานะเป็นปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ โดยมีราคาค่าปัจจัยการผลิตในฐานะต้นทุนต่ำสุดของผู้ประกอบการ ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการผลิตเพื่อนำไปขายเป็นสินค้าใช้ในการบริโภคถูกสร้าง ความหมายให้ เป็นสิ่งที่มีค่า มีราคา ส่วนผลผลิตที่ไม่ต้องการจากทั้งกระบวนการผลิตและการบริโภค

คือ ขยะ ถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่มีมูลค่า ไม่มีราคา การกำจัดจึงต้องใช้ต้นทุนต่ำสุด สำหรับแรงงานซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถสร้างขยะให้กลับมีมูลค่าทางเศรษฐกิจได้นั้นก็ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นพลังการผลิตที่มีราคาต่ำที่สุดด้วยเช่นกัน

ปัญหาการสะสมของขยะถือว่าเป็นผลเสียของการพัฒนา ซึ่งรัฐได้สร้างระบบการจัดการขยะโดยวิธีการต่างๆ ในลักษณะผสมผสานกันทั้งการฝังกลบ การทำปุ๋ย การเผาและการใช้ซ้ำและการหมุนเวียนขยะมาผลิตสินค้าใหม่ วิธีการกำจัดขยะด้วยวิธีการหมุนเวียนขยะมาผลิตสินค้าใหม่เป็นวิธีการกำจัดขยะที่ถูกสร้างเชื่อว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด อาชีพคนเก็บขยะจึงเกิดขึ้นในสังคมด้วยการดำรงชีวิตจากการสร้างคุณค่าให้ขยะกลายเป็นทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิตแต่กองขยะที่เป็นพื้นที่ทางสังคมและเศรษฐกิจของคนเก็บขยะที่มีความเป็นอื่นจากบรรทัดฐานของความเป็นพื้นที่ปกติในสังคมเมือง เป็นพื้นที่ทางกายภาพซึ่งเปี่ยมเบญญูรังเกียจเดียดฉันท์ วิธีชีวิตและการทำงานของคนเก็บขยะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับกองขยะจึงสร้างให้คนเก็บขยะ“มีความแปลกแยก”และ“มีความเป็นอื่น” จำเป็นที่รัฐจะต้องมีกลยุทธ์ในการกีดกันและเบียดขับออกไปจากความเป็นเมืองและส่วนอื่นๆ ของสังคม ระบบการใช้ซ้ำและการหมุนเวียนขยะมาผลิตสินค้าใหม่จึงมิได้เป็นเพียงรูปแบบหรือเทคนิควิธีของรัฐในการจัดการขยะเท่านั้น หากแต่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นกลไกการครอบงำของอุดมการณ์ทุนนิยมที่เข้ามากำหนดกระบวนการจัดการขยะอย่างแยบยล ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ถูกผนวกเข้ามาในวาทกรรมการพัฒนา กระบวนการกำจัดขยะด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะการใช้เชื้อเพลิงจึงเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเป็นกระบวนการให้เป็นที่ยอมรับในฐานะของการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และสังคมโดยมีภาคปฏิบัติการสร้างความจริงที่ซับซ้อนและแยบยลจนคนทั่วไปเห็นดีเห็นงาม จนแม้แต่คนเก็บขยะผู้ได้รับผลกระทบเองก็ไม่ได้ตัว

จุดประสงค์ของบทนี้จึงต้องการรื้อถอนและเปิดเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความจริงของระบบการจัดการขยะ/ของเสีย อันเป็นผลพวงด้านลบของการพัฒนาภายใต้การกำกับของอุดมการณ์ทุนนิยม ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างคนเก็บขยะและผลิตซ้ำอาชีพนี้ให้ดำรงอยู่ในฐานะแรงงานราคาถูกเพื่อเป็นวัตถุดิบราคาถูกให้แก่ระบบอุตสาหกรรมในสังคม

สังคมทันสมัย:แบบแผนการบริโภคที่ผลิตภัณฑ์ถูกทำให้กลายเป็นขยะ

สังคมสมัยบุพกาลหรือสมัยก่อนนั้น การบริโภคมีรูปแบบของการพึ่งพิงแรงงานและธรรมชาติเป็นสำคัญ แต่สมัยนี้เป็นยุคสมัยแห่งการพัฒนาสู่ความทันสมัย การพัฒนาความคิดในการบริโภคมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงมาสู่การพึ่งพิงตลาดมากขึ้น โดยผู้บริโภคถูกกระตุ้นให้มีความต้องการในการบริโภคที่ต้องพึ่งพิงระบบตลาดเท่านั้น ระบบการผลิตที่มีอุดมการณ์ของการค้าเอากำไรสูงสุด ต้นทุนต่ำที่สุดไม่ยอมให้มีการนำเสนอความต้องการบริโภคจากแหล่งอื่นๆ นอกจากตลาดเพียงแห่ง

เดียวเท่านั้น สมาชิกในสังคมจึงถูกผลักดันให้เข้าสู่การบริโภคที่พึงพิงตลาดเพราะถูกยั่วยุให้เกิดความต้องการเฉพาะสิ่งที่มีอยู่ในตลาดหรือระบบการผลิต พร้อมกับสร้างความต้องการที่จะบริโภควัตถุจากตลาดให้มากที่สุดและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อให้ตลาดและระบบการผลิตดำรงอยู่ตลอดไป โดยเฉพาะการสร้างความคิดของการบริโภคที่ตอบสนองต่อภาวะที่เรียกว่า “ความทันสมัย”

สังคมทันสมัยสร้างรูปแบบและวัฒนธรรมการบริโภคให้กับบุคคลที่ได้ชื่อว่า “คนทันสมัย” โดยให้ความหมาย “ภาวะทันสมัยหรือทิศทางของความทันสมัย” ที่สะท้อนให้เห็นว่า เป็นทิศทางที่เกิดขึ้นมาซึ่งยั่วยุและชักนำให้เกิดการบริโภคเพื่อที่จะได้จินตนาการว่าได้เดินไปสู่ทิศทางของความทันสมัยหรือเป็นผู้บริโภคที่ทันสมัย ทิศทางการบริโภคเพื่อไปสู่การมีคุณค่าทันสมัยนอกจากจะบริโภคคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังประกอบไปด้วยการบริโภคคุณค่าเชิงสัญลักษณ์หรือคุณค่าทางจินตนาการที่หลากหลาย คือ สวยกว่า สะดวกสบายกว่า โก้เก๋กว่า เป็นต้น มนุษย์ได้เรียนรู้ถึงความสะดวกสบายนั้นมากขึ้นจนแบบแผนการบริโภคเชิงสัญลักษณ์กลายเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตประจำวันและดำรงอยู่ในลักษณะพลวัต ผู้บริโภคจะถูกผลักดันให้มีทางเลือกบริโภค “สินค้าแบรนด์เนม” ที่มีการกำหนดราคาให้สูง ใช้วัตถุดิบที่เชื่อว่า ดี มีคุณภาพ รูปแบบการจัดจำหน่ายโดยพนักงานที่แต่งตัวดี มีวิธีการบริการอย่างเป็นระบบ สินค้าประเภทเดียวกันที่ถูกจัดระบบและสร้างรูปแบบการบริการการขายที่แตกต่างออกไปจะถูกทำให้มีระดับราคาแพงลดหลั่นกันไป การทำสินค้าให้มีราคาแพงขึ้นเป็นตัวบ่งชี้ระดับชั้นของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคชั้นระดับสูง มีกำลังทรัพย์ดีและมีสถานภาพทางสังคมดี ต้องบริโภคสินค้าเกรดดี มีมาตรฐานในกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการขาย การบรรจุหีบห่อ การแสดงคุณสมบัติของสินค้าไว้ และช่วงระยะเวลาในการบริโภคสำหรับผู้ที่สามารถบริโภคสินค้าที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจะได้ชื่อว่า “เป็นคนทันสมัย” การบริโภคด้วยเงื่อนไขที่ “วัตถุ” เป็นตัวแทนทางจินตนาการที่มนุษย์แต่ละคนถูกสร้างให้ใฝ่ฝันถึง นับว่าเป็นเงื่อนไขของการบริโภคที่เป็นการสร้างความต้องการที่ไม่สิ้นสุด

กระบวนการผลิตสินค้าจึงมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบสนองคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นในสังคม ตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ การผลิตภาชนะบรรจุภัณฑ์และหีบห่อซึ่งต้องใช้ให้เหมาะกับสินค้า มีความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นตัวกำหนด การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้ด้านสินค้า วัสดุบรรจุ ศิลปะการออกแบบและคุณสมบัติของวัตถุดิบ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่แพร่มาพร้อมๆกับการแปรรูปของระบบผู้ผลิตแบบอุตสาหกรรม การบรรจุหีบห่อมีทั้งประเภทคงทนถาวรเก็บไว้ใช้ได้นานและประเภทที่ใช้บริโภคชั่วคราวแล้วทิ้ง ซึ่งมักจะเป็นสินค้าอาหารและบริโภคสินค้าที่มีผลิตภัณฑ์บรรจุหีบห่อที่สร้างรูปแบบการบริโภคแบบคนทันสมัย โดยการใช้เพียงครั้งเดียวแล้วต้องทิ้ง ณ ที่บริโภค ไม่มีการเก็บไปใช้ซ้ำ เนื่องจากผู้ขายกำหนดราคาและกำไรในการขายสินค้าเป็นชุดๆ โดยบังคับให้มีการซื้อขายทั้งสินค้าในการบริโภคและบรรจุภัณฑ์ พัฒนาการของการผลิตบรรจุภัณฑ์จึง

อำนวยความสะดวกสูงสุด คือ การสร้างวัฒนธรรมการบริโภคแบบใช้ครั้งเดียว (Single use) บังคับให้ผู้บริโภคต้องทิ้งเพราะการบริโภคในครั้งต่อไปก็จะได้รับผลิตภัณฑ์นั้นใหม่อีกครั้ง บรรจุภัณฑ์ของสินค้าประเภท แก้ว ขวด ถุง ราคาจะถูกนำไปผนวกเข้ากับตัวสินค้า ผู้บริโภคจะถูกบังคับให้ซื้อตามที่ผู้ขายกำหนดรูปแบบการขาย ด้วยเหตุดังกล่าวบรรจุภัณฑ์จำนวนมากในสถานบริโภคสมัยใหม่จึงถูกทำให้กลายเป็นวัสดุที่ไม่มีคุณค่าต่อผู้บริโภคในขณะนั้นจึงเป็นวัสดุที่ไม่มีราคา และต้องทิ้งถูกโยนทิ้งให้กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ขยะ” ดังนั้นขยะจึงถูกแบ่งตัวเองอยู่ในรูปของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่ยังใช้ประโยชน์ได้ ตั้งแต่เริ่มมีการผลิตสินค้าจนเมื่อถึงจุดที่ผู้บริโภคเห็นว่า มันไม่มีประโยชน์ ไม่เห็นโอกาสประโยชน์ใช้สอยมันแล้วจึงทิ้งขว้างเป็นของเหลือใช้ แล้วตั้งชื่อให้ว่า “ขยะ” ผู้ผลิตสินค้าจึงเป็นผู้ก่อกำเนิดขยะในรูปของตัวสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ผู้ประกอบการขนส่งและเพิ่มปริมาณขยะในรูปของบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่และวัสดุกันกระเทือน ส่วนผู้ขายสินค้าสนับสนุนการกำเนิดขยะด้วยการรับซื้อสินค้าที่ใช้บรรจุภัณฑ์อย่างฟุ่มเฟือยหรือส่งเสริมการขายเฉพาะสินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสะดวกแก่การจำหน่ายรวมถึงการนำถุงหิ้วพลาสติกและภาชนะหุ้มห่อมาใช้

สังคมยุคทันสมัยมนุษย์ที่ดำรงชีวิตตามกระแสอุตสาหกรรมมักจะกระจุกตัวรวมกันอยู่ในเขตตัวเมืองและเขตอุตสาหกรรม ถูกดึงดูดให้พึ่งพิงการบริโภคจากตลาดจากความจำเป็นของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น รูปแบบของสินค้าในตลาดเพื่อซื้อขายต้องอาศัยบรรจุภัณฑ์เพื่อขนถ่ายสินค้าไปสู่แหล่งบริโภค และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคโดยใช้บรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มสินค้าให้สามารถนำกลับไปสู่จุดหมายปลายทางให้ได้ บรรจุภัณฑ์จึงเกิดขึ้นจากรูปแบบการบริโภคที่พึ่งพิงตลาดนั่นเอง และอีกด้านหนึ่งบรรจุภัณฑ์ที่แท้จริงก็คือ ผลผลิตของพัฒนาการกระบวนการผลิตที่ใช้วัสดุคงทนไม่ย่อยสลาย บรรจุภัณฑ์จึงเติบโตคู่มากับตลาด เมื่อกระบวนการผลิตสร้างความต้องการให้ผู้บริโภคต้องอยากบริโภคตลอดเวลา และทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ผ่านกระบวนการผลิตด้วยเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีทันสมัยผลิตได้สินค้าจำนวนมาก โดยการระบายสินค้าเหล่านั้นผ่านกระบวนการบริโภคที่ถูกกระตุ้นอย่างสุดฤทธิ์ ไหลเวียนเป็นคลื่นเดียวกัน ทุกๆอย่างที่ถูกขับเคลื่อนไปได้กลายเป็นกลไกชีวิตที่มีคลื่นมนุษย์เป็นล้อหมุนไปตามเครื่องจักรที่ผลิตสินค้านั้น ผลจากการขับเคลื่อนรูปแบบการผลิตและแบบแผนการบริโภคที่ถูกกระตุ้นอยู่ตลอดเวลาอมทำให้สินค้าได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว สินค้าและผลิตภัณฑ์ในตลาดจึงถูกทำให้กลายเป็น “ขยะ” ในเวลาที่รวดเร็วขึ้นโดยแบบแผนการผลิตที่กระตุ้นความต้องการให้คนบริโภคแบบคนทันสมัยจากกระบวนการผลิตซ้ำสินค้า การจัดรูปแบบการซื้อขายในรูปแบบต่างๆเพื่อระบายสินค้า กระบวนการกำหนดราคาและการสร้างมาตรฐานของวิธีการบริโภคของคนทันสมัยผ่านสื่อโฆษณาต่างๆ จนทำให้กลายเป็นปัญหาขยะสะสมจนล้นเมืองในปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นการจัดการโดยรัฐในกระบวนการกำจัดขยะและของเสียด้วยวิธีการต่างๆยังถูกรวบงำโดยอุดมการณ์ทุนนิยมซึ่งจะได้วิเคราะห์ในส่วนต่อไป

เจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมในระบบการจัดการปัญหาขยะและของเสีย

ภาคการผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนไปพร้อมกับแบบแผนการบริโภคและการสะสมของปัญหาขยะ มีผลให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงโดยถูกทำลายไปอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาต่างๆ เหล่านั้นจึงถูกละเลยได้รับการแก้ไขอย่างง่ายๆ โดยการยึดมั่นในอุดมการณ์ทุนนิยมตามแนวคิดเรื่องประสิทธิภาพของการผลิตที่ได้ครอบงำระบบคิดของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องขยะและของเสียที่มีได้สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจอีกต่อไปจึงต้องกำจัดโดยใช้เงินทุนของผู้ประกอบการให้น้อยที่สุด หรือหากไม่ต้องใช้เงินทุนเลยจะเป็นการบริหารทรัพยากรที่ดีที่สุด แม้แต่กระบวนการจัดการปัญหาขยะและของเสียของภาครัฐเองก็ยังพยายามสร้างวิธีการกำจัดโดยใช้ต้นทุนต่ำที่สุด

แต่เดิมนั้นปัญหาเรื่องขยะนี้มิได้เป็นประเด็นปัญหามากมายนัก ขยะที่ถูกผลิตจากการผลิตและการบริโภคเป็นขยะที่เกิดจากธรรมชาติ และธรรมชาติก็สามารถรองรับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้เพราะจำนวนประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีไม่มากนัก รัฐโดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยมากองไว้รวมกันแล้วปล่อยให้ขยะย่อยสลายเอง วิธีการนี้เป็นการจัดการขยะที่รัฐแทบจะไม่ต้องเสียต้นทุนเลย ผู้ทิ้งขยะจะเสียต้นทุนในการทำให้ขยะหายไปจากหน้าบ้านตนเองเป็นส่วนเล็กน้อยจากค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะมูลฝอยเท่านั้น จวบจนการพัฒนาผ่านพ้นไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ขยะในสังคมเพิ่มปริมาณและสะสมมากขึ้นจากการเติบโตของเศรษฐกิจการค้าที่พึ่งพิงระบบตลาด ชนิดและคุณลักษณะของวัตถุที่นำมาบริโภคมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยใช้วัตถุดิบที่ย่อยสลายยากจนกลายเป็นปัญหาของผู้คนทั่วโลก และก่อให้เกิดเป็นมลพิษจากขยะในด้านต่างๆ คุณภาพสังคมทันสมัย นับเป็นผลพวงด้านลบของการพัฒนา แต่ภาครัฐก็ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดนโยบายในการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ ได้แต่เพียงพยายามจัดการกับขยะ โดย “การสร้างความรู้ความเลื่องเรื่องขยะ” ว่าไม่มีความเสี่ยงใดๆ รัฐสามารถควบคุมและจัดการได้ แต่ระบบการกำจัดขยะ/ของเสียยังคงใช้วิธีการกำจัดอย่างง่ายที่ปลายเหตุและใช้ต้นทุนต่ำเช่นเดิม ไม่ว่าจะเป็นการฝังกลบ การเผาและการทำปุ๋ยหมัก การกำจัดขยะทั้งสามวิธีมิได้ทำให้ปัญหาขยะหมดไปหรือลดน้อยลง แต่กลับเป็นปัญหาที่เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะในเมืองใหญ่จนกลายเป็นปัญหาขั้นวิกฤต ปริมาณของเสียเพิ่มมากขึ้นค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว สถานที่ฝังกลบหรือเผาขยะหายากและแพงมากขึ้นจากราคาที่ดินสูงขึ้นและงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ไม่เพียงพอ ประกอบกับมีการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกสร้างความหมายให้นำมาใช้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับกระแสความตื่นตัวของโลกในการพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและสังคมภายใต้ชื่อ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” มีมากขึ้น รูปแบบใหม่ในการจัดการปัญหาขยะจึงมุ่งเน้นที่

การลดปริมาณขยะจากแหล่งผลิตขยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดแยกขยะและนำวัสดุที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ แต่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าใหม่หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนามว่า “การรีไซเคิล”

กระบวนการรีไซเคิล จึงเป็นการจัดการของรัฐที่แยบยลที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะและเป็นทางออกสำหรับปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและการเพิ่มขึ้นของขยะที่สลายตัวช้า โดยแฝงเร้นไปด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมอันเป็นเจตจำนงแห่งรัฐในการทำให้ประเทศก้าวไปสู่ความทันสมัย ด้วยการยึดมั่นสร้างความเจริญเติบโตให้เศรษฐกิจ และสร้างประสิทธิภาพให้กับระบบการผลิตสู่ความเป็นอุตสาหกรรมด้วยความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างคุณค่าให้กับขยะที่ไม่มีราคาให้กลายเป็นสินค้าเพื่อเป็นวัตถุดิบในระบบอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตสินค้าด้วยที่ต้นทุนต่ำสุดให้ได้กำไรสูงสุด ซึ่งเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยมที่แฝงเร้นอยู่บนความมีศีลธรรมในระบบการผลิตที่ดูแลและใส่ใจต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น เลือกลงการสร้างคุณค่าให้กับขยะแต่เพียงเฉพาะขยะที่ยังสามารถนำกลับมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าใหม่ได้เท่านั้น ขยะในส่วนที่ไม่สามารถนำมาดัดแปลงใช้ใหม่ได้ยังคงถูกละเลย และมีระบบการกำจัดด้วยวิธีการง่ายๆเช่นเดิม นอกจากนี้ กระบวนการรีไซเคิลยังได้สร้าง“คนเก็บขยะ”เป็นอาชีพใหม่ขึ้นในสังคมด้วยเจตจำนงแห่งรัฐโดยพื้นฐานอุดมการณ์ทุนนิยมให้คนเก็บขยะเป็นเพียงพลังการผลิตราคาถูกที่อยู่นอกระบบหรือเป็นแรงงานภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการในการค้าขายหาวัตถุดิบราคาถูกที่สามารถใช้ในการผลิตสินค้าใหม่ ซึ่งเป็นการจัดการของรัฐในการรองรับแรงงานจำนวนมากที่หนีภาวะย่ำแย่จากการทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์มากระจุกตัวอยู่บนพื้นที่ว่างช่องเล็กช่องน้อยในเขตเมือง โดยรัฐใช้ประโยชน์จากแรงงานเหล่านี้ให้เป็นผู้หล่อเลี้ยงภาคการผลิตอื่น

สำหรับคนเก็บขยะเอง คุณค่าที่ได้รับจากการขายขยะคือ ความสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราเพื่อนำมาใช้ในการบริโภคสิ่งที่เขาต้องการเท่านั้น นับได้ว่า อุดมการณ์ทุนนิยมได้สร้างอาชีพคนเก็บขยะขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของกระบวนการผลิต เพราะนอกจากคนเก็บขยะจะเป็นเพียงแรงงานราคาถูกแล้วยังเป็นแหล่งระบายสินค้าชนิดที่มีราคาถูกของระบบการผลิตอีกด้วย ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการสะสมทุนของผู้ผลิตในระบบการผลิตเพื่อทำกำไรสูงสุด โดยการขูดรีดแรงงานส่วนเกินจากคนเก็บขยะโดยคนเก็บขยะจะให้ทำงานมากที่สุดจนเกิดแรงงานส่วนเกินในการหาวัตถุดิบราคาถูกให้กับระบบการผลิต แล้วผู้ผลิตจะเปลี่ยนแปลงมูลค่าแรงงานส่วนเกินนั้นไปผสมปะปนกับมูลค่าอื่นๆ เช่น ค่าเสื่อมราคาของเครื่องมือ ต้นทุนของวัตถุดิบอื่นๆ และดูดซับกำไรส่วนเกินนั้นไปด้วยการใช้วัตถุดิบราคาถูกจากกระบวนการรีไซเคิลมากยิ่งขึ้น คนเก็บขยะต้องพยายามค้าขายขยะมาขายให้มากยิ่งขึ้นแลกเปลี่ยนกับเงินเพียงจำนวนเล็กน้อยจากผู้ผลิต เพื่อการเพิ่มมากยิ่งขึ้นของปริมาณการผลิตสินค้าและการขายให้ได้มากที่สุด ทั้งหมดที่กล่าวมา คือ กลไกหนึ่งของการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินด้วย

ตลาดแลกเปลี่ยนและการไหลเวียนของเงินตรา กระบวนการชุดรีดจะหมุนรอบมาครบวงจรในการผลิตแต่ละครั้ง ชั่วรอยไปเรื่อยๆตามวิถีทางแห่งเวลา ผู้ผลิตจะสามารถสะสมมูลค่าส่วนเกินได้เพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ และนี่คือ กระบวนการสะสมทุนในสังคมของการผลิตแบบทุนนิยม อุดมการณ์ของระบบการผลิตในสังคมนิยมจึงต้องสร้างธรรมชาติของการที่จะต้องเพิ่มปริมาณการผลิตและการบริโภคในสังคม เพราะนั่นหมายถึงผู้ผลิตสามารถสร้างและสะสมกำไรให้ได้มากที่สุดจากความสามารถในการขายสินค้าแต่ละชิ้น สินค้าที่ถูกผลิตเพิ่มมากขึ้นในสังคมจึงจำเป็นที่จะต้องมีการระบายออกสู่ตลาดและถึงมือผู้บริโภค พร้อมๆกับการสร้างการขยายตัวของระบบไหลเวียนเงินตราให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนมูลค่าและการเพิ่มอำนาจแห่งการซื้อขายในสังคม

กระบวนการกำจัดการจัดระเบียบด้วยวิธีการรีไซเคิล จึงได้ถูกประกาศผ่านมวลมนุษยชาติในของผู้นำประเทศพัฒนาที่มีอำนาจทางการเมืองผ่านองค์กรระดับโลก ภายใต้คำว่า “ข้อตกลงร่วมกัน” ซึ่งมีนัยยะถึงการให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการคิดแล้วต้องยอมรับในระดับต้นคือ ระดับผู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบด้านนโยบายที่สามารถผลักดันให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ ซึ่งปฏิบัติการสร้างความจริงในกระบวนการกำจัดการจัดระเบียบด้วยวิธีการรีไซเคิลจึงเกิดขึ้นด้วยการทำงานประสานสอดคล้องกันระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชนและภาคประชาชน เพื่อให้สังคมโดยทั่วไปยอมรับและเห็นดีเห็นงามกับกระบวนการรีไซเคิลว่า ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์สูงสุดและยอมรับเอาวิธีการดังกล่าวเข้าสู่การปฏิบัติในครัวเรือน สถาบันและหน่วยงานต่างๆ กระบวนการรีไซเคิลจึงเป็นการจัดการของรัฐที่แบบยลและแฝงเร้นด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมที่ให้คุณค่ากับการแข่งขันและผลประโยชน์ที่ได้รับ ให้ประเทศก้าวสู่การพัฒนาแบบทันสมัยด้วยการยึดมั่นสร้างความเจริญเติบโตให้เศรษฐกิจ และสร้างประสิทธิภาพให้กับระบบการผลิตสู่ความเป็นอุตสาหกรรมด้วยความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น

สิ่งสำคัญที่จะทำให้เห็นเบื้องหลังการทำงานของอุดมการณ์ทุนนิยม คือ การมองให้ทะลุผ่านหมอกควันของความเป็นกลางของความรู้ที่วาทกรรมการพัฒนาได้เคลือบฉาบเอาไว้ในกระบวนการกำจัดการจัดระเบียบและของเสีย โดยการคลี่คลายให้เห็นภาคปฏิบัติการวาทกรรมของอุดมการณ์ทุนนิยมที่ส่งผ่านมายังระบบการกำจัดการจัดระเบียบและของเสีย รวมถึงสร้างคนเก็บขยะขึ้นและสถาปนาความเป็นอื่นให้อย่างแบบยล และดำรงไว้ซึ่งอาชีพคนเก็บขยะในตำแหน่งแห่งที่เป็นขายขอบในสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยของการพัฒนาเรื่อยมา

วาทกรรมการจัดการขยะ/ของเสีย ว่าด้วยการบิดเบือนการรับรู้เรื่องความเสี่ยง

ปัจจุบันนี้คำว่า “ความเสี่ยง” มีปรากฏทั้งในแวดวงวิชาการและทางสื่อสารณะมากขึ้นโดยลำดับ การให้ความหมายเกี่ยวกับความเสี่ยงแตกต่างกันไป แนวคิดหลังทันสมัยเชื่อว่า ความเสี่ยงภัยเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางสังคมเพื่อการใช้ครอบงำผู้คนในสังคมโดยขึ้นอยู่กับชุดความรู้หรืออำนาจที่ดำรง

ตามที่ผู้สร้าง/ผู้ได้รับผลประโยชน์ต้องการ โดยการสร้างการรับรู้ปัญหาขยะให้สอดคล้องกับการปรับตัวกับการจัดการความเสี่ยงขยะด้วยอำนาจความรู้ที่สร้างความจริงว่าด้วยการพัฒนาสู่ความทันสมัยในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมก่อนยุคอุตสาหกรรม ขยะเกิดขึ้นจากสิ่งธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายไปได้เองตามธรรมชาติ ความเสี่ยงเรื่องขยะมิได้เป็นประเด็นปัญหาของสังคม ระยะเวลา สังคมอุตสาหกรรมช่วงแรก ประเด็นปัญหาขยะถูกทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อเทียบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับ ความเสี่ยงขยะยังคงเป็นสิ่งที่แผ่วเบา สังคมไม่มีตระหนักรู้ในการควบคุมดูแลปัญหาผลกระทบของขยะอย่างแท้จริง และยังคงเลย ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการกับปัญหาขยะด้วยวิธีการจัดการขยะที่ปลายเหตุ โดยไม่มองผลลัพธ์และเหตุการณ์อันตรายที่ติดตามมา ระยะเวลา สังคมอุตสาหกรรมช่วงปลาย แม้จะเป็นยุคที่มีการเคลื่อนตัวไปสู่สังคมแห่งความเสี่ยงภัย แต่รัฐยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ มิได้สนใจแก้ไขปัญหอย่างแท้จริง การกำจัดขยะที่ยังให้ความเชื่อมั่นกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเฉพาะด้านอันเป็นการแก้ไขทางเทคนิคที่ปลายเหตุ เพียงการแก้ไขเฉพาะหน้า แต่มีการสร้างภาพและบิดเบือนภาพความจริงบางส่วนทำให้สังคมรับรู้เหมือนกับว่า การแก้ไขปัญหारेื่องขยะนั้นได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างการรับรู้และการปรับตัวสร้างการจัดการความเสี่ยงเรื่อง"ขยะ"เริ่มขึ้นในสังคมอุตสาหกรรมและมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปกับพลวัตการพัฒนาสู่ความทันสมัย วิธีการกำจัดขยะแบบต่างๆเป็นเรื่องราวที่สร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการและเป็นขั้นตอนจากผู้ได้รับผลประโยชน์ด้วยอำนาจที่ล้าลึกโดยผู้ถูกระทำการไม่รู้สึกรู้ตัว และมีการโยกโยกกันเป็นเครือข่ายของสังคมที่ทำให้สร้างการยอมรับ ภาคปฏิบัติการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงและวิธีการจัดการขยะจึงจัดกระทำโดยรัฐอย่างเป็นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

การทำให้ "ปัญหาขยะและของเสีย" เป็นการจัดการของรัฐ

ภาคปฏิบัติการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงและวิธีการจัดการขยะ เริ่มต้นจากการทำให้ "ปัญหาขยะและของเสีย" เป็นการจัดการของรัฐในลักษณะอำนาจรวมศูนย์ทางราชการโดยการผนวกรวมกับเรื่องการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นในทิศทางของการพัฒนา ด้วยการกล่าวอ้างความสะอาดของชาติบ้านเมืองตามอย่างประเทศพัฒนา โดยเมื่อปี พ.ศ. 2440 ได้มีพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ซึ่งกำหนดให้กระทรวงนครบาลจัดสุขาภิบาลขึ้นในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาบ้านเมืองให้เป็นตัวอย่างแก่หัวเมืองทั่วไป โดยมอบให้งานดูแลความสะอาดบ้านเมืองเป็นจัดการรัฐผ่านสถาบันโดยกระทรวงนครบาล ต่อมา ได้จัดให้มีการสุขาภิบาลตามท้องถิ่นต่างๆ โดยพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2441 กำหนดให้นายอำเภอให้คอยบังคับบัญชาราษฎรให้รักษาความสะอาด ตลอดจนการจับกุมผู้ละเมิดพระราชบัญญัติทำความสกปรกแก่บ้านเมืองและประชาชน ต่อมาจัดตั้งกรมสุขาภิบาลขึ้นโดยรัฐได้กำหนดหน้าที่ในการดูแลกำจัดขยะมูลฝอยเองโดยให้เป็น

อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นนั้นๆ ดังที่มาตรา 6 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2497 บัญญัติไว้ว่า "การกำจัดมูลฝอยสิ่งปฏิกูลและสิ่งเปรอะเปื้อนในเขตท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นนั้นแต่ฝ่ายเดียว....." ยืนยันได้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งช่างกลโยธาที่เล่าให้ฟัง เช่นเดียวกันว่า "เป็นกฎหมาย ก.ท.ม. มีอยู่ข้อหนึ่งห้ามเอกชนเก็บรวบรวมขยะและสิ่งปฏิกูล เป็นกฎหมายมานานแล้ว เอกชนจะต้องมีเจ้าหน้าที่คอยควบคุม"

การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจึงเป็นหน้าที่ของเขตหรืออำเภอต่างๆ ในการเก็บขยะ ขยะและสิ่งปฏิกูล รวมถึงการทำลายขยะมูลฝอยและการกำจัดสิ่งปฏิกูล ในบางแห่งได้ให้เอกชนเข้ามาเป็นผู้เหมาดำเนินการแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยังคงเป็นผู้ควบคุมดูแล เมื่อการกำจัดขยะมูลฝอยได้กลายเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพิ่มเติมกฎหมายอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2535 ก็ยังคงเน้นให้ถือว่า เป็นปัญหาสำคัญของชุมชนที่รัฐพึงเข้าจัดการ

การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลถูกทำให้เป็นระบบของรัฐมาโดยตลอด นอกจากจะมีเจตจำนงให้เป็นการรวมศูนย์อำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยเบ็ดเสร็จแล้ว ยังมีเจตจำนงแฝงเร้นของอุดมการณ์ทุนนิยมในการผลัดภาระการจัดการขยะจากต้นทุนภาคธุรกิจเอกชนมาเป็นต้นทุนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการจัดการผ่านกลไกทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์เชิงสังคมมีความเกี่ยวพันอยู่กับระบบของการรับรู้และทัศนคติต่อสิ่งที่เรียกว่า "ความจริง" โดยมีองค์ความรู้ทางด้านนิติ-นิเวศวิทยารองรับ เมื่อเจตจำนงใดๆ ถูกสร้างเป็นกฎหมายผู้คนในสังคมจะยอมรับคล้อยตามกฎหมาย เพราะระบบความเชื่อและความรับรู้ของสังคมที่มีต่อระบบกฎหมายเชื่อเสียตั้งแต่ต้นแล้วว่ากฎหมายตั้งอยู่บนความจริง กฎหมายที่เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ผ่านมามีเจตนารมณ์จำกัดอยู่เฉพาะการสร้างความสะดวกสบายบ้านเมือง โดยการห้ามทิ้งมูลฝอยหรือการทำความสะอาดสกปรกแก่สาธารณสถานต่างๆ หรือการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้นในเชิงกายภาพหรือเชิงปริมาณเท่านั้น เช่น ปัญหาคลองสกปรก คลองตื้นเขิน การรुकล้ำลำคลองหรือปัญหาเกี่ยวกับความสกปรกของบริเวณถนน เป็นต้น ทั้งนี้ไม่มีกฎหมายใดที่มีเนื้อหาครอบคลุมในรายละเอียดของความเสียหายของขยะและระบบการกำจัดอย่างครบถ้วน ถึงแม้ว่าจะเข้าสู่ยุคสมัยการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยแล้วก็ตาม เช่น พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 ได้สร้างเป็นกฎเกณฑ์เรื่องการรักษาความสะอาดของบ้านเมืองให้ประชาชนปฏิบัติ โดยกำหนดบทลงโทษให้กับผู้ที่ฝ่าฝืนด้วยการวางกฎระเบียบและบรรทัดฐานต่างๆ ในสังคมผ่านกฎหมายและสถาบันเป็นผู้ใช้อำนาจในการควบคุม การจัดการของรัฐเช่นนี้เท่ากับเป็นการปิดเบือนความรับรู้ความเสียหายเรื่องขยะอันเป็นผลมาจากการพัฒนาให้รับรู้เพียงกรอบแคบๆ ของการจัดการขยะที่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องความสะดวกสบายบ้านเมือง

ความจริงเรื่อง “ความเสี่ยงขยะ” ถูกบิดเบือนให้เป็นเรื่อง “บ้านเมืองสะอาดชาติเจริญ” จนความรู้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและวิถีคิดของบุคคลในสังคม ความสับสนที่เป็นสิ่งตรงข้าม/เบี่ยงเบนจากความจริงชุดนี้จะถูกปฏิเสธไปเองโดยไม่มีใครบังคับ และต้องถูกเบียดขับและกำจัดออกไปจากความเป็นเมือง ความสับสนที่คู่กับขยะถูกสถาปนาให้เป็นความเป็นอื่นและเป็นที่ยอมรับกันในสังคม โดยปราศจากข้อสงสัยในความเสี่ยงของขยะผลด้านลบของการพัฒนา และเจตจำนงแฝงเร้นในการผลักดันการกำหนดขยะให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐและสังคม

การให้นิยามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

นอกจากการสร้างความรู้ของสังคมจะถูกสร้างผ่านกฎหมายแล้ว ยังมีการสร้างความรู้ผ่านการให้นิยามความหมายของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วย ตลอดเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมา “ขยะ” ถูกสร้างความหมายให้เป็นสิ่งไม่มีค่า ไม่มีราคา เจตจำนงแห่งรัฐต้องการบิดเบือนปัญหาเรื่องขยะอันเป็นผลด้านลบของการพัฒนาด้วยการจัดการในงบประมาณที่ต่ำสุด เบื้องต้นรัฐสร้างความรู้เพียงให้ผู้ทิ้งขยะเสียต้นทุนเล็กน้อยในการทำให้ขยะหายไปจากหน้าบ้านตนเองจากค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะมูลฝอยเท่านั้น ต่อมาการวางแผนการจัดการขยะของรัฐก็ถูกสร้างขึ้นอย่างละเลย ขาดการใส่ใจที่มากเพียงพอ ในขณะที่ทั้งภาคผลิตและการบริโภคก็เร่งสร้างขยะอย่างไม่หยุดยั้ง

เมื่อเริ่มต้นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม รัฐได้สร้างความหมายให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ต้องนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสร้างการรับรู้เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความหมายเพียงการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวในฐานะเป็นปัจจัยการผลิตเพื่อสร้างรายได้เท่านั้น โดยมีเทคโนโลยีของอำนาจความรู้ด้านต่างๆมารองรับการพัฒนาที่ครอบงำประเทศในการสร้างความจริงเกี่ยวกับการพัฒนาโดยมุ่งเร่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลิตสินค้า เช่น ความรู้เศรษฐศาสตร์ถูกนำมาใช้ในการอธิบายตัวแบบของการพัฒนา โดยเป็นการศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดจากการใช้ทางเลือกต่างๆในการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ การให้ความหมายกับทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวนั้นเพื่อบิดเบือนความจริงในการรับรู้ปัญหาความเสี่ยงขยะและมลภาวะต่างๆ ซึ่งเป็นผลเสียจากการพัฒนาว่า เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับ โดยสร้างการยอมรับจากตัวเลขทางเศรษฐกิจของรายได้ประชาชาติที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี และการรับรู้ของประชาชนเองจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น

การสร้างความรู้เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในความหมายที่เป็นเพียงการใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ได้ถูกผลิตซ้ำและต่อยอดผ่านกลไกด้านการศึกษา หลักสูตรการศึกษาในยุคสมัยการพัฒนาเน้นให้มองสรรพสิ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องนำมาใช้เป็น

ประโยชน์และต้องสงวนไว้ใช้ต่อไป การสร้างความรับรู้และความหมายพื้นฐานที่ให้ไว้กับทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว เป็นความคิดที่เน้นความสามารถมนุษย์ที่เอาชนะธรรมชาติได้ การสงวนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึงปี พ.ศ. 2518 ยังไม่เคยมีรายงานการสำรวจประเมินค่าความสูญเสียด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้ในเวทีวิทยาที่เรียนและสอนกันในมหาวิทยาลัยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2518 เป็นเพียงความพยายามทำความเข้าใจวงจรชีวิตของสัตว์ทั่วไปว่าสามารถดำรงอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมอย่างไรเท่านั้น รวมถึงการพัฒนาประเทศโดยเน้นการลงทุนอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ ทางหน่วยราชการเองก็ไม่ได้ตระหนักถึงการจัดการของเสียต่างๆจากโรงงานหรือปัญหาความเสื่อมสภาพที่เกิดขึ้นแต่ประการใด

การทำให้ขยะหายไปโดยเทคนิควิธี:รูปธรรมของระบบการกำจัดขยะ/ของเสีย

การศึกษาสืบค้นไปในช่วงสมัยเริ่มต้นการพัฒนาสู่ความทันสมัยพบว่า นอกจากกระทรวงมหาดไทยแล้วไม่มีสถาบันหรือหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมขยะในการจัดการของรัฐถูกปล่อยประ ละเลย มาเป็นเวลายาวนาน หน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดการปัญหาขยะโดยมีเป้าหมายความสะดวกสบายเมืองมิใช่การจัดการด้านความเสี่ยงของขยะ โดยการสร้างรูปธรรมของวิธีการแก้ไขปัญหามาอย่างง่ายๆ ด้วยการขจัดขยะให้พ้นไปจากชุมชนที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น ไม่คำนึงผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม มีเทคนิคการกำจัดขยะง่าย ๆ และการใช้งบประมาณต่ำ โดยวิธีการเทกองและการฝังกลบในพื้นที่ห่างไกลจากความเป็นเมืองแล้วปล่อยให้ขยะย่อยสลายไปเอง จากกองเล็กสู่กองใหญ่และใหญ่มากขึ้นๆจนกลายเป็นกองภูเขาขยะ การจัดการขยะโดยรัฐด้วยวิธีการง่ายๆเช่นนี้ยังได้เมตตาสรางอาชีพคนเก็บขยะให้เป็นแรงงานนอกระบบจากภาคเกษตรที่อพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร และจัดให้แรงงานราคาถูกเหล่านี้อยู่ที่ชายขอบของกระบวนการผลิต โดยตัดวงจรผลประโยชน์ผ่านกลไกการกำหนดราคาอย่างเอาวัดเอาเปรียบในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

พื้นที่ทางกายภาพและวิถีชีวิตชุมชนบริเวณศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชสะท้อนถึงระบบการจัดการขยะและของเสียโดยภาครัฐอย่างง่าย ๆ ได้เป็นอย่างดี แต่เดิมนั้นบริเวณนั้นมีสภาพเป็นทุ่งนามีบ้านเรือนตั้งกันอยู่ห่างๆ จนในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการตัดถนนสายพระโขนง-ลาดกระบัง ทำให้ประชาชนเข้าไปตั้งรกราก เกิดบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจาย ต่อมาปี พ.ศ. 2506 ได้มีการปรับปรุงถนนสายนี้ให้ดีขึ้น เนื่องจากสำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร ได้ซื้อที่ดินบริเวณนี้เพื่อใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชแทนศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงที่ถูกความเป็นเมืองรุกรานชุมชนบริเวณนี้เริ่มหนาแน่นมากขึ้น จากชาวชุมชนรอบๆบริเวณนี้ที่โยกย้ายเข้ามาทั้งจากศูนย์ดินแดงและจากต่างจังหวัด มาประกอบอาชีพเกี่ยวกับขยะ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้ยเขี่ยขยะ การรับซื้อขยะหรือการ

เป็นลูกจ้างกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2510 เมื่อความเป็นเมืองรุกไล่ไปถึง กองขยะก็จะกลายเป็นพื้นที่ ความเป็นอื่นของความเป็นเมืองที่ต้องกำจัดให้หมดไป กรุงเทพมหานครจึงได้ยกเลิกการทิ้งขยะที่ บริเวณศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงอย่างเด็ดขาด กองขยะจากศูนย์กำจัดมูลฝอยดินแดงใจกลาง เมืองกรุงเทพฯ ย้ายมากองรวมเป็นกองขยะกองมเหมาที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช

ภาพของภูเขาขยะที่สูงเทียมตึกจากคำบอกเล่าของผู้มีถิ่นฐานในบริเวณนั้นได้สะท้อนให้เห็น ถึงวิธีการกำจัดขยะด้วยเทคนิควิธีการง่าย ๆ ของรัฐ แม้ว่าภาพที่พบเห็นจะแสดงความขัดแย้งกันมาก ระหว่างภาพลักษณ์ความสะอาดของบ้านเมืองกับวิธีการกำจัดขยะที่สร้างทัศนอุจาดตาหรือพื้นที่ ความเป็นอื่นของกองภูเขาขยะก็ตาม อุดมการณ์ทุนนิยมได้เข้าครองวิธีคิดของผู้คนทั้งสังคมที่แม้แต่ คนเก็บขยะเองยังแย่งกันมีวิธีชีวิตร่วมกับกองขยะที่เนาเหม็นได้โดยไม่รู้สีกตัว เจตจำนงที่แฝงเร้นคือ ภาวการณ์ผลิตและการบริโภคไม่ต้องรับผิดชอบต่อขยะที่เป็นสิ่งเลวร้ายของการพัฒนา ผลักภาระจาก ต้นทุนเอกชนให้มาเป็นภาระของต้นทุนสังคม ชั่วภาครัฐยังปิดเบื่อนการรับรู้ความเสี่ยงขยะและใช้ เทคนิคการกำจัดขยะอย่างละเลย โดยวิธีการกำจัดขยะไม่ได้มีศูนย์กลางความคิดที่คนเก็บขยะและ ชุมชนรอบกองขยะแม้แต่้อย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้ รัฐยังไม่มีกฎหมายหรือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงกับการจัดการของเสียอันตรายที่เกิดจากการทิ้งขยะอันตรายของชุมชน ทำให้ขยะอันตรายยังคงถูกทิ้งปนไปกับขยะมูลฝอยทั่วไปโดยไม่มีการจัดการอย่างถูกต้อง การกำจัด ขยะโดยสถาบันของรัฐได้เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตรการพัฒนาและการเกิดขึ้นของประเด็นการรับรู้ ความเสี่ยงขยะของสังคม แต่รัฐยังคงใช้วิธีการกำจัดขยะอย่างง่ายและต้นทุนต่ำเช่นเดิม เพียงเพื่อการ ขจัดกองขยะให้หายไปจากบ้านและชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเท่านั้นเอง จากคำยืนยันจาก เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งอดีตเคยเป็นคนเก็บขยะคุ้ยหวักองได้ไล่เรียงวิธีการกำจัดขยะให้ฟังว่า

พอขยะเป็นกอง กองมันใหญ่ขึ้นๆ เมื่อก่อนนี่ที่เป็น 100 ไร่ กองสูงประมาณตึก 4 - 5 ชั้นได้ ทาง ก.ท.ม. ก็เริ่มพัฒนาที่ว่า จัดซื้อรถแทรกเตอร์ รถดั้มพ์ 6 ล้อ มาเพื่อดันลงมาบ่อขยะมาดันขยะที่สูงให้ มันกดลงไปข้างล่าง ให้โถมทับที่ขุดดินลงไปให้มันดันขึ้น ในที่สุดไม่สามารถกดมันลงไปได้ รัฐพัฒนาขึ้น คือ ใช้เครื่องจักร หลังจากเป็นกองขยะใหญ่มาก ทาง ก.ท.ม. ก็ได้สร้างโรงงานกำจัด โดยใช้เครื่องจักรกล เข้ามา มาทำลายให้ย่อยสลายให้เร็วที่สุด โดยการคัด แยกขยะ แล้วตีให้ละเอียด ของหนักจะไปอีกที่หนึ่ง ของที่ไ้ไม่ไ้จะไปอีกที่หนึ่ง ให้เอกชนทำ ต่อมา กทม. ใช้นโยบายการขนถ่ายออกจากกรุงเทพฯ เพราะ ว่า กรุงเทพฯเป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น ประชาชนเริ่มร้องเรียนว่าเหม็น ก็เลยต้องให้เอกชนมาขนถ่ายไปทิ้งและ ผังกลบที่อื่น และให้เอกชนลงทุนทุกอย่าง แต่ว่าการขนไปทิ้ง คือ เป็นรถของ ก.ท.ม. โดยเฉพาะ

เมื่อเกิดวิกฤติมากขึ้นเรื่อยๆ กระแสความใส่ใจสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น ปัญหาความเสี่ยงขยะ และการกำจัดขยะมูลฝอยได้รับการรับรู้จากสังคมมากขึ้นจนกลายเป็นประเด็นร้อนที่ต้องถกเถียงกันใน

สังคม ประเด็นความเสี่ยงขยะจึงถูกนำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์จากหน่วยงานของรัฐโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อม ให้สังคมรับรู้ว่า รัฐมิได้ละเลยในเรื่องปัญหาขยะแต่อย่างใด รัฐทำให้ความเสี่ยงเรื่องขยะและของเสียกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สามารถแก้ไขได้ด้วยศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ โดยรัฐได้สร้างหน่วยงานทางด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมารองรับปัญหาที่เกิดขึ้น คือ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สถาบันวิจัยสภาวะสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2518 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์และก่อตั้งสมาคมวิศวกรสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2519 และต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2535 ในการตอบสนองกระแสสังคมที่ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ในระดับนโยบายขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะกรรมการควบคุมมลพิษ และคณะกรรมการสาธารณสุข จังหวัดและอำเภอเป็นราชการส่วนภูมิภาคในการนำนโยบายส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ส่วนขององค์กรส่วนท้องถิ่นคือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ยังคงมีมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการจัดการขยะ

ความเป็นสถาบันในการรับผิดชอบการจัดการขยะของรัฐเหล่านี้ดูเหมือนการสร้างความชอบธรรมให้กับอุดมการณ์ทุนนิยมต่อไป โดยมีผู้เชี่ยวชาญทำให้เชื่อว่าการพัฒนาความรับผิดชอบของเสียท้ายสุดของกระบวนการผลิตและบริโภค โดยอำนาจของความเป็นสถาบันและความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สร้างความจริงในการให้สังคมรับรู้ปัญหาของขยะและความเสี่ยงภัยนั้นสามารถจัดการได้ การกำจัดขยะเป็นเรื่องการพัฒนาทางเทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ที่ปลายเหตุ จากการเทกองเป็นวิธีการฝังกลบแบบธรรมดาและเป็นแบบถูกสุขลักษณะ เพียงการนำขยะไปเทลงหลุมลึกลงไปใต้ดินเพื่อมิให้เกิดทัศนอุจาดตาของกองขยะที่ท่วมสูงเป็นภูเขาและการปูแผ่นพลาสติกไปรองไว้ที่ก้นบ่อฝังกลบ เพื่อมิให้น้ำขยะไหลซึมออกมาทำลายระบบนิเวศน์ใต้พื้นดิน โดยมีเจตจำนงที่จะทำให้เชื่อว่า รัฐบาลมีความใส่ใจมิได้ละเลยปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามแก้ปัญหาโดยการจ้างบริษัทเอกชน ขนขยะที่กองท่วมสูงเป็นภูเขาไปฝังกลบในพื้นที่ต่างจังหวัดทำให้กองภูเขาขยะหายไปในพริบตา ซึ่งก็ยังคงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุเช่นเดิม โดยมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์สาขาต่างๆ สร้างความจริงให้ประชาชนรับรู้ได้ทางอายตนะทั้งห้าของร่างกาย รองรับการแก้ปัญหาของรัฐในความหมายของการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สร้างความชอบธรรมให้กับการพัฒนาต่อไป แต่มิได้คำนึงว่าชาวชนบทมิได้เป็นผู้ผลิตขยะแม้แต่ร้อยละน้อย การนำขยะที่สร้างขึ้นโดยชาวกรุงเทพมหานครไปฝังกลบยังพื้นที่ต่างจังหวัดนั้นได้ถ่ายทอดความเดือดร้อนของคนกรุงเทพฯ ไปให้กับชาวบ้านต่างจังหวัด ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและพบบ่อยในปัจจุบันคือ กระแสการต่อต้านจากชาวบ้านท้องถิ่นผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณที่ฝังกลบ เพราะไม่มีใครต้องการให้สิ่งที่เป็นขยะอยู่ใกล้บ้านของตน ดังเป็น

ชาวทางหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เนืองๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า นิมบี้ (NIMBY ; Not In My Back Yard) หรือ “ทิ้งที่ไหนก็ได้ ยกเว้นหลังบ้านผม” แนวคิดนิมบี้นี้จะถูกสังคมไทยและชุมชนไทยนำมาใช้มากขึ้นๆ ดังเป็นข่าวการร้องเรียนและการต่อต้านเรื่อง “กองขยะปริศนา” ที่เกิดขึ้นอยู่เนืองๆ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกฎหมายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาใช้ มีโทษปรับสูงสุดเพียงหนึ่งหมื่นเท่านั้น ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นับเป็นความชอบธรรมในการจัดการปัญหาขยะของรัฐหรือไม่

นอกจากนั้นแล้วสถาบันหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสิ่งแวดล้อม ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการคิดหาวิธีการทางเทคโนโลยี หรือเทคนิคในการทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในทุกปรากฏการณ์ แม้ว่าจะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยๆ โดยการแก้ไขปัญหานั้นความรู้ที่มีฐานคิดวิทยาศาสตร์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าด้วยตระหนักต่อไป จากปรากฏการณ์ขยะล้นเมือง รัฐทำให้ประชาชนเชื่อต่อไปว่า การกำจัดขยะมูลฝอยเป็นเรื่องทางเทคนิคที่ทำได้ง่าย ๆ ด้วยวิธีการผสมผสานกัน และมีการลงทุนน้อย ไม่ว่าจะเป็นวิธีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ เมื่อมีปัญหาเรื่องที่ดินฝังกลบมีราคาแพง และมีปัญหาร้องเรียนของชาวบ้านใกล้เคียง รัฐจึงพัฒนาวิธีการกำจัดขยะโดยการนำขยะสารอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมักและนำไปเลี้ยงสัตว์ได้ด้วย รวมทั้งยังใช้วิธีการเผาขยะด้วยความร้อนสูงซึ่งสามารถช่วยลดปริมาณขยะลงได้มาก แต่จะมีข้อเสียที่ราคาการก่อสร้างสูงและยังอาจก่อให้เกิดมลพิษได้ วิธีการกำจัดขยะด้วยวิธีการดังกล่าวในแต่ละวิธีล้วนมีผลกระทบและไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างสมบูรณ์ เพราะสถาบันของรัฐบาลมุ่งหาเทคนิควิธีและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการใช้เครื่องมือกำจัด ไปตามสภาวะความพร้อมทางเศรษฐกิจและการยอมรับของประชาชน แต่ก็ยังมีได้วางกฎเกณฑ์ใดๆอย่างชัดเจน จริงจัง ในข้อปฏิบัติเพื่อให้การจัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 และ 5 การเติบโตของระบบอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อมเรื่อง “ขยะ” ที่เริ่มมีปริมาณมากมายจนส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการพอกพูนของปัญหาจากการกำจัดขยะอย่างละเลยของรัฐ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจึงถูกทำให้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง คุณภาพชีวิตถูกเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน การวัดเชิงปริมาณ รากฐานของความรู้สิ่งแวดล้อมกายภาพเป็นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถควบคุมเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ และแบ่งการแก้ปัญหาออกเป็นส่วนตัวด้วยเทคโนโลยี เป็นด้านหนึ่งของการแก้ปัญหา ปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เช่น น้ำเน่าเสียจากปัญหาขยะและของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันของรัฐ คือ กรมควบคุมมลพิษ ได้พัฒนาคิดค้นสร้างเทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้นแต่เป็นเทคนิควิธีการ

แก้ไขปัญหที่ส่วนปลายของกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการก้จัดของเสียจากภาคอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเช่น เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสีย การติดตั้งเทคโนโลยีต่างๆเพื่อขจัดมลภาวะ การก้จัดกากที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้เป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สถาบันด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติถูกสร้างขึ้นให้จัดการดูแลเรื่องขยะโดยมีการก้จัดขยะที่ต้นเหตุโดยมุ่งวางกฎเกณฑ์ต่อวิธีการจัดการทรัพยากรให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ คือ การเป็นปัจจัยการผลิตที่รักษาสิ่งแวดล้อมเสมือนเป็นการแสดงออกถึงความใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะ แต่ยังคงเร่งการสร้างขยะจากทิศทางการเร่งพัฒนาเอาไว้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในสาขานี้ใช้อำนาจความรู้ในการจัดระเบียบความคิดของมนุษย์โดยการสร้างความจริง เรื่อง การใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าการจัดการแก้ปัญหาขยะอย่างแท้จริง

เกณฑ์และค่ามาตรฐานของมลพิษ:การสร้างการยอมรับความเสี่ยงขยะและของเสีย

การจัดการโดยรัฐในอีกด้านหนึ่งที่ทำให้ความเสี่ยงขยะและของเสียเป็นเรื่องความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ผ่านการตั้งกฎเกณฑ์และข้อบังคับด้านกฎหมาย โดยเหตุผลและคำอธิบายของผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันต่างๆ ปิดเบื้องการรับรู้ของสังคมในเรื่อง ความเสี่ยงของขยะที่เป็นอันตรายจากภาคอุตสาหกรรมนั้นสามารถดูแลและจัดการได้ด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการพิสูจน์เชิงประจักษ์มาแล้ว การสร้างความรับรู้เรื่องขยะของเสียอันเกิดจากกระบวนการผลิตในรูปแบบของความเสี่ยงที่จัดการได้ อันตรายและความเสี่ยงถูกแทนค่าด้วยตัวเลขเชิงปริมาณโดยการตั้งเกณฑ์หรือค่ามาตรฐานของคุณภาพมลพิษที่อนุญาตให้ระบายสู่สิ่งแวดล้อมได้ และกำหนดนโยบายต่างๆเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายป้องกันและขจัดมลพิษด้วย โดยเน้นที่การจัดการของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม ขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาลและสถานพยาบาล และของเสียอันตรายที่ปล่อยออกมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษที่สามารถกำหนดได้แน่นอน โดยการจัดการของรัฐผ่านกลไกทางด้านกฎหมายโดยให้อำนาจความรู้ด้านวิทยาศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญที่ได้ทดสอบค่ามาตรฐานเหล่านั้นนำเสนอชุดความจริงต่อสังคมว่า มิได้เป็นอันตรายต่อทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ในกรณีของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม มี พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ.2535 พ.ร.บ.การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2525 และพ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พร้อมทั้งกฎกระทรวงหลายฉบับเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับโดยมีกรมโรงงานอุตสาหกรรมและการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

รัฐได้กำหนดรูปแบบจัดการขยะพิษที่ระบบการผลิตภาคอุตสาหกรรม โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประเภทที่เป็นอันตราย ขยะพิษและขยะทำลายสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดในรูปของกฎหมายให้ภาคอุตสาหกรรมจัดการกับระบบของเสียตามกระบวนการผลิต เช่น

ระบบการกักตุนน้ำเสียและแปรรูปน้ำเสีย ให้มีค่าของน้ำทิ้งตามเกณฑ์หรือค่ามาตรฐานของคุณภาพมลพิษที่อนุญาตให้ระบายสู่สิ่งแวดล้อมได้ รวมทั้งระบบการจัดการขยะพิษมิให้กระจายสู่ภาคประชาชนด้วยการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย และสร้างเกณฑ์/ค่ามาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ISO 140001 เข้ารองรับสร้างความชอบธรรมกับผู้ผลิตให้ดำรงกิจกรรมการผลิตสารพิษให้มนุษยชาติต้องรับความเสี่ยงอีกต่อไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น เช่น การรั่วไหลของสารพิษหรือประชาชนคนใดกลุ่มใดจะเสี่ยงต่อการปล่อยควันพิษสารพิษ มีผลต่อสุขภาพเพียงไร รัฐก็ใช้อำนาจทางกฎหมายโดยให้ผู้ผลิตรับผิดชอบในรูปของการจ่ายค่าชดเชยชีวิตและความเสียหาย พร้อมทั้งมาตรการลงโทษด้านต่างๆ เช่น การเสียค่าปรับ แต่ทั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะลดการผลิตลงแต่อย่างใด ภาคการผลิตยังเดินหน้าพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้การผลิตโดยไม่หยุดยั้ง

การพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นของรัฐทั้งหมดนั้นเป็นเพียงการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าเป็นส่วนหนึ่งที่ปลายเหตุของกระบวนการเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ของวิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น ภาพปัญหาความเสี่ยงจากขยะถูกบิดเบือนจนมิได้รับการสนใจว่า เป็นประเด็นปัญหาและถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่สำคัญน้อยมาก ค่าเกณฑ์มาตรฐานของขยะพิษถูกตั้งไว้ค่อนข้างสูงโดยความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ในการคิดคำนวณค่าเกณฑ์มาตรฐานนี้ ขยะมีพิษจึงถูกทำให้กลายเป็นขยะธรรมดาและถูกทิ้งรวมๆกันมากับการกำจัดโดยวิธีง่ายๆ ด้วยเทคนิควิธีจากความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ แต่ไม่มีหน่วยงานและกฎหมายที่รับผิดชอบโดยตรงกับการจัดการของเสียที่เกิดจากการทิ้งขยะอันตรายของชุมชน ขยะอันตรายยังคงถูกทิ้งไปกับขยะมูลฝอยโดยไม่มีการจัดการอย่างถูกต้อง การบิดเบือนการรับรู้ความเสี่ยงเรื่องขยะและทำให้เชื่อว่าผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาสามารถแก้ไขได้โดยความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเสมอ จากฐานคิดที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถควบคุมและจัดการธรรมชาติได้ การศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์มีพลังอำนาจสูงในการครอบงำสังคมไทยโดยเฉพาะการเข้าไปสัมพันธ์อยู่กับกลไกอำนาจรัฐ ที่ให้ความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในการวิจัยสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ด้วยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ระดับสูง สร้างความจริงทำให้สังคมไทยยอมรับและรู้สึกว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้โดยมีประสิทธิภาพ ราบรื่น โดยมีได้ตระหนักว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่นำมาใช้แก้ปัญหาไม่ได้มีความเป็นกลาง ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้ที่นำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง การใช้กฎหมายเพื่อการจัดการเป็นไปในลักษณะที่เป็น “การตัดดินให้เข้ากับเกือก” โดยดินของผู้ที่ถูกตัด คือ คนยากจน คนยากไร้ คนด้อยโอกาส เช่น คนเก็บขยะ เป็นต้น ประชาชนยังถูกทำให้เชื่อว่ารัฐบาลจะสามารถควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมขยะได้โดยผ่านกลไกของกฎหมายที่ออกมาต่างกรรมต่างวาระเป็นระลอกๆ ซึ่งนับวันวิธีการจะแยบยลมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆโดยมีศาสตร์แขนงต่างๆอีกมากมายมาเป็นตัวรองรับ

การเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม : การบิดเบือนการรับรู้ในความเสี่ยงจากมลพิษ

การเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมจากผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องของเสียและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการกำกับและควบคุม(Command and Control) คือ หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย(Polluter-Pays Principle)หรือการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ด้วยการดึงเอาหลักการความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์เข้ามารวบรวบไปพลกับสิ่งแวดล้อม ที่ให้ผู้ก่อมลพิษหรือของเสียต้องรับผิดชอบจัดการกับของเสียที่ตนเป็นผู้ก่อ ผู้ใดที่ทำให้เกิดขยะควรได้รับผลตอบแทนค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะด้วย หลักการนี้ได้รับการตอบรับอย่างดีจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ หลังจากนั้นมาหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายได้กลายเป็นที่กล่าวขานและยอมรับกันทั่วไป

หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายไม่เพียงเป็นการดึงเอาเรื่องความรับผิดชอบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนขึ้นมาให้สังคมเห็นเด่นชัดขึ้น แต่นัยที่สำคัญของหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย คือ การเปิดทางให้นักเศรษฐศาสตร์ที่ถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความจริงในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม จากคำถามสำคัญของหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายสองคำถามที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาให้คำตอบ คือ คำถามแรก ผู้ก่อมลพิษควรจ่ายเท่าไร ต่อการกระทำที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมเพื่อหาผู้รับผิดชอบและจะได้นำเงินในส่วนนั้นมาเป็นทุนในการปกป้องรักษาหรือแก้ไขปัญหามลพิษต่อไป สำหรับคำถามชุดนี้ องค์ความรู้ที่ต้องการคือ การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมเรื่องความเสี่ยงของการก่อมลพิษ คำถามที่สอง ผู้ก่อมลพิษควรจ่ายด้วยวิธีอะไร องค์ความรู้ที่ใช้ตอบคำถามนี้ คือ ชุดความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเศรษฐศาสตร์ ซึ่งจะสามารถเสนอวิธีการอันเหมาะสมในการปรับพฤติกรรมของผู้ก่อมลพิษเพื่อให้ภาวะการเกิดและการแก้ไขอยู่ในสภาพสมดุล

หากพิจารณาแล้วรากฐานวิธีคิดการมองปัญหานี้เน้นความสำคัญของการเข้าสู่ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ในการแบ่งแยกปรากฏการณ์ปัญหาออกเป็นส่วนๆ และเน้นการแก้ไขปัญหาละจุดของภาวะสิ่งแวดล้อมที่ปลายสุดของกระบวนการแก้ไขปัญหานั้น โดยการสร้างความจริงให้เชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม เช่น นักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม นักนิเวศวิทยา นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม จากสถาบันต่างๆ ที่มีความรู้เฉพาะทางในการแก้ปัญหารองรับ แล้วตั้งเป็นกฎเกณฑ์ เป็นมาตรฐานให้ทุกคนปฏิบัติ นับเป็นมาตรการอันแยบยลบิดเบือนการรับรู้ของบุคคลในความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากโครงการต่างๆ นั้น มีมาตรการทางเทคโนโลยีป้องกันแก้ไขโดยตรงและยังมีกลไกมาตรการทางด้านภาษี เพื่อเป็นการลงโทษผู้สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว ซึ่งก็หนีไม่พ้นที่ผู้บริโภคจะเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายที่พ่วงเกิดขึ้นโดยจ่ายในรูปของราคาสินค้าที่สูงขึ้น เมื่อมองย้อนกลับจากความรู้หลักวิชาการในการสร้างมาตรการเหล่านี้คือ การสร้าง

ความชอบธรรม ให้กระบวนการการผลิตที่สร้างขยะยังดำรงอยู่ต่อไปโดยมิได้มีสนใจคนเก็บขยะและชุมชนบริเวณรอบกองขยะที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะอย่างแท้จริง เพราะผลประโยชน์รูปภาษีถูกนำไปใช้เป็นงบประมาณรวมเพื่อพัฒนาตามแนวทางอุดมการณ์ทุนนิยมต่อไป

ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในการจัดการขยะและของเสียที่ว่าด้วยการกำกับและควบคุมผ่านกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางสังคม นับวันจะมีภาคปฏิบัติการที่แยบยลและครอบงำสังคมไทยมากยิ่งขึ้น เพราะไม่มีผู้ใดมีข้อสงสัยต่อความจริงที่ถูกสร้างขึ้นในกฎหมาย ทั้งที่อาจจะมีความจริงยิ่งกว่าสิ่งที่กฎหมายบอกว่าจริง ด้วยการจัดการของรัฐโดยมิตินิยมความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ในการสร้างความรับรู้ในการจัดการทรัพยากรในฐานะการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรมด้วยอำนาจความรู้ชุดต่างๆ ที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ ความเข้าใจของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งในภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม เพื่อให้ประชาชนเชื่อและยอมรับความจริงตามที่วาทกรรมสร้างขึ้น การจัดการของรัฐดังกล่าวเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ภาคการผลิตของประเทศ นับเป็นความแยบยลของอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านการจัดการของรัฐในการบิดเบือนปัญหาขยะอันเป็นผลกระทบด้านลบจากการพัฒนา พร้อมกันนั้นอุดมการณ์ทุนนิยมยังทรงพลังมากยิ่งขึ้นในการสร้างพื้นที่ความเป็นอื่นของกองขยะ คนเก็บขยะ คือ ผู้ที่มีอาชีพเก็บขยะขายในพื้นที่ทางกายภาพที่ถูกเด็ดขันธ์จากบรรทัดฐานของความเป็นพื้นที่ปกติของสังคมเมือง จึงได้รับการสถาปนาให้มีความเป็นอื่นไปด้วย พร้อมกันนั้นคนเก็บขยะก็ยอมรับความเป็นอื่นโดยไม่รู้ตัว โดยคนเก็บขยะถูกเชิญให้ไปอยู่ริมชายขอบของสังคมที่ต้องยอมรับความเลวร้ายที่การพัฒนาสร้างให้และดำรงชีวิตอยู่ได้จากรายได้เพียงเล็กน้อยที่อุดมการณ์ทุนนิยมกำหนดให้จากกลไกการกำหนดราคากการรับซื้อสินค้าจากกองขยะ ให้มีการผลิตซ้ำอาชีพคนเก็บขยะดำรงอยู่ต่อไปในสังคมรุ่นต่อรุ่น

วาทกรรมการจัดการขยะและของเสียที่ว่าด้วยกระบวนการรีไซเคิล

คำว่า “รีไซเคิล” เป็นคำที่สำคัญที่สุดในโลกยุคปัจจุบัน เมื่อก้าวถึงการจัดการวัสดุที่เหลือใช้ ในเกือบทุกประเภทอุตสาหกรรมทั่วโลก แต่ขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ประมาณ 60-70% ถูกกำจัดด้วยวิธีการต่างๆ มีเพียงขยะรีไซเคิลประมาณ 30-40 % ที่ถูกทำให้ฟื้นคืนชีพได้ ปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกมีความเชื่อมั่นในภาพลวงตาของอุดมการณ์ทุนนิยมภายใต้วาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน กระแสความสนใจการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผนวกรวมกับการผลิตและการบริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมผ่านวัฒนธรรมการบริโภคอย่างผสมกลมกลืน ประเด็น “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” จึงกลายมาเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกคนต้องสนใจและปฏิบัติตาม แนวคิดอุดมการณ์ทุนนิยมจึงได้สร้างวาทกรรมว่าด้วยการกำจัดขยะแบบรีไซเคิลขึ้นในระบบการกำจัดขยะอย่างแยบยลหลบเลี่ยงการรับรู้อันตรายหรือความเสี่ยงจากการทำให้ประเทศเป็นอุตสาหกรรม ในความหมาย

ของการพัฒนาระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งดูแลและเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นอนุรักษไว้ต่อไปสำหรับอนุชนรุ่นหลัง

การกำหนดโลกทัศน์ในระบบการจัดการขยะโดยวิธีการใช้ซ้ำและการหมุนเวียนขยะมาผลิตสินค้าใหม่ให้เกิดขึ้นในความสำนึกของสังคม ภายใต้การจัดการของรัฐโดยสร้างภาคปฏิบัติการที่เป็นสนามวาทกรรมในการก่อรูป การสถาปนาและทำให้เกิดการยอมรับให้การรีไซเคิลเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ดี มีประสิทธิภาพ พร้อมกับการสร้างอาชีพคนเก็บขยะขึ้นจากกระบวนการนี้ ด้วยการจัดการอย่างมีศีลธรรมของรัฐที่จัดระเบียบให้แรงงานกลุ่มหนึ่งที่ไม่มียานทำได้มีอาชีพค้าขายขยะขาย และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการดูแลพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การสถาปนากระบวนการรีไซเคิลและการสร้างอาชีพคนเก็บขยะนี้จะป็นภาคปฏิบัติการ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ย่อยๆ ของสถาบัน ผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ ในการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาของสังคม ภายใต้การจัดระเบียบการรับรู้ความเสี่ยงจากขยะตลอดจนกระบวนการจัดการขยะ โดยภาคปฏิบัติการเหล่านี้เป็นผลมาจากอำนาจความรู้ที่มีเทคโนโลยีของอำนาจในการเข้าไปควบคุม จัดการอย่างแยบยลและทำให้เป็นความจริง สมเหตุสมผลจนทำให้เกิดระบอบความจริงของการกำจัดขยะแบบรีไซเคิล

การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการรีไซเคิล

เมื่อทรัพยากรธรรมชาติในความหมายที่เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจถูกนำมาใช้รวมทั้งการกำจัดของเสียอย่างง่าย ๆ จนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาเรื่องขยะล้นมากมายนับเป็นประเด็นสำคัญทางสังคม ซึ่งรัฐบาลยอมรับและถือว่า ขยะและสิ่งปฏิกูลเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐพึงต้องจัดการและแก้ไขด้วยการสนับสนุนทั้งทางด้านนโยบาย กำลังคน งบประมาณ เทคโนโลยี เพื่อให้มีการลดปริมาณขยะลงด้วยวิธีการต่างๆ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) กำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการลดปริมาณของเสียและการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่โดยให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การใช้ซ้ำและการแปลงขยะเพื่อมาใช้ใหม่ ทั้งนี้เพื่อลดความกดดันปัญหาความเสี่ยงภัยของขยะจากกลุ่มต่างๆ ทางสังคม นวัตกรรมล่าสุดของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่แยบยลมากที่สุด คือ “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งเป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และการปฏิรูปราชการตามยุทธศาสตร์ข้อ 7 ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตราที่ 58 59 60 76 และ 79) และตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2546-2550 ซึ่งได้แปลงไปสู่การปฏิบัติโดยมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน

ประชาสังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ แผนและกฎหมายต่างๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐและภาคองค์กรเอกชนมีความหมายที่สำคัญ คือ การทำให้เกิดพื้นที่ทางสังคมแบบใหม่ขึ้นมาในสังคมเดิม ที่มีการปฏิบัติการของรัฐหรือระบบราชการ เป็นด้านหลัก ต่อมาภาคธุรกิจเอกชนได้ก้าวมามีบทบาทในพื้นที่ทางสังคมมากขึ้นตามลำดับ และในเวลาต่อมาประชาชนถูกสร้างความจริงให้ได้รับการยอมรับให้มีสถานะที่มีภาคปฏิบัติการทางสังคมเท่าเทียมกับภาครัฐและภาคองค์กรเอกชนในการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อม ปลายปีทศวรรษ 2523 การมีส่วนร่วมจึงกลายเป็น “คาถา” สำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการปฏิบัติการทางการเมืองของรัฐ ที่ส่งผลให้คนระดับต่างๆ รวมทั้งคนชายขอบถูกดึงเข้ามามีบทบาทในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเชิดชูวาทกรรมการพัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไปในนามของวาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองของภาคการผลิตหรือภาคอุตสาหกรรมในการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่แยบยลมากยิ่งขึ้นโดยภาคปฏิบัติการ นำหลักการลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดมาใช้ในกระบวนการผลิตนี้ว่า เป็นการส่งเสริมแนวทางในเรื่อง“ทางเลือก” อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นบริโศณนิยมมาใช้ในการใช้ศาสตร์ความรู้ของตนเองเป็นเครื่องมือเพื่อแข่งขันกันในการกำหนดความหมายของผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล และน่าเชื่อถือในการช่วงชิงการได้มาของการเข้าถึงทางความคิดของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ รวมทั้งการพยายามจัดการให้อุตสาหกรรมของตนเองเข้าสู่ระบบมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ที่สร้างไว้เพื่อสร้างความจริงในความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่ออุตสาหกรรมตนเองว่ามีมาตรฐานขององค์กรในการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองตอบต่อผลประโยชน์ของตนเองทั้งสิ้น

กระบวนการจัดการปัญหาขยะของรัฐจึงได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ โดยหลักการมีส่วนร่วมระหว่างภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ภาคอุตสาหกรรมจึงพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปโดยการสนับสนุนการผลิตที่รณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม และพัฒนาเทคโนโลยีผลิตสินค้าจากวัสดุรีไซเคิลมากขึ้น ความต้องการวัตถุดิบจากขยะที่มีศักยภาพนำกลับมาใช้ใหม่มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ภาคปฏิบัติการทางสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งปริมาณสินค้าขยะนำกลับมาใช้ใหม่ในกระบวนการรีไซเคิลแยบยลมากขึ้น

กระบวนการรีไซเคิล:มายาคติของอุตสาหกรรมพัฒนายั่งยืนโดยรัฐ

ในขณะที่การรับรู้และการให้ความหมายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจยังคงเป็นการรับรู้กระแสหลักของสังคมไทย แต่รัฐได้ปรับเปลี่ยนกรอบความคิดให้แยบยล ละเอียดย่อน

กว่าเดิม โดยเพิ่มความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง อุดมการณ์ทุนนิยมจึงได้สร้างวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ทำให้เชื่อว่า การนำของเสียกลับมาใช้ซ้ำและการนำมาใช้ประโยชน์ใหม่เป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ภายใต้วาทกรรมย่อยชุดรีไซเคิลขยะของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน ประกอบกับกระแสการค้าและต่อต้านวิธีการกำจัดขยะแบบอื่นๆ เช่น การฝังกลบและการสร้างเตาเผาในบริเวณชุมชนที่มีความรุนแรงมากขึ้น รูปแบบการกำจัดขยะจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยใช้กระบวนการรีไซเคิล

การคัดแยกขยะเพื่อนำไปรีไซเคิลนั้นได้เริ่มต้นอย่างจริงจังในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า "Recycle America" จากนั้นประเทศต่างๆ ได้ตื่นตัวกันมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกระแสวาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากการผนวกรวมของวาทกรรมพัฒนาได้ครอบคลุมเข้าครอบงำประเทศต่างๆ ทั่วโลก ความตื่นตัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนและพันธะกรณีได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยด้วยเช่นกัน โดยมุ่งสู่การพัฒนาในสามมิติทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติตลอดจนการคงไว้ซึ่งคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน สมองรักษาไว้ให้คนรุ่นปัจจุบันและอนาคต โดยนัยยะนี้สิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาตามแนวทางสู่ความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เป็นอุตสาหกรรม บริโคนิยมหรือเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ยึดมั่นในความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มิได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด เพียงแต่สร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่านั้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะอันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนา จึงเป็นประเด็นที่ถูกดึงเข้ามาพิจารณาในมิติของการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในระบบการจัดการขยะด้วยการจัดการปัญหาที่ต้นเหตุและต้นตอของปัญหา คือ การใช้วิธีสร้างคุณค่าให้กับขยะโดยการสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับขยะจากสิ่งไร้ค่าจากกองขยะเน่าเหม็นอันเป็นต้นทางของการสร้างปัญหามานานประการ ผ่านการบริหารจัดการโดยกระบวนการรีไซเคิล ดังมีภาคปฏิบัติการวาทกรรมต่อไปนี้

การสร้างความรู้และความหมายให้การกำจัดขยะแบบรีไซเคิล

ภาคปฏิบัติการของรัฐในการสร้างความยอมรับกระบวนการรีไซเคิล เริ่มจากการสร้างความรู้และความหมายให้การกำจัดขยะแบบรีไซเคิลเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ดี โดยให้ความหมายการกำจัดขยะที่ดีมิได้หมายถึงการกำจัดขยะอย่างถูกต้องเหมาะสมแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง การมุ่งหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งก็คือ การก่อให้เกิดขยะมูลฝอยน้อยลงและการลดการเสี่ยงภัยจากมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย อันเป็นลักษณะของการ

ป้องกันและการแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ รูปแบบการแก้ไขปัญหายะจึงเปลี่ยนแปลงไปโดยการเน้นที่การลดการเกิดขยะจากแหล่งก่อเกิดแทนที่จะคอยควบคุมหรือกำจัดเมื่อขยะเกิดขึ้นแล้ว โดยรูปแบบการกำจัดขยะที่เชื่อว่า มีประสิทธิภาพมากที่สุดตามความหมายนี้ คือ การนำขยะมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการรีไซเคิล

สังคมไทยมีกระบวนการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์มาช้านานแล้ว อาชีพคนเก็บขยะเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับกองขยะและการล่มสลายของชุมชนชนบทในภาคเกษตรและการอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง แต่ในขณะนั้นยังไม่มีปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในการนำมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิต และสังคมไทยยังไม่รับรู้ปัญหาความเสี่ยงจากขยะ กระบวนการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์จึงยังมิได้ถูกดึงมาเป็นนโยบายในการจัดการขยะของรัฐ จากการสืบค้นการจัดการขยะของรัฐที่ผ่านมาโดย พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 ที่ใช้กันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 30 ปี เน้นเพียงเรื่อง ความสะอาดของบ้านเมืองเป็นหลัก เมื่อมีการปรับปรุงและออกพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในเวลาต่อมา ก็พบว่า มุ่งเน้นในการดูแลการทิ้งขยะของบ้านเรือนและชุมชน ซึ่งยังไม่เอื้ออำนวยต่อรูปแบบการจัดการขยะในกระบวนการรีไซเคิล เนื่องจากขยะยังอยู่ในความครอบครองของเจ้าของอาคารบ้านเรือน แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ได้ระบุประเภทหรือลักษณะของสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยแตกต่างกัน ประกอบกับเทศบาลได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายดังกล่าว ตราเทศบัญญัติขึ้นใช้บังคับ ห้ามมิให้ถ่าย เท ทิ้ง สิ่งปฏิกูลลงในที่รองรับมูลฝอยอันเป็นแนวทางไปสู่การคัดแยกขยะอันตรายออกจากขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้ในการสร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่อมา

การสร้างบรรทัดฐานทางสังคมในการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง

ภาคปฏิบัติการของรัฐว่าด้วยการจัดการขยะแบบรีไซเคิล หันมาใช้ภาคปฏิบัติการทางสังคมด้วยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมในการทิ้งขยะโดยสถาบันของรัฐซึ่งเป็นองค์กรส่วนท้องถิ่น สำหรับกรุงเทพมหานคร โดยสำนักรักษาความสะอาดทำหน้าที่ดูแลรักษากรุงเทพฯ ให้สะอาด โดยรับผิดชอบการวางแผน ดำเนินการและควบคุมการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยประสานความร่วมมือกับสำนักเขตแต่ละท้องที่ในการเก็บขนขยะมูลฝอยแต่ละท้องที่ในการเก็บขนขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจากอาคารบ้านเรือนก่อนนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี และทำหน้าที่รณรงค์และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนคัดแยกขยะก่อนทิ้งขยะลงถัง โดยการประชาสัมพันธ์สร้างความรับรู้กับประชาชนจนเกิดทัศนคติที่ดีแล้วแปรเป็นความร่วมมือในการลดและคัดแยกมูลฝอย โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านกลไกของสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ โปสเตอร์ หนังสือเสริมสร้างความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

การสัมมนา การอภิปราย การจัดนิทรรศการและการใช้เสียงเพลงสอดแทรกในรายการบันเทิงต่างๆ และจัดทำโครงการเสริมต่างๆ เพื่อการนำขยะกลับมาใช้ เช่น โครงการลด ละ เลิก การใช้พลาสติกและโฟม ซึ่งเป็นโครงการรณรงค์ให้ประชาชนลด ละ เลิก การใช้วัสดุซึ่งเป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยากและใช้วัสดุอื่นที่ย่อยสลายตามธรรมชาติได้แทน โดยขอความร่วมมือจากกลไกการทำงานของภาครัฐและเอกชนให้จัดกิจกรรมต่างๆ

การประชาสัมพันธ์ของรัฐในเรื่อง "รีไซเคิล" ได้จัดการโดยให้ความรู้ชุดรีไซเคิลให้ผ่านผู้เชี่ยวชาญสาขาวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม และสร้างภาพมายาวว่า เทคนิคการรีไซเคิลเป็นความสำเร็จในการคิดค้นของภาคการจัดการขยะสมัยโลกาภิวัตน์ ทั้งที่ขยะต่างๆ ล้วนเคลื่อนตัวมาจากบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วภายใต้สิ่งตีงามที่เป็นความร่วมมือช่วยเหลือนานาชาติประเทศในลักษณะที่มีวาระแฝงเร้น ด้วยนโยบายย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมบางประเภทให้ไปอยู่ในประเทศยากจนเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานและการพัฒนาในรูปของการส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและการสร้างงาน แต่สิ่งที่น่าพิจารณาและต้องตั้งข้อสงสัย คือ อุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมให้ลงทุนนั้น ล้วนเป็นอุตสาหกรรมหนักที่ก่อให้เกิดพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมโรงกลั่น ขณะที่ในประเทศของประเทศพัฒนาเหล่านั้นเองกลับสนับสนุนการลงทุนด้านบริการและสินค้าที่มีก่อให้เกิดมลพิษน้อยกว่า ประเทศที่กำลังพัฒนาต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยชักเท้าก้าวเข้าสู่กับดักโดยพร้อมเพรียงกัน โดยเห็นว่า การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศและการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมนำไปสู่ความเจริญเติบโตของประเทศได้นอกจากนั้นแล้วยังละเลยและมิได้ตระหนักในข้อเท็จจริงเรื่องความเดือดร้อนต่อประชาชนและประเทศชาติในอนาคตพร้อมยังประนามการคัดค้านของประชาชนที่เดือดร้อนว่า "เป็นการทำลายบรรยากาศการลงทุน และเป็นตัวขัดขวางการพัฒนา" ด้วย ผลที่ได้รับคือ มลภาวะจากขยะพิษและสิ่งของเหลือใช้ที่มนุษย์ไม่ต้องการจากการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรม นำไปสู่การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในที่สุด ทุกๆ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถูกเบี่ยงเบนประเด็นจากผลกระทบอันเกิดจากการพัฒนาไปสู่การนิยามว่า เป็นปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม และความแยบยลในการแก้ปัญหาที่มีมากยิ่งขึ้น โดยการแก้ปัญหาให้พ้นตัวด้วยการคิดรูปแบบของการกำจัดขยะที่ทุกชนไว้ในรูปของธุรกิจส่งออกซึ่งเป็นเทคโนโลยีกำจัดขยะและสารพิษสู่ประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบต่อปัญหาความยากจน ปฏิบัติการของประเทศร่ำรวยที่ให้กับประเทศยากจนในรูปแบบที่แนบเนียนมากขึ้น คือ ให้ในสิ่งที่ประเทศเหล่านั้นไม่มี ทั้งเงินกู้ เงินช่วยเหลือ แล้วตีกรอบในรูปของโครงการที่มีการแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมแบบเบ็ดเสร็จจนทำให้เจ้าของความช่วยเหลือเห็นชอบ ร่วมกับการส่งผู้เชี่ยวชาญและการคิดค้นวิธีการทางด้านเทคโนโลยีที่ทำให้การแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดมาให้ การกำจัดขยะและกากพิษจากอุตสาหกรรมได้ถูกออกแบบมาพร้อมกัน ระบบการผลิตที่

ล้อมกรอบไว้ด้วยอุดมการณ์การพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ด้วยการกล่าวอ้างถึงภาคธุรกิจอุตสาหกรรมรีไซเคิล ซึ่งแม้ว่าโรงงานผลิตจะไม่สามารถกำจัดขยะ/ขยะพิษให้หมดสิ้นสูญหายไปจากโลกได้ แต่ก็ยังมีกระบวนการรีไซเคิลรองรับ ดังนั้นความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิต การกำจัดมลพิษ การบำบัดของเสียจึงนำเข้ามาพร้อมกับความรู้ชุดการนำมาแปลงให้ใหม่และการใช้ซ้ำเพื่อการเกิดใหม่ของขยะในรูปวัตถุดิบราคาถูก ไปปรับเปลี่ยนสภาพและนำมาใช้ประโยชน์ซ้ำแล้วซ้ำอีกได้ ประชาชนถูกทำให้เชื่อว่า รีไซเคิลนั้นเป็นสิ่งมีคุณค่าต่อสังคม โดยการรณรงค์ให้เห็นถึงประโยชน์ด้านการจัดการทรัพยากรที่มีต้องทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ กระตุ้นให้แยกขยะเป็นชนิดต่างๆบนความหวังโยต่อสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีมาตรการจัดการกับขยะและของเสียที่ไม่สามารถนำกลับไปใช้ได้อีก เมื่อขยะถูกคัดแยกนำขยะรีไซเคิลออกไปแล้ว ขยะอันตรายจำนวนมากซึ่งไม่เป็นที่ต้องการของธุรกิจรีไซเคิลถูกทิ้งรวมกับขยะทั่วไป เงินรายได้ที่ได้รับจากขยะรีไซเคิลเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับสารพิษที่คนเก็บขยะและชุมชนรอบๆกองขยะได้รับ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2523-2532 มีการส่งเสริมการนำเข้าอุตสาหกรรมดังกล่าวจนเป็นผลให้จำนวนโรงงานในประเทศขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว ญี่ปุ่นย้ายฐานการผลิตเข้ามาเป็นจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในวงแหวนรอบในกรุงเทพและปริมลฑล ชาวบ้านในเขตอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งได้ลำดับเรื่องราวการส่งเสริมการลงทุนที่ก้าวเข้าสู่ท้องถิ่นให้ฟังว่า พื้นที่ที่เคยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ เคยทำนาที่ได้ผลผลิตมากที่สุดในภาคกลาง ซึ่งเป็นเขตลุ่มน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ และมีอารยธรรมที่เก่าแก่ เมื่อราวปีพ.ศ. 2523 มีนายหน้ามากว้านซื้อที่ดินเหล่านี้โดยระบุทำเลที่ตั้งที่ต้องการ คือ ติดถนนสายเอเชียจากกรุงเทพถึงเชียงใหม่ ราคาที่ดินซึ่งเดิมไร่ละหนึ่งหมื่นถึงห้าหมื่นบาท กลายเป็นหนึ่งแสนถึงห้าแสนบาท เพียงในเวลาไม่ถึงสามปี ที่ดินส่วนใหญ่มีทำเลเหมาะที่จะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ผู้คนในท้องถิ่นเปลี่ยนสภาพจากเกษตรกรไปเป็นคนงานฝ่ายต่างๆเช่น ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย เป็นลูกจ้างบริษัทรถร่วม รถเช่า รถตู้และเจ้าของร้านค้าในโรงงาน พื้นที่สีเขียวของท้องทุ่งนา กลายเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม สังคมชนบทที่มีวัด บ้าน และโรงเรียนกลายเป็นสลัมที่แออัดและพลุกพล่าน การทำนาต้องยกเลิกไปเพราะน้ำไม่มี จากการที่โรงงานอุตสาหกรรมถมปรับพื้นที่ที่เคยเป็นแม่น้ำ ลำคลองเพื่อสร้างโรงงาน ส่วนแหล่งน้ำที่ยังเหลืออยู่ก็ตื้นเขินไม่ได้ เพราะสกปรกมาก โรงงานผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้า แผงวงจรคอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนรถยนต์ ล้วนมีขั้นตอนการผลิตที่มีสารเคมี ปัญหาการดูแลและกำจัดกากของเสียอันตรายเริ่มเป็นปัญหามากขึ้นตามลำดับ ศักยภาพในการกำจัดของเสียมีความจำกัดอยู่มาก ขณะเดียวกันมีการลักลอบทิ้งตามที่สาธารณะต่างๆ จากความต้องการของผู้ประกอบการที่จะลดต้นทุนการผลิตโดยผลกระทบการสูญเสียด้านสิ่งแวดล้อมไปให้สังคมโดยตรง

นอกจากนั้น ภาคปฏิบัติการวาทกรรมได้พัฒนาความแบบยลและแนบเนียนมากยิ่งขึ้น ภายใต้การประชาสัมพันธ์ด้วย Motto ของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นให้เห็นความสมดุลของ

สิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูสภาพความเสื่อมโทรม นำเสนอแบบแผนต่อภาคประชาชนในรูปแบบของการประหยัดพลังงาน ด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดภาวะสารพิษตกค้างในธรรมชาติภายใต้คำว่า "เทคโนโลยีสีเขียว" สร้างภาพความสำเร็จของการผลิตสินค้าไร้เคิลควบคู่กับสินค้าที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติให้อยู่ในเรื่องเดียวกัน เช่น การประโคมข่าวให้เห็นคุณค่าของการเลือกใช้น้ำมันใช้สารตะกั่วควบคู่ไปกับการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่จากสารตกค้างที่เกิดจากการกลั่นน้ำมัน สนับสนุนให้ประชาชนขึ้นชมกับโครงการ ประหยัดพลังงานด้านการเลือกใช้น้ำมันค่าอุตสาหกรรมใหม่ๆที่ใช้สารเคมีที่ไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อมลพิษทั้งที่สารเคมีตัวนั้น แต่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศอย่างมหาศาล สร้างความไว้วางใจต่อสินค้าที่สลายยาก ด้วยการนำเสนอกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพที่ดีและมีระบบการนำกลับมาใช้ใหม่ ให้ผู้ใช้ตายใจว่าเรามีได้มีส่วนในการก่อกมลพิษแต่อย่างใด การจัดการนำวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้มาใช้ใหม่ การให้ข้อมูลการจัดการขยะโดยเทคโนโลยีแปรรูปขยะไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร การนำเสนอผลงานของรัฐบาลในการแสดงวิสัยทัศน์เรื่องขยะด้วยระบบการจัดการด้วยเทคโนโลยีครบวงจร ทำให้ภาคประชาชนสบายใจได้ว่า ด้วยระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและมีให้ขยะเล็ดรอดออกมาสู่สังคมจนเป็นปัญหาด้านมลพิษได้ แม้ว่ารัฐบาลจะต้องกำหนดพื้นที่การเก็บขยะกองรวมกันไว้ในชุมชนก็ยังสามารถจัดการได้หมดด้วยยุทธวิธีการผนวกรวมโครงการรีไซเคิลกับระบบการจัดเก็บขยะที่มีเทคโนโลยีระดับสากลเข้าดำเนินการ จากนั้นประชาชนก็จะได้รับความรู้สึกว่เมื่อระบบการจัดการเช่นนี้ดำเนินต่อไปได้ ปัญหาด้านมลภาวะถูกคลี่คลายลงเป็นลำดับด้วยไว้วางใจในเทคโนโลยีกับแนวคิดรีไซเคิล วัฒนธรรมการบริโภคที่ถูกกระตุ้นให้บริโภคตลอดทั้งกลางวันกลางคืนสามารถดำรงต่อไปได้ การผลิตตามกระบวนการอุตสาหกรรมแบบล้างผลาญทรัพยากรยังคงดำเนินต่อไปด้วยเพราะไม่ได้สร้างความหวาดระแวงต่อผู้คน ล้าในในความรับผิดชอบเรื่องการประหยัด ถูกบิดเบือนไว้ภายใต้ "ความปลอดภัย" ในการผลิต การใช้สินค้าบนความเสี่ยงด้านมลภาวะถูกบิดเบือนซ่อนเร้นในภายใต้อุดมการณ์รีไซเคิลที่ภาครัฐเห็นดีเห็นงาม กลบเกลื่อน การผลักภาระของภาคอุตสาหกรรมให้ประชาชนหมกมุ่นอยู่กับมาตรฐานเทคนิคการผลิตและการประกันคุณภาพสินค้า

ในด้านประชาชนทั่วไป ปฏิบัติการทางวาทกรรมโดยการจัดการของภาครัฐได้สร้างกิจกรรมให้ประชาชนคัดแยกขยะอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยโครงการแยกมูลฝอยก่อนนำทิ้ง และการกำจัดของเสียอันตรายถูกบรรจุในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535-2539) เป็นโครงการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่แยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และจัดหาดังรองรับมูลฝอยที่แยกประเภทมูลฝอยเปียก แห้งและอันตราย เพื่อความสะดวกและลดปัญหาในการเก็บขนมูลฝอย ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดมูลฝอย(มิศรา สามารถ; และรักกิจ ศรีสินทร์, 2540: 71-72) โดยกรุงเทพมหานครได้กำหนดแนวทาง

ปฏิบัติเชิงนโยบายให้สีของถังสอดคล้องกับประเภทของมูลฝอยตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ดังนี้ คือ สีเขียว สำหรับมูลฝอยเปียก ได้แก่ เศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้ สีเหลือง สำหรับมูลฝอยแห้ง ได้แก่ ขวด/แก้ว พลาสติก กระดาษ สีแดง สำหรับมูลฝอยติดเชื้อ เน้นในเขตสถานพยาบาลต่างๆ สีเทา ฝาแดง สำหรับมูลฝอยอันตรายจากครัวเรือน เช่น ถ่านไฟฉาย หลอด ไฟฟ้า แบตเตอรี่ ฯลฯ เป็นต้น

การกำหนดสีถังของถังขยะเพื่อให้ประชาชนเป็นแรงงานคัดแยกขยะเป็นขั้นตอนในเบื้องต้น โดยการใช้สัญลักษณ์สีช่วยให้ประชาชนจดจำได้ง่าย โดยเชื่อมโยงการให้สีที่เป็นความรู้ทางศิลปะว่า สีเขียวอิงธรรมชาติ สีเหลืองให้ความรู้สึกสบายและระมัดระวัง สีแดงให้ความรู้สึกที่ร้อนแรงและเป็นอันตราย การทำให้คนเชื่อด้วยวิธีแยกขยะตามถังนี้เป็นจุดเริ่มต้นของวาทกรรมรีไซเคิลที่กระทำต่อภาคประชาชนให้ทำตามการวางเงื่อนไขด้วยการกำหนดสีของถังขยะตามขยะที่ทิ้ง ภาระการแยกขยะด้วยแรงงานแบบให้เปล่าเริ่มต้นที่บ้าน จากนั้นจึงให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการขนเก็บขยะตามเวลาที่กำหนด แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากอดีตจนปัจจุบัน ด้วยความพยายามของสำนักรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ(สุวรรณา จรุงเรือง, 2545: 5) ประชาชนมักจะมีคำถามว่า เวลาที่ประชาชนแยกขยะมาให้แล้ว แต่เหตุใด คนงาน กทม. จึงรวมขยะทุกชนิดไว้ในรถเก็บขยะคันเดียวกัน เช่นเดียวกับความคิดเห็นของอาจารย์ผู้หนึ่งบอกว่า

ดิฉันสอนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องขยะ แล้วก็มีการผนวกเรื่องการแยกขยะคืออะไร แต่ตัวดิฉันเองก็ไม่ทำสาเหตุที่ดิฉันไม่ทำเพราะว่านโยบายของประเทศยังไม่มี สมมุติหน้าบ้านดิฉันมีถังขยะอยู่ ห้า ใบ แก้ว โลหะ พลาสติก กระดาษและของเน่าเสียได้ ดิฉันถามว่า ถ้าดิฉันแยกออกเป็นห้าถุงแล้ว กทม. มาเก็บเขาทำอย่างไร เขาก็รวมกันหมด แล้วจะมีประโยชน์อะไร

เช่นเดียวกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชและท่าแร่ได้แสดงความเห็นโครงการคัดแยกขยะของ กทม. ในทำนองเดียวกันว่า

เจ้าหน้าที่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุช : รัฐบาลสร้างภาพ พอคนเขาแยกเสร็จ รถมาก็เก็บก็โยนขึ้นไปรวมกันจริงๆแล้วทุกวันนี้ คนเขาก็ไม่ได้แยกหรอก ทั้งรวมๆกันไปหมด จะแยกให้เห็นก็ตอนที่เอนักข่าวของต่างๆมาถ่ายออกทีวี ก็แค่นั้นแหละ วิธีของรัฐบาล การคัดแยกอย่างละถุง ทำไม่ได้ งบประมาณต้องเพิ่มอีกอย่างเช่น รถถังมาคัน แต่ต้องสั่งมา 3 คัน ขยะพิษ ขยะที่ยังใช้ได้ แล้วขยะที่ต้องนำไปทิ้งหรือฝังกลบ

เจ้าหน้าที่ศูนย์กำจัดขยะท่าแร่: กระบวนการรีไซเคิลของถัง 3 สี เริ่มมาตั้งแต่บ้านแล้ว คนทิ้งได้รีไซเคิลมาแล้วหนึ่งรอบ พอรถมาเก็บก็ไม่ได้รีไซเคิล เพราะถัง 3 สีรวมกัน การจัดการขยะรีไซเคิลจึงไม่ได้ประโยชน์ เพราะไม่ครบวงจรเหมือนในต่างประเทศ

จากคำบอกเล่าของประชาชนโดยทั่วไปและประสบการณ์ชีวิตในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐเองเป็นที่ยืนยันว่า รัฐได้สร้างเพียงมายาคติของการจัดการขยะแบบรีไซเคิลแต่ไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติการจริงที่เป็นรูปธรรม โครงการรณรงค์มักเน้นหนักอยู่แต่ที่การเรียกร้อง สร้างความตื่นตัว กระตุ้นสำนึกให้กับประชาชน แต่ขาดการสนับสนุนด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ที่เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของการรณรงค์อย่างเพียงพอ ในบางโครงการถึงกับไม่มีการจัดหาให้เลย เช่น การรณรงค์ให้ช่วยกันทิ้งขยะแยกประเภทเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ใหม่อีก แต่ปรากฏว่าถังขยะที่ไว้สำหรับทิ้งแยกประเภทมีพบได้ไม่กี่จุดในกรุงเทพมหานคร ยิ่งกว่านั้นยังมิขนาดบรรจุขยะอีกด้วย การประชาสัมพันธ์ของรัฐเพื่อสร้างการยอมรับและสร้างความจริงการจัดการขยะแบบรีไซเคิลโดยการจัดการของรัฐในขณะนั้นจึงยังไม่แพร่หลาย ด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรก คือ การปฏิบัติของรัฐกับการประชาสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกัน ประการที่สอง คือ ประชาชนยังไม่ตระหนักในปัญหามากพอ เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดการขยะเป็นหน้าที่ของภาครัฐมาโดยตลอด ประชาชนเป็นเพียงผู้ทิ้งขยะลงถังเท่านั้น

ต่อมารถขยะจะนำขยะไปทิ้งลงที่พื้นที่ที่รัฐกำหนดให้เป็นพื้นที่ขยะโดยพื้นที่ดังกล่าวถูกกำหนดคุณสมบัติว่าห่างไกลจากชุมชน เพราะโล่ง ง่ายต่อการจัดการขยะด้วยวิธีการต่างๆ อย่างง่าย ๆ แล้วเปิดโอกาสให้คนค้าขยะจำนวนหนึ่งเข้ามาค้าหาขยะที่เป็นวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ นับว่าคนเหล่านี้ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐ จึงไม่ต้องรับผิดชอบแต่เป็นความมีศีลธรรมของรัฐให้คนเหล่านี้มีที่ทำกินบนกองขยะ จากนั้นรัฐก็ร่วมมือกับภาคเอกชนจัดจ้างให้มาดำเนินการให้ขยะหายไปจากสังคม ด้วยข้อกำหนดด้านปริมาณและเวลาเป็นเกณฑ์ ผลประโยชน์ตอบแทนที่เอกชนได้นับรวมเป็นร้อยละเมื่อเทียบกับการลงทุนในสัมปทาน ผลประโยชน์นี้เอกชนรับไปเต็มๆ ไม่มีคืนกลับสู่ภาครัฐ จากเงื่อนไขในการสัมปทานให้ขยะทั้งหมดแก่เอกชนผู้รับสัมปทาน ความสำเร็จของรัฐบาลเพียงจัดการเก็บขยะมาจากที่ต่างๆ โดยเงินของประชาชนเองในการจัดการกับขยะ จึงถือได้ว่าประชาชนต้องเสียเงินสองต่อ คือ การเสียค่าธรรมเนียมเก็บขยะให้กับรัฐเป็นรายเดือนหรือรายปีตามแต่จะกำหนด และเงินภาษีของประชาชนที่รัฐใช้เป็นงบประมาณจ้างเอกชนนำขยะไปกำจัด เอกชนเองก็ถือได้ว่ารับผลประโยชน์สองต่อเช่นนั้นคือ ได้ค่าจ้างนำขยะไปทิ้งจากงบประมาณของรัฐและได้รับประโยชน์จากการเก็บของรีไซเคิลไปขายได้กำไรมหาศาลอีกต่อหนึ่ง การจัดการระบบการกำจัดขยะของรัฐโดยแท้จริงก็คือ การเอาเงินของประชาชนไปจ้างเอกชนให้เก็บขยะไปทิ้งให้หมดไปในเวลาอันรวดเร็วให้ทันต่อการเพิ่มพูนของขยะที่ถาโถมเข้ามาทุกวันเท่านั้น นอกจากนั้นการจัดการของภาครัฐยังผลักดันความรับผิดชอบย้อนกลับไปที่ประชาชนภายใต้กฎระเบียบที่ถูกกำหนดขึ้น โดยรัฐนั้นมีทั้งอำนาจในการจัดการและมีองค์ความรู้ในการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ ที่ตอบสนองต่อชุดความจริงว่าด้วยเรื่องการจัดระเบียบความสะอาดบ้านเมือง และการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบการผลิตของอุตสาหกรรมในฐานะที่นำขยะรีไซเคิลไปสร้างประโยชน์ตามวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนภายใต้การกำกับของอุดมการณ์ทุนนิยม

นอกจากนั้นแล้วสถาบันรัฐโดยกระทรวงอุตสาหกรรมยังผลิตซ้ำกระบวนการกำจัดขยะรีไซเคิลผ่านกลไกการศึกษาการนำวัสดุเหลือใช้มาเป็นประโยชน์ในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เช่น การผลิตปุ๋ยหมัก เทคโนโลยีชีวภาพ การเลี้ยงปลา การผลิตสาหร่ายจากน้ำทะเล การทำเชื้อเพลิงชีวภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดการขยะแบบรีไซเคิลจะยังไม่ได้ผลทางปฏิบัติมากนัก แต่มาายาคติของภาคปฏิบัติการของรัฐผ่านกลไกทางกฎหมาย และบรรทัดฐานทางสังคมผ่านกฎหมาย และระเบียบต่างๆในการทิ้งขยะ และเมื่อรัฐได้สนับสนุนการขยายตัวของธุรกิจรีไซเคิลมากขึ้นยังเป็นการผลิตซ้ำอาชีพคนเก็บขยะให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยมากขึ้นเท่านั้น พร้อมกับตอกย้ำให้คนเก็บขยะยอมรับความเป็นอื่นโดยไม่รู้ตัวมากยิ่งขึ้น คนเก็บขยะยังคงดำรงอาชีพคนเก็บขยะต่อไปโดยอุดมการณ์ทุนนิยมสร้างความหมายใหม่ให้ขยะคือ สินค้า หรือขยะคือ เงินทอง รายได้จากขยะทำให้เกิดการผลิตซ้ำอาชีพเก็บขยะโดยผ่านการเรียนรู้ การสร้างคุณค่าให้ขยะในวิถีการดำรงชีวิต อุดมการณ์ทุนนิยมจะควบคุมการจ้างงานผ่านการกำหนดราคาสินค้าจากกองขยะในราคาขั้นต่ำที่ทำให้คนเก็บขยะดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น เพื่อให้คนเก็บขยะดำรงการเป็นแรงงานราคาถูกและยอมรับความเป็นอื่นในสังคมต่อไป

ธุรกิจรีไซเคิล: การสร้างรูปธรรมของการทำให้ขยะกลายเป็นสินค้า

การส่งผ่านอุดมการณ์ทุนนิยมสู่กระบวนการรีไซเคิลมีภาคปฏิบัติการแบบยลมากยิ่งขึ้นโดยภาครัฐสนับสนุนการสร้างคุณค่าให้กับขยะผ่าน “ระบบตลาด” โดยการสร้างรูปธรรมของการหมุนเวียนเอาของเหลือกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้นมีธุรกิจรีไซเคิลเป็นตัวรองรับและถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านกลไกราคา จากแต่เดิมส่วนใหญ่การซื้อขายขยะรีไซเคิลอยู่ในรูปแบบของระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการหรือระบบแอบแฝง ในนามธุรกิจรับซื้อของเก่าประเภทวัสดุเหลือใช้ที่นำมาย่อยสลายเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ที่จำกัดอยู่เพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้น ปัจจุบันสำนักงานรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานครและสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้พัฒนาระบบซื้อขายแลกเปลี่ยนของเสียขึ้นในประเทศไทยโดยจัดทำศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข่าวสารและศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ ขี้้น(ยุพิน ประจวบเหมาะ; และนุฏล กรยีนยงค์. 2534: 21-22) ทำให้ธุรกิจรับซื้อของเก่าที่ดำเนินอยู่เข้าสู่ระบบที่เป็นทางการมากขึ้น เพื่อเพิ่มอุปทานของขยะรีไซเคิลให้มากขึ้น

กระบวนการรีไซเคิล ถูกจัดให้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่อยู่ในภาคการผลิตอุตสาหกรรมโดยสร้างเป็นธุรกิจผลิตวัตถุดิบเพื่อตอบสนองต่อผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยวัตถุดิบที่สำคัญคือ ขยะจากสังคมบริโภคนิยมที่ได้รับการกระตุ้นให้บริโภคอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้วัตถุดิบจากขยะในปริมาณมากและราคาถูกเพื่อการลดต้นทุนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม จึงต้องได้รับร่วมมือจากภาคประชาชนระดับต่างๆให้คัดแยกขยะกลับเข้าสู่ระบบการผลิต นักธุรกิจขยะระดับต่างๆจึงต้องดำเนินการในรูปของระบบธุรกิจที่แข็งแกร่งด้วยการสร้างภาพลักษณ์และตัวตนที่เป็นรูปธรรมของธุรกิจ

รีไซเคิลขึ้นในสังคม โดยมีภาคปฏิบัติการอันแยบยลของการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกฝ่าย ทำให้กระบวนการรีไซเคิลเป็นสิ่งปรกติธรรมดาในสังคมที่ทุกคนต้องปฏิบัติ ผ่านปฏิบัติการสร้างตัวตนอย่างเป็นรูปธรรมของธุรกิจรีไซเคิลขยะ

แม้รัฐจะมีการบริหารจัดการขยะโดยรณรงค์ให้มีการลดปริมาณขยะด้วยการนำขยะมาใช้ประโยชน์ แต่ในทางปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ยังเกิดขึ้นน้อยมาก ขยะประเภทที่ย่อยสลายช้าสามารถนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ได้ถูกฝังกลบรวมไปกับขยะอินทรีย์ ความสำเร็จของการส่งผ่านอุดมการณ์ทุนนิยมสู่ธุรกิจรีไซเคิลจะเกิดขึ้นได้อยู่ที่ปริมาณสินค้าขยะและกลไกด้านเงินตราเป็นตัวล่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ภาพลักษณ์และการมีตัวตนของธุรกิจรีไซเคิลจึงได้ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ คือ การสร้างภาพลักษณ์ความรู้ของสังคมต่อธุรกิจรีไซเคิล การสร้างวัฒนธรรมการคัดแยกขยะ รวมทั้งการสร้างพิธีกรรมต่างๆรองรับวัฒนธรรมการคัดแยกขยะ การขยายเครือข่ายงานธุรกิจรีไซเคิลภายใต้ระบบแฟรนไชส์และเครือข่ายชุมชน และกลไกการผลิตซ้ำกระบวนการรีไซเคิลผ่านจัดการฝึกอบรมความรู้ด้านการทำธุรกิจรีไซเคิล

ภาพลักษณ์ธุรกิจรีไซเคิล : การสร้างความรู้และการยอมรับต่อสังคม

ธุรกิจรีไซเคิลเป็นธุรกิจที่พัฒนามาจากอาชีพรับซื้อของเก่าที่ดำเนินมายาวนานแล้ว แต่จะมีการซื้อขายกันเพียงในวงการและมีการซื้อขายสินค้าเพียงบางชนิดเท่านั้น สำหรับเรื่องราวของธุรกิจของเก่าในเมืองไทยนั้น นักธุรกิจรีไซเคิลเล่าให้ฟังว่า

ตั้งแต่ประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 นับย้อนไปประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว นับเป็นการริเริ่มก่อนสหรัฐอเมริกาด้วยซ้ำไป สินค้าส่วนใหญ่จะเลือกซื้อบรรดาของเก่ามีค่าเป็นหลัก และอาศัยเฉพาะเส้นทางการขนส่งทางเรือ ต่อมางานค้าของเก่ากลายเป็นเรื่องของอำนาจและอิทธิพลมืดในการผูกขาดการค้าขายและกีดกันบุคคลภายนอก แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องของการค้าเสรีและการค้าขายระดับโลกไร้พรมแดน ที่มีระบบการคมนาคมและสื่อสารที่พัฒนามากขึ้น คำว่า “รีไซเคิล” หรือ “การนำกลับมาใช้ใหม่ของขยะ” ในกระบวนการรีไซเคิลเริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นในประเทศไทย

แต่ภาพลักษณ์ของธุรกิจนี้ผูกติดกับขยะที่สกปรกและน่าเหม็น ธุรกิจรีไซเคิลจึงต้องเสนอตัวตนในภาพลักษณ์ใหม่ของธุรกิจเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่เป็นมาตรฐาน ลบเลือนภาพความสกปรก โสโครกของขยะ โดยสร้างอุดมการณ์หลักของธุรกิจว่า เป็นธุรกิจสิ่งแวดล้อมที่ทำขยะเป็นเงินเป็นทอง ขยะจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจ แต่ยังสร้างเงินและรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนประเทศอีกด้วย โดยมีปรัชญาในการดำเนินธุรกิจที่แฝงเร้นไปด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมว่า “ทุกสิ่งในธรรมชาติย่อมมีสิ่งที่มีคุณค่าและมีคุณค่า เราเลือกสรรสิ่งที่มีคุณค่าและดัดแปลงสิ่งที่มีค่าให้มีคุณค่า”

ท่ามกลางปัญหาขยะล้นเมืองและนโยบายการจัดการขยะของรัฐที่ไล่กวัดกันตามมาได้เกิดเป็นโอกาสของธุรกิจรีไซเคิลซึ่งให้นิยามตัวเองว่า อุทิศตนเองเพื่อประโยชน์ของสังคมในการดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ที่มองเห็นว่า ท่ามกลางกองขยะเน่าเหม็นนั้นมีของมีค่าขยะต่างๆที่ถูกทิ้งมาเป็นของที่ขายได้เป็นเงินเป็นทอง เป็นสิ่งบันดาลใจให้เข้ามาทำธุรกิจรีไซเคิล นักธุรกิจรีไซเคิลได้เล่าประสบการณ์ในการทำธุรกิจนี้โดยมีวิสัยทัศน์ในคุณค่าของขยะว่า

เมื่อผมได้มองดูไปตามท้องถนน ตามถังขยะที่มีเศษขยะตกอยู่เรียงราย หรือกระทั่งกองขยะขนาดใหญ่ มหึมาซึ่งเป็นสถานที่ที่ทั้งปฏิกูล ก็บอกได้นั่นมันคือเงินทั้งนั้น เป็นของขายได้และมีราคา กองขยะที่วางจมนอยู่เบื้องหน้าเปรียบเสมือนเหมืองแร่ดีๆนี่เอง เป็นเหมืองแร่แห่งความมหัสจรรย์ ไม่มีวันหมดสิ้นลงเพราะมีคนเอาแร่ใหม่ๆมาเติมเพิ่มขึ้นทุกวัน บ่อแร่เหล่านี้ถูกค้นพบและมีอยู่มากมายในทุกๆสถานที่ ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกอำเภอและทุกจังหวัด โดยไม่ต้องจ้างบริษัทที่ไหนมาสำรวจแร่ ไม่ต้องลงทุนเครื่องจักรในการทำเหมืองแร่ที่มหาศาล ไม่ต้องจ้างแรงงานจำนวนมาก แต่กลับจะมีแรงงานอาสาสมัครทำการเก็บคัดแยกสินแร่เหล่านี้มาให้ แล้วจัดการคัดแยกแร่แต่ละชนิดหมวดหมู่ออกมาจากบรืระดากองใหญ่แล้วจัดส่งไปขายที่โรงงานต่างๆ เมื่อได้เงินกลับมาก็พบว่า มูลค่ามันมากมายมหาศาล หากเปรียบเทียบกับสินค้าข้าวเปลือกแล้ว มันมีมูลค่ามากกว่าหลายเท่าและยังทำได้ง่ายกว่าเสียอีก มันง่ายกว่าการปลูกข้าวหลายเท่า เกษตรกรจะต้องเริ่มต้นด้วยการไถนา ต้องหว่านปักดำก่อน ต้องนั่งรอฝนฟ้าโปรยปรายลงมา ฤดูกาลไหนฝนฟ้าดี ชาวนา ก็พลอยดีใจตามไปด้วย จนกระทั่งข้าวผ่านกรรมวิธีต่างๆออกมาอยู่เบื้องหน้าแล้ว เกษตรกรก็ต้องเฝ้ารอดูสถานการณ์ด้านราคาต่อไป ปีไหนราคาไม่ดีก็อาจต้องมีการประท้วง ยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาล คลี่คลายสถานการณ์ให้ มีการแทรกแซงตลาดและมีการประกันราคาให้ แต่ก็มีบ่อยครั้งที่หน่วยงานของรัฐช่วยอะไรไม่ได้เลย ตรงกันข้ามกับสินค้าขยะรีไซเคิลที่ไม่ต้องให้รัฐบาลรับผิดชอบค่าประกันแต่อย่างใด

ธุรกิจรีไซเคิลเริ่มก่อตัวขึ้นใช้เทคโนโลยีของอำนาจความรู้ด้านการค้า สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านกลไกของสื่อต่างๆ โดย เริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์ ปิดป้ายประกาศ แจกใบปลิว สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อแพร่กระจายความรู้เรื่องการแยกขยะพร้อมกับนำเสนอปัญหาด้านขยะเพื่อปลุกเร้าให้คนตระหนักถึงปัญหาของขยะ แล้วนำเสนอแนวความคิดการรีไซเคิลเข้าครอบงำไว้เป็นทางออกของปัญหา นอกจากนั้นยังได้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของรีไซเคิลในด้านต่างๆ สร้างความน่าเชื่อถือและให้สร้างความเชื่อมั่นให้ยอมรับในทางออกดังกล่าวนั้นด้วย เช่น กระบวนการรีไซเคิลมีประโยชน์ต่อโลกในแง่พิทักษ์สิ่งแวดล้อมและลดการใช้ทรัพยากร มีประโยชน์ต่อประเทศในแง่การผลิตสินค้าเป็นอุตสาหกรรมทำให้เกิดรายได้ มีประโยชน์ต่อท้องถิ่นในแง่การพยายามดูแลรักษาความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีประโยชน์ต่อภาคเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและระดับปัจเจกบุคคลในแง่ที่สามารถจะนำของที่ใช้แล้วกลับไปเปลี่ยนเป็นเงินกลับคืนมาได้ก็ถือว่า

ไม่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ สุดท้ายแล้วยังเป็นการสงเคราะห์ให้คนกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีความสามารถในการเก็บขยะ จากถังขยะไปขายแล้วเอาเงินมาต่อลมหายใจไปได้วันต่อวัน

ธุรกิจรีไซเคิลได้สร้างการยอมรับในสังคมโดยรอบจำและเปลี่ยนวิธีคิดคนทั่วไปให้เข้าใจว่า ขยะไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจเหมือนแต่ก่อนอีกต่อไปที่จะต้องรีบทิ้งกำจัดและเกิดเป็นปัญหาให้บ้านเมือง โดยสร้างรูปธรรมให้เห็นว่า เมื่อนำขยะไปขายแล้วจะได้เงินกลับคืนมา ปริมาณของขยะลดลงจนมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกัน และสร้างภาพให้เห็นว่าจะลดปริมาณขยะลงได้อีกหาก สามารถสร้างความเข้าใจในการแยกขยะมากขึ้นกว่านี้อีก ในที่สุดสภาวะการณ์ในปัจจุบันนี้หลายฝ่าย ต่างยอมรับว่า เป็นธุรกิจที่ได้สนับสนุนงานที่ยิ่งใหญ่ของบ้านเมือง กลายเป็นที่ยอมรับขององค์กรชั้นนำ เช่น องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรทางทหาร สำนักการศึกษาความสะอาด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้เข้ามาประสานงานอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นเรื่อยๆ

นอกจากนั้นแล้วธุรกิจรีไซเคิลยังได้สร้างภาพลักษณ์ของธุรกิจขึ้นใหม่โดยพยายามสร้าง มาตรฐานของธุรกิจในด้านต่างๆ คือ มาตรฐานด้านราคา มาตรฐานด้านการตรวจรับสินค้า มาตรฐาน ด้านความปลอดภัยและสวัสดิการ จนได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 เพื่อสร้างภาพพจน์ของธุรกิจรีไซเคิลว่า ไม่ใช่เรื่องสกปรกโสโครกที่เป็นอาชีพของคนจรจัดที่สังคมเข้าใจ แต่เป็นเรื่องของความเป็นระเบียบ ความสะอาด ถือเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีและความเข้าใจที่ถูกต้อง ของธุรกิจ ทำให้คนทั่วไปหันมาร่วมมือรณรงค์และเข้าสู่วงจรธุรกิจรีไซเคิลมากขึ้น โดยมีเจตจำนงของ ธุรกิจรีไซเคิลที่แฝงเร้น คือ ความเกี่ยวโยงกับธุรกิจรีไซเคิลระดับโลกและการเข้าสู่การสัมปทานงานด้าน รีไซเคิลในนิคมอุตสาหกรรมอันเป็นที่รองรับการส่งออกขยะพิษจากต่างประเทศ หรือโลกาภิวัตน์ขยะที่ ได้สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมนานัปการให้กับประเทศ สุดท้ายแล้วธุรกิจรีไซเคิลก็คือ พันเพื่องของ อุดมการณ์ทุนนิยมตัวหนึ่งในการแก้ปัญหามลภาวะและสร้างความชอบธรรมให้กับอุตสาหกรรมต่อไป

การสร้างวัฒนธรรมคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิลภายใต้อุดมการณ์ค้า

สิ่งที่จะเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จได้ธุรกิจรีไซเคิลให้ได้กำไรสูงสุด คือ ปริมาณสินค้าขยะ รีไซเคิลที่ยิ่งมากยิ่งขึ้น ด้านหนึ่ง คือ ปริมาณขยะลดลง แต่อีกด้านหนึ่ง คือ กำไรที่มากขึ้น และเพื่อ ดำเนินการให้ไปถึงเป้าหมายของธุรกิจ ในการทำขยะให้เป็นทองให้ได้ ธุรกิจรีไซเคิลต้องสร้าง วัฒนธรรมคัดแยกขยะแทนวัฒนธรรมการทิ้งแล้วทิ้งให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเทคนิคการทำให้เรื่อง การคัดแยกขยะเป็นสิ่งที่ธรรมดาปรกติผ่านกระบวนการทางสังคม การทำให้อุดมการณ์ที่เป็นความเชื่อ หรือค่านิยมอันดีงามในความรับผิดชอบต่อสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการคัดแยกขยะมาใช้ ประโยชน์นี้ให้เข้าไปอยู่ในจิตใต้สำนึกของบุคคล และสร้างระเบียบวินัยในความประพฤติการคัดแยกขยะ ก่อนทิ้ง เข้าสู่บรรทัดฐานของสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องปรกติที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติ

การยอมรับเอาอุดมการณ์ทุนนิยมเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวันในการคัดแยกขยะโดยปราศจากข้อคำถามและเห็นว่าเป็นสิ่งตึงามนั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีของอำนาจความรู้ของประโยชน์ที่ได้รับจากกระบวนการรีไซเคิล ไปครอบงำความคิดของผู้คน เริ่มจาก ความรู้ขยะรีไซเคิลมีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีความเป็นมาอย่างไรซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกันกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ชี้ให้เห็นว่าการนำกลับไปใช้จะช่วยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติไปมากเท่าไร แต่ละชนิดมีกระบวนการคัดแยกอย่างไร และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะสิ่งใดบ้างได้กำไรได้อย่างไร โดยให้ความรู้แก่บุคคลในเชิงการค้า การทำความเข้าใจในตัวสินค้า เทคนิคการจัดซื้อ การจัดเก็บ รวมทั้งงานบริหารต่างๆที่เกี่ยวข้องโยงใยกับขยะ นอกจากนี้ยังใช้ความรู้ของยุคสมัยใหม่ เข้าพลิกโฉมให้ครัวเรือนคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี เพื่อช่วยเหลือนบ้านเมืองตั้งแต่ต้นทางโดยรณรงค์ให้นำขยะใส่ถุงก่อนเวลาที่รถขยะจะมารับ วิธีการนี้ทำให้ขยะลดลงอย่างรวดเร็วและหน้าบ้านเรือนเพิ่มความสะอาดไปพร้อมๆกัน สอดรับกับนโยบายและกฎระเบียบที่หน่วยงานของรัฐได้วางไว้

โดยทั่วไปประเภทของการรับซื้อขยะรีไซเคิล แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่หนึ่ง กระดาษ กระดาษเป็นขยะที่ย่อยสลายง่ายที่สุดคือ 4-5 เดือน เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตด้านเยื่อไม้ธรรมชาติ ระยะเวลาการย่อยสลายของกระดาษจะมากขึ้นเป็นลำดับ หากมีการใช้วัสดุอื่นเจือปนและไม่คุ้มค่าต่อการรับซื้อด้วย ฉะนั้นกระดาษจากเยื่อไม้จะนำมาตีให้ฝุ่นกระจายตัวในน้ำแล้วผ่านเครื่องกรองความสกปรกใช้อุณหภูมิ 80-90 C แล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นกระดาษอีกครั้ง ซึ่งกระดาษจะถูกนำมาสู่กระบวนการนี้ได้ 2-3 ครั้ง โดยคุณภาพไม่เปลี่ยนแปลงแต่อาจปรับเปลี่ยนให้เป็นกระดาษไว้ประโยชน์ในทางอื่นๆได้ต่อไป สุดท้ายกลายเป็นกระดาษชำระที่ใช้แล้วต้องทิ้งไป แต่ปัญหาในการรับซื้อกระดาษคือ กระดาษสกปรก โดนน้ำ เสื่อมสภาพ ฉะนั้นขั้นตอนการรับซื้อคือ ผู้ซื้อจะกำหนดราคากระดาษที่ต่างกันระหว่างการแยกกระดาษให้อยู่ในสภาพดีกับกระดาษที่ไม่สะอาด ประเภทที่สอง ประเภทแก้ว แก้วเป็นขยะที่นำมาใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด ไม่ย่อยสลาย การรับซื้อก็แยกชนิดเช่นกัน ราคาแก้วที่ดีคือการอยู่ในสภาพเดิมที่สมบูรณ์ ไม่แตกหรือบิ่น การนำกลับมาใช้ใหม่ของขนาดแก้วที่สมบูรณ์จึงเพียงแค่ล้างให้สะอาด ซ้ำเชื้อโรค แล้วบรรจุสินค้าตัวเดิมกลับมาขายใหม่ ถ้าเป็นขวดหรือแก้วที่แตกเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่จึงมีราคาถูกที่สุด ถือว่าขวดแก้วรีไซเคิลเป็นกระบวนการประหยัดพลังงานในการผลิตขวดแก้วและภาชนะแก้วด้วย ประเภทที่สาม ประเภทโลหะ โลหะที่ขายได้ราคาดีคือไม่มีสิ่งเจือปน พร้อมทั้งจะนำไปสู่โรงงานหลอมละลายใหม่ โลหะที่ราคาดีที่สุดคืออลูมิเนียม เพราะใช้กันอย่างแพร่หลาย ง่าย สะดวกใช้งาน ประเภทที่สี่ พลาสติก เป็นสารเพอร์เมอร์สังเคราะห์ ไม่ย่อยสลาย พลาสติกที่รับซื้อเป็นพลาสติกที่นำกลับมาใช้ได้ทุกชนิดกลับมาเข้าสู่โรงงานหลอมผลิตใหม่ ประเภทที่ห้า ขยะอื่นๆ ที่ไม่ใช่ทั้ง 4 ประเภทอาจเป็นของที่นำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น เช่น โยมะพร้าว กากมะพร้าวที่นอน แบตเตอรี่ และโฟม นอกจากนี้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี

ที่ก้าวหน้าในการผลิตสินค้ายังมีสวนเพิ่มชนิดของขยะอีกด้วย ขณะเดียวกันก็เป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นธุรกิจขยะรีไซเคิล เติบโตและได้รับความสำคัญอย่างรวดเร็ว ขยะบางชนิดที่ไม่เคยมีก็ปรากฏตัวขึ้นเกลื่อนกลาดเข้ามามีบทบาทในสนามบริโภคกลายเป็นขยะทิ้งไปเป็นปัญหาสังคม เช่น โฟม ปัจจุบันนี้สามารถรีไซเคิลได้แล้วโดยนำมาหลอมละลายให้เป็นก้อนเหมือนดังเม แต่ไม่ค่อยคุ้มค่าการลงทุน ราคาต้นทุนของเครื่องหลอมโฟมสูง และมีปัญหาในแง่การจัดการเก็บโฟมมาก นอกจากนี้ขยะที่เกิดจากอุตสาหกรรมนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะอันตรายจากการปนเปื้อนสารเคมี รวมทั้งขยะที่เป็นกิจกรรมทางการเกษตร เช่น ชากพืช ชากสัตว์ ซึ่งคนโดยทั่วไปคิดว่าไม่มีประโยชน์ แต่ในธุรกิจรีไซเคิลแล้ว สามารถสร้างระบบจัดการให้เป็นประโยชน์ได้ด้วยการแปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ย โดยผ่านระบบการจัดการอีกระบบหนึ่ง

ความรู้ของธุรกิจขยะดังกล่าวไม่เคยมีการสอนในสถาบันศึกษาถูกทำให้กลายเป็นความรู้ชุดสำคัญที่หลายฝ่ายได้รับรู้และอยากเข้ามาเรียนรู้ เมื่ออุดมการณ์ทุนนิยมสามารถครอบงำความคิดคนได้แล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติทั้งจากกฎระเบียบของรัฐและจากตัวเอง ธุรกิจขยะจึงเป็นกระบวนการที่เริ่มกระตุ้นตั้งแต่ระดับบุคคลให้คัดแยกขยะตั้งแต่เมื่อเริ่มทิ้ง โดยแยกทิ้งลงในถังแยกกัน ขยะสด ขยะแห้ง ขยะพลาสติกและขวดน้ำไว้ การคัดแยกขยะตรงนี้เชื่อให้การแยกไปขายต่อจะง่ายขึ้นจากแรงงานของผู้เป็นเจ้าของขยะเอง และได้เดินทางสู่ธุรกิจรับซื้อด้วยราคาต่ำสุดในธุรกิจ แต่ทุกคนก็ถือว่า เป็นการลงทุนที่มีมูลค่าของทุนเงินตราเป็นศูนย์โดยไม่ได้คิดทุนแรงงานของตนเอง เพราะฉะนั้นรายได้จากการจำหน่ายขยะขั้นแรกสุดจึงมีกำไร 100% ระบบตลาดซื้อ-ขายของธุรกิจรีไซเคิลจึงสร้างความ เป็นเป็นรูปธรรมทางธุรกิจอย่างเห็นได้อย่างชัดเจนในการคัดแยกขยะ นอกจากนั้นระบบจัดการสินค้า ขยะเป็นเรื่องสำคัญในธุรกิจนี้ ขยะที่ถูกนำไปขายตามร้านรับซื้อขยะรีไซเคิลจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นมากหรือน้อยอยู่ที่การจัดการ ยิ่งมีการคัดแยกขยะละเอียดขึ้นมากเท่าไรมูลค่าขยะก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เพราะการกำหนดราคาขยะมีหลายระดับ หลายขั้นตอน ขยะชนิดเดียวกันให้รวมอยู่ด้วยกันก็มีราคา หนึ่ง เช่น อลูมิเนียม เหล็ก ทองแดง ขวด กระดาษ พลาสติก ร้านค้าจะแยกรับซื้อตามชนิดที่แบ่งแยกไว้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ขยะกลายเป็นสินค้า เหมือนตามห้างสรรพสินค้าที่แยกและจัดสินค้าเป็นหมวดหมู่ นอกจากนั้นสินค้าขยะแต่ละประเภทยังมีการแยกย่อยและกำหนดราคาย่อยออกมาอีก เช่น สินค้าประเภทกระดาษจะแยกออกเป็น กระดาษแข็งกล่องสีน้ำตาล กก. ละ 4.30 บาท กระดาษสมุด กระดาษปอนด์ขาว-ดำ กระดาษสมุด และกระดาษคอมพิวเตอร์ กก.ละ 5.00 บาท กระดาษ หนังสือพิมพ์ กก.ละ 4.70 บาท กระดาษย่อย กก. ละ 2.00 บาท จะเห็นว่า กระดาษแต่ละชนิดราคาไม่เท่ากัน แต่ถ้านำมาขายรวมกันโดยไม่แยก ผู้รับซื้อจะคิดราคาให้ในราคาต่ำสุดของชนิดสินค้าขยะที่รวมๆกันมา คือ กระดาษย่อยหรือกระดาษจับจั่ว กก.ละ 2.00 บาท การค้าธุรกิจรีไซเคิลจะต้องละเอียด ในการรับซื้อของ เพราะนั่นคือกำไรทั้งสิ้น ดังนั้นแม้ว่าคนรับซื้อขยะจะรับซื้อสินค้าขยะที่คัดแยกมาแล้ว

เป็นเบื้องต้นมาจากครัวเรือน ชยะเหล่านั้นก็จะถูกคัดแยกให้มากขึ้นไปอีก เพราะยิ่งแยกได้ละเอียดเท่าไรก็คือเงินที่จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เช่น ต้องแยกเอาอลูมิเนียมที่ฝาขวดออกจากขวด ขายแยกกันเป็นขวดและอลูมิเนียม เป็นต้น สารพัดวิธีการที่จะให้ได้เงินเพิ่มขึ้น เมื่อส่งขายต่อก็จะได้อีกราคาหนึ่งที่แพงขึ้นกว่าเดิม กระบวนการคัดแยกชยะที่ถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบ ไม่ต่างไปจากธุรกิจสำคัญอื่นๆ ทำให้ธุรกิจนี้ดูดี มีระเบียบและมีแนวปฏิบัติที่ใครๆก็สามารถยอมรับได้

กระบวนการซื้อ-ขายชยะรีไซเคิลนั้น จะแบ่งแยกราคาซื้อโดยมีตลาดเป็นผู้กำหนด โดยสินค้าชยะที่รับซื้อจะแบ่งแยกราคาไปตามลักษณะของตลาด คือ ตลาดรับซื้อของเก่าและตลาดสินค้ารีไซเคิล ตลาดรับซื้อของเก่าจะกำหนดราคาไม่แน่นอนเพราะมิได้เข้าสู่ระบบการผลิตในโรงงานรีไซเคิล การกำหนดราคาเป็นไปตามประสบการณ์ของผู้รับซื้อสินค้าและความพอใจในกำไรที่จะได้ จากนั้นสินค้าชยะจะถูกนำไปปรับปรุงเล็กน้อยกลายเป็นของเก่านำสู่ตลาดสินค้าประเภทมือสอง สินค้าของเก่าจะถูกซื้อจากผู้ที่มีเงินทุนน้อยกลับไปใช้อีกครั้ง จำนวนเงินอยู่จนกว่าของนั้นจะซ่อมแซมให้เป็นสินค้าของเก่าไม่ได้แล้วก็จะถูกทิ้งเป็นเศษเหล็ก เศษพลาสติก เป็นสินค้าชยะซึ่งก็ไหลขายในราคาถูกๆ กลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล และเริ่มต้นวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าชยะราคาถูกนั้นให้มีราคาสูงขึ้น นักธุรกิจรีไซเคิลเล่าว่า

ทำชยะรีไซเคิลให้ได้กำไรต้องคัดแยกให้มากที่สุด สินค้าแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน ถ้าพลาสติกแยกประเภทสี ไม่ตัดทำให้เป็นชิ้นเล็กๆ แล้วล้างให้สะอาด และสไลด์ให้แห้ง บรรจุส่งโรงงานอัดเม็ดพลาสติกหรือโรงงานผลิตภัณฑ์พลาสติกอีกทอดหนึ่ง สายไฟต้องลอกเปลือกออกเอาทองแดงมาขายส่งต่อไปยังโรงงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศได้ ประเทศจีนต้องการเยอะมากเลย

ทุกๆ ขั้นตอนจะได้รับส่วนต่างราคากลายเป็นกำไรต่อกันเป็นทอดๆ แต่ราคาที่ถูกกดเอาไว้ต่ำสุด คือ สินค้าที่คู้ยได้จากกองชยะสินค้าเหล่านี้จะค่อยๆ เพิ่มราคาขึ้นเมื่อตกถึงมือของพ่อค้าคนกลางที่รวบรวมซื้อสินค้าชยะแต่ละช่วงๆ โดยพ่อค้าที่รับซื้อนั้นจะมีทุนรับซื้อที่เป็นเงินสดและจ่ายให้กับผู้นำสินค้าชยะมาขายทันที ไม่มีระบบเงินเชื่อในวงการธุรกิจชยะรีไซเคิล แต่เป็น "ระบบหมูไปไก่มา" หรือ "ระบบเงินสด" ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบการเงินที่มีวินัยสูงมากจากผู้รับซื้อไปยังผู้ขายในแต่ละช่วงที่มีการทำการค้ากัน

ความรู้และระบบการคัดแยกชยะในกระบวนการรีไซเคิลถูกถ่ายทอดแพร่กระจาย ผ่านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องพร้อมส่งผ่านความรู้ให้รุดคืบไปถึงระดับครัวเรือนและชุมชน เพื่ออาศัยแรงงานของครัวเรือนคัดแยกชยะให้ละเอียดมากขึ้น โดยมีเงินตราเป็นสิ่งจูงใจ ผู้รับซื้อกำหนดราคาให้สูงขึ้นตามการคัดแยกนั้น และสร้างการยอมรับให้ประชาชนเชื่อว่า การแยกชยะเป็นพฤติกรรมที่ดี การแยกชยะของผู้ที่พัฒนาแล้ว การแยกชยะจึงเป็นเครื่องหมายของคนที่มีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อ

สังคม ประชาชนถูกจัดระเบียบวิถีชีวิตเกี่ยวกับขยะเสียใหม่โดยข้ออ้างเรื่องระเบียบแบบแผนอย่างมีเหตุมีผล และมีความพยายามสร้างวัฒนธรรมการคัดแยกขยะให้เกิดขึ้นแพร่กระจายกว้างไกลขึ้น ภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการสร้างคุณค่าให้ขยะโดยมีเงินตราเป็นสื่อกลาง

ในปัจจุบันนี้สังคมเริ่มที่จะยอมรับการสร้างความจริงเรื่องรีไซเคิลมากขึ้นในระบบการบริหารจัดการขยะว่าเป็นวิธีที่ดี แต่ความสำเร็จในการสร้างวัฒนธรรมการคัดแยกขยะยังมีไม่มากนักด้วยบางสิ่งบางอย่างยังเป็นที่เคลือบแคลงและขัดแย้งกันในสังคมระหว่างภาคธุรกิจเอกชนกับตนเองในระบบการแข่งขัน และภาคธุรกิจเอกชนกับภาครัฐบาล เช่น การรณรงค์ให้ทิ้งขยะแยกตั้งแต่มีการเก็บขยะด้วยรถขนคันเดียวกันโดยไม่ได้แยกแต่อย่างใด เป็นต้น อุดมการณ์ทุนนิยมครอบงำผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจได้ทั้งหมด แต่การสร้างควมมีส่วนร่วมในภาคประชาชนในวัฒนธรรมคัดแยกขยะต้องใช้เวลาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในวิถีชีวิต สิ่งที่สำคัญ คือ อุดมการณ์ของธุรกิจรีไซเคิลที่บางครั้งมุ่งเน้นเรื่อง การแข่งขันกันกำไร จนมากเกินไปว่าการมุ่งมั่นในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง คำพูดที่ได้ยินจากการธุรกิจขยะรีไซเคิลเสมอๆ คือ “ขยะยิ่งมากยิ่งดี ยิ่งแบ่งกันรวย” “เราต้องรณรงค์ให้คนบริโภคสินค้าที่ใช้วัสดุสังเคราะห์ที่จะกลายเป็นขยะรีไซเคิลได้” ทำไมพ่อค้า นักธุรกิจเหล่านี้จึงกล่าวเช่นนั้น ดูจะกลับทางกับสิ่งที่รัฐได้รณรงค์ให้กลับเข้าสู่การบริโภคอย่างเช่นวันวาน โดยการใช้ใบตอง ใช้ตระกร้า แล้วพวกนักธุรกิจเหล่านี้เรียกจะตัวเองว่านักอนุรักษ์ได้อย่างไร ดูเหมือนว่าธุรกิจรีไซเคิลได้เจริญเติบโตร่ำรวยควบคู่กับความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมการผลิตสมัยใหม่ บางครั้งธุรกิจรีไซเคิลก็จะใช้ช่องทางรวยของตนเองจากวิกฤตของผู้อื่น เช่น การล้มพังทลายของตึก ที่ได้ยินมาและรู้สึกเศร้าสลดมากๆ ก็คือ เมื่อคราวที่เกิดภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิถล่ม 6 จังหวัดทางภาคใต้ก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียต่อพี่น้องชาวภาคใต้มากมาย แต่ธุรกิจเหล่านี้ต่างพากันยิ้มเบิกบานใจกับกำไรนับล้านที่ได้รับจากซากตึกและซากความสูญเสียเหล่านั้น โดยบอกว่า “วิกฤตคือโอกาส” ทั้งๆที่เป็นวิกฤตของคนอื่นแต่เป็นโอกาสธุรกิจรีไซเคิล จนทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ธุรกิจเหล่านี้เติบโตได้ ร่ำรวยได้ และมีการขยายธุรกิจเป็นแฟรนไชส์ได้หลายร้อยสาขาทั่วประเทศเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยทำให้ขยะหมดไปจากโลกนี้ หรือเพื่อส่งเสริมให้เกิดกำไรจากการสร้างขยะโดยสะดวกใจ หรือเพื่อชุบชีวิต สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้ผู้คนที่ยากไร้ให้ดำรงชีพเป็นคนเก็บขยะต่อไป หรือเพื่อความร่ำรวยของใครบางคน หรือกลุ่มนักธุรกิจเพียงบางกลุ่มเท่านั้น นับเป็นประเด็นที่ชวนให้พินิจพิจารณาและติดตามเป็นอย่างยิ่ง

การสร้างพิธีกรรมเพื่อรองรับวัฒนธรรมการคัดแยกขยะและเพิ่มพูนสินค้าขยะ

เพื่อการครอบงำทางความคิดและของอุดมการณ์ทุนนิยมและทำให้การคัดแยกขยะเข้าสู่การเป็นวัฒนธรรม ธุรกิจรีไซเคิลจึงต้องให้กิจกรรมการคัดแยกขยะเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานทางสังคม

โดยการสร้างพิธีกรรมขึ้นมารองรับ ภายใต้ความหมายของคำว่า “ทำบุญ” กิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคีด้วยพระไตรปิฎกจึงเกิดขึ้น โดยเป็นการบอกบุญไปยังประชาชนทั่วไป บริษัท ห้างร้านต่างๆ ให้นำขยะที่ต้องการจะทิ้ง แต่ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มารวบรวมกันเป็นกองผ้าป่า และนำไปเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจน กองทุนเพื่อคนชรา กองทุนเพื่อกิจกรรมศาสนา และกองทุนเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ลักษณะโครงการต้องการกระตุ้นสังคมให้สร้างวัฒนธรรมคัดแยกขยะมาขายเพื่อนำเงินที่ได้จากขยะที่ทิ้งแล้วไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวม วิธีคิดที่กำกับเบื้องหลังคือ การผลิตซ้ำวัฒนธรรมขยะแฝงเร้นด้วยการต้อยอดทำกำไรให้สูงขึ้นโดยเพิ่มทุนการปริมาณสินค้าในต้นทุนราคาถูกที่ทุกคนบริจาคมตามความหมายของการทำบุญเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม นับเป็นภาคปฏิบัติ การอันแยบยลเหนือชั้นของวาทกรรมในการสร้างความจริงให้กับกระบวนการรีไซเคิลขยะ

การนำขยะกลับมารีไซเคิลนั้นเริ่มแรกก็เริ่มเข้าสู่การสร้างพิธีกรรมในการทอดผ้าป่าขยะ โดยขยะที่จะนำมาทอดผ้าป่าขยะสามัคคีนั้นก็จะมีขีดจำกัดว่าต้องเป็นขยะรีไซเคิลเท่านั้น ซึ่งจะจัดแสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมตามที่ชุมชน เช่น ลานเอนกประสงค์ของนิคมอุตสาหกรรม สนามหลวง ศาลารวมใจในต่างจังหวัด จากนั้นก็นิมนต์พระมาทำพิธีทางศาสนา จัดเป็นพิธีกรรมเพื่อสร้างศรัทธาได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้คำสอนทางพุทธศาสนาในแนวคิดการใช้ซ้ำและการดัดแปลงมาใช้ใหม่และพิธีกรรมทางศาสนามาครอบงำจิตใจผู้คน คำสอนที่มักจะนำมาเป็นตัวอย่างและเล่าให้ทุกคนฟังอยู่บ่อยๆ คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับการนำวัชของที่ใช้แล้วมาใช้นิยามว่า

เมื่อครั้งที่พระองค์ได้ทรงเสด็จไปที่ป่าช้า วัดเชตุวัน ประเทศอินเดีย ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 7 เมื่อท่านได้ไปถึงป่าช้า(ป่าช้า)แห่งหนึ่ง ก็ไปชักผ้าป่าหรือผ้าบังสกุลจากซากศพเป็นผ้าที่ห่อศพชาวอินเดียที่ถูกนำไปทิ้งและทรงสอนให้เห็นว่า แม้ว่าผ้าบังสกุลที่เป็นสิ่งของสกปรก เป็นสิ่งของที่เหลือใช้ เปรอะไปด้วยน้ำหนอง น้ำเหลือง เป็นสิ่งสกปรกปฏิญกุลที่เน่าเหม็น น่ารังเกียจ กลิ่นเหม็น ไม่น่านำมาเข้าใกล้เลย แต่สามารถนำผ้าผืนนั้นมาต้มด้วยน้ำเดือดให้สะอาดแล้วย้อมด้วยสีผาด สีเปลือกไม้ จัดทำเป็นสบงเย็บต่อกันเป็นผืนใหญ่ และทำเป็นผ้าสบงจีวรห่มร่างกายปฏิบัติธรรม ที่เกิดจากการนำสิ่งของที่ใช้แล้วนำมาใช้นิยามหรือก็คือการรีไซเคิลนั่นเอง จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุออกหาผ้าบังสกุลมาตัดเย็บสบงจีวร เพื่อปฏิบัติธรรมตั้งแต่ แรม 1 ค่ำ เดือน 7 ถึง 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นต้นมา นอกจากนั้นแล้ว ผ้าจีวรผ้าสบงที่ใช้ห่อหุ้มร่างกาย เมื่อใช้ขาดบางส่วนก็นำมาพับซ้อนๆกันเป็นผ้าอาสนะ เป็นผ้ารองนั่งสำหรับปฏิบัติธรรม จากผ้ารองนั่งสำหรับปฏิบัติธรรมใช้จนขาดบางส่วน แล้วนำมาฉีกเป็นผืนเล็กๆแล้วแปลงเป็นผ้าชีริ้วสำหรับถูกฏิให้สะอาด จากผ้าชีริ้วใช้จนเปื้อนยุจนกระทั่งมีสภาพเป็นเม็ดยา เม็ดดินแล้วก็ยังไมทิ้งนำมาขายย่ำกับดินแล้วนำไปอุดรอยรั่วของกฏิ ทำด้วยดินเหนียว สำหรับการปฏิบัติธรรมในยามฤดูฝน

จะเห็นได้ว่า จากคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง การนำมาใช้นิยาม การใช้ซ้ำ การซ่อมแซม การทำให้สะอาด ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ภิกษุสงฆ์สาวกต้องนุ่งห่ม

ด้วยผ้าบังสกุล นั่นคือ วิชาสิ่งแวดลอม ต้นแบบของวิชารีไซเคิล ต้นแบบของวิชาการดัดแปลงของการใช้ซ้ำ แก้ไขปัญหาทั้งปวงของขยะ เรื่องของพุทธศาสนา เป็นเรื่องของการเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดลอม และมีแนวทางของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องตามธรรมวิธี เมื่อสามารถครองใจคนในเรื่องแนวคิดการรีไซเคิลได้แล้วต่อมาจึงสร้างกิจกรรมขึ้นรองรับเพื่อให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงได้เกิดพิธีกรรมการทอดผ้าป่าสามัคคีด้วยขยะรีไซเคิล เพื่อเป็นกิจกรรมเพิ่มพูนปริมาณขยะรีไซเคิล และสร้างจิตสำนึกการคัดแยกขยะ

ส่วนกิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคีด้วยขยะรีไซเคิลที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยหลวงพ่อบุญชูติน ฤกษ์โร โดยกล่าวถึงพิธีกรรมการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิลว่า

การทอดผ้าป่าสามัคคีนั้น บุญที่เหนือความคาดคิดของมนุษย์ เป็นพลังบุญนิยม หนุนพลังประชาชน สงเคราะห์ไปเกิดใหม่ด้วยวิธีการรีไซเคิล บุญที่ได้กำเนิดขึ้นครั้งแรกของประเทศไทย เป็นสายสัมพันธ์สายใยของโลก เพื่อการแก้ปัญหามลพิษที่กำลังล้นโลก คือ กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะ รีไซเคิล แนวทางพุทธศาสนา ว่าด้วยการแก้ไข อุบาสก รีไซเคิลยุคโลกาภิวัตน์ นาย/นาง/นางสาว..... พุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนามีศรัทธาอันแรงกล้าเห็นกองขยะเป็นเหมือนทองคำ มีค่า สร้างพลังบุญนิยม และมีเจตนาในการทอดผ้าป่าขยะ

จึงเกิดเป็นพิธีทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยให้สาธุชนทั้งหลายที่มีจิตศรัทธาก็นำขยะมาบริจาค ขยะจะถูกกองแยกไว้เป็นส่วนๆ ตามประเภทที่ทำการซื้อขายเพื่อสะดวกในการจัดเก็บ ขนย้าย กองแรก เป็นกองกระดาษ กองที่สอง ประเภทขวดแก้ว กองที่สาม พลาสติก กองที่สี่ เหล็ก และกองที่ห้า ประเภทอื่นๆ หลังจากนั้นก็เข้าสู่พิธีการอันเป็นพิธีมหากุศล ปลุกเสกบ้านเมืองให้สะอาดได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว โดยมีกล่าวคำอธิษฐานในการผ้าป่า เป็นบทสวดถวายผ้าป่ารีไซเคิล เริ่มต้นจาก การตั้ง นะโม 3 จบ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

.....
 อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสุกุละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ, โอนะชะยามะ,
 สาธุโน ภันเต,ภิกขุสังโฆ อิมานิ,ปังสุกุละจีวะรานิ,สะปะริวารานิ,ปะฏิคคณหาตุ,อัมहाกัง,
 ทิฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สุตินัง, วัตตะเมทานัง,สุจะริตตัง,อาสะวักะยะวะหัง,โหตุ
 (ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าบังสกุลจีวรกับทั้งบริวารทั้งหลาย อันมีขวด แก้ว
 กระดาษ พลาสติก โลหะซึ่งของทั้งหลายเหล่านี้สามรถนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ความ
 เจริญแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ...)

เมื่อผู้มีจิตศรัทธาขนขะมาบริจาคในพิธีกรรมนี้แล้วธุรกิจรับซื้อขะก็มารับซื้อสินค้าขะไป และมอบเงินให้กับพระวัดต่างๆ ที่ทำการทอดผ้าป่าขะ พิธีกรรมนี้สร้างความอึดใจให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกฝ่าย คนใจบุญทั้งหลายจึงพยายามเก็บรวบรวมขะไว้ทำบุญครั้งต่อไปซึ่งกำหนดการผลิตซ้ำพิธีกรรมไว้ทุกๆ เดือนเพื่อให้ทุกคนร่วมกันทอดผ้าป่าทำบุญขะสร้างกุศลไว้ไปสัมปทานความสุขไปจนถึงชาติหน้า สาธุ!

ธนาคารขะและระบบแฟรนไชส์ : การขยายเครือข่ายธุรกิจรีไซเคิล

กระบวนการรีไซเคิลได้ถูกปรับเปลี่ยนโดยการมีส่วนร่วมของทั้งรัฐบาลและองค์กรธุรกิจและประชาชนสู่เกลียวคลื่นของธุรกิจที่สามารถสร้างกำไรจนเห็นเป็นรูปธรรม ตามอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำและส่งเสริมธุรกิจการค้ารีไซเคิลทำกำไรและสะสมทุนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการพัฒนาระบบธุรกิจนี้ให้มีการส่งผ่านอุดมการณ์ทุนนิยมไปกว้างไกลมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับและความร่วมมือที่เพิ่มมากขึ้นในสังคม ธุรกิจนี้จึงมีกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายและสร้างอุดมการณ์ขยายเข้าสู่ชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานสำคัญๆ เช่น โรงเรียนและวัด โดยการสร้างกิจกรรมการคัดแยกขะและนำขะมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โครงการต่างๆ จึงถูกผลักดันให้เกิดขึ้นโดยมีเหตุผลสำคัญ สองประการ คือ การสร้างแรงจูงใจโดยจัดให้มีผลตอบแทนอย่างเป็นรูปธรรมต่อกิจกรรมการค้าขายขะที่คัดแยกแล้ว และการรณรงค์และความมีส่วนร่วมในการคัดแยกขะหรือการสร้างวัฒนธรรมคัดแยกขะก่อนทิ้งให้เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมทั้งการปลูกฝังอุดมการณ์รีไซเคิลเข้าสู่จิตสำนึกของเด็กๆ และคนทั่วไป เช่น การตั้งธนาคารขะในโรงเรียนโดยการรณรงค์ให้เกิดวัฒนธรรมคัดแยกขะในโรงเรียนด้วยการสร้างกิจกรรมให้เด็กทำสะสมความดีผ่านวิธีการเก็บขะหรือให้เด็กนักเรียนคัดแยกจากบ้านและโรงเรียนมาฝากไว้ที่ธนาคารขะของโรงเรียน ทางธนาคารขะจะออกสมุดคู่ฝากบัญชีรับฝากขะให้สมาชิก และเมื่อมีจำนวนมากพอที่จะขายได้ผู้จัดการธนาคารขะจะจำหน่ายให้ผู้รับซื้อขะไป เงินที่ได้มาก็จัดให้เป็นรายได้ของนักเรียนหรือรายได้ให้โรงเรียนก็ ตามแต่ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่จะกำหนดขึ้น ส่วนในวัดก็สามารถสร้างกิจกรรมการรับบริจาคสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วทั้งนี้เพื่อการผลิตซ้ำกระบวนการรีไซเคิลและสร้างวัฒนธรรมการคัดแยกขะให้แพร่ขยายสู่ชีวิตประจำวันไปทั่วทั้งชุมชน

วิธีการพัฒนาและขยายเครือข่ายสร้างผู้ร่วมอุดมการณ์ทุนนิยมร่วมกันผ่านธุรกิจรีไซเคิลเพื่อให้ธุรกิจเติบโตและมีความมั่นคง คือ การสร้างเครือข่ายระบบธุรกิจแบบแฟรนไชส์เพื่อเป็นการรวมกลุ่มการค้าในการสร้างผลตอบแทนสูงสุดและสร้างความเป็นปึกแผ่นสู่อำนาจต่อรองทางการค้า แต่เดิมนั้นธุรกิจรีไซเคิลจะเป็นธุรกิจที่ต่างคนต่างทำ ต่อมาเมื่อได้ธุรกิจพัฒนาจนเป็นผู้นำในธุรกิจด้านนี้ จึงได้ก่อตั้งและดำเนินการขยายธุรกิจ แบ่งแยกเป็นสาขาดำเนินงานทั่วประเทศให้ข้อมูล

ข่าวสารด้านรีไซเคิลโดยใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นตัวนำ สามารถเปิดเว็บไซต์ให้ติดตามดูความเคลื่อนไหวของธุรกิจ พร้อมรายงานผลประกอบการและมีแจ้งข้อมูลการเคลื่อนไหวด้านราคาให้ศึกษาได้ตลอดเวลา มีการขยายธุรกิจโดยการจดทะเบียนแฟรนไชส์และให้ใช้ชื่อบริษัทรับประกันคุณภาพ และมีความมั่นคงขยายเครือข่ายด้วยการกระตุ้นให้สามารถสร้างความสำเร็จเป็นระยะๆ ความสำเร็จที่ได้มาจะได้รับการยอมรับ ทีมงานที่ประสบความสำเร็จ มีการประกาศเกียรติคุณในฐานะที่ได้รับความสำเร็จซึ่งก็ยิ่งทำให้ผู้คนทั้งหลาย ประารถนาในความสำเร็จทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลเองก็ยอมรับและยกย่องบุคคลระดับผู้นำของธุรกิจรีไซเคิลในฐานะที่ทำงานเพื่อสังคมที่สามารถนำรูปแบบการเก็บขยะ การค้าขายของเก่ามาพัฒนาเป็นธุรกิจรีไซเคิลได้เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

การผลิตซ้ำกระบวนการรีไซเคิลผ่านจัดการฝึกอบรมความรู้การทำธุรกิจรีไซเคิล

การดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ทุนนิยมในการกระบวนการรีไซเคิลให้แพร่กระจายไปทั้งสังคมโดยการผลิตซ้ำความรู้ในการทำธุรกิจรีไซเคิลผ่านกลไกด้านการศึกษา ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนชุดนี้ในสถาบันของรัฐก็ตาม นักธุรกิจรีไซเคิลได้จัดโครงการอบรมการคัดแยกขยะรีไซเคิลขึ้นเองในทุกๆ 6 เดือน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการสร้างผู้ร่วมอุดมการณ์ในธุรกิจรีไซเคิล ซึ่งมีสาระความรู้ครอบคลุมหัวข้อสำคัญต่างๆในการทำธุรกิจขยะรีไซเคิล ตั้งแต่การแยกลักษณะและชนิดของขยะรีไซเคิลแต่ละประเภท รวมทั้งเทคนิคการคัดแยกขยะ ระบบการจัดการขยะ การทำให้ขยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น มาตรฐานการผลิต มาตรฐานการตรวจรับของโรงงานที่ซื้อสินค้า กิจกรรมส่งเสริมการรีไซเคิลขยะระดับชุมชน และระดับขนาดการลงทุน รวมทั้งการให้เรียนรู้การทำงานโดยการให้ฝึกปฏิบัติจริง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้โดยเฉพาะการสร้างผู้ร่วมอุดมการณ์ ฟังดูดีมากและมีความชอบธรรม แต่นั่นเป็นเทคนิควิทยาการของอำนาจที่ชาญฉลาดและเหนือชั้น ในการสร้างทายาททางธุรกิจเพื่อตักตวงผลประโยชน์จากกลุ่มคนเก็บขยะต่อไป ภายใต้แนวความคิด "การถ่ายทอดความรู้แบ่งกันรวย" แต่เมื่อกล่าวถึงคนเก็บขยะจะพูดและแสดงความเห็นใจแบบฉาบฉวย ไม่จริงใจ และพร้อมที่จะทำให้มีอาชีพคนเก็บขยะหายไปจากสังคมโดยพยายามสร้างให้ประชาชนทุกคนเป็นคนเก็บขยะเอง สิ่งที่แอบซ่อนลึกอยู่ในการอบรมความรู้การทำธุรกิจรีไซเคิลคือ การถ่ายทอดและตอกย้ำอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านระบบจำกัดขยะแบบรีไซเคิล และการผลิตซ้ำวงการธุรกิจรีไซเคิลเพื่อเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมให้ดำรงอยู่ต่อไปนานแสนนาน

บทที่ 7

กระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

กระบวนการสร้างความเป็นอื่น (the otherness) คือ กระบวนการทางวาทกรรมในอันที่จะทำให้สรรพสิ่งมีลักษณะ/ฐานะที่แตกต่างออกไป (difference) หรือกระบวนการนำเสนอภาพของสรรพสิ่งในทางตรงกันข้าม ความเป็นอื่นของการพัฒนานั้นถูกพรรณนาว่าสิ่งที่ไม่พัฒนาในประเด็นทางลบ เช่น ความอ่อนแอ ความสกปรก ความยากจนโดยการสร้างศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องขึ้นมารองรับ เช่นเดียวกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะซึ่งเป็นผลผลิตของกระบวนการพัฒนา มิได้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มผู้มีอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจความรู้ในฐานะผู้เชี่ยวชาญโดยมีสถาบันรองรับในการกำหนด สร้างและจัดระเบียบให้คนเก็บขยะดำรงความเป็นคนจน เป็นชนชั้นต่ำที่ไม่มีความรู้จึงมีความชอบธรรมในการรับมอบหมายการแบ่งงานเรื่อง การจัดการขยะอันเป็นผลพวงด้านลบของการพัฒนา

คนเก็บขยะถูกนิยามให้มีฐานะเป็นหนึ่งในกลุ่มคนจนที่ถูกจัดระเบียบไว้ ณ. ชายขอบของสังคม เนื่องจากคนเก็บขยะคือ คนจนที่เป็นสิ่งแปลกปลอมในวิถีเศรษฐกิจทุนนิยม เพราะพื้นฐานทางปรัชญาของทุนนิยมกล่าวไว้ว่า หากปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจทำงานอย่างอิสระเสรีแล้ว ทุกคนจะได้ดิบได้ดีไปเองโดยอัตโนมัติ ดังนั้นจึงไม่มีภาพของคนจนในทุนนิยมเสรีและอุดมการณ์พัฒนา คนจนเช่นคนเก็บขยะเป็นความบังเอิญหรือเป็นข้อบกพร่องของเอกบุคลล จึงเป็นคนแปลกหน้า เป็นคนนอก ระบบซึ่งเป็นส่วนเกินของสังคมที่เป็นข้อบกพร่องของระบบทุนนิยมและต้องพยายามขจัดออกไป

ทัศนะดังกล่าวมีความสำคัญเพราะทำให้คนในสังคมปฏิบัติต่อคนเก็บขยะในลักษณะที่แตกต่างออกไป บ้างก็แสดงที่ท่ารังเกียจ บ้างก็สมน้ำหน้าว่า อยากเกิดมาจน ใจไม่รู้หนังสือ ล้าหลังและเอาแต่ได้ บ้างก็ว่าน่าสงสาร แต่ก็ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ ไม่อยากรู้จัก ไม่อยากเข้าใจและนั่งดูตายต่อชะตากรรมของพวกเขา ความห่างเหินระหว่างคนเก็บขยะกับคนทั่วไปมีมากขึ้นทุกทีๆ ความสนใจของสังคมต่อคนเก็บขยะมีอยู่จำกัด พวกเขาจึงไม่มีโอกาสทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คนเก็บขยะเป็นเพียงชีวิตความเป็นอื่นส่วนเล็กๆ ที่ชายขอบสังคม ไม่มีความสำคัญ ไม่มีความหมาย ประหนึ่งว่าไม่มีพื้นฐานร่วมอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันและไม่มีตัวตนในสังคม ประเด็นที่สำคัญคือ ความเป็นอื่นที่สังคมสร้างให้นั้นแม้แต่ตัวคนเก็บขยะเองยังยอมรับสภาพที่ตนได้รับ เผชิญชะตากรรมชีวิตอันโหดร้ายและซุกตัวอยู่ในมุมมืดของสังคมทั้งๆ ที่พวกเขาก็มีความเป็นมนุษย์เหมือนๆ เช่นคนอื่นๆ

ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์ในบทนี้คือ การรื้อถอนให้เห็นถึงเบื้องลึกของอำนาจความรู้ผ่านกระบวนการทางสังคมในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ซึ่งการรื้อถอนให้เห็นถึงอำนาจ

ดังกล่าวได้นั้น ต้องถอดรหัสที่ซับซ้อนซึ่งซ่อนอยู่ภายในกระบวนการวาทกรรมที่สร้างให้คนเก็บขยะเป็นกลุ่มบุคคลเสี่ยงภัยและชนชั้นต่ำ จนทำให้คนเก็บขยะกลายเป็นอื่นได้อย่างแยบยล ที่ทั้งผู้คนทั่วไปและแม้กระทั่งคนเก็บขยะเองยังรับรู้ความเป็นอื่นเข้าไปในความนึกคิดด้วยความรู้สึกที่เป็นปรกติธรรมดา

“พวกกลุ่มเสี่ยง” และ“พวกคนชั้นต่ำ”: ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

เมื่อพูดถึงเรื่องราวของปัญหาขยะและคนเก็บขยะในสังคมไทย ดูเหมือนว่าความรู้ในปัญหาความเสี่ยงขยะจะอยู่ในความรู้ของผู้คนมากกว่าเรื่องราวของคนเก็บขยะ เพราะในความสำนึกของคนทั่วไปนั้น ความสะอาดของบ้านเมือง คือ ภาพลักษณ์อันศิวิไลซ์ของบ้านเมืองที่เจริญแล้ว ขยะจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการให้หายไปโดยเร็ว และถ้าหากปล่อยให้ขยะเน่าเหม็นกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่อไป เชื้อโรคเหล่านั้นจะหันมาแพร่กระจายไปทั้งสังคมผู้คนจะได้รับความเดือดร้อน แต่สำหรับคนเก็บขยะนั้นไม่ค่อยได้อยู่ในความคิดคำนึงของผู้คนเพราะพวกเขาไม่ได้มีความสำคัญกับสังคม คนเก็บขยะเป็นเพียงกลุ่มคนจนพวกหนึ่งที่ไม่มีความหมายทางทำมาหากิน การคุ้ยเขี่ยเก็บขยะก็สมควรแล้วที่จะเป็นหนทางสุดท้ายของพวกคนยากคนจน หากในสังคมเรามีกลุ่มคนจนๆ เช่น คนเก็บขยะเป็นจำนวนมาก นั้นหมายถึงประเทศยังไม่ได้พัฒนา ในความรู้สึกของสังคมนั้นกลุ่มคนพวกนี้จึงเป็นตัวถ่วงความเจริญของบ้านเมือง ดังเช่น ผู้ให้ข้อมูลหลายๆท่านที่ได้แสดงทัศนะต่อคนเก็บขยะแตกต่างกันไปว่า

ไม่ได้นึกถึงพวกเขาและลืมไปเลยนะ ถึงพวกเขาจะมีประโยชน์ แต่ก็ไม่มากนักหรอก เรายังจะจัดระเบียบให้เขาอยู่อย่างมีสุขภาพอนามัยที่ดีกว่านี้

มันควรจะเป็นเรื่องใหญ่ที่รัฐบาลจะต้องจัดการ มันไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย แล้วมันไม่สวยงามชาติอื่นเขามาดู มันเป็นศักดิ์ศรีของชาติ

คนพวกนี้ไม่เกี่ยว มารื้อๆไม่ถูก แล้วไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และก็ไม่ใช่หน้าที่ของเขา เป็นหน้าที่ของทางราชการ

ไม่จำเป็นต้องมีพวกคนเก็บขยะอยู่ในสังคมของเราหรอก เกะกะบ้านเมือง ทำให้ไม่มีสง่าราศรี เดือดร้อนพวกผมเวลาไปแขกบ้านแขกเมืองมา

ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะที่ปรากฏในความรู้สึกของผู้คนในสังคม คือ คนแปลกหน้า คนนอกกระบบ เป็นส่วนเกิน/ความบกพร่องของสังคม เมื่อให้แสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อคนเก็บขยะ ผู้คนเหล่านั้นจะแสดงปฏิกิริยาที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็ว่านึกถึงไม่กวาด บ้างก็นึกถึงคนใส่หมวกปิด

หน้าปิดตาแบกถุงปุ๋ยไว้ด้านหลัง บางทีนึกถึงมด หนู และแมลงที่ไต่ตอมขยะเน่าเหม็น ความสกปรก เป็นสิ่งที่ทุกคนพร้อมใจกันตอบเป็นเสียงเดียวกันและแสดงสีหน้ารังเกียจ ดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

เขาเป็นคนที่สกปรกเพราะของสกปรกที่คนเขาทิ้งกันมา แล้วคนเก็บขยะก็มาคุ้ยเขี่ยสัมผัสโดยตรงกับขยะ

เขาเป็นคนจนเต็มขั้น ทั้งรูปลักษณ์ที่แสดงออก สกปรก มอมแมม อยู่กับความสกปรกได้ เวลาพวกนี้ คุ้ยขยะเขาลิ้มความสกปรกได้ ไม่ค่อยพูดจากับใครก้มหน้าก้มตาเก็บของจุกๆ ใสถุง แล้วก็เดินต่อไป เห็น ของที่เก็บขายได้ที่ไหนก็จะเก็บทันที

ชีวิตคนเก็บขยะมีความลำบาก แร้นแค้น ไม่มั่นคง สกปรกและมีอันตราย

คนเก็บขยะเป็นคนสกปรกที่เหม็นมากไม่ชอบอาบน้ำ เสื้อผ้าขาดและไม่รักษาความสะอาด

ต้องระวังพวกเขาไว้ก่อน เขาไม่สะอาด อย่างน้อยก็ไม่เหมาะที่จะให้เขาเข้าไปใกล้ลูกๆ ก็ไม่อยากให้ เข้ามาเกี่ยวข้องกับบ้าน เดียวพรตพรตเข้ามาเป็นโจรแอบแฝง ก็ไม่รู้ละ

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นคือภาพลักษณ์ซึ่งแสดงถึงความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่เป็นกลุ่ม คนเสี่ยงภัยจากลักษณะงานของคนเก็บขยะที่ต้องสัมผัสกับขยะโดยตรง ภาพลักษณ์ความเป็นอื่น อีกภาพหนึ่งที่อยู่ในสำนึกของผู้คนเหล่านี้เช่นเดียวกัน คือ คนเก็บขยะถูกจัดให้เป็นคนชั้นต่ำของสังคม จากคำสัมภาษณ์ของผู้คนทั่วไปในสังคมหลายท่านกล่าวถึงคนเก็บขยะเป็นเสียงเดียวกันว่า

เป็นคนด้อยต่ำ เพราะคนในสังคมมองดูเขาเหมือนคนที่ไม่มีความดีศรี

พูดถึงคนเก็บขยะนะหรือ สังคมดูเขาเป็นชนชั้นต่ำ มีบ้างไหมที่คนเก็บขยะจะแต่งตัวดีๆ ไปเก็บขยะ มันก็ไม่มีหรอกนะ ถ้าเราจะดูจากการแต่งตัว จากภาพลักษณ์ภายนอก เขาช่างไม่มีเกียรติทางสังคมเอา เสียเลย เห็นกันอยู่ว่า ไม่มีใครอยากรู้จักหรือสนใจ

และสิ่งที่จะเกิดมาควบคู่กับการเป็นคนชั้นต่ำในความรู้สึกของผู้คนคือ คนเก็บขยะคือคนที่ ไม่มีความรู้ เพราะทำงานในกองขยะได้เพียงแต่คุ้ยหาดูว่า อะไรขายได้ อะไรขายไม่ได้จึงไม่จำเป็นต้อง มีความรู้ คุณครูผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่ง กล่าวว่า

สามารถนำชีวิตคนเก็บขยะมาเป็นตัวอย่างสอนเด็กนักเรียนในเชิงบูรณาการได้เกือบทุกวิชา เช่น คนเก็บขยะมีความอดทน ไม่ท้อถอย สู้งาน ไม่ดูถูกเงินน้อย แม้ชีวิตยากลำบากก็สามารถหาเงินมาเยียวยา ชีวิตได้ ถือเป็นตัวอย่างของการพยายามต่อสู้ชีวิต เป็นตัวอย่างของความไม่รู้หนังสือ ถ้าไม่มีความรู้ก็ ขาดโอกาสที่จะมีอาชีพที่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

สำหรับเด็กๆแล้วมีทักษะและความรู้สึกนึกคิดที่ต่อคนเก็บขยะในแง่ของความยากจนและ
ไม่มีความรู้

คนเก็บขยะสงสัยไม่ได้เรียนหนังสือจึงเฝ้าที่ว่างเพราะไปเก็บขยะ อย่างอื่นก็มีตั้งเยอะแยะ แต่ไม่เก็บไป
ขาย เช่น ผัก ปลา หรือดอกไม้ มีมากมายก็ขายได้เหมือนกัน แต่คงจะเพราะไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่มีความรู้
นำเสนอมาก เราควรจะเอาขยะมาวางให้เขาหลายๆ คนเก็บขยะจะได้มีขยะมากๆ แล้วเอาไปขายได้เงิน
มากๆด้วย

ภาพลักษณ์คนเก็บขยะจากผู้คนในสังคมสามารถที่จะสะท้อนความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ
ได้เป็นอย่างดี เมื่อคนเก็บขยะได้รับการสถาปนาความเป็นอื่นทั้งการเป็นคนเสี่ยงภัยและเป็นคนจนชั้น
ต่ำแล้ว ผลที่เกิดขึ้นตามมาของบุคคลทั่วไปที่มีต่อคนเก็บขยะ คือ ความรังเกียจเดียดฉันท์ ความสงสาร
สมเพชจากความเป็นอยู่อย่างย่ำแย่ แร้นแค้น ความรู้สึกแบ่งแยกทางชนชั้น และสุดท้ายพัฒนาเป็น
ความหวาดกลัว หวาดระแวงว่าพวกเขาเป็นขโมย เป็นตัวอันตราย รวมทั้งอารมณ์ความรู้สึกที่ดูหมิ่น
เหยียดหยาม ดังเช่น คำพูดที่กล่าวออกมาของบุคคลต่างๆต่อไปนี้

คนเก็บขยะนั้นก่อปัญหามาตลอดเวลา ขาดศีลธรรม เมื่อไม่มีจะกินมากๆ ก็ต้องอาศัยขโมยเขากิน
อาศัยเดินเก็บขยะบังหน้า เก็บขวดได้ไม่กี่ใบหรอก นอกนั้นก็ขโมยเขาเก็บแม้กระทั่งรองเท้าแตะ กระดาษ
ต้นไม้พลาสติก เสื้อผ้าที่ตากไว้หน้าบ้านก็สอยไปเรียบ

ภาพของคนเก็บขยะที่เห็นจนชินตา แต่งตัวปิดบังตัวเองเพราะความละอาย มิใช่เพราะต้องการป้องกัน
ตัวเองจากความสกปรก เขาเกียจคร้านมากกว่า เก็บขยะเป็นงานที่สบาย เก็บขวดน้ำ เก็บกระดาดได้ก็เอา
ไปขายได้เลย แต่พอได้เงินมาก็เอาไปกินเหล้า เมากะกะถน คนพวกนี้จะเร่ร่อนเก็บขยะไปเรื่อยๆ ขโมย
ของกินของใช้

ก็ไม่เห็นเขาขโมยนะหรือขโมยแล้วไม่เห็นก็ไม่รู้ อาจมีบ้างที่ขโมย คนอื่นๆที่ไม่ใช่ คนเก็บขยะยังเป็น
ขโมยได้เลย นับประสาอะไรกับคนเก็บขยะที่จะไม่ขโมย

คนเก็บขยะเข้ามาในวัดดูจะไม่เหมาะเพราะมักเข้าไปคันดังขยะทำให้วัดไม่สง่างาม และหิบบของที่
พระใช้ปฏิบัติศาสนกิจไป คนเก็บขยะเคยมาเซ็นเฝ้ารถขยะที่ใช้ในวัดและ ยกเอาถังไปด้วยเลยนะ

สำหรับผู้คนในสังคมแล้ว กลุ่มคนตัวเล็กๆ เช่น คนเก็บขยะถูกมองว่าไม่มีความสำคัญ และ
ยังกลายเป็นสิ่งที่รังเกียจ น่ากลัว ไม่อยากเข้าใกล้และไม่ใช่ว่าพวกพ้อง คนเก็บขยะเป็นได้แค่เพียง “วัตถุ”
ที่ไม่มีปากไม่มีเสียง ช่วยทำหน้าที่กำจัดขยะในกระบวนการแบ่งงานกันทำในสังคมเพื่อ
การพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยเท่านั้น

สิ่งที่สำคัญคือ ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนั้นถูกสร้างขึ้นอย่างแนบเนียนและแพร่ขยายแทรกซึมไปทั่วทั้งสังคม จนฝังรากลึกเข้าไปในจิตใจผู้คน บุคคลทั่วไปหรือแม้แต่คนเก็บขยะเองก็ยังเชื่อว่าความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ เป็นปรกติธรรมดา เกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ หรือจากบุญทำกรรมแต่ง เพราะคนเก็บขยะทำบุญมาน้อยจึงทำให้อับวาสนาและประสบกับความโชคร้าย เป็นเวรกรรมของชีวิตที่คนเก็บขยะเองที่ต้องรับใช้กรรม ผู้คนในสังคมจึงพร้อมที่จะไม่ใส่ใจ ไม่ต้องมีความข้องเกี่ยวกับและเป็นเรื่องที่ไม่สลักสำคัญ สังคมจึงละเลย ไม่สนใจที่จะรับรู้ และไม่เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องไปทำความเข้าใจเรื่องราวของคนเก็บขยะ เจ้าหน้าที่รัฐที่ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชกล่าวว่า

วิถีชีวิตเขาเป็นอย่างนี้แล้ว เขาก็ต้องดิ้นรน แต่จริงๆแล้ว ถามว่าเขาอยากเป็นไหม เขาก็ไม่ยาก แต่วิถีชีวิตเขาเป็นแบบนี้เพราะสภาพบังคับ

ชีวิตไม่มีอะไรหรอก ตกเย็นกินเหล้า ดบตีเมีย ทุกอย่างเป็นเรื่องปรกติ สัมผัสอยู่กับพวกนี้ ก็เฉยๆนะ ปรกติเราก็ไม่เคยไปยุ่งกับพวกเขาเลย แม้จะอยู่แฟลตเดียวกัน

สำหรับคนเก็บขยะเองก็ดูเหมือนจะยอมจำนนกับสิ่งที่เกิดขึ้นประหนึ่งว่า เป็นชะตากรรมของชีวิต และยอมรับภาพลักษณ์ที่สังคมมอบให้ ส่งผลให้การปรับตัวต่อความเป็นคนเก็บขยะของแต่ละคน แต่ละกลุ่มแตกต่างกันออกไป ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของ"คนเก็บขยะ"ที่ตราตรึงฝังใจอยู่ในจิตใจของผู้คน นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดแล้วยังสะท้อนวิถีคิดที่กำกับเขาเหล่านั้นด้วย ประเด็นสำคัญในการรื้อถอนความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ จึงต้องเปิดเผยให้เห็นถึงสิ่งที่อยู่เบื้องลึกของภาคปฏิบัติการการสร้างความจริงในความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะจากหลายๆชุดของวาทกรรมซึ่งต่างทำงานสอดรับกันอย่างเหนียวแน่น คนเก็บขยะจึงถูกทำให้กลายเป็นผู้ที่มีความเป็นอื่นที่ไม่ได้อยู่ในครรลองความปรกติของสังคม จำเป็นต้องถูกเบียดขับและกำจัดออกไปจากความเป็นเมือง ในที่สุดความเป็นอื่นของคนเก็บขยะถูกพัฒนาไปเป็นความหมกเหม็นและเหยียดหยาม ผลักดันให้คนเก็บขยะออกไปอยู่ที่จุดชายขอบของสังคม ด้วยปฏิบัติการที่เกิดซ้ำๆของภาคปฏิบัติการย่อยๆของแต่ละสนามวาทกรรมที่มุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกัน และประสานสอดรับซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี จนทำให้ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะในความรับรู้และสำนึกของคนทั่วไปหรือแม้กระทั่งคนเก็บขยะเองว่า ความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสภาวะปรกติธรรมดา

กระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

ความแยบยลที่สุดของกระบวนการสร้างความจริงทางวาทกรรม คือการทำให้ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะมีสถานะของความจริงและดำรงอยู่ราวกับว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีใครเถียง ผู้คนจะ

ถือเอาเรากับว่ามันเป็นความจริงแห่งภววิสัยเช่นเดียวกับความจริงของสิ่งของต่างๆที่เราจับต้องได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะจะถูกให้ความหมาย ถูกรับรู้ ถูกกล่อมเกลานานวันเข้าไปสู่ ความรู้สึกนึกคิดจนสร้างเป็นความรู้ภายในตัวตนของผู้คน ให้สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง ความรู้ความเข้าใจของสิ่งต่างๆ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีคิดของบุคคลและสังคม การรื้อถอนทาง วาทกรรมในกระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะจะเผยให้เห็นถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคล รับรู้และยอมรับเรื่องความเป็นอื่นของคนเก็บขยะได้อย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเป็นจริงเรื่อง ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร

กระบวนการที่ทำให้มนุษย์ถูกครอบงำ และตกเป็น subject ของความจริง คือ อำนาจของ ความรู้ในด้านสร้างสรรค์ที่มีอำนาจผลิตความจริงที่ทำให้ทุกคนมองไม่เห็นว่าเป็นอำนาจโดยเฉพาะ ศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ด้านต่างๆ ที่มาในรูปของวินัย อันเป็นรูปธรรมของภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม โดยมีความรู้เชิงเทคนิคเป็นตัวสร้างความชอบธรรมทำให้เรื่องราวความเป็นอื่นของคนเก็บขยะเป็นเรื่อง ประกิตธรรมดาในสำนึกของบุคคล ความสำคัญจึงอยู่ที่การกระทำต่อบุคคลให้กลายเป็นผู้ที่ถูกอำนาจ ใช้ เป้าหมายที่สำคัญของอำนาจคือ การจัดระเบียบร่างกายมนุษย์ให้เรือนร่างของมนุษย์เป็นที่ยอมรับ กับสิ่งที่อำนาจกำกับโดยปราศจากข้อคำถาม เทคโนโลยีของอำนาจความรู้ที่ซึมลึกที่สุดคือ การทำให้ ผู้ที่ตกเป็นเป้าหมายของอำนาจกลับไม่รู้สึกรู้ว่าถูกกระทำ มีหน้าซำยังกระตือรือร้นที่จะสวมบทบาทนั้น ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะได้ถูกสร้างเข้าไปอยู่ในสำนึกของคนทั่วไปด้วย รูปแบบของการบริหารจัดการชีวิต(Governmentality)ของรัฐที่มีต่อประชาชน โดยผ่านเทคนิคกลไก ของความมีเหตุผลและการควบคุม ตรวจตรา สอดส่องของรัฐต่อประชาชนผ่านการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างอำนาจกับความรู้เหนือร่างกาย ที่เรียกว่า "ชีวอำนาจ"(Biopower) ซึ่งเป็นอำนาจที่ทำให้ชีวิต และกลไกของชีวิตประชาชนถูกควบคุมและเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยพลังอำนาจความรู้ด้านต่างๆ เช่น การแพทย์สาธารณสุข วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และสังคมศาสตร์ เป็นต้น

ประเด็นปัญหาความเสี่ยงภัยจากคนชั้นต่ำ เช่น คนเก็บขยะ พร้อมเหตุผลชุดใหม่ๆของรัฐ ถูกนำมาบริหารจัดการประชากรโดยกระทำผ่านนโยบายต่างๆ เช่น นโยบายสาธารณสุขเพื่อป้องกัน โรคระบาด นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้มีใช้ในอนาคต นโยบายด้านการ จัดวางผังเมืองให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและความปลอดภัยของประชากร นโยบายต่างๆเหล่านี้จะ แทรกแซง ขอยึดๆและเลืกลงๆ จนเข้าไปในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้ได้มาตรฐานของการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีในรูปของ "การพัฒนาชีวิต" ตามที่รัฐต้องการ ไม่ว่าจะเป็น ด้านที่อยู่อาศัย ด้านโภชนาการ ด้านบริการสาธารณสุขแบบต่างๆในการป้องกันโรค

ภาพความจริงของชีวิตที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี ร่างกายที่สมบูรณ์ ตลอดจนสังคม พึงประสงค์ ถูกสร้างผ่านอำนาจความรู้ในหลายๆสาขาจนทำให้การมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพเช่นสังคม

ต้องการอยู่ในสำนึกของคน และตีตราผู้ที่ถูกจัดว่ามีชีวิตเบี่ยงเบนไปจากการคุณภาพชีวิตที่ดี ถูกสุขลักษณะอย่างคนเก็บขยะให้เป็นอื่น และสร้างบรรทัดฐานทางสังคมว่า การดูแลสุขอนามัยของตนเองควรเป็นอย่างไร ดังนั้นสังคมควรจะปฏิบัติต่อคนเก็บขยะอย่างไร และบุคคลควรมีพฤติกรรมอย่างไรจึงถือว่า สะอาด ถูกต้องและปลอดภัย ค่านิยมและบรรทัดฐานเหล่านี้จะกลายเป็นกรอบที่สังคมใช้ตัดสินไม่เพียงแต่ความถูกต้องเหมาะสมในแง่สุขภาพ แต่ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะยังถูกสร้างและผลิตซ้ำให้เข้าไปอยู่ในความรับรู้ของสังคม จนความเป็นอื่นของคนเก็บขยะแพร่ชานอยู่ในสำนึกของบุคคลด้วยความรู้สึกที่เคยชินและถือว่าเป็นสภาวะปรกติธรรมดา

พลังอำนาจของความรู้แต่ละชุดที่เป็นเหตุเป็นผลในการสร้างความจริงเรื่องความเป็นอื่นของคนเก็บขยะในแต่ละชุดของวาทกรรมจะทำงานประสานสอดคล้องกันในการจัดระเบียบสังคมผ่านวินัยรูปแบบต่างๆ ให้สังคมปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดและเป็นอัตโนมัติ เพื่อควบคุม ดูแลชีวิตตนเองให้ปลอดภัยจากความเสี่ยงภัย และอันตรายจากการเป็นคนชั้นต่ำ รวมไปถึงภาพลักษณ์ความเป็นขโมยของคนเก็บขยะ โดยมีกระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะอย่างแยกย่อยดังที่จะได้วิเคราะห์ในลำดับต่อไป

ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ: นิยามที่ผูกติดกับพื้นที่ทางสังคม

ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะจากผู้คนในสังคมสามารถที่จะสะท้อนความเป็นอื่นของคนเก็บขยะได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นความสกปรกที่น่ารังเกียจ กลิ่นกายที่เน่าเหม็นจากการเปราะเปื้อนขยะและสารพิษ รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะเหล่านี้ถูกกำหนดและสร้างความหมายจากตำแหน่งหน้าที่ของกลุ่มคนในระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ด้วยแนวความคิดสำคัญสองประการ คือ แนวคิดการแบ่งงานกันทำในระบบสังคม เพื่อให้เกิดทักษะและเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิต และแนวคิดเกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ที่เน้นให้ผู้ผลิตสินค้าใช้ความได้เปรียบที่มีอยู่ เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำเพื่อความสามารถแข่งขันในตลาดได้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวที่สามารถจุดดั่งให้สังคมส่วนรวมเจริญก้าวหน้าได้

สำหรับกองขยะซึ่งเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและสังคมของคนเก็บขยะนั้น มิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและดำรงอยู่โดดๆอย่างอิสระ แต่มีองค์ประกอบหลายประการที่ประกอบสร้างให้เป็นกองขยะที่น่าขยะแขยงเป็นที่สะพึงกลัวของทุกคน โดยเฉพาะวิธีการกำจัดขยะอย่างละเลยของรัฐ เพียงการนำเอาขยะจากที่ต่างๆมารวมกันไว้ในที่เดียวกันให้เป็นแหล่งรวมของความสกปรก ความเสี่ยงภัยและมลภาวะ เพียงเพราะความต้องการลดต้นทุนของผู้ผลิตจึงผลักรวบรวมเรื่องราวของขยะและของเสียต่างๆจากต้นทุนเอกชนให้เป็นต้นทุนทางสังคม จึงพร้อมใจกันนำขยะสกปรก สารพิษ ความเสี่ยงภัยและมลภาวะเหล่านั้นมารวมไว้ด้วยกันโดยมิได้คำนึงถึงพื้นที่ ผู้คน สิ่งแวดล้อม ณ จุดที่กำหนดให้เป็นพื้นที่

กำจัดขยะ แต่ความน่าตำหนิและประเด็นที่ถูกประณามให้เป็นที่น่ารังเกียจของสังคมกลับถูกหยิบยื่นให้กับบรรดาคนค้ายขยะที่ถูกจัดระเบียบการแบ่งงานกันทำในสังคมให้ทำงานสัมผัสกับกองขยะที่น่าขยะแขยงเหล่านั้น และสิ่งที่เลวร้ายน่ารังเกียจและสกปรกยิ่งกว่าก็คือ อุดมการณ์ที่กำกับจัดระเบียบสรรพสิ่งและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ ด้วยการนิยามความหมายที่ผูกติดกับพื้นที่กองขยะ

กองขยะ คือ พื้นที่ทางเศรษฐกิจของคนเก็บขยะถูกสร้างให้เป็นพื้นที่เฉพาะที่มีความสกปรก ไม่มีใครอยากเข้าใกล้ และสร้างคามหมายว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ใดๆ จึงเป็นพื้นที่ที่กีดกันและแยกคนเก็บขยะออกจากคนอื่นๆ ในสังคม ในระบบสังคมทุนนิยมนี้ทุกสิ่งทุกอย่างถูกแปรสภาพเป็นสินค้าสามารถตีราคาได้ ไม่เว้นแม้แต่เรื่องของ “ความรู้” ความรู้จึงถูกให้คุณค่าและสร้างให้มีความสัมพันธ์แปรผันไปในทิศทางเดียวกันกับราคา คือ ความรู้ที่มากขึ้นจะนำไปสู่ราคาที่มากขึ้นด้วย แต่คนเก็บขยะอยู่ในพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่ถูกถือว่าไม่ต้องอาศัยความรู้ คนเก็บขยะจึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้ เมื่อคนเก็บขยะเล่าให้ฟังถึงสาเหตุของการมาเก็บขยะขายต่างจะบอกว่า “ไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนแค่ ป.4 ก็ต้องดิ้นรน เป็นงานที่หาง่ายที่สุด” “ทำไ้ได้ก็ความรู้เราหน่อย” และถึงหากจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความรู้นั้นก็ไม่ถูกให้คุณค่าและตีเป็นราคาเพื่อลดต้นทุนในการผลิตสินค้าจากแรงงานที่ค้ำยเกี่ยวหวัดติดกลับคืนสู่ระบบอุตสาหกรรม สังคมจึงมองคนเก็บขยะว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้ นอกจากนั้นแล้วเงื่อนไขทางวัตถุของระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองยังทำให้ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะมีความแปลกแยก และมีความเป็นอื่นจากระบบคุณค่าและความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้คนเก็บขยะตกเป็นผู้ถูกกระทำในอาชีพที่ตนดำรงอยู่ กระบวนการจัดการกับปัญหาขยะถูกสร้างอย่างง่าย ๆ ด้วยวิธีการทางเทคนิคที่ปลายเหตุอย่างขาดความรับผิดชอบ ไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตและการทำงานของคนเก็บขยะผู้ซึ่งคลุกคลีกับกองขยะ คนเก็บขยะเองก็ตกอยู่ในสถานะของชนชั้นที่ไม่มีความรู้ จึงเป็นชนชั้นต่ำของสังคมอย่างยอมนานและตกอยู่ในสภาพพึ่งพิง เพราะความขัดสนในวิถีการดำรงชีวิตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และยอมรับเอาภาพลักษณ์ที่สังคมกำหนดให้เข้าไปเป็นสำนึก รู้ โดยมีอำนาจของความรู้สร้างความจริงให้คนเก็บขยะเองก็ยอมรับ “ความเป็นอื่น” ในทางชนชั้น

นอกจากนั้น พื้นที่ทำงานของคนเก็บขยะยังมีความสัมพันธ์ผูกติดกับความเสี่ยงและอันตราย คนเก็บขยะจึงเป็นสมาชิกของกลุ่มชายขอบที่มีความเสี่ยงภัย กองขยะเป็นพื้นที่อันตรายเต็มไปด้วยมลภาวะและไม่ควรใกล้ชิดจึงถูกแสดงความรังเกียจโดยเปิดเผย ในขณะที่คนเก็บขยะต้องทนใช้ชีวิตอยู่ในกองขยะหรือพื้นที่ใกล้เคียง และเผชิญกับภาวะเสี่ยงอันตรายจากสภาวะที่แวดล้อมที่ย่ำแย่ และเลวร้ายด้วยกองภูเขาขยะส่งกลิ่นเหม็นและปนเปื้อนด้วยเชื้อโรค อันเป็นผลผลิตจากการพัฒนาที่ทุกคนร่วมกันสร้าง แต่มีเฉพาะคนร่ำรวยซึ่งเป็นคนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีสิทธิ มีฐานะ มีโอกาส และมีความสามารถแสวงหาที่อยู่ใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงจากสภาวะแวดล้อมที่มีความเสี่ยงภัยนี้ได้ แสดงให้เห็นถึง

ความไม่เท่าเทียมกันด้านสถานะแวดล้อม นอกจากนั้นระบบทุนนิยมยังมีรูปแบบของภาคปฏิบัติการที่แยบยลและมีพลังอำนาจสูงสุด ซึ่งเป็นสุดยอดของอำนาจวาทกรรม คือ การใช้เทคนิคการดูแลตนเองของประชาชน เพื่อการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีในรูปแบบระเบียบวินัยและการเฝ้าระวังในการจัดการควบคุมตนเองให้ห่างไกลต่อสิ่งที่เป็นอันตราย สกปรก และมีความเสี่ยงสูง ด้วยการทำงานของความรู้ด้านสาธารณสุขชุดต่างๆ และภาคปฏิบัติการจับจ้องมองดูคนเก็บขยะที่ได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีความเป็นอื่นของสังคม

ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะที่ถูกนิยามความหมายให้เป็นชนชั้นต่ำและเป็นคนกลุ่มเสี่ยงภัย ได้สร้างแนวปฏิบัติทั่วไปกับสังคมว่าต้องกีดกันและเบียดขับให้คนเก็บขยะอยู่นอกประเภทของความเป็นปกติของสังคมที่มีความอยู่รอดปลอดภัยและความมั่นคงเป็นตัวกำหนด การทำงานของคนเก็บขยะที่ต้องคลุกคลีกับไม่ปลอดภัยจากกองขยะทำให้คนเก็บขยะไม่อาจเสนอตัวเข้ากลุ่มกิจกรรมทางสังคมหรือแสดงบทบาทในฐานะผู้รับผิดชอบใดๆต่อสังคมได้ และเมื่อไม่มีบทบาททางสังคมจึงไม่สามารถเปิดพื้นที่ในการแสดงการมีอยู่ของคนเก็บขยะได้ในทุกวาระทุกโอกาสได้ และการขาดพื้นที่อันเป็นตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมทำให้คนเก็บขยะไม่สามารถส่งเสียงแห่งความเดือดร้อนทุกข์ยาก และการเอารัดเอาเปรียบใดๆให้อยู่ในความรับรู้ของกลุ่มมนุษย์ได้ ความเป็นจริงทางสังคมของคนเก็บขยะในด้านต่างๆจึงถูกปิด ถูกชักซ่อนไว้ในพื้นที่กองขยะและถูกขยะทับถมจนจมดินหายไปจากการรับรู้ของกลุ่มมนุษย์โดยสิ้นเชิง

ภาคปฏิบัติการอำนาจ/ความรู้ในการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ

นอกจากคนเก็บขยะจะถูกประเมินคุณค่าตามนิยามความหมายสังคมยุคทันสมัยที่ผูกติดกับพื้นที่ทางสังคมของคนเก็บขยะที่อยู่ชั้นล่างสุดของการเป็นชนชั้นต่ำและเป็นกลุ่มเสี่ยงภัยแล้ว ความเป็นจริงของความเป็นอื่นของคนเก็บขยะนี้ยังถูกผลิตและตอกย้ำความเข้าใจจนเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นความจริงอยู่ในความรับรู้ของผู้คนทั่วไป ด้วยเทคโนโลยีของอำนาจความรู้เฉพาะหลายๆสาขาในการจัดระเบียบสรรพสิ่งด้วยวิถีคิดของคู่ตรงข้ามในการกำหนดคุณค่า การแบ่งแยกประเภทตามคุณค่าและจัดลำดับคุณค่านั้นๆ เช่น ความร่ำรวย/ความยากจน ความสะอาด/ความสกปรก ความปลอดภัย/ความเสี่ยงภัย ความแข็งแรง/ความอ่อนแอ คนมีความรู้/คนไม่มีความรู้ ชนชั้นสูง/ชนชั้นต่ำ คนเก็บขยะถูกจัดระเบียบและนิยามความหมายด้วยแนวคิดคู่ตรงกันข้ามด้วยเหตุผลของความรู้ชุดต่างๆสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ เป็นคนยากจน คนสกปรก กลุ่มเสี่ยงภัย คนอ่อนแอ คนไม่มีความรู้ตลอดจนเป็นชนชั้นต่ำอันเป็นภาพลักษณ์ที่แตกต่างแปลกแยกจากความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ มีคุณค่า เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพใน

การเป็นพลังการผลิตของประเทศที่ตอบสนองต่ออุดมการณ์ทุนนิยมตามที่รัฐต้องการในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศ

ภาคปฏิบัติการทางสังคมในชีวิตประจำวันที่หลากหลายระดับและมีความซับซ้อน ด้วยการครอบงำจากความสัมพันธ์ทางอำนาจของความรู้และเทคนิคในการจัดระเบียบสรรพสิ่งผ่านวัฒนธรรมที่เป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติ ส่งผลให้ให้เป็นอื่นของคนเก็บขยะก่อสร้างและถูกผลิตซ้ำตามแนวคิดการพัฒนาสู่ความทันสมัยเกิดการปฏิบัติการทางสังคมหลากหลายในระดับต่างๆของสังคม ผลลัพธ์รวมของวาทกรรม คือ ความจริงความเป็นอื่นของคนเก็บขยะจะแผ่ซ่านไปทั่วอนุของสังคมและอยู่ในความสำนึกของผู้คน สูดยอดความแยบยลในการจัดระเบียบสรรพสิ่งของความรู้ คือ การทำให้คนเก็บขยะเองไม่ได้มีความรู้สึกว่าถูกจัดระเบียบ แต่ความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นของตนเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยธรรมชาติของคนที่เกิดขึ้นมาากจน

วาทกรรมผู้มีความรู้/ไม่มีความรู้: ภาคปฏิบัติการเบียดขับคนเก็บขยะให้กลายเป็นชนชั้นต่ำ

ดังได้กล่าวแล้วว่า การให้คุณค่าของมนุษย์ในสังคมทันสมัยอยู่ที่ประสิทธิภาพที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการผลิตในระบบอุตสาหกรรม ดังนั้นการควบคุมประชากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักการแบ่งงานกันทำในทางเศรษฐกิจและระดับสังคมด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำสังคมในขณะนั้น ประชาชนจะถูกจำแนก แบ่งแยก จัดลำดับชั้นให้แตกต่างกันเพื่อการแบ่งแยกกระจายอำนาจ (division of power) และสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมในการควบคุมการทำงานตามลำดับชั้นที่จัดไว้ โดยการให้คุณค่าและจัดลำดับชั้นของคนในสังคมด้วยบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยระดับความรู้ ความสามารถที่ได้กำหนดไว้ตามหน้าที่ของระบบโครงสร้างการทำงาน

การแบ่งแยกและจัดประเภทความแตกต่างทางชนชั้นที่ครอบงำในสังคมไทยจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนที่แบ่งออกตามระดับชั้นและสาขาวิชา โดยมีระบบการวัดผลในการให้คุณค่าและจัดระดับความแตกต่างพร้อมกับตอกย้ำความเป็นจริงนี้ด้วยการผูกผูกการศึกษาหรือใบปริญญา/ประกาศนียบัตรเข้ากับเงินตรา ลักษณะงานและฐานะทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับราคา โดยการให้ผลตอบแทนหรือการตีราคาความรู้ที่วัดกันตามวุฒิการศึกษา ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงถือว่าเป็นผู้มีความรู้มากจะได้ทำงานที่ใช้สมองและได้รับเงินเดือนสูงซึ่งเป็นการที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาน้อยหรือไม่มีวุฒิการศึกษาถือว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ ต้องทำงานประเภทใช้แรงงาน ได้รับค่าตอบแทนน้อยลดหลั่นลงมาจนถึงเป็นค่าจ้างแรงงานชั้นต่ำ การจัดกลุ่มคนแยกประเภทเป็นผู้มีความรู้และ

ไม่มีความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เฉพาะทางจะสร้างผู้เชี่ยวชาญจำเพาะลงไปในแต่ละตำแหน่งต่างๆ ในโครงสร้างของสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการควบคุมคนตามหน้าที่ในการแบ่งงานกันทำ นำไปสู่การจัดระดับชนชั้นและการเลื่อนฐานะทางสังคม สังคมจะยกย่องผู้ที่มีความรู้ด้วยการจัดระบบความรู้แขนงต่างๆ ไว้ และจัดคนเข้าปฏิบัติงานในสาขาต่างๆ ตามความรู้ อีกทั้งยังมีกลไกการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมตามระดับความรู้และมีรายได้เป็นตัวกำกับ ภายใต้ตรรกะทุนนิยมที่กล่าวว่า “จ่ายเงินให้เท่ากับงานที่ทำได้” “หากมีความรู้ก็จะได้ทำงานดี เงินเดือนเยอะ”

จากผลของการจัดระเบียบความรู้คู่กับกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ในสังคม และกำหนดคุณค่าชีวิตตามระดับความรู้ พร้อมกับตัดสินคุณค่าของผู้คนในสังคมจากความรู้หรือการศึกษาที่ได้รับมาจากระบบโรงเรียน เมื่อถามถึงความเป็นชนชั้นแบ่งจากอะไร คำตอบที่ได้รับคือ “เกณฑ์หลักๆ เลยก็คือ การศึกษา ภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สถานะทางสังคม มันมีเกณฑ์ของมันอยู่แล้ว” รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกทุนนิยมที่ให้คุณค่าของความรู้เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการทำงานและสถานภาพทางสังคมจึงจัดแบ่งแยกกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มต่างๆ เป็นชนชั้นทางสังคมที่เรียกกันในสังคมสมัยใหม่ว่า ชนชั้นระดับสูง ระดับกลางและระดับล่าง

การพัฒนาสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมนั้น การเปลี่ยนแปลงและขยายฐานการผลิตและการแบ่งงานกันทำตามความรู้และความสามารถมีความสำคัญอย่างยิ่ง บทบาทหน้าที่ของรัฐสมัยใหม่นั้นมิได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องการป้องกันข้าศึกศัตรู รัฐสมัยใหม่ขยายบทบาทหน้าที่ออกไปมากมายหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การควบคุมเปลี่ยนแปลงประชากรให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ในระบบการผลิตของประเทศ และแม้กระทั่งทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นแรงงานราคาถูกของระบบการผลิตก็เป็นเรื่องสำคัญในระบบทุนนิยมเช่นกัน เพราะรัฐจำเป็นต้องดูแลให้คนกลุ่มหนึ่งดำรงไว้ซึ่งการเป็นแรงงานราคาถูกทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับของผู้ผลิตทั้งในประเทศและบริษัทที่มาลงทุนข้ามชาติ หน้าที่การงานของแรงงานเหล่านี้ถูกทำให้สำคัญ แต่กลับถูกบิดเบือนไม่ให้เห็นว่ามีความสำคัญ ภายใต้คำกล่าวที่ว่า “เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้” รัฐผู้ซึ่งมีศีลธรรมได้เมตตาสร้างงานนอกระบบเศรษฐกิจให้แก่เหล่าผู้คนที่ตกงานและเหล่าคนยากคนจนที่ไม่มีความรู้ ให้หลอมละลายแรงงานตนเองทำงานในเศรษฐกิจนอกระบบที่สังคมถือว่าเป็นงานชั้นต่ำไม่ต้องใช้สมอง ทำให้คนเหล่านี้กลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ไร้ตัวตนในสังคม เพื่อเป็นแรงงานราคาถูกตามเจตจำนงแห่งอุดมการณ์รัฐ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการถูกต้องและชอบธรรมแล้วหรือที่ให้คนจนๆ แบกรับภาระนี้ไว้แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังเช่น การประนามกล่าวหาคนงานหากชาวต่างชาติไม่มาลงทุนอันเนื่องมาจากการขึ้นแรงงานชั้นต่ำให้คนงาน

คนจนอย่างเช่นคนเก็บขยะก็ถูกจัดประเภทให้เป็นชนชั้นต่ำจากทำงานในกองขยะดินแดนที่ถูกสร้างภาพว่าไม่ต้องใช้ความรู้ ความรู้การคัดแยกขยะซึ่งได้รับการพัฒนาการทำงานในกองขยะนั้นเป็นการเรียนรู้นอกระบบการศึกษาในโรงเรียน ไม่มีใบปริญญารับรอง ไม่ถือว่ามีความรู้ จึงได้รับ

คำตอบแทนจากการพูดวิพากษ์วิจารณ์ของคนที่เก็บขยะจากราคาค่าขยะรีไซเคิลผ่านกลไกราคาที่กำหนดขึ้นจากผู้รับซื้อ อำนาจความรู้แนวความคิดการแบ่งงานกันทำนั้นมีพลานุภาพล้าลึกยิ่งนัก ยิ่งสนับสนุนด้วยชุดความรู้เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ที่ว่าด้วย “ระบบการค้าตลาดเสรี” ที่ดำเนินงานตามกลไกตลาดหรือกลไกราคาที่ถูกทำให้เชื่อว่าทำงานด้วยความยุติธรรม ความมีเหตุผลของมนุษย์ การคิดคำนวณต้นทุน กำไรและค่าเสียโอกาส ทุกๆอย่างในโลกทุนนิยมสามารถกลายเป็นสินค้าตราค่าเป็นเงินเพื่อซื้อขายกันในตลาด การให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า “กำไร” ว่าเป็นยอดคุณค่าที่เป็นสิ่งที่ยอมรับกันในสังคม ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเน้นการผลิตที่มีประสิทธิภาพโดยวัดจากกำไรสูงสุดที่สามารถทำได้ ผลพวงของการทำกำไรภายใต้ระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบคนเก็บขยะจากความเปราะบางในตำแหน่งในอาชีพของมนุษย์

ระบบการทำงานของคนเก็บขยะนั้น จะต้องผูกพันอยู่กับนายทุนผู้รับซื้อในระดับต่างๆกัน คนเก็บขยะจัดอยู่ในชนชั้นลำดับล่างสุดของกระบวนการรีไซเคิลขยะที่ติดแทบจะประสานเป็นเนื้อเดียวกับกองขยะ ระบบการจัดระเบียบชนชั้นในการแบ่งหน้าที่กันทำที่ผูกติดกับเรื่องความเป็นอื่นในความเป็นเมืองของพื้นที่กองขยะและระบบความรู้ในระบบรีไซเคิลเช่นนี้ สร้างเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่าของนายทุนผู้รับซื้อขยะที่มีต่อคนเก็บขยะ โดยการค้ำขายสินค้าจากกองขยะให้กับนายทุนผ่านกลไกการกำหนดราคาจากนายทุนที่อ้างว่า “เป็นราคาตลาด” ที่มีความยุติธรรมจากการทำงานของอุปสงค์และอุปทานสินค้าขยะในตลาด ความสัมพันธ์ของนายทุนผู้รับซื้อกับคนเก็บขยะมีลักษณะเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลาภายใต้คำพูดที่ว่า “ราคาเป็นธรรมและไม่โกงตาชั่ง”

การถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ในประเด็นเกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาสินค้าเป็นของผู้รับซื้อซึ่งมีเงินทุนมากกว่า โดยการเอารัดเอาเปรียบได้มาจากส่วนต่างของราคารับซื้อสินค้าขยะกับส่วนต่างของราคาที่พ่อค้านำสินค้าขยะไปขาย อย่างเช่น พ่อค้ารับซื้อสินค้าจากคนเก็บขยะไปราคากิโลกรัมละ 5 บาทแต่สามารถนำไปขายได้ถึงกิโลกรัมละ 10-20 บาทเป็นต้น โดยที่พ่อค้ามิได้ลงทุนใดๆเลย นอกจากเงินแล้วนำไปขายต่อ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างผู้รับซื้อช่วงต้นกับคนเก็บขยะส่งผลให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คนเก็บขยะใช้กำลังแรงงานในการหาสินค้าขยะอย่างเต็มที่ โดยได้รับรายได้เพียงค่าครองชีพวันต่อวัน ขณะเดียวกันผู้รับซื้อสามารถให้ทุนรับซื้อให้ได้ประโยชน์จากผู้เก็บขยะให้มีรายได้โดยไม่จำกัดขึ้นอยู่กับการทำงานของผู้ที่สามารถจะเก็บขยะมาให้พ่อค้าเหล่านี้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาเฉพาะรายได้ที่พ่อค้าได้จากการรับซื้อสินค้ากับส่วนต่างของคนเก็บขยะที่ได้จากการผลิตสินค้าแล้ว มีผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีทุนเป็นตัวตั้งอย่างชัดเจนว่าคนเก็บขยะกลายเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำสุดและจัดเป็นชนชั้นที่ไร้อำนาจในการต่อรองทางเศรษฐกิจ

นอกจากความรู้แล้วยังมีอำนาจเงินเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นอำนาจที่ต่อรองไม่ได้ของคนเก็บขยะ กลุ่มผู้ประกอบการสินค้ารีไซเคิลใช้เงินทุนในการดำเนินการธุรกิจอย่างแยบยลชุดรีดให้ผู้ที่เก็บขยะ

ยอมทำตามที่ดินกำหนดบงการ ด้วยความแยบยลของเทคนิคการตั้งราคาที่แตกต่างกัน ในการกำหนดราคาตามความสามารถจัดการในการคัดแยกขยะให้พร้อมขายต่อได้มากที่สุด เช่น คนรับซื้อขยะกำหนดราคาสินค้าประเภทโลหะ กระดาษ ขวดแก้ว พลาสติก ให้แตกต่างกันอย่างยับย้อย ใช้ส่วนต่างของราคาขยะที่คัดแยกแล้วและที่ยังไม่คัดแยกเป็นตัวล่อให้คนเก็บขยะที่ถ่วงกับคัดแยกชนิดขยะมาขาย ทำให้ประหยัดต่อการจ้างคนมาจัดการคัดแยกขยะอีกครั้งหนึ่ง เพื่อลดต้นทุนการทำรีไซเคิลสินค้าขยะให้มากขึ้น ส่วนต่างของราคาดังนั้นถูกพิจารณาจากชนิดของสินค้าขยะที่ได้รับมากกว่าจะพิจารณาจากแรงงานที่คนเก็บขยะได้ใช้ในการเก็บขยะและทุ่มเทเวลาลงไป ปฏิบัติการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้าครอบงำด้วยเงินทุนดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ คนเก็บขยะเองไม่ได้รู้สึกถึงความเอารัดเอาเปรียบทางชนชั้นในอาชีพ

บุคคลทั่วไปมองกลุ่มคนเก็บขยะเป็นคนต่างชนชั้นเป็นพวกขาดความรู้ ไร้การศึกษา จึงไม่สามารถจะประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ได้ หมดสิ้นไร้หนทาง จึงต้องมาเก็บขยะขาย ส่วนตัวคนเก็บขยะเองก็ถูกครอบงำด้วยคุณค่าของความรู้ เขาถูกทำให้เชื่อจากภาพความเป็นจริงของระบบการผลิตสินค้าจากขยะรีไซเคิลว่า ขยะที่เน่าเหม็นนี้ต้องนำไปปรับเปลี่ยนรูปโฉมอีกหลายขั้นตอนขยะจึงจะกลายเป็นสินค้าได้ ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องใช้ความรู้และเทคโนโลยีระดับสูง คนเก็บขยะเองมีหน้าที่เพียงรีดกำลังแรงในการคุ้ยเขี่ยหาสินค้าให้ได้มาจากกองขยะโดยไม่ต้องใช้ความรู้อะไรมากนักย่อมต้องได้รับค่าตอบแทนต่ำ แค่นี้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้องก็นับว่าดีหนักหนาแล้ว นับเป็นบุญคุณอันล้นพ้นของกองขยะและเจ้าเก็บซื้อ เพราะบทบาทหน้าที่ของคนเก็บขยะนั้นไม่ได้เป็นอะไรที่มากกว่าการเป็นเพียงแค่ “หัวนอตหัวตะปู” ของระบบเครื่องจักรในอุตสาหกรรมรีไซเคิลเท่านั้น

เพราะความเป็นชนชั้นถูกผูกติดกับความรู้และความคิดเรื่องเงินตรา ความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจว่า ให้เป็นตัวกำหนดหรือชี้พฤติกรรมของมนุษย์ ความรู้ที่สามารถแปรเปลี่ยนรูปเป็นเงินเป็นทอง และเงินทองสามารถเปลี่ยนรูปลักษณะ เปลี่ยนสถานภาพชนชั้นในสังคม ความเป็นชนชั้นในแง่มุมเศรษฐกิจจึงนำไปสู่เรื่องของ “มีเงินก็นับเป็นน้อง มีทองก็นับเป็นพี่” จึงได้รับการยกย่องนับหน้าถือตากันในสังคม พร้อมๆกันนั้นอุดมการณ์ทุนนิยมยังส่งเสริมคุณค่าการบูชาวัตถุ ภายใต้ข้ออ้างว่า “มาตรฐานชีวิต” (Standard of living) ซึ่งวัดกันจากปริมาณวัตถุที่มนุษย์บริโภคต่อปี ชีวิตที่ยังบริโภคมากเท่าใด ยังมีมาตรฐานสูงขึ้นเท่านั้น ความเป็นชนชั้นจึงถูกสร้างให้มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับมาตรฐานชีวิต โดยลึบเนียนไปว่ามาตรฐานชีวิตและคุณภาพชีวิต (Quality of life) นั้นเป็นคนละเรื่องกัน

สำหรับคนเก็บขยะซึ่งถูกตัดสินด้วยบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจที่ถือว่าเป็นคนยากจน ผนวกพร้อมกับสถานภาพทางการศึกษาที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่มีความรู้ นำไปสู่สถานภาพทางสังคมที่แยะและเลวร้ายไปด้วย วิธีการดำรงอยู่ในสังคมของคนเก็บขยะที่ถูกตัดสินว่ามีมาตรฐานต่ำกว่าที่สังคมวางกรอบกำหนดไว้สำหรับบุคคลทั่วไป การมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ต่ำของชนชั้นระดับล่างเช่นนี้

คนเก็บขยะจึงกลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ถูกมองจากคนทั่วไปว่าเป็นคนไม่เต็มคน ป้าปิ่นรถซาเล้งรับซื้อของเก่าที่ซอยเสือใหญ่เล่าว่า

เรามันคนชั้นต่ำเวลาถีบรถซาเล้งออกหาซื้อของ บางคนไม่ขายของแล้วยังมองเราอย่างกลัวๆ บางคนก็ไม่อยากจะพูดด้วย ยิ่งคนแต่งตัวดีๆ ถ้าเราไปพูดด้วยเขาก็จะไม่พูดด้วยนะ แล้วเขายังจะเข็ดใส่เลยแหละ ป้าเลยไม่ค่อยอยากพูดกับใครเพราะถูกแสดงความรังเกียจอย่างนี้บ่อยๆ เราก็รู้จักคบค้าก็เฉพาะคนกลุ่มซาเล้งด้วยกัน

นอกจากนั้นแล้วเส้นทางการเดินสู่ความเป็นอื่นในการเป็นชนชั้นต่ำของคนเก็บขยะในเศรษฐกิจภาคไม่เป็นทางการยังหมายความว่า คนเก็บขยะจะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย รัฐจึงไม่ต้องรับผิดชอบมากนักนำไปสู่ความชอบธรรมของรัฐที่ไม่ต้องลงทุนในสวัสดิการด้านต่างๆ ให้กับพวกคนจนและคนเก็บขยะ ทำให้พวกเขาต้องดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างโดดเดี่ยว ไร้คนเหลียวแล ไร้คุณค่า ไร้ความสามารถ ไม่มีใครคบหา ไม่มีเกียรติ เป็นชนชั้นต่ำผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ของระบบทุนนิยม ไร้ซึ่งอำนาจต่อรอง มีสถานภาพทางการเมืองและสังคมต่ำ ช่องว่างความไม่เท่าเทียมทางสังคมถูกถ่างออกให้กว้างมากขึ้น คนเก็บขยะไม่มีโอกาสได้รับการบริการทางการศึกษาและพัฒนาอาชีพ รวมทั้งถูกกีดกันสิทธิที่จะเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขและบริการที่พึงได้รับซึ่งนำไปสู่การไม่มีคุณภาพของชีวิตในสังคม และถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม

มาตรฐานชีวิตที่แอบแฝงมากับความเป็นชนชั้นในสังคมสมัยใหม่ได้เข้ามาครอบงำชีวิตความเป็นอยู่ของคนเรามากยิ่งขึ้น และมีอิทธิพลครอบงำไปทั่วทั้งสังคม ไม่เว้นแต่ในสังคมคนเก็บขยะด้วยกันเอง ด้วยหลักเกณฑ์ประสิทธิภาพในการทำงานที่ครอบงำด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมคือความสามารถในการหาสินค้าขยะให้มีปริมาณมากที่สุด เมื่อถามถึงสิ่งที่เป่าหมายปลายทางชีวิตทุกๆ คำตอบคือ “เงินเป็นหลัก ถ้าเราได้สินค้าเยอะเราก็ได้เงินเยอะ” คนเก็บขยะจึงต้องพัฒนาเครื่องมือการเก็บขยะของตนเองขึ้นไปเรื่อยๆ จากคำพูดที่สวดยหรูว่า “ปัจจัยการผลิต” ในกระบวนการสะสมทุนตามตรรกะของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ในสังคมคนเก็บขยะทุกคนจึงพยายามตะเกียกตะกายถีบให้ตัวเองหลุดพ้นจากเป็นคนเก็บขยะด้อยที่เรียกขานกันเองว่า “ชั้นตาครอส” เป็นคนเก็บขยะใช้รถเข็นหรือการใช้ซาเล้งถ้าไม่ได้เป็นแบบเครื่องยนต์ก็เป็นแบบซาเล้งรถถีบก็ยิ่งดี หากสามารถพัฒนาตนเองไปถึงจุดที่สามารถซื้อรถกระบะรับซื้อของเก่าก็นับว่ายอดเยี่ยมสุดๆ เพราะในหมู่คนเก็บขยะด้วยกันแล้วสุดยอดความปรารถนาของอาชีพคือ การได้เป็นพ่อค้ารับซื้อของเก่า จากประสบการณ์ในชีวิตของผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่ง ที่ได้ผ่านประกอบอาชีพมาหลายอย่างตั้งแต่ทำงานทัวร์ บริษัทอะไหล่รถยนต์ จนมาเป็นซาเล้งรับซื้อของเก่าและปัจจุบันประสบความสำเร็จมีรถกระบะรับซื้อของเก่าได้เล่าถึงแผนการในชีวิตว่า

อาชีพนี้ผมชอบมาตั้งแต่ตอนอยู่ดินแดง อาชีพอื่นก็เคยมาแล้ว เช่น ทำงานทัวร์พาพวกแขกไปเที่ยวได้ 7 วัน 20,000 แล้วก็ทำงานบริษัทอะไรรถยนต์แถวราชบุรีอะไรแล้วก็ออก เพราะว่าไม่ชอบ แล้วมาชอบที่ชาเล้ง สุดท้าย ...ผมว่าจะทำต่อไปจนกว่าจะไม่ไหว มีรถกระบะแล้ว แต่อยากมีที่เป็นของตัวเอง อยากเปิดเป็นร้านรับซื้อ - ขายของเก่า

การได้เป็นพ่อค้ารับซื้อของเก่าถือได้ว่า เป็นการสลายตัวจากการเป็นชนชั้นต่ำไปเป็นชนชั้นกลางในสังคม แต่กระนั้นก็ไม่มีการคิดที่จะหลุดจากวงจรกองขยะที่เน่าเหม็น เพราะของเหม็นเหล่านี้สามารถแปรเปลี่ยนเป็นของหอมที่เป็นเงินทองและนำไปสู่การมีตัวตนในสังคม คนเก็บขยะจึงยินยอมยอมรับสภาพในความเป็นอื่นในชนชั้นอาชีพที่ตนได้รับในสังคมอย่างสยบยอมและอดทน ด้วยเป้าหมายที่เป็นเงินเป็นทองเท่านั้นเพื่อรอคอยว่า สักวันหนึ่งพวกเขาจะได้เขยิบฐานะและหลุดพ้นจากการเป็นคนแบกถุงปึกขนชั้นระดับล่างสุดของคนเก็บขยะ

วาทกรรมสุขภาพดี/เสี่ยงภัยกับความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

พื้นฐานสำคัญของอุดมการณ์ทันสมัยโดยการทำให้มีการขยายตัวของระบบการค้าและเศรษฐกิจแบบเงินตราโดยมีมนุษย์เป็นแรงผลักดัน ประชาชนหรือพลเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงและเจริญเติบโตก้าวหน้า หน้าที่ของประชาชนที่สำคัญต้องทำให้ตนเองเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ คือ ชีวิตที่เปี่ยมไปด้วยความสมบูรณ์ต้องทำตัวเองให้มีสุขภาพ พลานามัยแข็งแรง ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ เพื่อให้มีความสามารถเลี้ยงตัวเองได้และตอบสนองต่อความต้องการของภาคการผลิตของระบบเศรษฐกิจ "สุขภาพ" ในกรอบของความเจริญก้าวหน้าของสังคมพัฒนามีจุดยืนที่ว่า มนุษย์เป็นต้นทุนทางสังคมที่ต้องนำมาใช้ให้เกิดอรรถประโยชน์ทางการผลิต บนเส้นทางเดินสู่ความทันสมัยที่เจริญก้าวหน้าจึงแยกกันไม่ออกระหว่างความคิดที่ต้องดูแลจัดการในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนในการทำให้หายจากโรคภัยห่างไกลจากภาวะเสี่ยงภัยและการทำให้มีสุขภาพแข็งแรง เพื่อทำให้คนเป็นทรัพยากรที่คุ้มค่าสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วาทกรรมสุขภาพดี/เสี่ยงภัยในปัจจุบันจึงมีฐานะที่ถูกสร้างเป็น "คุณค่า" หรือ "ค่านิยม" ของสังคมที่เป็นอำนาจแบบยลเข้าจัดการกับชีวิตโดยการสร้างให้เป็นจิตสำนึกว่าด้วยสุขภาพความแข็งแรงและความปลอดภัย ดังเช่นการสร้างคำขวัญออกมาว่า "สุขภาพดีเป็นหน้าที่ของทุกคน" "สุขภาพดีต้องห่างไกลจากโรค" หรือคำสอนทางศาสนา คือ "อโรคยาปรมาลาภา" ซึ่งแปลว่า "ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ" ประชาชนทุกคนล้วนเชื่อว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ คือ ความปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

เรื่องของสุขภาพ/ความเสี่ยงภัย ถูกทำเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นกุญแจไปสู่ชีวิตที่สมบูรณ์แบบตามสังคมพึงประสงค์เพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสุขภาพถูกให้ความหมายว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเสมือนเป็นเสาหลักของความคล่องตัวของชีวิต

กับงาน นับเป็นกลยุทธ์อันแยบยลของการจัดการชีวิตโดยรัฐในยุคสังคมนิยมใหม่ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้ได้มาตรฐานตามที่รัฐต้องการ โดยการทำให้ประชาชนทั้งหลายเกิดมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสุขภาพและความเสี่ยงภัยของตนเอง พร้อมกับปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกของความมีระเบียบวินัยในตนเองให้ปฏิบัติตามโดยไม่มีการบังคับ เพราะตัวประชาชนเองคือ ผู้ยิ่งใหญ่ที่มีอิสระทางความคิดมีอำนาจในการตัดสินใจและจัดการตัวเอง ผ่านการจัดระเบียบความรู้/ความจริงที่รัฐทำให้เรื่องสุขภาพและความเสี่ยงภัย เป็นเรื่องธรรมดาๆที่ทุกคนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การดูแลสุขภาพและป้องกันความเสี่ยงภัยของตนเองถูกทำให้กลายเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นปรกติธรรมดา(normalization) คือ การไม่ทำให้ประชาชนรู้สึกตัวว่าถูกควบคุม ด้วยปฏิบัติการของอำนาจความรู้ที่ละมุนละม่อมอันเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจครอบงำจิตใจคนทำให้รู้สึกดีในการได้ดูแลสุขภาพตนเองและยังเป็นหนี้บุญคุณของชุดความรู้ต่างๆนั้นด้วยซ้ำไป โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับ “ชุดความรู้เฉพาะทาง”จากผู้เชี่ยวชาญในหลายๆด้านที่นำมาบูรณาการและทำหน้าที่เป็นกลไกหรือเครื่องมือที่แนบเนียนอย่างหนึ่งในการใช้อำนาจรัฐกำกับประชาชนด้วยการให้คำแนะนำดูแลจัดการกับร่างกายตนเองผ่านข้อควรปฏิบัติด้านระเบียบวินัยในชีวิตประจำวันที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เพราะสุขภาพเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและไม่อาจจะแยกออกจากกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันของผู้คน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

เรื่อง “การดูแลและสร้างเสริมสุขภาพ” จึงกลายเป็นเรื่องของทุกคน มิใช่เป็นเรื่องที่เป็นความรับผิดชอบของบุคลากรทางสาธารณสุขเท่านั้น รัฐทำให้ประชาชนควบคุมตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้อำนาจระเบียบวินัยภายใต้กรอบความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเป็นตัวกำกับให้ประชาชนอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกันในชีวิตประจำวันในเรื่องการดูแลตนเอง การสร้างการรับรู้ของบุคคลในความรู้สึกรับผิดชอบต่อสุขภาพโดยเทคโนโลยีอำนาจความรู้ในการจัดระเบียบสรรพสิ่งที่มีวิธีคิดแบบคู่ตรงกันข้าม คือ สุขภาพแข็งแรง/ความเจ็บป่วย การป้องกัน/การรักษา เป็นต้น โดยมีเครือข่ายของภาคปฏิบัติการของเทคโนโลยีอำนาจในการทำให้เป็นปรกติธรรมดาที่หลากหลายและเป็นวิธีปฏิบัติของบรรทัดฐานของสังคมในชีวิตประจำวัน คือ เทคนิคการเฝ้าระวัง (surveillance) การสังเกต (observe) การควบคุม(control) การตรวจสอบ(measure)สอดส่องเข้าไปถึงชีวิตส่วนตัวของประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องของร่างกายเพื่อควบคุมตนเอง โดยอำนาจที่กระทำต่อร่างกายมนุษย์ให้จัดการตนเองอย่างเป็นสิ่งปรกติของการดำรงชีวิต นับเป็นกลยุทธ์วิธีที่แยบยลที่สุดของรัฐเพราะเทคนิคการดูแลตนเองของพลเมืองที่ดีจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด

สิ่งที่เป็นด้านตรงกันข้ามกับการมีสุขภาพดี คือ “ความเสี่ยงภัยต่างๆ” ของประชากร ด้วยมิติทางด้านสังคมวัฒนธรรมความเสี่ยงภัยถูกสร้างโดยการกระทำที่เป็นเครือข่ายของผู้เชี่ยวชาญมีความรู้

เฉพาะด้านผ่านสถาบันที่มีจุดเน้นทำให้ประชาชนวิตกกังวลและหวาดกลัวว่า ความเสี่ยงภัยเป็นสิ่งที่น่ากลัว อันตรายสมควรต้องกำจัดออกไป(Peterson; & Deborah. 1996: 48) ความเสี่ยงภัยต่อสิ่งต่างๆที่เป็นอันตรายต่อการมีสุขภาพดีจึงถูกทำให้กลายเป็นประเด็นสำคัญในการรับรู้ของประชาชน โดยสร้างความน่าเชื่อถือจากการรวบรวมและข้อมูลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะสาขา เช่น นักวิจัย นักสถิติ นักสังคมวิทยา นักระบาดวิทยา นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ที่ต่างใส่ใจกับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆและผลที่ปรากฏ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการตีความตามผลที่เกิดขึ้นจากตัวแปรต่างๆที่สัมพันธ์กัน และสร้างความจริงเรื่องความเสี่ยงภัยให้ถูกรับรู้เข้าไปอยู่ในสำนึกของประชาชน(Lupton. 2003: 90-92) และต่างพร้อมใจกันสร้างวินัยสังคมให้เฝ้าระวังภาวะเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดในอนาคตต่ออย่างแยบยลแผ่ร่นไปด้วยเจตจำนงแห่งอุดมการณ์ทุนนิยม แนวคิดการแพทย์แบบป้องกันนั้นจะครอบคลุมรวมถึงการหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ใช่โรค แต่อาจเป็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายมนุษย์ด้วย

วาทกรรมสุขภาพดี/ความเสี่ยงภัยจะถูกพัฒนาผ่าน "การทำให้เป็นปกติ" โดยรัฐรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง และมีคำแนะนำการปฏิบัติตัวของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะด้านจากสถาบันต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการแพทย์แนวป้องกัน(Preventive Medicine) ให้เป็นกรอบครอบ ไม่ประมาท คอยสังเกตความผิดปกติต่างๆ และระวังป้องกันดำเนินการแก้ไขเสียแต่ต้นมือ ไม่รอจนเห็นภัยเหล่านั้นชัดเจน เพราะเช่นนั้นจะสายเกินไป ดังนั้นการหลีกเลี่ยงสิ่งอันตรายที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยในวิถีชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็น เช่น การดูแลสุขภาพพลานามัยให้แข็งแรง สมบูรณ์ด้วยการออกกำลังกาย การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจากสาเหตุของปัจจัยเสี่ยงต่างๆ อย่างผู้ที่เป็นโรคภัยไข้เจ็บหรือเป็นโรคติดต่อโดยเฉพาะโรคที่ยังไม่สามารถรักษาได้ เช่น โรคเอดส์ โรคที่ติดต่อได้ง่าย เช่น โรคตับอักเสบ เป็นต้น ซึ่งโรคเหล่านี้คนเราสามารถป้องกันตนเองมิให้เป็นโรคได้ ด้วยการไม่คลุกคลี เข้าใกล้กับคนที่เป็นโรคหรือพาหะของโรค ด้วยคำอธิบายของชุดความรู้วิทยาศาสตร์สุขภาพทำให้รู้ว่า โรคที่เกิดขึ้นกับมนุษย์นั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับปัจจัยสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจุลินทรีย์หรือสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งมีชีวิตที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็นและทำให้เกิดโรคในร่างกายได้นั้นสามารถติดต่อกับมนุษย์ผ่านพาหะนำโรค

ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ถูกนำมาผลิตซ้ำผ่านนโยบายที่เป็นกฎหมายด้วย คำกล่าวอ้างเพื่อดูแลคุ้มครองสุขภาพประชาชนไทย คือ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในเรื่อง การสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม และผ่านคนกลุ่มต่างๆโดยเฉพาะผู้ชำนาญการสร้างเส้นแบ่งของความเป็นอื่นผ่านเรื่องสุขภาพ/ความเสี่ยง และตอกย้ำความเป็นอื่นให้ชัดเจนมากขึ้น การบูรณาการความรู้ชุดต่างๆทางด้านเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อมถูกใช้ไปเพื่อการคัดกรองและกีดกันคน ประชาชนถูกแบ่งแยกออกเป็น สอง กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนที่กระตือรือร้นดูแลตนเองได้ อีกกลุ่มหนึ่ง คือ

กลุ่มเป้าหมายที่มีข้อบ่งชี้ว่า มีความเสี่ยงภัย จากการศึกษาของนักระบาดวิทยาว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดโรคมามากที่สุดเป็น "ปัจจัยเสี่ยง" (Fletcher; & Wager. 1996) **ทั้งคนจน คนไร้บ้าน และคนเก็บขยะ ถูกจัดให้เป็น "กลุ่มเสี่ยงภัย"** ซึ่งเป็นชนชั้นที่อันตรายเพราะพื้นที่ทางสังคมของคนเหล่านี้เป็นปัจจัยเสี่ยง คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญให้ประชาชนปฏิบัติต่อคนเหล่านี้โดยเทคนิค "จับจ้องมองดู" และเทคนิค "การกักกัน" บริเวณผู้คนเหล่านี้ไว้ในที่เฉพาะ เช่น กำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดงสำหรับผู้สัมผัสกับการระบาดของโรคใช้หวัดนก เป็นต้น

สำหรับพื้นที่กองขยะนั้น รัฐได้กำหนดให้เป็นพื้นที่ที่ห่างไกลชุมชน เนื่องจากรัฐสร้างความตระหนักรับรู้ในเรื่อง ความเสี่ยงภัยและความอดอยาก ขยะจากทุกสารทิศมารวมกันไว้ก็เพื่อจะให้ความสกปรกถูกจัดเก็บไว้ที่เดียวกันเพื่อการจัดการโดยง่าย แม้พื้นที่กองขยะจะถูกจัดไว้เฉพาะกิจและถูกกีดกันไว้ให้ห่างจากวิถีชีวิตของมนุษย์ หากแต่กองขยะยังมีกลุ่มคนเก็บขยะอีกจำนวนหนึ่งที่ใช้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจในการดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติ ในการรับรู้และความเข้าใจของสังคมให้นิยามกองขยะว่า เป็นพื้นที่ที่สกปรกและเสี่ยงภัย แต่กลับได้รับการยอมรับอย่างเต็มอกเต็มใจจากคนเก็บขยะว่าเป็น "ที่ทำมาหากิน" ในสมัยก่อนที่ความทันสมัยจะแพร่ระบาดไปทั่วโลก ไม่มีอาชีพในการทำมาหากินบนกองขยะ มนุษย์ต่างเห็นพ้องต้องกันในการจัดการขยะบนสำนึกและรับผิดชอบของระดับครัวเรือน ปัจจุบันนั้น "ขยะถูกทำให้มีราคา" ขยะจึงถูกทำให้มีราคาเพื่อปิดบังความเลวร้ายที่อุตสาหกรรมสร้างให้กับโลกคือ "มลภาวะ" จากการผลาญทรัพยากรและสร้างขยะท่วมโลก ทั้งนี้โดยยังมีจุดมุ่งหมายเหมือนเดิมที่เพียงอย่างเดียวคือ "กำไร" กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมเองก็เป็นกลุ่มแรกที่ตระหนักถึงประเด็นนี้ แต่ด้วยความเลวร้ายของระบบทุนนิยมที่ผลกระทบทั้งหมดให้เป็นพฤติกรรมของผู้บริโภคและมวลหมู่ประชาชาติ แนวคิดรีไซเคิลเปิดตัวขึ้นมาสร้างความหวังและทางออกให้กับคนทั้งโลกในการจัดการกับขยะ เพื่อกลุ่มทุนนิยมจะได้ดำรงซึ่งความเป็นผู้ผลิตต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง พื้นที่ขยะแม้ถูกนิยามว่า สกปรก เสี่ยงภัย มีมลพิษ แต่ด้วยความต้องการอยู่รอดในวิถีชีวิตเศรษฐกิจทุนนิยมทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เดินทางทำมาหากินกับกองขยะด้วยสถานภาพทางสังคมต่ำสุด มีเพียงสินค้ารีไซเคิลเท่านั้นที่นายทุนต้องการจากพื้นที่กองขยะ แรงงานและเรื่องอื่นๆของมนุษย์กองขยะถูกทำให้เห็นว่า ไม่มีความสำคัญ ปริมาณอันมากมายของขยะเปิดโอกาสให้นายทุนสร้างระบบการจัดการกับสินค้าของคนเก็บขยะได้อย่างเป็นระบบ ใช้ทั้งกำลังคนและเทคโนโลยีช่วยดำเนินการคัดแยกขยะชะล้าง ชักฟอกทำขยะให้สะอาดปลอดภัยจนกลายเป็นสินค้าที่ได้รับการยอมรับว่าปลอดภัย กองขยะนับวันกลับจะอันตรายมากขึ้น แต่คนเก็บขยะไม่ได้รับการใส่ใจการดูแลให้เกิดความปลอดภัยด้วยฐานคตินายทุนที่เล็งเห็นว่าไม่มีผลต่อการสร้างกำไรของตนเอง

ประเด็นความเสี่ยงภัยถูกบิดเบือนให้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและความเลวร้ายจากความ เป็นอุตสาหกรรมพยายามเก็บเงียบ มิให้เป็นที่รับรู้ โดยความรู้ชุดต่างๆบนฐานความรู้ชุดวิชา

วิทยาศาสตร์สาธารณสุขได้สร้างแนวปฏิบัติให้มนุษย์เป็นชีวิตสังคมอย่างสมบูรณ์ด้วยวิถีแห่งความสะอาด ปลอดภัย ภายใต้ความรู้ว่าด้วยเรื่องของความสะอาด ถูกสุขอนามัย มนุษย์ถูกจ้องจำด้วยความรู้ให้ระแวดระวังภัยอันตรายที่จะมาถึงตนเองทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น ภัยที่มองไม่เห็นที่ร้ายแรงคือ เชื้อโรค ผู้เชี่ยวชาญเจ้าของความรู้ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ชีวภาพชี้ให้เห็นว่า ภัยร้ายของเชื้อโรคเข้าล้างผลาญและทำลายมนุษย์ได้อย่างเฉียบพลัน สามารถทำลายล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้ ชุดความรู้ชุดนี้สร้างความกลัวต่อมนุษย์จนเกิดการคิดค้นยุทธศาสตร์การป้องกันตนเอง กีดกันเชื้อโรคอันเป็นภัยร้ายแรงมิให้เข้ามาใกล้ทำลายมนุษย์ ภายใต้หัวข้อ “การป้องกันเชื้อโรค” และหนึ่งในรายละเอียดของความรู้ชุดนี้คือ การหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจาก “พาหะนำโรค” ซึ่งโดยเนื้อหาของความรู้ระบุว่า พาหะนำโรคอาจเป็นมนุษย์ สัตว์ และอากาศ มนุษย์นั้นเป็นตัวนำโรคด้วยการเป็นโรคหรือเป็นพาหะนำโรค ด้วยชุดความรู้ชุดนี้ส่งผลต่อการปฏิบัติต่อคนเก็บขยะให้เป็นตัวพาหะนำโรคเช่นเดียวกันสัตว์ สำหรับคนเก็บขยะแล้ว ผู้คนต่างรับรู้ว่ามีวิธีชีวิตระดับต่ำกว่ามาตรฐาน จากนิยามความหมายที่ถูกผูกติดกับสัญลักษณ์ความเป็นอันตรายและเสี่ยงภัยของกองขยะ สภาพความเป็นอยู่ของคนเก็บขยะรายล้อมไปด้วยสารพัดสิ่งของสกปรก เน่าเหม็น มีแมลงวันเกาะ มะรุมมะตุ้มไปด้วยเชื้อโรคที่นำกลัว รวมไปถึงสารพิษที่เป็นอันตราย ซึ่งคนเก็บขยะจะต้องคลุกคลีด้วย ประเด็นที่สำคัญ คือ คนเก็บขยะไม่มีอุปกรณ์ในการป้องกันตัวเองจึงเป็นพาหะนำเชื้อโรคไปสู่บุคคลต่างๆ ได้ ความรู้ด้านระบาดวิทยาในเรื่องเส้นทางการแพร่กระจายเชื้อโรคชนิดต่างๆ โดยเฉพาะเชื้อไวรัสและแบคทีเรียที่สามารถแพร่ระบาดเข้าสู่ร่างกายโดยทางอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย การแพร่กระจายของเชื้อโรคที่ส่งผลต่อความเจ็บป่วยของผู้คนทำให้เสียสุขภาพ เสียเวลาการทำงาน ความรู้ชุดนี้ชี้ให้ผู้คนเห็นถึงผลดี/ผลเสียของการรักษาโรคและป้องกันโรคอย่างละเอียดและชัดเจน สร้างการยอมรับอย่างรวดเร็วในวงกว้างในเชิงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อวันแล้ว ผู้คนจะรู้สึกว่าเป็นความจริงในระดับชีวิตประจำวัน ที่ปรากฏสู่สายตาคนทั่วไปคือ คนเก็บขยะเป็นมนุษย์สกปรกที่แวดล้อมไปด้วยเชื้อโรค มีการดูแลรักษาความสะอาดที่ขาดมาตรฐาน

ความเป็นอยู่ที่แวดล้อมด้วยขยะและความสกปรกการรับรู้ของประชาชนและความจริงเรื่อง “พื้นที่กองขยะและคนเก็บขยะ” ในทิศทางดังกล่าว ชุดความรู้ต่างๆ สร้างแนวทางการปฏิบัติให้ประชาชนเฝ้าระวังดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากเชื้อโรค ความรู้เหล่านี้ได้รับการต่อยอดให้อยู่ในความรับรู้ของผู้คนทั้งสังคมและยอมรับว่า สิ่งแวดล้อมและร่างกายที่สะอาดมีผลต่อจิตใจและจิตใจที่สะอาดมีผลย้อนกลับไปที่ความสุขสมบูรณ์ของร่างกาย กระบวนการสร้างความมั่นใจด้านความสะอาดถูกกำหนดอยู่ในจิตใจผู้คนโดยถ้วนหน้าผ่านกลไกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องปลูกฝังเรื่องความสะอาดมาตั้งแต่เยาว์วัยโดยเฉพาะแบบเรียนสุขศึกษา ให้ประชาชนดูแลร่างกายให้สะอาดโดยยึดแนวปฏิบัติตามสุขบัญญัติ 10 ประการ และหลักการสร้างมาตรฐานความสะอาดในองค์การที่ได้

สร้างแนวทางการปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรม 5 ส. เป็นต้น เมื่อความรู้ชุดวิทยาศาสตร์สุขภาพมีความเข้มแข็งและไม่สั่นคลอนเช่นนี้ แล้วจะเกิดอะไรขึ้นกับคนเก็บขยะผู้ที่มีลักษณะครบถ้วนของพาหะนำเชื้อโรค บรรดาประชาชนที่ได้รับการปลูกฝังในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง ต้องมีวิธีป้องกันตนเองให้พ้นจากภาวะสุ่มเสี่ยงนี้จนพัฒนามากลายเป็นความรู้สึกรังเกียจกลายเป็นกลัวและความกังวล ยามใดที่ต้องเผชิญหน้ากับคนเก็บขยะจะแสดงท่าทีที่มีต่อเขาว่าเป็นเชื้อโรคมากกว่าที่จะมองว่าเขาเป็นเชื้อโรค ความรู้เกี่ยวกับเรื่องแหล่งเพาะเชื้อโรคของกองขยะและคนเก็บขยะมิได้ถูกแยกออกจากกัน การที่คนเก็บขยะฝังชีวิตและการงานไว้ที่กองขยะจึงสร้างความหวาดกลัวต่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตของผู้คนอย่างยิ่งยวด

คนเก็บขยะถูกจับจ้องมองดูและได้รับการปฏิบัติจากบุคคลทั่วไปด้วยความรังเกียจ สร้างเส้นแบ่งทางสังคมกีดกันคนเก็บขยะให้ถูกแยกออกไปเป็นคนละพวก คนรับซื้อของเก่าประกาศตัวอยู่เสมอว่า แม้อาชีพของพวกเขาอยู่ในชุมชนขยะก็จริงแต่พวกเขาไม่ใช่พวกคนกองขยะ ข้าราชการ/คนทำงานกทม. อาศัยแฟลตอยู่ในใกล้ชุมชนกองขยะก็เช่นกัน บอกใครต่อใครว่า เขาเป็นข้าราชการ/พนักงาน มิใช่คนเก็บขยะ แม้ว่าจะเก็บขยะขายเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปด้วยก็ตาม คนขับรถขยะผู้ขับรถนำพากองขยะเคลื่อนที่ ไปยังที่ต่างๆ เมื่อจบงานแล้วจะเอารถขยะไปเก็บและกลับบ้าน ไม่มีใครเลยสักคนเดียวที่อยากจะขับรถขยะร้อนไปในที่ต่างๆ เพื่อใช้อำนวยความสะดวกให้กับตนเองในเวลานอกราชการเหมือนรถของราชการชนิดอื่นๆ ยามใดที่รถขยะวิ่งอยู่บนถนน รถคันอื่นๆ ที่วิ่งอยู่ข้างๆ หรือข้างหลัง โดยเฉพาะรถคันข้างหลังก็ก๊อกลั่นขวัญแขวนกลัวว่าจะเข้าไปใกล้เกินไปจะได้กลิ่นสกปรกติดรถจึงต้องรีบถอยรูดถอย ขับรถให้หนีห่างออกไปให้เร็วที่สุด หากแซงได้ก็แซงเลย ขณะแซงก็ก๊อกลั่นลมหายใจไว้ด้วยกลัวว่าขยะและสิ่งสกปรกจากรถขยะจะเข้ามาเป็นส่วนประกอบของลมหายใจ รถเก็บขยะจึงเป็นรถที่ค่อนข้างปลอดภัยในท้องถนน ไม่มีใครเอารถมาเบียดมาเกย และไม่ต้องมีคำว่า "ใช้ในราชการเท่านั้น" ติดไว้ข้างรถขยะเลยเพราะไม่มีใครคิดที่จะเอารถขยะไปใช้ในธุระส่วนตัว ทักษะเช่นนั้นเกิดขึ้นเพราะรถขยะจัดเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ขยะนั่นเอง

สำหรับครอบครัวที่รู้เรื่องหลักความสะอาดและปลอดภัยแล้ว สภาพชีวิตความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่ทำให้พ่อแม่ต้องพาลูกหลบหนีให้ห่าง เนื่องจากเด็กๆ อันเป็นสุดที่รักยังมีภูมิคุ้มกันไม่มากพอ หรือแม้แต่คนที่แข็งแรงทั่วไปก็ต้องสร้างระยะห่างออกจากคนเก็บขยะเพราะอาจไปทำลายภูมิคุ้มกันได้ ชุดความรู้วิทยาศาสตร์สุขภาพถูกสร้างเป็นแม่แบบสำคัญในการพัฒนาตนเองดูแลตนเองของประชาชนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วต้องแสดงตัวแบบของการพัฒนาด้วยภาพลักษณ์ความสะอาดของบ้านเมือง ที่อยู่อาศัย ร่างกาย สิ่งแวดล้อม อาหาร เสื้อผ้า และการดูแลปกป้องรักษาตนเองจากโรคภัยและภาวะเสี่ยงภัยต่างๆ มนต์ขลังของความรู้ชุดต่างๆ ดังกล่าวสร้างความเป็นอื่นของคนเก็บขยะกลายเป็นความน่ารังเกียจที่เป็นสภาวะปรกติในสังคม

วาทกรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ: ภาคปฏิบัติการสร้างคนเก็บขยะให้เป็น “ชีขโมย”

อีกภาพลักษณ์หนึ่งของคนเก็บขยะในสายตาสังคมโดยทั่วไปที่จะละเลยไปไม่ได้ คือ ภาพที่มองว่า คนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ชอบลักเล็กขโมยน้อย จึงทำให้เกิดประเด็นคำถามขึ้นว่า คนเก็บขยะทุกคนไม่ได้เป็นพวกชีขโมย แต่ทำไมผู้คนจึงมองคนเก็บขยะไปในทิศทางเดียวกันโดยถูกเพ่งเล็งไปในทิศทางที่เป็นภาพเหมารวมในเชิงลบ และหากแม้ว่าคนเก็บขยะจะถูกสร้างให้เป็นชนชั้นต่ำไร้การศึกษา ขาดทักษะและเงินทุนในการประกอบอาชีพอื่น รวมทั้งเป็นพวกกลุ่มเสี่ยงที่เป็นพาหะของโรคภัยก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความเป็นชนชั้นต่ำและเป็นคนกลุ่มเสี่ยงจะต้องทำให้ธรรมชาติของคนเก็บขยะทุกคนต้องเป็นพวกชีขโมยที่ถูกลดทอนความเป็นมนุษย์และไร้ซึ่งศักดิ์ศรีเช่นนั้น สิ่งต่างๆ ที่คนเก็บขยะจะต้องเผชิญนอกจากการทำงานหนักกับสิ่งสกปรกแล้ว ยังต้องเผชิญกับการดูถูกดูแคลนและการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรขยะที่ถือว่าเป็นสินค้าของพวกเขาด้วย นางผู้มีอาชีพชาเล้งรับซื้อของเก่ายืนยันว่า

บางหมู่บ้านจะไม่ให้ชาเล้งเข้าไปซื้อของเลยนะ เขาเขียนป้ายติดเอาไว้ ถ้ายังเข้าไปจะโดนยามไล่ออกมาเหมือนหมูเหมือนหมา ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่มีรั้วรอบขอบชิด ยิ่งเป็นโรงงานแล้วด้วย เขาจะไม่ให้เข้าไปรับซื้อของ เขากลัวไปขโมยของ ความจริงก็มีเหมือนกันนะที่เป็นขโมยจริงๆ แต่คนจำพวกนั้นเป็นขโมยแอบแฝงมาในรูปชาเล้งรับซื้อของเก่า คนมีอาชีพนี้จริงๆ ไม่ขโมยหรอก เพราะเราก็คอยทำงานนี้ให้ยืดยาว พวกชาเล้งเลยถูกว่ารวมๆ กันไป ให้เป็นขโมยไปเลย

ความเป็นคนชีขโมย ถือว่าเป็นภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะที่แสดงถึงความเปี่ยงเบนจากสภาวะความเป็นปกติของมนุษย์ ทั้งนี้ความหมาย “ความเปี่ยงเบน” คือ สภาวะที่ห่างออกจากมาตรฐานที่แสดงถึงความเป็นปกติ ในขณะที่เดียวกันสภาวะความเป็นปกติก็สามารถพิจารณาได้เป็น สอง ลักษณะ แง่หนึ่ง คือ สภาวะที่ผู้คน/สรรพสิ่งจำนวนมากเป็นไปในแบบนั้นๆ ในที่นี้จำนวนเป็นสิ่งที่กำหนดสภาวะความเป็นปกติ อีกแง่หนึ่งคือ สภาวะที่ควรจะเป็น/สภาวะที่พึงปรารถนา เมื่อเป็นเช่นนั้นสภาวะความเป็นปกติล้วนเป็นสภาวะที่เต็มไปด้วยความอยากรจะให้เป็นหรือเป็นสภาวะของการสร้างคุณค่าที่อยากให้มีหรืออยากให้เป็นตามเป้าหมายที่ต้องการ การชี้ขาดของความเป็นปกติ(Normalizing judgement) จึงเป็นการประเมินคุณค่าให้เป็นไปตามมาตรฐาน/กฎเกณฑ์ที่วางไว้

สภาวะของมนุษย์ภายใต้ความปรารถนาของสังคมคือ สภาวะของมนุษย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศีลธรรม (Moral being) ซึ่งเป็นเป้าหมายของมนุษย์ที่ต่างมุ่งมันจะไปให้ถึงหรือเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องสร้าง/ปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปสู่สรรพสิ่ง/ผลผลิตที่พึงงาม การปรับเปลี่ยนหรือการปรับตัวก็คือ การควบคุมบังคับให้เป็นไปตามแบบที่ต้องการ นั่นคือ กฎเกณฑ์ที่เป็นข้อห้ามในบังคับพฤติกรรมมนุษย์มากกว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญ คือ การทำให้กฎระเบียบเหล่านั้นเป็นเป็นสิ่งที่จำเป็นที่มนุษย์ต้อง

ปฏิบัติอันสร้างพลังในการบังคับ การนำเอาหลักการประพจน์ไปเชื่อมโยงกับความจริงที่เห็นได้จะสร้างพลังอำนาจของกฎเกณฑ์ ดังคำสอนที่มักจะได้ยินเสมอมา คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ความดี/ความชั่วเป็นผลสำเร็จอยู่ในตัวของการกระทำโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วหากกระเบียบ กฎเกณฑ์มีองค์ความรู้รองรับด้วยแล้ว จะสร้างความจริงและเป็นที่ยอมรับให้ทุกคนปฏิบัติตาม ความคิดเรื่องระเบียบวินัยจึงเป็นกลไกสำคัญที่ในการสร้างสภาวะปรกติและบรรทัดฐานให้กับบุคคล

รากฐานความคิดทางศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในความคิดของการพัฒนาประเทศสู่สภาวะทันสมัยที่รัฐปรารถนา จึงหลีกเลี่ยงในการสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณไปไม่ได้ โดยมีตัววิชาการต่างๆเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระเบียบต่างๆในสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐต้องการสำหรับ คำว่า “จริยธรรม” นั้นมีความหมายถึง ความถูกต้องที่พึงงาม ซึ่งทุกๆสังคมจะร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา บรรทัดฐานของตนว่า อะไรคือสิ่งที่พึงงาม อะไรคือความถูกต้อง ส่วน “จรรยาบรรณ” นั้นเป็นบรรทัดฐานของพฤติกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สมาชิกขององค์กรหรือวงการอาชีพเดียวกันพึงปฏิบัติตาม กระบวนการสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพจึงมีความสำคัญ เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีพฤติกรรมที่ดี ให้เป็นคนที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม และมีความสำนึกในหน้าที่และปฏิบัติงานในวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพสู่การพัฒนาที่ดี

วาทกรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นมาตรฐานการปฏิบัติในวิชาชีพหนึ่งซึ่งมีสาระสำคัญที่นำไปสู่ความแข็งแกร่งในวิชาชีพ คือ การมีองค์ความรู้เทคนิควิธีการเชิงวิชาชีพ ระยะเวลาการฝึกอบรม ลักษณะงานที่ก่อให้เกิดผลตามค่านิยมของสังคม ความเป็นอิสระเชิงวิชาชีพ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ความผูกพันระยะยาวต่องานอาชีพ การมีวัฒนธรรม และการมีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยมีองค์กรวิชาชีพนั้นๆรับผิดชอบ ดูแล ควบคุม กำกับในการสร้างความเป็นมาตรฐานวิชาชีพ (อัจฉราพรรณ. 2540: 32-35) ด้วยมาตรฐานดังกล่าว การทำงานของคนเก็บขยะที่ผูกติดกับกองขยะพื้นที่ซึ่งถูกสร้างว่าไม่ต้องมีความรู้ประกอบกับการไม่มีสถาบัน/องค์กร ควบคุม กำกับ ดูแล จึงถูกตัดสินหรือถูกจัดแบ่งประเภทว่าไม่เป็นวิชาชีพหรือแม้แต่การเป็นอาชีพยังไม่ได้รับการยอมรับพฤติกรรมของคนเก็บขยะที่ส่อไปในทิศทางที่สังคมกำหนดว่าไม่ถูกต้อง เช่น การหยิบฉวยสิ่งของไปโดยไม่บอกกล่าว ทำให้คนเก็บขยะถูกผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมตีตราโดยภาพเหมารวมว่า “พวกซี้ชโมย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว พฤติกรรมลึกลับซี้ชโมยน้อยถูกจัดเป็นความเบี่ยงเบนออกจากมาตรฐานความถูกต้องด้วยมาตรฐานของสังคมที่สร้างขึ้นมาถึงสองชุด คือ จริยธรรมขั้นมูลฐาน และจริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพ

จริยธรรมขั้นมูลฐานของมนุษย์ คือ ธรรมที่คนทุกระดับพึงปฏิบัติ ประกอบไปด้วยเบญจศีลและเบญจธรรมที่เป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นระเบียบก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและความสงบสุขในสังคมมนุษย์

โดย เบญจศีล ห้าประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดปด เว้นจากการดื่มสุราเมรัย และเบญจธรรม ห้า ประการคือ มีเมตตา กรุณา การเลี้ยงชีพในทางที่ถูกต้อง มีความล้าวมระวังในกาม พุดแต่คำสัตย์และมีสติสัมปชัญญะไม่ประมาท (ไสว มาลาทอง. 2542: 202-203) โดยหลักเบญจศีลและเบญจธรรมให้เป็นเครื่องมือวัดพื้นฐาน/ความมั่นคงของการเป็นบุคคล/มนุษย์ หากจะพิจารณาในข้อห้ามเรื่องลักทรัพย์ ในแง่หนึ่งการห้ามลักทรัพย์ เป็นการให้ยอมรับสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น และสืบทอดมาคือ การเลือกอาชีพที่ถูกต้อง ขอบธรรม ไม่เบียดเบียนคนอื่น หลักธรรมเหล่านี้จะถูกปลูกฝังและผลิตซ้ำในรูปคำสอนผ่านกลไกของครอบครัว การศึกษา และศาสนาจนกลายเป็นกรอบครอบคลุมพฤติกรรมของบุคคลและก่อรูปเป็นจิตสำนึก การปฏิบัติตนในสถานะต่างๆ หากไม่ปฏิบัติตามกรอบที่กำหนดจะได้รับการต่อต้านจากสังคม

เมื่อกลุ่มคนเก็บขยะมีพฤติกรรมชอบขโมยซึ่งเบี่ยงเบนจากมาตรฐานความเป็นมนุษย์ที่มีจริยธรรม ประกอบกับเป็นการทำงานที่ไม่มีจรรยาบรรณในวิชาชีพจากการที่ไม่มีคุณสมบัตินิตตามมาตรฐานกำหนดด้วยแล้ว การรับรู้ของสังคมในความเป็นอื่นเรื่อง ความเป็นขี้ขโมยของคนเก็บขยะ จึงเป็นเรื่องที่ยอมรับกันว่า เป็นเรื่องธรรมดาของคนเก็บขยะที่เป็นคนจนแค้น ชนชั้นต่ำ ไม่มีความรู้ และอดอยาก จึงมีพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ทั้งการเป็นคนชอบลักเล็กขโมยน้อย และมีกลโกงในการซื้อขายสินค้าขยะแพรวพราว พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆเหล่านี้เกิดจากการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในยุคสังคมบริโภคนิยมเช่นปัจจุบัน สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ บางครั้งบางครั้งคนเก็บขยะก็สวมรับพร้อมพัฒนาความเป็นอื่นให้กลายเป็นคนอยากได้และหยิบข้าวของไปโดยไม่รู้ตัว ด้วยการให้เหตุผลง่ายๆ ต่างๆนานาว่า "คิดว่าทิ้งแล้ว" หรือ "คิดว่าจะช่วยเก็บไปทิ้งให้" อย่างเช่น เรื่องราวของผู้มีประสบการณ์กับเล่ห์กลของชาเล้งรับซื้อของเก่า เล่าให้ฟังว่า

เคยมีคนเก็บขยะมาขายของในบ้านจริงๆ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยอยากเอาเรื่อง เสียเวลา ของเล็กๆน้อยๆ พอพวกชาวบ้านละเลย ไม่เอาเรื่องเลยเป็นช่องทางให้พวกเขาเฝ้าใจ กลับมาขโมยอีกรอบ ขโมยไปแล้วเมื่อวาน อีก 2-3 วันเฝ้ามาอีกแล้ว ครั้นเราต่อว่าก็ทำท่าไม่รู้ไม่ชี้ และบอกว่า "ผมไม่เคยมาเลย มาเป็นวันแรก ผมอยู่ต่างจังหวัดเมื่อวาน พวกผมไม่มีหรอกครับแบบนี้ หากินแบบจนๆ" นอกจากขโมยแล้ว บางที่ยังตุกติก เวลาสอบถามราคา ขายได้เท่าไร ขายได้ไหม เขาจะใช้ความตุกติก บอกว่า "เป็นของไม่มีราคา ขายไม่ได้ ต้องทิ้งไป" ดังแก๊สทั้งถังก็ไม่มีราคา มันเท่ากับเศษเหล็ก อะไรก็ขายไม่ได้ ไม่มีราคา แต่จะช่วยเอาไปทิ้งให้ ขนของไปเต็มคันรถเลย มารู้ทีหลังว่ามีของที่ไม่ได้ขาย ไม่ได้ทิ้งหายไปด้วย

นอกจากนั้นคู่ปรับของชาเล้งและคนเก็บขยะ คือ พ่อค้ารับซื้อของเก่าเล่าถึงพวกเขาเล้งว่า

รับซื้อของเก่าจากพวกเขาเล้งนี้ต้องระวังมากที่สุด ลูกเล่นแพรวพราว พวกเขากระดากมาขาย บางทีก็ยัดใส่กระดากเบี่ยงมาทำน้ำหนัก เวลาเข้ามาขายของก็ต้องให้ลูกน้องคอยดูไว้ให้ดี อยากรจะเตือนไว้ พวกนี้

มือไว ผมก็ไม่ได้ว่าทุกคนหรอกนะ แต่เคยโดนหลายครั้งแล้ว เลยต้องคอยระวังกับทุกๆคน หยิบฉวยอะไรไป
ถึงไม่มากเราก็ขาดทุนแล้ว

สำหรับคนเก็บขยะเองเมื่อถูกถามถึงภาพลักษณ์ของความเป็นขโมยมักจะตอบคล้ายๆกันว่า

ผมก็เห็นนะพวกคนเก็บขยะขโมยกันเยอะแยะไป ขโมยนะมันแน่นนอนอยู่แล้ว มันอยากได้เงิน ของ
เล็กๆน้อยๆที่เกะกะอยู่ตามบ้านก็หยิบขึ้นรถไปเลย บางทีเห็นว่า เขากะจะขาย เมื่อมาแล้วไม่อยู่บ้านกัน
ก็หยิบมาเลย อะไรที่หยิบมาโดยไม่บอกเขาก็ว่าขโมยทั้งนั้น บางคนตั้งใจจะไปขโมยด้วย ไม่มีอะไรหรอก
มันอยากได้เงิน และก็คิดว่าเขาคงไม่ว่าอะไรของนิดๆหน่อยๆ เวลาผมเอาของไปขาย พ่อค้าที่รับซื้อเขาก็ยัง
กลัวผมโกงเลย เพราะพวกทำไว้ เขาก็เลยไม่ไว้ใจ ต้องเทของออกมาสำรวจให้ถ้วนถี่

เบื้องหลังของความเป็นอื่นของความเป็นขโมย คือ แนวคิด/ค่านิยมของอุดมการณ์ทุนนิยมที่
ครอบงำสังคมไทยมานับตั้งแต่มีการพัฒนา โดยการคำนึงถึง “ผลประโยชน์ส่วนตัว” เป็นหลักครอบงำ
ผู้คนในสังคมไม่ละเว้นแม้แต่คนเก็บขยะ นำไปสู่ความปรารถนาและความโลภที่อยากจะได้เงินมากขึ้น
จนก่อเป็นพฤติกรรมที่ลักเล็กขโมยน้อยเกิดขึ้น ทุกวันนี้เงินได้เข้ามาเป็นใหญ่ในชีวิตและแทรกซึม
แผ่ซ่านไปทุกวงการ เงินตราได้เข้ามาครอบงำโลกทัศน์ของผู้คนจนกลายเป็นตัววัดคุณค่าของทุกสิ่ง
และความสำเร็จของทุกกิจการ ผู้คนจึงไขว่คว้าหาวัตถุมหาบริโภคนิยมและครอบครองไม่จบสิ้น ติดอยู่ใน
วังวนอิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยม เงินมิใช่เป็นเครื่องมือบ่งบอกสถานภาพทางเศรษฐกิจของบุคคล
เท่านั้น แต่เงินเป็นกลายเป็นเครื่องมือบ่งบอกสถานภาพทางสังคมและระดับอำนาจในสังคมด้วย
คนยากจนเช่น คนเก็บขยะหรือขอทาน แม้ไม่ได้ลักขโมย ก็ถูกปฏิบัติราวกับว่า เป็นสิ่งสกปรก
น่าขยะแขยง และดูราวกับเป็นคนชั่ว คนมีฐานะดีแม้กระทั่งสิ่งที่สังคมกำหนดว่าไม่ถูกต้องในศีลธรรม
และจริยธรรม ก็ดูราวกับว่าเป็นคนดี

ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะในภาพลักษณ์ “พวกขี้ขโมย” จึงถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่รับรู้
เป็นสภาวะปกติของคนจนๆ ตกเป็นเป้าหมายที่คนฉายภาพเชื่อกันว่า เป็นสิ่งที่เลวร้าย ไม่ดี นำไปสู่
ความหวาดกลัว และถูกเชื่อมโยงเป็นความเกลียดชัง ภาพลักษณ์เช่นนี้ทำให้คนเก็บขยะกลายเป็นภัย
อันตรายที่น่ากลัวที่ต้องควบคุม ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะกลายเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของ
ความต่ำต้อย ไม่เท่าเทียม จึงตกเป็นเหยื่อ ยิ่งถูกกดขี่ เอาเปรียบจากสังคมมากขึ้น คนเก็บขยะ
จึงถูกดูถูกและเหยียดหยามแบบเหมารวมอย่างมากมาจากสังคมในฐานะที่เป็น “พวกขี้ขโมย”
เป็นกลุ่มคนจนเพื่อความชอบธรรมในการดำรงอยู่เป็นแรงงานราคาถูกในกองขยะของกระบวนการ
การผลิตในระบบอุตสาหกรรมต่อไป

ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ:วิถีชีวิตที่ถูกทำให้เป็นปกติธรรมดา

วิถีคิดและอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำทั้งสังคมไทย ฤาจะบอกได้ว่าเป็นชัยชนะของทุนนิยม และโลกาภิวัตน์ที่สามารถจะเหยียบย่ำปীทาผู้อ่อนแอด้วยความชอบธรรม อำนาจและความรู้ด้านต่างๆ ที่มีบทบาททั้งในการนิยามและจัดการ “ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ” ในบริบทของโลกทุนนิยมเสรีให้เป็นวิถีชีวิตที่ทุกคนยอมรับว่า เป็นวิถีการดำรงชีวิตที่เป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน คนเล็กๆ อย่างเช่นคนเก็บขยะยอมรับการจัดระเบียบชีวิตให้มีความเป็นอื่นของสังคมในความรับรู้ทั้งของคนทั่วไปและคนเก็บขยะเอง โดยการกล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง นัยยะเช่นนี้สร้างความรังเกียจเฉียดฉิวให้คนเก็บขยะมากขึ้นในสังคม และได้รับการจัดกระทำและการปฏิบัติอย่างอื่นตามมา เช่น คนเก็บขยะถูกปฎิเสธที่ไร้บ้านยอมให้ตนเองถูกขนย้ายไปเก็บขยะจนตัวเมื่อคราวถึงยามจำเป็นของบ้านเมืองที่ต้องการแสดงภาพลักษณ์อันดีของการพัฒนา กลุ่มชาเล้งยอมไปร่วมอยู่ในชุมชนเดียวกันเพราะวิถีการดำรงชีวิตและการทำงานก่อให้เกิดความไม่สง่างามแก่บ้านเมือง คนค้าขยะบนกองขยะยอมเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนกองขยะอันเน่าเหม็น เพราะไม่มีเส้นแบ่งชนชั้นบนกองขยะ และเด็กในชุมชนกองขยะเองก็ยอมเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลของชุมชนกองขยะและต้องการที่จะปิดบังตนเองเมื่อต้องออกมาเรียนต่อภายนอกชุมชน

ข้อพึงสังวรจากการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะในการพิจารณาความแยบยลของอุดมการณ์ทุนนิยมที่สำคัญ คือ การถูกกีดกันไม่ให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและการบริการทางสังคมของภาครัฐ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิต่างๆ ที่คนเก็บขยะควรจะได้รับช่วยเหลือในฐานะที่เป็นอาชีพ เช่น การประกันสังคมเหมือนพนักงานบริษัททั่วไปที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นอาชีพที่ต้องตามกฎหมาย หรือสิทธิในการป้องกันตนเองเมื่อถูกเอารัดเอาเปรียบ การถูกกดราคาในระบบกลไกตลาด กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งหวังกำไรนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมและละเลยต่อคนซึ่งไม่มีโอกาส แต่ภายใต้การพัฒนาสังคมบนเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) เหล่าบรรดาความรู้ต่างๆ ที่ครอบงำไปด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมมักดำเนินการไปในทิศทางที่ถ่างช่องว่างของความเหลื่อมล้ำให้กว้างมากขึ้น และสร้างเหยื่อของการพัฒนาซึ่งถูกทำให้เป็นอื่นและสามารถจัดการพวกเขาในฐานะแรงงานราคาถูกได้อย่างเป็นคนไม่เต็มคน ไร้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ผลประโยชน์จากการพัฒนาไม่ค่อยตกถึงมือคนกลุ่มนี้ โลกและสังคมสมัยใหม่มักจะเพิกเฉยต่อการปรากฏตัวของพวกเขา

ความน่ารังเกียจจากความเป็นอื่นทั้งเรื่องชนชั้น กลุ่มเสี่ยงภัย และคนชั่วโมยของคนเก็บขยะ ได้ถูกสร้างขึ้นจากการเชื่อมโยงชีวิตและการทำมาหากินกับพื้นที่กองขยะ ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกองขยะก็พยายามถืบทนตนเองออกห่าง โดยบอกว่าไม่เกี่ยวข้องกันและไม่รู้จักกันเสมือนเป็นคนแปลกหน้า เพราะเหตุใดอุดมการณ์รีไซเคิลจึงได้เข้ามารองรับการทำงานของคนเก็บขยะอย่างเอารัดเอา

เปรียบเทียบความเพิกเฉยของสังคมเช่นนี้ แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังคือ เพียงเพราะ "เงิน" ตัวเดียวที่เป็นตัวขับเคลื่อนส่งผ่านกระบวนการไร้ศีลเพียงเพื่อจะลดต้นทุนการผลิต หรือสร้างผลกำไรจากสินค้าที่ลดต้นทุนให้มากที่สุดโดยการผลักดันให้คนระดับล่างเอาแรงงานมาแลก ระบบการกำจัดขยะของรัฐจึงจำเป็นต้องสร้าง "กองขยะ" ให้เป็น "พื้นที่ทางสังคม" สำหรับคนชนชั้นต่ำกว่ามาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคมหรือเป็นชีวิตที่ไร้มูลค่าให้กลายเป็นชีวิตที่ถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดไป พื้นที่ของกองขยะจะหายไปไม่ได้ตราบดีที่กระบวนการไร้ศีลที่เป็นเครื่องมือของนายทุนอุตสาหกรรมยังดำรงอยู่ ย่อมต้องผลักดันให้กองขยะเพิ่มทวีคูณขึ้นมาในสังคมโดยเฉพาะมีรูปแบบวิธีการที่แยบยลมากขึ้น พร้อมๆกับการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะดำรงอยู่คู่กันไป

แม้ว่ากลุ่มผู้เก็บขยะจะพยายามสร้างความหมายให้ตนเองว่ามีส่วนทำให้สังคมสะอาด มีระเบียบในฐานะผู้ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม แต่เป็นคำกล่าวอ้างนั้นเป็นมิได้เป็นความหมายที่คนเก็บขยะสร้างขึ้นเองในฐานะผู้กระทำ แต่กลับเป็นเพียงความหมายที่อุดมการณ์ทุนนิยมมีความแยบยลในการสร้างความหมายให้คนเก็บขยะที่มีคุณค่าในฐานะผู้ถูกกระทำที่คนเก็บขยะเองก็ไม่รู้ตัวโดยการสร้างความภาคภูมิใจให้คนเก็บขยะเป็นแรงงานราคาถูกของกระบวนการผลิตต่อไป พร้อมกันนั้นความมีคุณค่าของคนเก็บขยะก็เป็นสิ่งที่แผ่วเบาจนไม่ได้ยินเสียงอยู่ในความรับรู้ของคนทั่วไป จะรับรู้กันบ้างเพียงในกลุ่มคนเก็บขยะเท่านั้น ไม่ทรงพลาภาพเหมือนความรับรู้ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ ภาพลักษณ์ของความเป็นชนชั้นต่ำ เป็นคนกลุ่มเสี่ยงภัยและความเป็นขโมยกลับถูกสร้างให้เป็นภาพลักษณ์ทางสังคมที่เด่นชัดฝังอยู่ในความรู้สึกของสังคม คนเก็บขยะจึงกลายเป็นเหยื่อที่ต้องถูกควบคุม ถูกกีดกัน ถูกทำให้อ่อนแอและกลายเป็นผู้ร้ายที่พร้อมจะก่อปัญหาต่างๆในสังคมได้ตลอดเวลา

ความแยบยลที่สุดของวาทกรรมคือ การทำให้คนเก็บขยะเป็นร่างกายที่สยบยอมต่อความเป็นอื่นที่สังคมสร้างให้ ภายใต้คำว่า "อาชีพสุจริต และเป็นอาชีพอิสระ" เศรษฐกิจยุคสมัยใหม่ที่ไม่ให้ความสำคัญกับอำนาจเงินและความรู้ ด้วยความขาดแคลนในทุนเงินตราและการสยบยอมต่อคำว่า "ไม่มีความรู้" ทั้งสองสิ่งนี้ทรงพลังอำนาจมากพอที่ทำให้คนเก็บขยะเลือกที่จะมีชีวิตในความเป็นอื่นของคนเก็บขยะต่อไป อำนาจเงินเป็นเรื่องลำดับแรกในการตัดสินใจก่อนที่จะมาเป็นเรื่องของความรู้ คนเก็บขยะยอมรับว่า การเก็บขยะขายเป็นสิ่งดีที่สุดในชีวิตจะไม่เปลี่ยนไปทำงานอย่างอื่น คำพูดที่ได้รับฟังจากคนเก็บขยะจนชินหูคือ

ขยะถ้าใครไม่เคยได้สัมผัสจะว่าไม่ดี ว่าเน่า ว่าเหม็น ถ้าได้สัมผัสแล้วจะหลงใหล ลืมไปเลยไอ้ที่ว่าเหม็นนะคิดๆแล้วมีแต่เงินทั้งนั้น ทำมาตั้ง 40-50 ปีแล้ว ผมจึงไม่คิดจะไปไหน ยังไม่ร่ำรวยพอ รถปิคอัพนะ มีแล้ว แต่อยากได้บ้าน เงินในบริเวณกองขยะนี้หาได้ง่ายกว่าภายนอกเพราะ ของทุกอย่างที่ทิ้งมาในกองขยะนี้ คือ เป็นเงินเป็นทองทั้งนั้น

ระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นสื่อการแลกเปลี่ยน คือสิ่งที่อุดมการณ์ทุนนิยมสร้างขึ้นมาครอบงำสังคมอย่างถ้วนหน้า ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับชยะทุกคนล้วนมองเห็นชยะเป็นชุมทรัพย์เป็นเงินทอง แม้ว่าจะได้มาด้วยการเอาสุขภาพและน้ำพักน้ำแรงไปแลกเปลี่ยนมาเป็นเงินตราก็ตามความต้องการอยู่รอดเท่านั้นที่ทำให้คนเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสยบยอม ไม่พยายามเอาชนะต่อทุกกฎเกณฑ์ของสังคมที่หิบบิ้นให้ได้อย่างไร้ความเป็นธรรม นอกจากนั้นคนเก็บชยะยังยอมจำนนให้เป็นชีวิตที่ถูกทำร้ายในกองชยะอย่างไรหนทางต่อสู้แล้วยังยอมรับการถูกระทำซ้ำซาก ยอมรับการถูกรังแกได้โดยไม่ขอร้องความเป็นธรรมใดๆ ยอมรับความเจ็บปวด อดทนกับการดูถูกเหยียดหยามพร้อมทั้งน้อมรับต่อทุกๆ คำนิยามของความเป็นอื่นที่ถูกหิบบิ้นให้จากสังคม และสิ่งที่ร้ายกาจที่สุดของการสร้างความเป็นอื่น คือ ตัวคนเก็บชยะกลุ่มต่างๆ เองที่ได้กลายกลไกของการสร้างความเป็นอื่นในการบีบอัดเหยียบย่ำคนเก็บชยะด้วยกันเอง

บทสรุปการรื้อถอนอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะ

การวิจัยเรื่อง “การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บชยะ” นี้เป็นงานวิจัยในเชิงพรรณนาวิพากษ์ในความหมายของการชี้ประเด็นให้เกิดการ ทบทวนและตั้งคำถามกับบรรดาสรรพสิ่งต่างๆ ที่สังคมคุ้นเคยและเห็นเป็นเรื่องธรรมดาๆ ที่ทุกคนยอมรับจนไม่คิดตั้งคำถามต่อสิ่งนั้น เช่น ภาพลักษณ์ของคนเก็บชยะที่เป็นชนชั้นต่ำ คนไม่มีความรู้ คนที่มีความเสี่ยงภัย และเป็นคนซี้ชโมย ซึ่งเป็นความเป็นอื่นที่รับรู้/ยอมรับกันในสังคมโดยปราศจากข้อสงสัยด้วยเหตุผลความบังเอิญที่เกิดมาเป็นคนยากจน หรือเป็นโชคชะตาหรือกรรมเก่าที่ต้องชดใช้ เพราะสังคมไทยมองความจนและคนจนที่มีฐานคิดทางศาสนาว่าเกิดจากบุญทำกรรมแต่ง เพราะทำบุญมาน้อยจึงอับวาสนา ไม่มีที่ทำกิน ประสบกับความวิบัติต่างๆ ในชีวิต ภาพลักษณ์ดังกล่าวทำให้คนเก็บชยะกลายเป็นภัยอันตรายที่น่ากลัวน่ารังเกียจจากสังคม ไม่มีความเท่าเทียมกันของ ความเป็นมนุษย์ และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่มีทุนเหนือกว่าทั้งยังถือเป็นบุญคุณต่อคนเก็บชยะอีกด้วย

ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นของคนเก็บชยะถูกทำให้เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ดำรงอยู่ด้วยความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคม ทุกคนล้วนไม่ใส่ใจ ไม่แยแส และไม่พยายามจะเข้าใจต่อสิ่งที่คนเก็บชยะถูกระทำ การนำแนวคิดทางวาทกรรมมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ ด้วยประเด็นคำถามในกระบวนการที่สรรพสิ่ง/ผู้คนถูกทำให้กลายเป็นอะไร/เป็นใคร แทนคำถามว่าสรรพสิ่ง/ผู้คนเป็นอะไร/เป็นใคร แนวคิดนี้ เชื่อว่า สิ่งที่เห็นและเป็นอยู่นั้นไม่มีอะไรจริง แต่เป็นเพียงมายาคติที่เป็นตัวเคลือบสิ่งที่สร้างมานั้นให้ดูเสมือนหนึ่งว่าเป็นจริง แนวคิดนี้จึงช่วยให้ตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์ที่แยบยลแนบเนียนและแนบแน่นระหว่างสิ่งที่เรียกว่า อำนาจกับความรู้ ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทรรศนะเชิงวิพากษ์ของแนวคิดวาทกรรมทำให้มองเห็นแตกต่างไปจากวิธีคิดกระแส

หลัก ที่มองว่า อำนาจกับความรู้เป็นคนละเรื่องกัน แยกออกจากกันได้เด็ดขาด ความรู้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง ปราศจากอคติ ความลำเอียงใดๆ ส่วนอำนาจเป็นเรื่องของอคติและความลำเอียง แนวคิดวาทกรรมทำให้เห็นว่า สิ่งที่เป็นความรู้ คือ โสมน้าอันแยบยลของอำนาจที่ทำให้มองไม่เห็นว่ามันเป็นอำนาจแต่เป็นเรื่องของความรู้/ความจริง

การตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงเรื่องความเป็นอื่นของคนเก็บขยะเพื่อการรื้อถอน ทฤษฎีความรู้ที่เป็นฐานรองรับศาสตร์ต่างๆในระบบการจัดการขยะพร้อมการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ ซึ่งมีฐานความคิดมาจากการเชื่อในระบบเหตุผลที่เป็นความจริงแบบวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ ความรู้แต่ละชุดต่างล้วนทำงานประสานสอดคล้องกันในการสร้างความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ คำถามที่ท้าทายเช่นนี้ด้วยหวังให้สังคมรู้เท่าทันสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้” และมีส่วนช่วยในการกระเทาะกำแพงความคิดและมายาคติของอุดมการณ์ทันสมัยที่ส่งผ่านระบบการจัดการขยะ และสามารถมีพลังมากพอที่จะทำให้เกิดจุดเปลี่ยนกรอบความคิด/มโนทัศน์ของอุดมการณ์ทุนนิยมและสิ่งต่างๆที่อุดมการณ์ทุนนิยมไปสัมพันธ์อยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะมายาคติที่ถูกสร้างให้รับรู้ว่าเป็นความจริงไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป บุคคลต่างๆที่ถูกกระทำเติบโตทางความคิดและมีพลังทางสังคมมากขึ้น

อุดมการณ์ทุนนิยมให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า “กำไร” ว่าเป็นยอดของยอดคุณค่า ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะมาโดยตลอด สำหรับผู้วิจัยแล้วความหมายของงานวิจัยมิได้จบลงแต่เพียงเท่านี้ เจตจำนงของงานวิจัยนี้ยังได้ชี้ชวนให้ย้อนกลับไปให้เห็นความร้ายกาจของอุดมการณ์ทุนนิยมในกระบวนการที่ก่อให้เกิดกำไรภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยม เส้นทางขยะซึ่งเป็นสิ่งที่อุดมการณ์ทุนนิยมสร้างขึ้นให้กลายเป็น “สินค้า” และเส้นทางของสินค้าจากการผลิตและการบริโภคอย่างเหลือเฟือให้กลายเป็นขยะอย่างมหาศาล ทุกๆเส้นทางมีการขูดรีดแรงงาน/มูลค่าส่วนเกินให้กับนายทุนตามเจตจำนงของอุดมการณ์ทุนนิยม กระบวนเติบโตของการบริโภคจึงมีวงจรที่หมุนเวียนเกี่ยวข้อสัมพันธ์กันภายใต้ระบบการผลิตเพื่อกำไรจากการถูกทำให้ต้องการบริโภคหรือการถูกทำให้ตกอยู่ในสภาวะจำเป็นต้องบริโภค เพราะขีดจำกัดของการบริโภคเป็นความชะงักงันของการสะสมทุน ระบบทุนนิยมจึงสร้างกลไกและอุดมการณ์บริโภคนิยมเพื่อระบายสินค้าออกจากกระบวนการผลิตที่ผลิตอย่างเกินเลยให้ได้มากที่สุด โดยการสร้างเงื่อนไขของการบริโภคชนิดใหม่ในรูปแบบที่เป็นความต้องการไม่มีที่สิ้นสุดให้เกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น สวดยกว่า สะอาดกว่า สะดวกกว่า ทันสมัยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลไกการสร้างเงื่อนไขการบริโภคที่แยบยลมากที่สุด คือ การช่วงชิงนำเสนอความต้องการของการบริโภคก่อนที่ผู้บริโภคจะสามารถจินตนาการความต้องการที่ตามใจตนเองแต่ไม่ตามใจระบบการผลิตได้อีกต่อไป โดยการครอบงำจินตนาการของผู้บริโภคผ่านระบบโฆษณาสินค้า ระบบการกระตุ้นการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อตอบสนองการผลิตที่เกินเลย

เช่นนี้ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากและเป็นการบังคับให้ต้องมีการผลิตขยะอย่างมากมายมหาศาลโดยเฉพาะขยะที่ถูกสร้างมาจากโรงงานอุตสาหกรรม วิธีชีวิตสมัยใหม่ที่มีการผลิต การบริโภคและการทิ้งขยะตามแนวทางนี้ได้รับการยอมรับจากสังคมโดยการสร้างวัฒนธรรมรองรับ และนับวันการสะสมของขยะอุตสาหกรรมยิ่งจะพอกพูนมากขึ้นจากการสร้างวัฒนธรรมการบริโภค วัตถุสิ่งของ เพราะในหลักธรรมคำสอน การบริโภคเป็นธรรมอย่างหนึ่งในการให้ทานผู้ที่ขาดแคลน เป็นค่านิยมที่เป็นสิ่งดีงาม ควรยกย่อง รองรับให้วัฒนธรรมการบริโภคไปสู่ทิศทางที่ทันสมัยให้ดำรง และงอกงามต่อไป การเปลี่ยนแปลงความคิดในเรื่องการบริโภคยังดำเนินอยู่เรื่อยมาจนถึงการให้ความหมายของ คำว่า "ขยะ" ในสังคมตามความหมายของผู้ทิ้งแต่เป็นวัตถุที่มีคุณค่าเป็นวัตถุดิบราคาต่ำของกลุ่มผู้ผลิต จึงได้สร้างคนเก็บขยะให้เป็นแรงงานราคาถูกในกระบวนการผลิต และดำรงความเป็นอื่นในสังคมต่อไป

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจึงเน้นที่ระบบการผลิตอย่างเกินเลยและการบริโภคสินค้าอย่างไม่สิ้นสุดรวมทั้งการผลิตขยะอย่างมากมายขึ้นในสังคม โดยมีเจตจำนงสำคัญของประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจจากกำไรสูงสุดที่ได้จากการทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด ผลพวงของกำไรภายใต้เศรษฐกิจแบบนี้ไม่สามารถกระจายไปสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน และยังไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนทางสังคมอีกด้วย ขยะซึ่งเป็นผลิตผลทั้งจากกระบวนการผลิตและการบริโภคถูกผลักภาระจากต้นทุนเอกชนให้เป็นต้นทุนทางสังคมผ่านระบบการกำจัดขยะ/ของเสีย โดยเฉพาะวิธีการกำจัดขยะแบบการใช้ซ้ำและการนำไปแปรรูปผลิตสินค้าที่สร้างความชอบธรรมให้กับการผลิตและการบริโภคที่ไม่มีที่สิ้นสุด แต่การจัดการโดยรัฐนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญต่อระบบการกำจัดขยะอย่างดีทัดเทียมเช่นกระบวนการผลิตและการบริโภค คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสี่ยงของขยะซึ่งเกิดจากกำไรของเอกชนที่ได้รับมาจากการผลักภาระเรื่องขยะให้เป็นต้นทุนของสังคม หากเอกชนเป็นผู้ที่ได้รับกำไรเหล่านี้เอกชนควรต้องรับภาระต้นทุนทางสังคมในการกำจัดขยะด้วย

โดยหลักการพื้นฐานของอุดมการณ์ทุนนิยมที่ให้อำนาจกับเงินตราในการขับเคลื่อนกระบวนการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากจุดมุ่งหมายสำคัญคือ กำไรและการสะสมทุน การดำรงชีวิตพื้นฐานของมนุษย์ในยุคที่ถูกครอบงำด้วยทุนนิยมนั้นมีปัจจัยเงินตราเป็นตัวเอี่ยวหาหล่อเลี้ยงให้ดำรงอยู่รอดได้ในสังคม จุดเชื่อมโยงที่สำคัญคือ พื้นฐานการอยู่รอดของคนกลุ่มหนึ่งที่ถูกสร้างและผลิตซ้ำให้เป็นคนเก็บขยะอยู่ภายใต้ระบอบทุนนิยมขับเคลื่อนไปได้ ภายใต้กระบวนการผลิตของโครงสร้างระดับใหญ่ คนเก็บขยะซึ่งถือว่าดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการแลกเปลี่ยนของเหลือใช้หรือของทิ้งแล้วจากผู้ผลิตและผู้บริโภครับเอาปัจจัยทางการเงินที่เป็นส่วนเศษส่วนเลยของระบอบอุตสาหกรรมคุ้มครองชีวิตอยู่ เงินตราที่เป็นเพียงรายได้ต่อวัน เดือนต่อเดือนเข้าครอบครองระบบคิด เป็นเส้นเลือด เป็นลมหายใจ เป็นความหวังเพียงประการเดียวที่ครอบงำความรู้สึกนึกคิดของคนเก็บขยะ ดังนั้นกระบวนการ

ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เอารัดเอาเปรียบทำร้าย ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเลย มองข้ามจากทั้งจากคนเก็บขยะเองและสังคมโดยรวม ที่ซ้ำร้ายคือ กระบวนการรีไซเคิลภายใต้ อุดมการณ์ทุนนิยมได้บิดเบือนและเจตนาจะทำลาย เอารัดเอาเปรียบแรงงานส่วนเกินของคนเก็บขยะ ได้กลายเป็นอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ในการพิทักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อม ปิดบังซ่อนเร้นผลเสียหายให้ถูก ซุกซ่อนไว้อย่างมิดชิดในกระบวนการรีไซเคิล พร้อมการได้รับการแข่งขันและการยกย่องในความดีงาม ในการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับบรรดาผู้คนที่ยากไร้

ผู้วิจัยถือว่าเหตุที่มาแห่งการทำลายศักดิ์ศรี ลดทอนความเป็นมนุษย์และถูกทำให้กลายเป็น อื่นนี้เกิดจากการพัฒนาที่เอามุ่งเน้นสร้างความมั่งคั่งจากฐานทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานรวมทั้ง จากเทคโนโลยีที่มนุษย์คิดค้น ความมั่งคั่งมีฐานคติมาจากความต้องการซึ่งไร้ขีดจำกัด มนุษย์มุ่งสร้าง มูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างไม่จำกัดแม้เกินความจำเป็นแล้วก็ตาม การผลิตถูกแยกออกจากการบริโภคซึ่งต่างมี ฐานคติอยู่บนความโลภ ต่างกระตุ้นขับเคลื่อนซึ่งกันและกันโดยไม่รับผิดชอบกับขยะผลพวงที่เกิดขึ้น เส้นทางสู่การพัฒนานี้ก่อให้เกิดวิกฤตโลกและการทำลายสังคมไปจนถึงรากฐานในหลายๆด้าน เช่น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่พึ่งมีต่อกัน สังคมอุตสาหกรรมที่ยึดเอา วิธีคิดที่มุ่งเอาเงินตราเป็นใหญ่และกำไรสูงสุด ควรจะถูกทำให้สิ้นสุดลงด้วยการก้าวไปข้างหน้าด้วย อุดมการณ์การพัฒนาในแนวทางใหม่ ซึ่งงานวิจัยเรื่องการสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะนี้จะได้ ชุติชัย ค้นหาและเปิดเผยให้เห็นกลไกของอุดมการณ์ทุนนิยมที่เข้ากำกับสังคมและสร้างให้คนเก็บขยะ กลายเป็นชายขอบของสังคม นำไปสู่การรู้เท่าทันศาสตร์ต่างๆที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับความชอบธรรม ของการสร้างความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

การก้าวไปข้างหน้าจำเป็นต้องเปลี่ยนทิศทาง โดยเปลี่ยนวิธีคิดของผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา ที่ปรับเปลี่ยนหลักยึดจากการส่งเสริมให้ประเทศชาติก้าวไปสู่สังคมทันสมัย ภายใต้ อุดมการณ์ทุนนิยมที่มีฐานการผลิตทางอุตสาหกรรมรองรับ ทั้งนี้ผู้มีอำนาจในสังคมจำเป็นต้อง ตระหนัก รู้เท่าทันและมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองเห็นความหายนะที่กำลังมาเยือนเข้าครอบงำสังคม คือ ความหายนะอันเกิดจากการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการบริโภคเกินจำเป็น หรือการลวงให้ผู้บริโภค เสพติดกับวิถีชีวิตแบบฟุ่มเฟือย การบริโภคกลายมาเป็นการแสดงออกซึ่งวิถีชีวิต สไตส์ ภาพลักษณ์ และความมีตัวตนของบุคคล การบริโภคกลายมาเป็นการทดแทนบางสิ่งบางอย่างในชีวิตที่ขาดหายไป การสร้างความพอใจในการบริโภคที่เริ่มต้นจากการไขว่คว้าวัตถุ เสพ บริโภค เฝ้ามลลนา จิกตึง เปลี่ยนใหม่และโยนทิ้งในอัตราที่มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การผลิต/การขายจึงกระตุ้นให้ผู้คนต้องใช้ เงินตราซื้อสินค้ามากเกินเลยจากความต้องการบริโภค เช่น นโยบายการซื้อสินค้าเป็นชุดๆ(Package) และการผลิต/การขายที่ยั่วยุให้ต้องซื้อทั้งที่เป็นสินค้าที่ใช้ในการบริโภคและผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ เป็นหีบห่อ เช่น บรรจุภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียว ในที่สุดทุกสิ่งก็ต้องถูกทิ้งให้กลายเป็นขยะ อันเป็นวิธีการ

ของอุตสาหกรรมในการเพิ่มราคาสินค้าให้กับลักษณะภายนอกของการบรรจุหีบห่อ และผลักรถขยะไปให้สังคม

การรื้อถอนอุตสาหกรรมทุนนิยมที่ครอบงำสังคมไทยมานานเช่นนี้จึงต้องทำควบคู่กับยุทธศาสตร์แห่งการสร้างใหม่ คือ การสร้างระบบเศรษฐกิจที่นำตลาดและการแสวงหาประสิทธิภาพด้านต้นทุนไปขึ้นต่อคุณค่าในด้านความยั่งยืน ความเท่าเทียมและความเป็นปึกแผ่นของสังคม นั่นคือ การทำให้เศรษฐกิจกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แทนที่การให้สังคมถูกขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจดังเช่นปัจจุบัน หากสังคมไทยสามารถเปลี่ยนเจตจำนงแห่งอำนาจของอุตสาหกรรมทุนนิยมได้ จากการพัฒนาที่เน้นคุณค่าของการแข่งขันกันสร้างกำไรเปลี่ยนเป็นคุณค่าของการร่วมมือช่วยเหลือกัน การพัฒนาแบบหลังจะนำไปสู่การทำให้ระบบการกำจัดการขยะจะมีความสำคัญทัดเทียมกับการผลิตและการบริโภค ระบบการกำจัดการขยะจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าการกำจัดการขยะด้วยวิธีการต่างๆอย่างละเลยและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนเก็บขยะ

เมื่อภาวะของการผลิตและบริโภคแล้วทิ้งขว้างลดน้อยลง วัฏจักรการแบบใหม่ที่เคยสนับสนุนความโลภและความสลายที่ตอบสนองของสัญชาตญาณของความเป็นมนุษย์จะลดลง ระบบความคิดความเชื่อ แบบตัวใครตัวมันและเอาตัวรอดเฉพาะตัวจะผ่อนคลายลง ระบบระบอบการแข่งขันเพื่อเป็นผู้ชนะจะลดความรุนแรงลง ความคิดที่จะเอาชนะธรรมชาติจะเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ในสังคมจะจัดสรรและปรุงแต่งธรรมชาติให้ทุกองค์ประกอบเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน และถ้าการที่จะเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน มนุษย์หันกลับมามองสิ่งที่ถูกมองข้ามได้ สิ่งที่เคยใช้ดำรงและกลับมาให้คุณค่าได้ เส้นแบ่งระหว่างตนเองกับสังคมจะค่อยๆถูกลบเลือนไป สิ่งที่เคยได้รับการสอนสั่งที่แยกโลกและความรู้ออกจากกันจะได้รับการมองในแนวใหม่ให้ทุกอย่างสมบูรณ์ รู้คุณค่าที่เกื้อกูลกันและกัน ให้ความสำคัญกับคนเล็กคนน้อยในสังคม คนเก็บขยะที่เคยถูกละเลยและมองข้ามไปได้รับการยอมรับมากขึ้น และเจตจำนงของอุตสาหกรรมพัฒนาจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงไปและสามารถดำรงแนวความคิดใหม่ของการพัฒนาเข้าไปในสังคมได้จริง ประเด็นคำถามที่เกิดขึ้นต่อมา คือ หากระบบการกำจัดการขยะมีประสิทธิภาพดี จะนำไปสู่การสลายตัวในอาชีพของคนเก็บขยะหรือไม่ อย่างไร

คนเก็บขยะอาจค่อยๆสลายตัวไป กลับสู่ภาวะการดำรงชีวิตแนวใหม่ที่มีได้เน้นเพียงปัจจัยการอยู่รอด แบบทุกข์ระทมและมีความเป็นอื่น แต่พลังในตัวตนของมนุษย์จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองไปตามพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยวิธีคิดใหม่ที่มีความพอเพียงและเปี่ยมสุข พร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงของผู้คนในสังคมจากที่เคยยึดเอาตนเองเป็นที่ตั้ง ทำทุกอย่างเพื่อปัจจัยทางการเงินในการหล่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว อันเป็นพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวให้สามารถก้าวพ้นเลยไปในความเป็นตัวตนที่ถูกกำกับด้วยอุดมการณ์เงินตราเป็นใหญ่ วิกฤตต่างๆในชีวิตของคนเก็บขยะที่ถูกกวาดต้อนจนมูมมามภายใต้การดิ้นรนจนอับจนถอยเข้าไปพึ่งพิงกองขยะจะเคลื่อนไหวไปในเชิงการ

พยายามปลดปล่อยตนเองออกจากความเป็นทาส รู้เท่าทันและไม่ยอมรับการเอารัดเอาเปรียบจากสังคม แล้วทางพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของความหลากหลาย ก้าวพ้นความจำกัดของระบบทุนเข้าสู่ความเชื่อในระบบคุณค่าแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการยกระดับจิตใจมากขึ้น คุณูปการของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การพัฒนาแบบใหม่นี้ ทุกฝ่ายต่างค้นพบความเป็นมนุษย์ของตนและของผู้อื่นด้วย

แม้ว่าวันนี้คนเก็บขยะบางส่วนหรือหลายส่วนกำลังยอมให้ถูกเหยียบย่ำเอารัดเอาเปรียบ หรือไม่รู้ตัวว่าถูกเหยียบย่ำเอารัดเอาเปรียบ เพราะการยอมจำนนต่อการต้องต่อสู้ดิ้นรนดังได้ที่อธิบายให้เห็น และหากการพยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการพัฒนาระดับบนจะสร้างชีวิตใหม่แห่งการรับรู้ให้ก่อกำเนิดขึ้น การพัฒนาระบบคิดจะมีได้ด้วยการผนึกรวมของระบบคิดและวัฒนธรรมที่ผ่านการถูกทำลาย แล้วก่อร่างขึ้นมาใหม่ มิได้ทิ้งให้คนเก็บขยะอยู่อย่างโดดเดี่ยวในสังคมในฐานะคนชนชั้นต่ำ คนไม่มีความรู้ คนกลุ่มเสี่ยงและดำรงความเป็นอื่นเช่นนี้ต่อไป ด้วยการปรับเปลี่ยนสถานะของคนเก็บขยะสู่สังคมให้มีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกันกับอาชีพอื่นๆในสังคม

การวิจัยเรื่อง การสถาปนาความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ จึงเป็นงานวิจัยชิ้นหนึ่งเพื่อเปิดพื้นที่ทางความคิดตามแนวทางวาทกรรมในการรื้อถอนอุดมการณ์ทุนนิยมผ่านการสร้างความเป็นอื่นให้คนเก็บขยะ เพื่อให้รู้เท่าทันมนต์ขลังของอำนาจความรู้ในระบบการจัดการขยะที่ครอบครองความคิดผู้คนในสังคมและคนเก็บขยะไม่ให้ตกอยู่ในกับดักของวาทกรรม ประเด็นที่สำคัญของการรู้เท่าทัน คือ การไม่ละเลยและตั้งคำถาม/ข้อสงสัยต่อบรรดาสรรพสิ่งต่างๆ ที่ทุกคนเคยชินและรู้สึกว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาในสังคม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กองสังคมสงเคราะห์ สำนักงานสวัสดิการสังคม. (2539, มกราคม-กุมภาพันธ์). การสำรวจและศึกษา
คนบนกองขยะ: ศึกษากรณีกองขยะหนองแขม. *การประชาสงเคราะห์*. 39(1): 44-47.
- กรรณิการ์ ขวัญอารีย์. (2546, กรกฎาคม-ธันวาคม). การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน: ทางเลือกใหม่
ของการจัดการปัญหาขยะ. *วารสาร มจร.วิชาการ*. 7(13): 33-42.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). *การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่าง
งานวิจัย*. กรุงเทพฯ: หจก. ภาพพิมพ์.
- กิตติชัย รัตนะ. (2540, มิถุนายน-กันยายน). รายงาน EIA: ปัญหาและแนวทางในการดำเนินงาน.
วารสารร่วมพฤษ. 16(1): 96-111.
- ชาติชาย มุกสง. (2548). *วาทกรรมทางการเมืองกับนโยบายการสร้างชาติ การเมืองเรื่องสุขภาพ*.
17(1): 45-89.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภาษา.
.----- (2544). *รัฐศาสตร์แนววิพากษ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตินันท์ ศรีสถิต; และ อวยพร แต่ชูตระกูล. (2547, มีนาคม-เมษายน). ขยะอิเล็กทรอนิกส์: ด้านมืด
ของชีวิตยุคดิจิทัล. *โลกสีเขียว*. 13(1): 20-28.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2546, มกราคม-เมษายน). การรักษาความสะอาดและความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยของกรุงรัตนโกสินทร์. *วารสารสำนักรักษาความสะอาด*. 6(1): 6-10.
- ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. (2545, มกราคม-เมษายน). พุทธจริยศาสตร์สังคม. *วารสารมนุษยและ
สังคมศาสตร์*. 3(6): 4-20.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2546). รัฐเวชกรรม(Medicalized State): จากโรงพยาบาลสู่โครงการสาธารณสุข
ชุมชน. *รัฐศาสตร์สาร*. 24(1): 204-245.
- เทศมณฑลไทย. (2547, 24 กันยายน). เมื่อกรุงเทพฯ เมืองฟ้าอมรกลายเป็นเมืองขยะ. *มติชนสุด
สัปดาห์*. 24(1258): 102.

- ณัฐ ภูมิประวดี. (2538). ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพจากต่างประเทศกับการพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุขไทย. บทบาทของต่างประเทศในการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. หน้า 75-130. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2543, มกราคม-เมษายน). ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายด้านการจัดการของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมไปปฏิบัติ. *วารสารธรรมศาสตร์*. 26(1): 39-51.
- ธเนศ ยังจิตร์. (2546, พฤษภาคม-สิงหาคม). แก้ไขปัญหาขยะด้วยหลักอริยสัจธรรม. *วารสารสำนักวิชาความสะอาด*. 6(2): 15-17.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2542, 28-30 กรกฎาคม). ท่องไปในแดนโพสต์โมเดิร์น: ความเหมือน/อัตลักษณ์และความแตกต่างในการเมือง บทความนำเสนอต่อการประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยเรื่อง การศึกษาและวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.
- (2542, พฤษภาคม-กรกฎาคม). อาณาเขตสาธารณะ/ประชาสังคมและนักมนุษยวิทยากับคนชายขอบ. *จุลสารไทยคดีศึกษา*. 15(4): 16-37.
- (2549). การแลกเปลี่ยนความคิดกับบทความ "ทัศนะ'ชุมชน' กับการปกครองชีวญาณ: อำนาจที่ซ่อนเร้นในสาธารณสุขไทย กับรากฐานทางปรัชญาของ Shigeharu Tanabe. *รัฐศาสตร์สาร*. 27(1): 40-53.
- ธนพรณ สุนทระ. (2548, เมษายน-มิถุนายน). การจัดการขยะชุมชนและแนวทางการแก้ไข. *วารสารสิ่งแวดล้อม*. 9(2): 10-16.
- ธนิต เชษฐสุมน. (2535, กันยายน-ธันวาคม). ขยะ: ไม่ใช่ขยะอย่างที่พูด. *วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 7(3): 96-98.
- ธีระพล คังคะเกตุ. (2542, ตุลาคม-ธันวาคม). ขยะ: ของร้อนบนเส้นทางขนานของการพัฒนาเมือง. *วารสารสิ่งแวดล้อม*. 3(15): 47-51.
- นภาพรณ ะวานนท์. (2544). เอกสารประกอบการสอนวิชา พดม 710 สังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2544, 17 กรกฎาคม). แม่ของบ้าน. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนางผาสุกทองเสวต ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). นิยามความจน. ใน *คนจนกับนโยบายการทำให้จนของรัฐ*. บรรณธิการโดย วิภาพันธ์ ก่อเกียรติขจรและ สุรินทร์ เกียรติขจร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- นำพล คารมปราชญ์. (2537, สิงหาคม). ขยะครองโลก. *โลกใบใหม่*. 6(62): 36-37.

- พัชรี สมันตา. (2543, กรกฎาคม-กันยายน). การวิเคราะห์โครงการเชิงเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม.
วารสารสิ่งแวดล้อม. 4(18): 41-47.
- ไพสิฐ พาณิชนกุล. (2547). นิติ-นิเวศวิทยากับสิ่งแวดล้อมไทย. ใน นิติสังคมศาสตร์. 2(1): 1-25.
- มัลยา รักษาสถิตย์. (2548, กรกฎาคม-กันยายน). นโยบายและแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน.
วารสารสิ่งแวดล้อม. 9(3): 34-40.
- เรืองยศ จันทศิริ. (2543). ธุรกิจมหัศจรรย์. พิษณุโลก: สุวรรณการพิมพ์ ๓.
- ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. (2545, ธันวาคม). สุนทรพจน์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพิธีเปิดการสัมมนา เนื่องในวันสิ่งแวดล้อมไทย.
นวัตกรรม. 3(13): 4-9.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2540). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2546). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส:
กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อย. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- วันที วุฒิยานันท์. (2545, มกราคม-เมษายน). ธนาคารขยะ. วารสารสำนักวิชาความสะอาด.
5(1):14-17.
- วัลลภ ไทยเหนือ. (2546, พฤศจิกายน-ธันวาคม). งานสาธารณสุขปี 2547. วารสารวิชาการ
สาธารณสุข. 12(6): 845-849.
- ศิริ รัตตานุกุล. (2537, สิงหาคม). ขยะนรก. สารคดี. 6(62): 30-35.
- สมไทย วงษ์เจริญและคณะ. (2544). การคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิลเชิงธุรกิจ. นครสวรรค์: นิวเสรินคร.
- สมบัติ อุยตระกูล. (2544, มกราคม-มีนาคม). ขยะพูดกันมานาน ทำกันเสียทีก็ดึ้นะ. วารสาร
การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 24(1): 103-107.
- สมยศ แสงสุวรรณ. (2547, กรกฎาคม-กันยายน). กฎหมายสิ่งแวดล้อม. วารสารสิ่งแวดล้อม.
8(31): 45-49.
- สิทธิพงษ์ ดิลกวนิช. (2543, พฤษภาคม-สิงหาคม). อำนาจการเมืองกับการจัดการทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม: บทสำรวจความรู้เชิงวาทกรรม. วารสารนิเวศวิทยา. 2(27): 24-36.
- สุรัช ห้วนแก้ว. (2544, มกราคม-มิถุนายน). จาก 'กลยุทธแก้ภาพลักษณ์' สู่วิทยาศาสตร์แห่ง
โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม. วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม. 2(2): 57-68.
- สุนีย์และคณะ. (2543). โครงการวิจัย การจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ: รูปแบบและ
มาตรฐานของสังคม เศรษฐศาสตร์ การจัดการและกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาขยะชุมชน.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนการวิจัย.

- สุธีรา ตุลยะเสถียรและคณะ. (2534). มลพิษสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งจำกัด.
- สุวภา แก้วสุข. (2534, กันยายน). ขาเล้งขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม. สารคดี. 7(79): 147-154.
- สุวรรณ จุ่งรุ่งเรือง. (2545, พฤษภาคม-สิงหาคม). ข้อบังคับกับปฏิบัติการทิ้งขยะ. วารสารสำนัก
รักษาความสะอาด. 5(2): 3-6.
- . (2546, พฤษภาคม-สิงหาคม). มูลฝอยอันตราย ภัยที่มองข้ามไม่ได้. วารสารสำนักรักษา
ความสะอาด. 6(2): 23-29.
- สุวรรณ สถาอานันท์. (2541). เงินกับศาสนา: เทพบุตรแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิ
โกลด์คิมทอง.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2544). คนคู่ขยะ. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สุวัฒน์ ชื่นพิศาล. (2537, กรกฎาคม-กันยายน). การแก้ไขปัญหามลพิษก่อนการบริโภค กลยุทธ์
การตลาดของผู้ประกอบการ. จุฬาลงกรณ์วารสาร. 6(24): 71-77.
- สิริพร แก่นสียา. (2547, มกราคม-มีนาคม). ขยะอิเล็กทรอนิกส์. วารสารสิ่งแวดล้อม. 8(29): 26-35.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (ม.ป.ป). ขยะเก็บชีวิต: ชีวิตขายขยะประสบการณ์เมืองคนเก็บและรับซื้อของ
เก่าชาเล้ง. ชีวิตขายขอบ: ตัวตนกับความหมาย. บรรณาธิการโดย ปรีดา เฉลิมเผ่าก่อ
อนันต-กุล. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.
- สิทธิพงศ์ ดิลกวงษ์. (2532). แนวทางในการกำจัดขยะชุมชน. นิเวศวิทยา. ฉบับประจำปี.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2543, มกราคม-เมษายน). ขยะพิษจากอุตสาหกรรม: ปัญหาและทางออกที่
ไม่ใช่แค่เทคโนโลยี. วารสารธรรมศาสตร์. 26 (1): 53-65.
- ไสว มาลาทอง. (2542). คู่มือการศึกษาจริยธรรมสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นัก
ปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาสนา.
- สุลิมา นฤมล วงศ์สุภาพ; และวัฒนา สุกันต์. (2546). ธรรมเนียมและแนวความคิดการจัดการ
สิ่งแวดล้อมกรณีปัญหาการจัดการขยะ: บทสำรวจประเด็นปัญหาและองค์ความรู้. รัฐศาสตร์
สาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 24(3): 281-324.
- ศิริ รัตธานุกุล. (2537, ตุลาคม). ขยะนรก. โลกใบใหม่. 6(62): 36-37.
- ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์. (2543). มิเชล ฟูกูดี: ประวัติศาสตร์และการเมือง. สังคมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 13(1): 159-181.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2545). นิเวศประวัติศาสตร์: พรมแดนความรู้. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- . (2542, ตุลาคม). จากคนนอกสู่คนขายขอบ. ศิลปวัฒนธรรม. 20(12): 69-76.
- อภิชัย พันธเสน. (2544). พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์
สาขาต่างๆ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
 ----- (2543). พื้นที่ ในทฤษฎีสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์*. 12(2): 65-101.
- อนุชิต เจริญศรีสมจิตร. (2545, มกราคม-เมษายน). บัญญัติ 10 ประการของโครงการลดและ
 แยกขยะ. *วารสารสำนักวิชาความสะอาด*. 5(1): 9-13.
- (2546, มกราคม-เมษายน). กฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ. 2545.
วารสารสำนักวิชาความสะอาด. 6(1): 11-14.
- อัจฉรา จรัสวัฒน์. (2542). การพัฒนาและส่งเสริมการสร้างจรรยาวิชาชีพสำหรับระบบราชการไทย.
 เอกสารวิชาการปีแห่งการส่งเสริมการบริการประชาชนของรัฐ. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคฟอร์แมท
 ไทยแลนด์จำกัด.
- อุษณีย์ อุยะเสถียร. (2532). ขยะมูลฝอย. *นิเวศวิทยา*. ฉบับประจำปี: 25-32.
- อุษณีย์ ธโนศวรรย์. (2545). การศึกษาในระบบปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้าง
 ความเป็นอื่นให้กับชุมชน. *ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

หนังสือพิมพ์

- ข่าวสด. 11 กรกฎาคม 2543.
- มติชนรายวัน. 7 กุมภาพันธ์ 2538.
- มติชนรายวัน. 22 มีนาคม 2538.
- มติชนรายวัน. 3 พฤศจิกายน 2543.
- เดลินิวส์. 18 ตุลาคม 2544.
- ผู้จัดการรายวัน. 10 มกราคม 2544.
- เดลินิวส์. 20 พฤษภาคม 2545.

ภาษาอังกฤษ

- Barker, Chris. (2000). *Cultural Studies: theory and Practice*. London: Sage Publications.
- Beck, Ulrich. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. translated by Mark Ritter
 London : Sage Publication.
- Canoy, Martin. (1993). *The State and Political Theory*. New Jersey: Princeton.
- Crook, Stephen; Pakulski, Jan; & Waters, Malcolm. (1993). *Postmodernization Change in
 Advanced Society*. London: Sage Publication.

- Danaher, Geoff; Schirato, Tony; & Webb, Jen. (1998). *Understanding Foucault*. London: Sage Publication.
- Davies, Bronwyn; & Harre, Rom. (2001). Positioning: The Discursive Production of Selves in *Discourse theory and Practice A Reader*. Edited by Wetherell M; Taylor, S; & Yates, Simeon T. London: Sage Publications.
- Dean, Mitchell. (1997). Sociology after Society. In *Sociology after Postmodernism*. Edited by Owen, David. London: Sage Publications.
- Denzin, Norman. (1989). *Interpretive Interactionism*. Berverly Hills: Sage Publications.
- Edward, Richard C; Reich, Micheal; & Weisskopf. (1986). *The Capitalist System*. 3rd ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Eitzen, Stanley D; & Smith, Kelly Eitzen. (2003). *Experiencing Poverty: Voices from the Bottom*. Wadsworth: Thomson.
- Fenton, Steve; Reiner, Robert,; & Hamnett. (1984). *Durkheim and modern sociology*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Fletcher, Robert H; Fletcher, Suzanne W; & Wager, Edward H. (1996). *Clinical Epidemiology: the Essential*. Balitmore: Williams; & Wilkins.
- Foucault, Michel. (1972). *The Archaeology of Knowledge and the Discouse on Language*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, Michel. (1991). *The Foucault effect studies in Governmentality*. Edited by Burchell Graham; Gordon Colin; & Miller. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gergen, Kenneth. (2001). Self-Narration in Social Life. In *Discourse theory and Practice A Reader*. Edited by Wetherell, M; Taylor, S; & Yates, Simeon T. ,London: Sage Publications.
- Guba, Egon G; & Lincoln, Yvonna, S. (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Edited by Denzin, Norman K. London : Sage Publications.
- Hall, Staurt. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifiyng Practices*. London: Sage Publications.
- Hall, Stuart. (2000). Who needs 'identity' ?. In *Identity: a reader*. Edited by Gay, Paul du; Evans, Jessica; & Redman Peter. London: Sage Publications.

- Hall, Stuart. (2001). Foucault: Power, knowledge and Discourse. In *Discourse theory and Practice A Reader*. Edited by Wetherell, M; Taylor, S; & Yates, Simeon T. London : Sage Publications.
- Karlis, Racvskis. (1983). *Michel Foucault and Subversion of Intellect*. London: Cornell University Press.
- Kevin, Hetherington. (1998). *Expression of Identity: Space, Performance, Politics*. London: Sage Publications.
- Lash, Scott; & Urry, John. (2002). *Economics of Signs and Spaces*. 2thed. London: Sage Publications.
- Lenshi, Gerhard; & Jean. (1987). *Human Societies: An Introduction to Macrosociology*. 5th ed. New York: McGraw-Hill Book.
- Lyotard, Francois Jean. (1982). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. in *from Modernism to Postmodernism Anthology*. Edited by Cahoon, E; Lawrence. Great Britain:Blackwell.
- Lupton, Deborah. (2003). *Risk*. 2thed. London & New York: Routledge.
- Macdonald. Keith M. (1995). *The Sociology of The Professions*. London: Sage Publications.
- Mill, Sara. (1997). *Discourse*. London: Routledge.
- McNay, Lois. (1994). *Foucault A Critical Introduction*. Cambridge: Polity Press.
- Nilson, Herman. (1998). *Michel Foucault and the Games of Truth*. Translated by Rachel ,Clark. Great Britain: Antony Rowe Ltd.
- Petersen, Alan. (2000). *Risk, governance and the new public*. In *Foucault, Health and Medicine*. Edited by Petersen, Alan; & Bunton Robin. London: Routledge. Page 189-206.
- Petersen, Alan; & Deborah Lupton. (1996). *Public Health: Health and Self in the age of Risk*. London: Sage Publications.
- Popeneo,David. (1986). *Sociology*. 6thed. The United States of America: Prentice-Hall.
- Ritzer, George. (2000). *Sociological Theory*. 5th ed. New York: McGraw-Hall.

- Rose, Nikolas. (1999). "Medicine History and the Present" in *Resisting Foucault Power medicine and the body*. Edited by Jones, Colin; and Porter, Roy. London & New York: Routledge.
- Rothman, Robert A. (1978). *Inequality and stratification in the United States*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Thompson, John B. (1990). *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Tonkiss, Fran. (1998). Analysing discourse. in *Researching Society and Culture*. Edited by Clive, Seale. London: Sage Publications.
- Seidman, Steven. (2001). *Contested Knowledge Social theory in the postmodern Era*. 2nd ed. The United States of America: Blackwell Publishers.
- Sibley, David. (1995). *Geographies of Exclusion: Society and Difference in the West*. London & New York: Routledge.
- Slater, Don. (1997). *Consumer Culture and Modernity*. Cambridge: Backwell Publishers.
- Smelser, Neil J. (1973). Toward a Theory of Modernization in the Modern Society. in *Social Change: Source, Pattern and Consequences*. 2nd ed. New York: Basic Book.
- (1981). *Sociology*. The United States of America: Prentice-Hall.
- Smith, Adam. (1991). *The Wealth of Nation*. London: David Combell.
- Stehr, Nico. (2001). *The Fragility of Modern Societies: Knowledge and Risk in the Information Age*. London: Sage Publications.
- Turner, Bryan S. (2001). *Medical Power and Social Knowledge*. 2nd ed. London: Sage Publications.
- Usher, Robin; & Edwards, Richards. (1994). *Postmodernism and Education*. London & New York: Routledge.
- Usher, Robin; Bryant, Ian; & Johnston Rennie. (1997). *Adult education and the postmodern challenge*. London & New York: Routledge.
- Waters, Malcolm. (1997). Inequality after Class. in *Sociology after Postmodernism*. Edited by Owen David. London: Sage Publications.
- Willig, Carla. (2001). *Introduction Qualitative Research in Psychology Adventures in Theory and Method*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press.

Woodward, Kathryn; & (ed). (1997). *Identity and Difference*. London: Sage Publications.

Zeitlin, Irving M.(1990). *Ideology and the Development of Sociology Theory* . 4thed.
New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

แนวทางสนทนาผู้ให้ตัวบท
แบบสนทนาชุดที่ 1 กลุ่มคนเก็บขยะ
(คนค้าขยะถือถุงปุย แบบรถเข็น ซาเล้งถีบ ซาเล้งรถยนต์ รถกระบะรับซื้อของเก่า)

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนาโดยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

-ต้องการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัญหาขยะและระบบ/กระบวนการกำจัดขยะของชุมชนหรือเมืองโดยรัฐทำอะไร (พัฒนาของความเปลี่ยนแปลงอย่างไรนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน) กลุ่มคนเก็บขยะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเก็บขยะ ให้ท่านเล่าประสบการณ์ชีวิตการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเก็บขยะ

-ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างโดยอิสระ ไม่มีผลลบกับผู้สนทนาแต่อย่างใด เพราะไม่มีการนำไปอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนรวม หากต้องกล่าวนามจะใช้นามสมมติ

-เริ่มการสนทนาขออนุญาตบันทึกเทปเพราะอาจจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ใดนอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้ตัวบทให้ถูกต้องเท่านั้น

2. เรื่องราวทั่วไป/ประวัติส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้ตัวบท

ขอให้ช่วยเล่าประวัติ ความเป็นมาของผู้ให้ตัวบท เริ่มตั้งแต่

2.1 ชื่อ นามสกุล อายุ และ ภูมิลำเนา ท่านพื้นเพเป็นคนที่ไหน ให้ท่านช่วยเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของตัวท่านและครอบครัว รวมถึงการย้ายถิ่นฐาน

2.2 การศึกษา ท่านได้เรียนเล่าเรียนถึงระดับชั้นใด

3. การประกอบอาชีพและประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับอาชีพเก็บขยะ

3.1 การดำเนินอาชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ขอให้ท่านช่วยเล่าประวัติการทำงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ท่านทำงานอะไรเมื่อเริ่มต้นทำงานใหม่ๆ มีตำแหน่งอะไรในที่ทำงาน
- ท่านมีการเปลี่ยนงานหรือไม่ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงงานมาจากสาเหตุอะไร และเปลี่ยนงานในช่วง เวลาใด
- ปัจจุบันทำงานอาชีพคนเก็บขยะ(แล้วแต่การจัดประเภทว่าเป็นคนเก็บขยะประเภทใด)มานานเท่าไรแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนรูปแบบการเก็บขยะหรือไม่ อย่างไร

- นอกจากอาชีพเก็บขยะแล้ว ท่านยังไปประกอบอาชีพอื่นๆเสริมด้วยหรือไม่ ถ้าทำอาชีพเสริมด้วยเป็นงานอะไร เพราะเหตุใดจึงต้องทำ และใช้เวลาในช่วงใด

3.2 การเข้าสู่อาชีพคนเก็บขยะ

- สาเหตุที่ต้องมาประกอบอาชีพเก็บขยะ ใครเป็นผู้ชักนำท่านเข้าสู่อาชีพ คนเก็บขยะ
- คิดอย่างไรในการตัดสินใจมาเป็นคนเก็บขยะ ต้องใช้เวลาในการตัดสินใจนานหรือไม่
- ท่านมีความรู้สึกเริ่มแรกอย่างไรกับอาชีพเก็บขยะ ต้องจัดการกับตนเองอย่างไรบ้างเมื่อเริ่มต้นอาชีพนี้ ขอให้ท่านช่วยเล่าประสบการณ์ครั้งแรกที่ลงมือเก็บขยะให้ฟัง จนถึงปัจจุบันนี้ความรู้สึกเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร (ให้ท่านช่วยเล่าความเป็นมาตั้งแรกจนถึงปัจจุบัน)
- ท่านคิดว่าท่านเหมาะสมกับอาชีพนี้หรือไม่
- ท่านมีความรู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่ายในการประกอบอาชีพเก็บขยะบ้างหรือไม่ และเคยคิดจะเลิกประกอบอาชีพนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- หากไม่เลิกอาชีพคนเก็บขยะ คิดจะพัฒนาอาชีพนี้อย่างไร หรือถ่ายทอดอาชีพนี้ให้ใคร

3.3 ความรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะและกระบวนการจัดการขยะของรัฐ

- ปัญหาขยะเกิดเนื่องจากสาเหตุอะไร เปรียบเทียบปัญหาขยะในอดีตกับปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร(ในเรื่องลักษณะ ปริมาณและความรุนแรงของปัญหา)
- ท่านคิดว่าปัญหาขยะมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร
- ท่านทราบถึงระบบ/กระบวนการกำจัดของรัฐหรือไม่ ทำอย่างไร(วิธีการกำจัดขยะมีกี่วิธี และวิธีใดดีที่สุด เพราะเหตุใด)
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับปัจจุบันที่รัฐใช้วิธีการนำขยะกลับไปใช้ใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่
- ขณะนี้มีโครงการรณรงค์เรื่องการจัดเก็บขยะของกทม.หรือเทศบาลด้วยวิธีต่างๆ เช่น การให้แยกขยะก่อนทิ้ง แยกถัง และทิ้งเป็นเวลา กฎเกณฑ์เหล่านี้ดีหรือไม่ เป็นประโยชน์ต่อการเก็บขยะของท่านหรือไม่ อย่างไร

3.4 ความรู้ในอาชีพเก็บขยะ

- ให้ท่านเล่าวิถีชีวิตในการทำงานของแต่ละวัน (การเก็บขยะ เก็บที่ไหน วันละกี่รอบ ช่วงระยะเวลาใด)
- การแต่งกายในการเก็บขยะต้องแต่งกายอย่างไร เพราะเหตุใด

- ในการเก็บขยะท่านเคยได้รับอันตรายหรือไม่ อันตรายอะไรและมีวิธีการป้องกันตัวอย่างไร
- การเข้าไปเก็บขยะในสถานที่ต่างๆ มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการเก็บขยะมาใช้ควบคุมคนเก็บขยะหรือไม่ (ถ้ามีกฎเกณฑ์นั้นมาจากใคร ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์ เพราะอะไร เพราะเหตุใดบางที่มีบางที่ไม่มี) ท่านคิดว่ามีกฎเกณฑ์เหล่านั้นมี ความเหมาะสม และยุติธรรม ต่อการเก็บขยะของท่านหรือไม่ อย่างไร
- วิธีการเก็บขยะ/คัดแยกขยะทำอย่างไร (ใช้อะไรเป็นหลักเกณฑ์ในการคัดแยก) และทราบได้อย่างไรว่าขยะอะไรขายได้หรือไม่ได้
- ท่านมีวิธีการอย่างไรในการทำให้ขยะแต่ละชนิดให้มีราคาสูงขึ้น
- การนำสินค้าขยะไปส่งขาย ทำอย่างไร ขายที่ใด
- ใครเป็นผู้กำหนดราคาขยะ คิดว่าราคามีความเหมาะสมหรือไม่ และท่านสามารถต่อรองราคาได้หรือไม่
- ถ้าให้ท่านได้พูดคุยกับผู้ทิ้งขยะและรัฐ ท่านจะบอกอะไรกับเขาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่อาชีพของท่านมากที่สุด

3.5 รายได้จากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพเก็บขยะและอาชีพเสริม

- ท่านมีรายได้จากการเก็บขยะประมาณเดือนละเท่าไร (ถามในลักษณะการพูดคุยโดยอ้อม โดยการคิดคำนวณจากการขายขยะประเภทต่างๆในแต่ละวัน)
- รายได้จากการเก็บขยะเพียงพอกับการะรับมิติดชอบในครอบครัวหรือไม่ ถ้ามีอาชีพเสริมเมื่อรวมกับรายได้เสริมแล้วประมาณเท่าไร
- มีภาวะหนี้สินหรือไม่ มีการจัดการ กับหนี้ได้อย่างไร

3.6 ความสัมพันธ์ของเครือข่ายคนเก็บขยะ (สังคมคนเก็บขยะ)

- มีการรวมกลุ่มหรือแบ่งกลุ่ม ในกลุ่มคนเก็บขยะหรือไม่ อย่างไร
- ความสัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพเก็บขยะอย่างไร เช่น การรวมกลุ่มตั้งเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านคนเก็บขยะ เป็นต้น ถ้ามีแต่ละกลุ่มมีผู้นำกลุ่มหรือไม่ มีการช่วยเหลือกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่มหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะในเรื่องอาชีพ เช่น การถ่ายทอดความรู้ในการเก็บขยะ การต่อรองราคากับผู้รับซื้อขยะ เป็นต้น
- มีอิทธิพลในกลุ่มคนเก็บขยะหรือไม่ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเก็บขยะ การขาย และมีวิธีการจัดแบ่งและการกำหนดสถานที่เก็บขยะทำกันอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนด

- ท่านอยากเป็นผู้นำคนเก็บขยะหรือไม่ ถ้ามีผู้นำอยากจะให้ผู้นำเป็นลักษณะอย่างไรที่จะเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนเก็บขยะมากที่สุด

3.7 อุดมการณ์ในการทำงาน

- ท่านมีคติในการทำงานหรือไม่ อย่างไร (โดยเฉพาะในอาชีพคนเก็บขยะ)
- มีสิ่งใดที่อยากพบมากที่สุดในการกองขยะ เคยเอาของที่เก็บได้จากกองขยะมาใช้หรือไม่ เพราะอะไร
- ท่านคิดว่ารูปแบบการเก็บขยะในอนาคตจะเป็นอย่างไร อยากให้เป็นอย่างไร
- คุณค่าของคนเก็บขยะมีหรือไม่ มีวิธีการสร้างอย่างไร

3.8 การช่วยเหลือในอาชีพและสวัสดิการจากรัฐ

- อยากได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้านใดมากที่สุดในฐานะคนเก็บขยะ เช่น สิทธิพิเศษและสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ
- เคยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชนใดเข้ามาให้สวัสดิการ ช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆหรือไม่ อย่างไร
- อยากให้รัฐพัฒนาสภาพของของคนเก็บขยะในเรื่องอะไรบ้าง อย่างไร
- อยากให้รัฐเปิดสอนวิชาความรู้ด้านการเก็บขยะหรือไม่ในสถาบันการศึกษา มีใบรับรองวิชา และมีใบประกอบอาชีพอย่างอาชีพอื่นๆหรือไม่ ถ้ามีท่านจะไปเรียนหรือไม่ เพราะอะไร

3.8 สุขภาพและความเจ็บป่วย

- ท่านมีที่พักอาศัยอยู่ที่ใด อยู่รอบๆกองขยะหรือไม่
- ก่อนจะมาเป็นคนเก็บขยะ สุขภาพของท่านเป็นอย่างไร และเมื่อมาเป็นคนเก็บขยะสุขภาพเป็นอย่างไร แย่ลงหรือไม่ ให้ท่านช่วยเล่าสุขภาพและความเจ็บป่วยของคนในครอบครัว
- ท่านคิดว่า อาชีพคนเก็บขยะ จะทำให้ท่านเป็นโรคอะไรได้บ้าง และจะมีวิธีป้องกันหรือแก้ไขได้อย่างไร
- เมื่อเจ็บป่วย ไม่สบายทำ อย่างไร
- ชุมชนโดยรอบมีการแพร่ระบาดของโรคใดบ้าง เช่น โรคเอดส์ โรคติดต่อระบบทางเดินหายใจ โรคฉี่หนูและโรคภูมิแพ้ต่างๆ
- เคยมีคนแสดงความรังเกียจท่านในฐานะคนเก็บขยะจะเป็นพาหะนำโรคหรือไม่ เขาแสดงกิริยาอย่างไร

- มีรายงานว่า ผู้ที่อยู่ใกล้กองขยะทำให้เกิดภาวะแท้งบุตรได้หรือมีบุตรปัญญาอ่อน ชุมชนของท่านมีปรากฏการณ์เช่นนี้บ้างหรือไม่ ให้ท่านช่วยเล่าให้ฟังถึงสภาพความเจ็บป่วยในชุมชน

3.9 ความเป็นชนชั้นของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะเป็นชนชั้นใดในสังคม (ลองจัดลำดับอาชีพการเก็บขยะกับอาชีพอื่นๆ)
- ท่านคิดว่าคนในสังคมใช้อะไรเป็นเครื่องชี้วัดความเป็นชนชั้น
- ลองเปรียบเทียบสถานภาพ/ฐานะหรือตำแหน่งทางสังคมของคนเก็บขยะกับอาชีพอื่นๆ
- ให้ท่านลองจัดลำดับในกลุ่มอาชีพคนเก็บขยะเอง ใช้เกณฑ์อะไร
- ท่านมีความรู้สึกอย่างไรในชนชั้นคนเก็บขยะ เคยมีคนแสดงความรังเกียจกลัวท่านเป็นอาชญากรหรือไม่ แสดงออกอย่างไร

3.11 ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะ

- ท่านรู้สึก ว่า คนทั่วไปมองท่านในฐานะคนเก็บขยะอย่างไร รู้สึกว่ามีคนรังเกียจหรือไม่ เขาแสดงออกอย่างไรกับท่านจึงรู้ว่าเขารังเกียจ และท่านกลัวว่าจะมีคนรังเกียจจนต้องหลบหน้าตาหรือปิดบังความจริงในอาชีพหรือไม่
- ถ้าให้อธิบายถึงรูปลักษณ์ตัวท่านเอง ท่านจะอธิบายตัวเองว่าอย่างไร
- มีความภาคภูมิใจหรือรู้สึกอับอายในการเป็นคนเก็บขยะหรือไม่ อย่างไร
- ตัวท่านเองมองอาชีพกลุ่มคนเก็บขยะแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร

3.12 ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

- ท่านรู้สึก ว่าตัวเองด้อยต่ำ มีอาชีพที่น่ารังเกียจ ถ้ามีลูกอยากให้ลูกบอกกับสังคมหรือไม่ ว่าเขามีแม่ - พ่อเป็นคนเก็บขยะ
- อยากให้ลูกเป็นคนเก็บขยะหรือไม่ และจะให้ลูกแต่งงานกับคนเก็บขยะด้วยกันไหม เพราะอะไร
- เคยมีเพื่อนลูก หรือ เพื่อนของท่านเองมาพักที่บ้านไหม
- เมื่อจะต้องเก็บขยะ แต่มีคนมาว่าจ้างไปทำอย่างอื่นดี เช่น ตัดหญ้า ทำความสะอาดบ้าน ท่านจะปฏิเสธหรือรับ เพราะอะไร (ในกรณีที่รายได้พอ ๆ กัน)
- เคยไปงานเลี้ยง งานรื่นเริง งานกับคนอื่น ที่เป็นญาติ หรือ เป็นเพื่อนที่รู้ว่าท่านเป็น คนเก็บขยะหรือไม่ พวกเขาปฏิบัติต่อท่านอย่างไรเขาให้เกียรติ และให้ความสำคัญเพียงไร
- ท่านคิดว่าคนในสังคมบอกว่าเมื่อท่านเป็นคนเก็บขยะ ท่านควรจะทำอะไรมากที่สุดที่คนอื่นไม่มีทางทำได้

แนวทางสนทนาผู้ให้ตัวบท

แบบสนทนาชุดที่ 2 ผู้รับข้อหยา/ของเก่า

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนาโดยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

-ต้องการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาขยะในประเทศไทยมีพัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงอย่างไรนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐได้จัดระบบ/กระบวนการกำจัดขยะของชุมชนและเมืองอย่างไร ประสพการณ์ชีวิตในการทำงานของท่านที่เกี่ยวกับการรับข้อหยาเป็นอย่างไร คนเก็บขยะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเก็บขยะมีภาพลักษณ์อย่างไรในสายตาของท่านและคนทั่วไป

-ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่มีผลลบลกับผู้สนทนาแต่อย่างใด เพราะจะไม่มีการอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนรวม

-เริ่มการสนทนาขออนุญาตบันทึกเทปเพราะอาจจดไม่ทันแต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ใดนอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้ตัวบทให้ถูกต้องเท่านั้น

2. เรื่องราวทั่วไป/ประวัติส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้ตัวบท

ขอให้ช่วยเล่าประวัติ ความเป็นมาของผู้ให้ตัวบท เริ่มตั้งแต่

2.1 ชื่อ นามสกุล อายุ และ ภูมิลำเนา ท่านพื้นเพเป็นคนที่ไหน ให้ท่านช่วยเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของตัวท่านและครอบครัว รวมถึงการย้ายถิ่นฐาน

2.2 การศึกษา ท่านได้เรียนเล่าเรียนถึงระดับชั้นใด

3. การประกอบอาชีพและประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับอาชีพรับข้อหยา

3.1 การดำเนินอาชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ขอให้ท่านช่วยเล่าประวัติการทำงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ท่านทำงานอะไรเมื่อเริ่มต้นทำงานใหม่ๆ มีตำแหน่งอะไรในที่ทำงาน
- ท่านมีการเปลี่ยนงานหรือไม่ ถ้ามีการเปลี่ยนเปลี่ยนงานมาจากสาเหตุอะไร ลักษณะงานที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร ในช่วงระยะเวลาใด
- ปัจจุบันนี้ได้ทำงานอาชีพรับข้อหยามานานเท่าไรแล้ว และคิดจะประกอบอาชีพนี้ต่อไปอีกหรือไม่
- นอกจากรับข้อหยาแล้วท่านยังไปประกอบอาชีพอื่นๆเสริมด้วยอีกหรือไม่ ถ้าทำอาชีพเสริมด้วยเป็นงานอะไร เพราะเหตุใดต้องทำ และใช้เวลาในช่วงใด

3.2 รายได้จากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม

- ท่านมีรายได้จากการรับซื้อขยะประมาณเดือนละเท่าไร (ถามในลักษณะการพูดคุยโดยอ้อม) รายได้เพียงพอกับภาระรับผิดชอบในครอบครัวหรือไม่ ต้องประกอบอาชีพเสริมด้วยหรือไม่ ถ้าต้องประกอบอาชีพเสริมด้วย ประกอบอาชีพอะไร ใช้เวลาในช่วงใดและเมื่อรวมรายได้รับซื้อขยะกับรายได้เสริมแล้วมีรายได้ประมาณเท่าไร
- มีภาระหนี้สินหรือไม่ ถ้ามีท่านมีการจัดการ กับหนี้ได้อย่างไร

3.3 การเข้าสู่อาชีพรับซื้อขยะ/ของเก่า

- อะไรเป็นเหตุจูงใจให้ท่านให้เข้าสู่การประกอบอาชีพ รับซื้อขยะ ต้องใช้เวลาในการตัดสินใจนานหรือไม่
- การประกอบอาชีพเป็นคนรับซื้อขยะแตกต่างกับการซื้อขายสินค้าอื่นๆหรือไม่ อย่างไร ท่านคิดอย่างไรก่อนที่จะตัดสินใจประกอบอาชีพนี้
- ต้นทุนในการประกอบอาชีพรับซื้อขยะประกอบด้วยต้นและความรู้อะไร ให้ท่านเล่าโดยใช้ประสบการณ์ชีวิตของท่านเอง
- เมื่อเริ่มต้นรับซื้อขยะนั้น มีความรู้สึกกับขยะและอาชีพรับซื้อขยะอย่างไร และท่านมีความรู้เกี่ยวกับการรับซื้อขยะมาก่อนหรือไม่ ท่านคิดว่าท่านเหมาะสมกับอาชีพนี้หรือไม่ ให้ท่านช่วยเล่าความเป็นมาตั้งแต่แรกที่เข้าสู่อาชีพนี้จนถึงปัจจุบัน
- ท่านมีความรู้สึกเบื่อหน่ายหรือท้อแท้กับการประกอบอาชีพรับซื้อขยะบ้างหรือไม่และเคยคิดที่จะเลิกประกอบอาชีพนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- หากไม่เลิกอาชีพคนรับซื้อขยะ ท่านคิดว่าจะพัฒนาอาชีพนี้ได้อย่างไรหรือถ่ายทอดอาชีพนี้ให้ใคร

3.4 ความรู้เกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะของรัฐ

- ปัญหาขยะเกิดเนื่องจากสาเหตุอะไร เปรียบเทียบปัญหาขยะในอดีตกับปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร (ในเรื่องลักษณะ ปริมาณและความรุนแรงของปัญหา)
- ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวว่า “ขยะเป็นปัญหาที่มาจากการพัฒนา” กรุณาแสดงความคิดเห็นอย่างละเอียด
- ท่านคิดว่าปัญหาขยะมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร มีปัญหาขยะในชุมชนของท่านมีหรือไม่ ให้ท่านกรุณาเล่าให้ฟังและแสดงความคิดเห็นอย่างละเอียด

- ท่านคิดว่า ขยะมีอันตรายและสร้างความเสี่ยงให้กับสังคมหรือไม่ อย่างไร (โดยเฉพาะในอนาคต)
- ท่านทราบถึงระบบ/กระบวนการกำจัดของรัฐหรือไม่ วิธีการกำจัดขยะมีกี่วิธี แต่ละวิธีทำอย่างไรและมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการกำจัดอย่างไรบ้าง
- การกำจัดขยะนั้นควรเป็นความรับผิดชอบของใคร (ผู้บริโภค ผู้ผลิต รัฐ) เพราะอะไรและใครต้องรับผิดชอบเรื่องขยะมากที่สุด
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับปัจจุบันที่รัฐใช้วิธีการนำขยะกลับไปใช้ใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่
- ขณะนี้มีโครงการการรณรงค์เรื่องการจัดเก็บขยะของกทม.หรือเทศบาลด้วยวิธีต่างๆ เช่น การให้แยกขยะก่อนทิ้ง การแยกถัง และการทิ้งเป็นเวลา กฎเกณฑ์เหล่านี้ดีหรือไม่ กรุณาแสดงความคิดเห็น
- ท่านคิดว่าการจัดเก็บขยะในปัจจุบันดีหรือไม่ควรทำอย่างไรจึงจะดีที่สุดเหมาะสมที่สุด และถ้าไม่ดีจะปรับปรุงให้ดีได้อย่างไรด้วยวิธีการอย่างไร

3.5 ความรู้ในอาชีพรับซื้อขยะ/ของเก่า

- ท่านมีวิธีการรับซื้อขยะอย่างไร ราคาซื้อและขายขยะแต่ละชนิดเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อขยะ การเจรจาต่อรองสินค้าเป็นอย่างไร
- เมื่อรับซื้อขยะแล้วท่านจะต้องนำขยะไปทำอย่างไรจึงจะทำให้ขยะนั้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น
- ขยะที่รับซื้อมานั้นนำไปขายต่อที่ใด ให้กับใคร ขยะแต่ละชนิดสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคนเก็บขยะ

4.1 ประเภทคนเก็บขยะและภาพลักษณ์

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะมีกี่ประเภท อะไรบ้าง ลองจัดเรียงลำดับในกลุ่มคนเก็บขยะ
- ท่านติดต่อบริษัทรับซื้อขยะจากคนเก็บขยะกลุ่มใดบ้าง
- คนเก็บขยะแต่ละประเภทเป็นอย่างไร และใครมีภาพลักษณ์แย่ที่สุด เพราะอะไร
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคนเก็บขยะและทำไมเขาต้องทำอาชีพนี้ ความรู้สึกที่มีต่อคนเก็บขยะแต่ละประเภทเป็นอย่างไร ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น ท่านมีเข้าใจในการทำงานของแต่ละกลุ่ม แต่ละขั้นตอนว่าอย่างไร

4.2 สุขภาพและสวัสดิการของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่ามีคนเก็บขยะเป็นกลุ่มคนจน คนด้อยโอกาสหรือไม่ เพราะอะไร
- อาชีพของทุกคนที่เป็นคนเก็บขยะ ท่านคิดว่าใครมีภาวะเสี่ยงที่สุด เสี่ยงอย่างไร จะให้ความช่วยเหลือพวกเขาได้อย่างไร
- ท่านคิดว่าวิธีการช่วยเหลือคนเก็บขยะควรจะช่วยเหลือเขาในด้านใดบ้าง อย่างไร เช่น ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี ได้เรียนฟรี และควรมีสวัสดิการพิเศษอื่นอีกอย่างไร
- คนเก็บขยะควรมีบัตรรองรับเช่นเดียวกับบริษัททำความสะอาด หรือเป็นข้าราชการหรือไม่ เพราะอะไร
- ท่านจะมีวิธีจัดการกับขยะอย่างไรหรือจัดการกับขยะแบบใดจึงจะเป็นการช่วยเหลือกลุ่มคนเก็บขยะให้มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- คนเก็บขยะส่วนใหญ่จะเป็นโรคอะไรบ้าง

4.3 ความเป็นชนชั้นของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะเป็นชนชั้นใดในสังคม ใช้เกณฑ์อะไรในการจัดชนชั้น
- ให้ท่านลองจัดลำดับอาชีพในสังคม ใช้เกณฑ์อะไรในการเปรียบเทียบจัดลำดับ หากเปรียบเทียบคนเก็บขยะและผู้รับซื้อขยะเป็นกลุ่มชนชั้นเดียวกันหรือไม่
- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะ สามารถเลื่อนสถานภาพไปทำงานอย่างอื่นดีไหม
- ท่านคิดว่ารัฐควรมีสถาบันการศึกษาที่รองรับ สถานภาพของอาชีพคนเก็บขยะหรือไม่ และควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาโดยมีครู/อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดเก็บดูแลระบบกำจัดขยะหรือไม่ อย่างไร

4.4 ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

- คนเก็บขยะมาเกี่ยวข้องกับเราในฐานะเพื่อนได้ไหม ท่านจะตัดสินใจอย่างไรถ้าท่านต้องไปนอนพักที่บ้านเพื่อนที่มีวิกฤติทางเศรษฐกิจต้องไปเป็นคนเก็บขยะ เพราะเหตุใด
- ถ้ามีคนเก็บขยะมามีความเกี่ยวข้องกับท่านในฐานะเพื่อนบ้าน ญาติ ลูก หรือพ่อแม่ ท่านจะมีความรู้สึกกับเขาอย่างไรจะร่วมมือกิจกรรมทางสังคมได้ไหม ถ้าที่บ้านมีงานจะเชิญเขามาไหม
- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะมีประโยชน์ต่อสังคมของท่านและประเทศชาติด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....

แนวทางสนทนาผู้ให้ตัวบท
แบบสนทนาชุดที่ 3 ผู้ผลิตขยะ : บุคคลทั่วไป

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนา แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

-ต้องการศึกษาเกี่ยวกับ ขยะและปัญหาขยะมีพัฒนาของเปลี่ยนแปลงอย่างไร นับตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ระบบ/กระบวนการกำจัดขยะของชุมชนและเมืองโดยรัฐทำอย่างไร กลุ่มคนเก็บขยะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเก็บขยะในสายตาของท่านมีความคิดเห็นและความรู้สึกต่อกลุ่มคนเหล่านี้อย่างไรและในสายตาของท่านคิดว่าคนทั่วไปมองพวกเขาอย่างไร

-ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่มีผลลบกับผู้สนทนาแต่อย่างใด เพราะจะไม่มีภาระอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนร่วม

-ขออนุญาตเริ่มการสนทนา ขออนุญาตบันทึกเทป เพราะอาจจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้ตัวบทให้ถูกต้องเท่านั้น

2. เรื่องราวทั่วไป/ประวัติส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้ตัวบท

ขอให้ช่วยเล่าประวัติ ความเป็นมาของผู้ให้ตัวบท เริ่มตั้งแต่

2.1 ชื่อ นามสกุล อายุ และ ภูมิลำเนา ท่านพื้นเพเป็นคนที่ไหน มีการย้ายถิ่นฐานหรือไม่

2.2 การศึกษา ท่านได้เรียนเล่าเรียนถึงระดับชั้นใด

2.3 การประกอบอาชีพและรายได้ ขอให้ท่านช่วยเล่าประวัติการทำงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีตำแหน่งอะไรในที่ทำงาน ท่านประกอบอาชีพเสริมด้วยหรือไม่ ถ้าทำเป็นงานอาชีพเสริมอะไร มีรายได้ประมาณเดือนละเท่าไร เมื่อรวมกับรายได้เสริมแล้ว

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาขยะและกระบวนการเก็บขยะของรัฐ

- ปัญหาขยะเกิดเนื่องจากสาเหตุอะไร เปรียบเทียบปัญหาขยะในอดีตกับปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร (ในเรื่องลักษณะ ปริมาณและความรุนแรงของปัญหา)
- หากให้ท่านเปรียบเทียบ สาเหตุที่ทำให้เกิดขยะระหว่างการผลิตและการบริโภค ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดขยะมากกว่ากัน เพราะอะไร และใครเป็นผู้สร้างขยะมากที่สุดในปัจจุบัน
- ท่านเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “ขยะเป็นผลด้านลบจากการพัฒนา หากจะลดปัญหาขยะต้องชะลอการพัฒนา” หรือไม่ กรุณาแสดงความคิดเห็น

- ท่านคิดว่าปัญหาขยะมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร ในความคิดเห็นของท่านรัฐและประชาชนมีความใส่ใจต่อปัญหานี้หรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าขยะมีอันตรายและสร้างความเสี่ยงให้กับสังคมหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะในอนาคต
- ท่านทราบถึงระบบ/กระบวนการกำจัดของรัฐหรือไม่ ทำอย่างไร(วิธีการกำจัดขยะมีกี่วิธี แต่ละวิธีก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้างและวิธีใดดีที่สุด)
- ให้ท่านช่วยเล่าถึง รายละเอียดการกำจัดขยะตามหลักวิชาการว่าเป็นอย่างไร และการกำจัดขยะที่โดยทั่วไปทำกันแบบง่ายๆทำอย่างไร ทราบถึงอันตราย/ความเสี่ยงหรือไม่
- ถ้ามีขยะดังกล่าวต่อไปนี้ ได้แก่ ยากฆ่าแมลง เชื้อฉีดยา ถ่านไฟฉาย กระป๋องนม เศษใบตอง ถุงพลาสติก เศษอาหาร ท่านจะจัดการกับขยะเหล่านี้แต่ละชนิดอย่างไร
- การกำจัดขยะนั้นควรเป็นความรับผิดชอบของใคร (ผู้บริโภค ผู้ผลิต รัฐ) เพราะอะไรและใครต้องรับผิดชอบเรื่องขยะมากที่สุด
- ท่านสนใจนโยบายการเก็บขยะของรัฐและองค์กรของรัฐหรือไม่ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับการรณรงค์การนำขยะมาใช้ซ้ำ(reuse) การนำมาแปดงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่(recycle) วิธีการเหล่านี้สามารถแก้ไขปัญหขยะหรือไม่ เพราะอะไร
- ขณะนี้ กทม. รณรงค์ การแก้ไขปัญหขยะโดยจัดให้มีโครงการต่างๆ เช่น โครงการทำความสะอาดเมือง โครงการหน้าบ้านหน้ามอง เป็นต้น รวมถึงการตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้นมา เช่น การทิ้งขยะให้ถูกที่ ถูกถัง ถูกเวลา ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อโครงการต่างๆนั้น
- ท่านคิดว่า ใครได้รับประโยชน์สูงสุดในระบบการกำจัดขยะในปัจจุบันเพราะอะไร และได้ประโยชน์ในลักษณะใด

4. ขยะและการกำจัดขยะที่บ้านและชุมชนของท่าน

- พูดคุยเกี่ยวกับขยะที่มีอยู่ในบ้านว่าเป็นขยะลักษณะใดบ้าง ที่บ้านของท่านมีวิธีการจัดการกับขยะแต่ละชนิดอย่างไร แต่ละวิธีและแต่ละขั้นตอน ทำไมต้องทำเช่นนั้น กำหนดที่ทิ้งขยะไว้ตรงไหนของบ้าน และทำไมต้องกำหนดเช่นนั้น
- วิธีการจัดการกับขยะในบ้านของท่านทำอย่างไร มีฐานคิดในการปฏิบัติอย่างไร ทำไมต้องทำเช่นนั้น
- คิดว่าระบบการจัดการเก็บขยะ ของบ้านและชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือไม่และควรจะต้องแก้ไขแต่ละปัญหาอย่างไร
- บุคคลในครอบครัวมีความตระหนักถึงปัญหาขยะหรือไม่อย่างไร สมาชิกในบ้านแต่ละคน มีวิธีการจัดการกับขยะอย่างไร เป็นวิธีเดียวกันหรือแตกต่างกัน มีฐานคิดอะไร

- สมาชิกในบ้านคนใดบ้าง ที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการดูแลขยะมากที่สุด ทำไมเขาเป็นเช่นนั้น และคนไหนมีการจัดการขยะที่ต้องปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด เพราะอะไรและคิดว่าจะจัดการกับเขาปรับปรุงตัวอย่างไร
- ท่านคิดว่าการจัดเก็บขยะในปัจจุบันดีหรือไม่ควรทำอะไรจึงจะดีที่สุดเหมาะสมที่สุด และถ้าไม่ดีจะปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไรด้วยวิธีการอย่างไร
- ท่านคิดว่านโยบายเก็บเงินค่าธรรมเนียมการทิ้งขยะเป็นนโยบายที่ดีหรือไม่ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับนโยบายนี้และควรเก็บเป็นเงินเท่าไร
- ขยะเป็นปัญหาในบ้านท่านและชุมชนหรือไม่ อย่างไร และถ้าเป็นจะแก้ปัญหายังไร เพราะอะไรถึงแก้ปัญหายังไร มีวิธีอื่นไหม
- ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนากันในเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมขยะ วิธีการจัดการ ปัญหาขยะหรือพูดคุยถึงสถานภาพของคนเก็บขยะหรือไม่ อย่างไร

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับคนเก็บขยะ

5.1 ประเภทคนเก็บขยะและภาพลักษณ์

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะมีกี่ประเภท อะไรบ้าง ลองจัดเรียงลำดับกลุ่มคนเก็บขยะ
- ภาพลักษณ์ของคนเก็บขยะแต่ละประเภท และใครมีภาพลักษณ์แย่ที่สุด
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคนเก็บขยะและทำไมเขาต้องทำอาชีพนี้ ความรู้สึกที่มีต่อคนเก็บขยะแต่ละประเภทเป็นอย่างไร ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น ท่านเข้าใจในการทำงานของแต่ละกลุ่มแต่ละขั้นตอนอย่างไร
- ลองวาดภาพชีวิตความเป็นอยู่ในบ้านของคนเก็บขยะว่าเขาจะอยู่อย่างไร(ชักถามในรายละเอียดให้มาก)

5.2 สุขภาพและสวัสดิการของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่ามีคนเก็บขยะจัดเป็นกลุ่มคนจน คนด้อยโอกาสหรือไม่ ท่านคิดว่าวิธีการช่วยเหลือคนเก็บขยะควรจะช่วยเหลือเขาในด้านใดบ้าง อย่างไร เช่น ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี ได้เรียนฟรี และควรมีสวัสดิการพิเศษอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะ กลุ่มใดมีภาวะเสี่ยงภัยที่สุด เสี่ยงอย่างไร และจะให้ความช่วยเหลือพวกเขาได้อย่างไร
- คนเก็บขยะควรมีบัตรรองรับเช่นเดียวกับบริษัททำความสะอาด หรือเป็นข้าราชการหรือไม่ เพราะอะไร

- คนเก็บขยะน่าจะเป็นโรคอะไรมากที่สุด ท่านรู้สึกรังเกียจพวกเขาหรือไม่ อย่างไร และรัฐควรให้การป้องกันอย่างไร (ป้องกันประชาชนส่วนใหญ่หรือกลุ่มคนเก็บขยะส่วนน้อย พยายามชักถามถึงวิธีคิดเบื้องหลัง) เพราะอะไร
- ท่านจะมีวิธีจัดการกับขยะของเราอย่างไรหรือจัดการกับขยะแบบใดจึงจะเป็นการช่วยเหลือคนเก็บขยะให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5.3 ความเป็นชนชั้นของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะเป็นชนชั้นใดในสังคม ใช้เกณฑ์อะไร
- ให้ท่านลองจัดลำดับอาชีพในสังคมที่อยู่ในระดับเดียวกับขยะ ใช้เกณฑ์อะไรในการเปรียบเทียบจัดลำดับ
- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะ สามารถเลื่อนสถานะภาพไปทำงานอย่างอื่นได้หรือไม่ เพราะอะไร
- ท่านคิดว่ารัฐควรมีสถาบันการศึกษาที่รองรับ สถานภาพของอาชีพคนเก็บขยะหรือไม่ และควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาโดยมีครู/อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดเก็บดูแลระบบกำจัดขยะหรือไม่ อย่างไร

5.4 ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

- คนเก็บขยะมาเกี่ยวข้องกับเราในฐานะเพื่อนได้หรือไม่
- ถ้ามีคนเก็บขยะมามีความเกี่ยวข้องกับท่านในฐานะเพื่อนบ้าน ญาติ ลูก หรือพ่อแม่ ท่านจะมีความรู้สึกกับเขาอย่างไร จะร่วมมีกิจกรรมทางสังคมได้หรือไม่ เช่น ถ้าที่บ้านของท่านมีงานจะ เชิญพวกเขาหรือไม่
- ถ้าให้ญาติพี่น้องไปแต่งงานเป็นครอบครัวเดียวกันกับคนเก็บขยะจะรู้สึกอย่างไรยอมให้แต่งงานด้วยหรือไม่ และถ้า (ลูก) หรือญาติไม่ยอมเชื่อฟัง ท่านจะทำอย่างไรกับคนของท่านหรือทำอย่างไรกับคนเก็บขยะ
- ท่านจะตัดสินใจอย่างไรถ้าท่านต้องไปนอนพักที่บ้านเพื่อนที่มีวิกฤติทางเศรษฐกิจต้องไปเป็นคนเก็บขยะ เพราะเหตุใด
- ถ้าให้เอาถังขยะของหลายๆบ้านมาวางหน้าบ้านท่าน เพื่อให้เจ้าหน้าที่มาเก็บ ท่านจะยอมให้วางหรือไม่ เพราะอะไร แล้วถ้าเช่นนั้นควรจะให้เก็บไว้ที่ไหนจึงจะเหมาะสม
- ท่านคิดว่า คนเก็บขยะมีประโยชน์ต่อสังคมของท่านและประเทศชาติด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร
- ถ้ามีรายการวิทยุ โทรทัศน์ หรือการจัดอภิปรายเรื่องราวเกี่ยวกับ คนเก็บขยะ ท่านและครอบครัวจะสนใจติดตามดูหรือไม่

แนวทางสนทนาผู้ให้ตัวบท
แบบสนทนา ชุดที่ 4 แนวคำถามการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ
(ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการจำกัดขยะ)

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนา แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา

-ต้องการศึกษาเกี่ยวกับ ขยะและปัญหาขยะมีพัฒนาของเปลี่ยนแปลงอย่างไร นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระบบ/กระบวนการกำจัดขยะของชุมชนและเมืองโดยรัฐทำอย่างไร ประสิทธิภาพชีวิตการทำงานท่านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำจัดขยะเป็นอย่างไร และกลุ่มคนเก็บขยะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเก็บขยะ ท่านมีความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างไร ต่อพวกเขา รวมทั้งบุคคลทั่วไปมองเขาอย่างไร

-ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่มีผลลบกับผู้สนทนาแต่อย่างใด เพราะจะไม่มีการอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนรวม

-ขออนุญาตเริ่มการสนทนา ขออนุญาตบันทึกเทป เพราะอาจจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้ตัวบทให้ถูกต้องเท่านั้น

2. เรื่องราวทั่วไป/ประวัติส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ให้ตัวบท

ขอให้ช่วยเล่าประวัติ ความเป็นมาของผู้ให้ตัวบท เริ่มตั้งแต่

2.1 ชื่อ นามสกุล อายุ และภูมิลำเนา ท่านพื้นเพเป็นคนที่ไหน ให้ท่านช่วยเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของตัวท่านและครอบครัว รวมถึงการย้ายถิ่นฐาน

2.2 การศึกษา ท่านได้เรียนเล่าเรียนถึงระดับชั้นใด

3. การประกอบอาชีพและรายได้

ขอให้ท่านช่วยเล่าประวัติการทำงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ท่านทำงานอะไรเมื่อครั้งเริ่มต้นทำงานใหม่ๆ มีตำแหน่งอะไรในที่ทำงาน
- ท่านมีการเปลี่ยนงานหรือไม่ ถ้ามีการเปลี่ยนงานมาจากสาเหตุอะไร ในช่วง เวลาใด
- ตำแหน่งหน้าที่ทำงานปัจจุบันคือ..... ทำงานในหน้าที่นี้มานานเท่าไรแล้วคะ
- ท่านประกอบอาชีพเสริมด้วยหรือไม่ ถ้าทำงานอาชีพอะไร เพราะเหตุใด เวลาใด
- รายได้จากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมประมาณเดือนละเท่าไร

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับขยะและกระบวนการกำจัดขยะ

- ท่านคิดว่า ขยะเกิดจากสาเหตุอะไรได้บ้าง หากจะเปรียบเทียบขยะในอดีตและปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง
- ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่า " ปัญหาขยะเกิดจากการพัฒนา หากจะลดปัญหา ขยะรัฐจะต้องลดการพัฒนา" กรุณาอธิบายและแสดงความคิดเห็นโดยละเอียด
- หากให้ท่านเปรียบเทียบ สาเหตุที่ทำให้เกิดขยะระหว่างการผลิตและการบริโภค ท่านคิดว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดขยะมากกว่ากัน เพราะอะไร ถ้าจะลดปริมาณขยะลงท่านคิดว่า มีวิธีแก้ไขอย่างไร
- ท่านคิดว่าขยะเป็นปัญหาลำคัญของสังคมไทยหรือไม่ อย่างไร และขยะมีอันตรายและ สร้างความเสี่ยงให้กับสังคมหรือไม่ อย่างไร (โดยเฉพาะในอนาคต)
- การกำจัดขยะนั้นควรเป็นความรับผิดชอบของใคร (ผู้บริโภค ผู้ผลิต รัฐ) เพราะอะไร และ ใครต้องรับผิดชอบเรื่องขยะมากที่สุด
- กระบวนการกำจัดขยะของรัฐมีกี่วิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง ท่านเห็น ด้วยกับวิธีการใดที่เหมาะสมกับประเทศไทย
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการรณรงค์การนำขยะมาใช้ซ้ำ(reuse) การนำมาแปลง เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่(recycle) วิธีการเหล่านี้สามารถแก้ไขปัญหได้หรือไม่ เพราะอะไร
- ขณะนี้ กทม. รณรงค์ การแก้ไขปัญหขยะโดยจัดให้มีโครงการต่างๆ เช่น โครงการทำ ความสะอาดเมือง โครงการหน้าบ้านหน้ามอง เป็นต้น รวมถึงการตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆขึ้นมา เช่น การทิ้งขยะให้ถูกที่ ถูกถัง ถูกเวลา ท่านเชื่อว่าโครงการนี้จะช่วยแก้ไขปัญหขยะได้ หรือไม่ อย่างไร
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่รัฐให้เอกชนมารับช่วงในกระบวนการกำจัดขยะ ต่อจากรัฐ เอกชนมีวิธีการอย่างไรในการกำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพ การดำเนินการโดย เอกชนเท่าที่ผ่านมามีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่า ใครได้รับประโยชน์สูงสุดในขบวนการกำจัดขยะทั้งหมด เพราะอะไร และได้ ประโยชน์ในลักษณะใด
- ท่านมีแนวคิดอย่างไรต่อการให้ความรู้และปรับปรุงรูปแบบการเก็บขยะที่ได้เผยแพร่อยู่ใน ปัจจุบัน ท่านคิดว่รูปแบบที่เผยแพร่อยู่นั้นเป็นประโยชน์ต่อใคร

5. ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดขยะ

- ขอให้อธิบายโครงสร้างของระบบการทำงานในการกำจัดขยะที่ท่านรับผิดชอบอยู่
- ขอให้อธิบายขั้นตอนการกำจัดขยะนับตั้งแต่ การนำขยะมาจากร้านเรือนจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายในการกำจัดขยะได้ และเจ้าหน้าที่กลุ่มใดที่มีหน้าที่ที่ออกไปสัมผัสกับขยะโดยตรงที่สุด ให้อธิบายคุณสมบัติของบุคคลและสถานภาพทางสังคมของบุคคลเหล่านั้น
- ระบบการจัดการขยะในหน่วยงานของท่านได้ช่วยทำให้สามารถสร้างความสะอาดให้กับชุมชน อย่างไร อะไรคือโครงการเด่นๆของหน่วยงานท่าน
- แสดงความเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของท่าน มีข้อควรปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาอย่างไร
- เรื่องราวการจัดการขยะและข้อปฏิบัติสำหรับผู้เก็บขยะได้ มีการเขียนไว้เป็นเอกสารความรู้ใช้หรือไม่ อย่างไร
- งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนระบบที่เป็นกลไกและเครื่องมือทุนแรงในกระบวนการกำจัดขยะนั้น มีเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองและลักษณะทางสังคมของเมืองไทยที่พัฒนาขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของขยะอย่างรวดเร็วหรือไม่
- ชุมชนและเขตที่ท่านรับผิดชอบ มีความสำนึกในเรื่องความสะอาดและปัญหาขยะมากน้อยเพียงไร

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มคนเก็บขยะ

6.1 ประเภทคนเก็บขยะและภาพลักษณ์

- หากจะแบ่งกลุ่มคนเก็บขยะโดยทั่วไปท่านคิดว่าแบ่งได้ เป็นกี่ประเภท ท่านใช้เกณฑ์อะไรในการแบ่ง กลุ่มคนที่เก็บขยะในพื้นที่ที่ท่านรับผิดชอบอยู่ มีกี่กลุ่มและมีรูปแบบอย่างไร
- ท่านมีความคิดเห็นต่อคนเก็บขยะแต่ละกลุ่มอย่างไร
- ท่านคิดว่ากลุ่มคนเก็บขยะเหล่านั้นสร้างความรำคาญหรือทำให้ระบบการจัดเก็บขยะและกำจัดขยะไม่สะดวกหรือไม่ อย่างไร หากท่านคิดว่ากลุ่มคนเก็บขยะนั้นสามารถสนับสนุนระบบงานกำจัดขยะได้ ขอให้ท่านช่วยเล่าให้ฟัง รัฐเคยมีนโยบายที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานของกลุ่มคนเก็บขยะแต่ละกลุ่มอย่างไร
- ในความรู้สึกส่วนตัวของท่าน คิดว่า คนเก็บขยะแต่ละกลุ่มมีความสำคัญอย่างไร ถ้าหากจะกำหนดให้มีวันสำคัญเพื่อรำลึกถึงคนเก็บขยะ เราจะสำนึกถึงเขาในรูปแบบใดและควรจัดเป็นวันอะไร

6.2 สุขภาพและสวัสดิการของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่าวิธีการช่วยเหลือคนเก็บขยะควรจะช่วยเหลือเขาในด้านใดบ้าง อย่างไร

- คนเก็บขยะควรมีบริษัทรองรับเช่นเดียวกับบริษัททำความสะอาด หรือเป็นข้าราชการหรือไม่ เพราะอะไร
- ท่านมีวิธีการหรือข้อเสนอใดที่คิดว่า จะสามารถจัดเป็นรูปแบบให้คนเก็บขยะมีสถานภาพเท่าเทียมกับอาชีพอื่น เพื่อหยิบบรรยากาศเป็นธรรมในสังคมหรือความเท่าเทียมในสังคม
- เงินตอบแทนที่คนเก็บขยะได้รับเพื่อบำรุงเลี้ยงชีพนั้น ท่านคิดว่าควรได้รับจากฝ่ายใดอีกบ้างนอกเหนือจากขายขยะด้วยตนเองแล้ว เพราะอะไร
- คนเก็บขยะควรได้รับสิทธิพิเศษอะไรในสังคมบ้าง
- คนเก็บขยะป่วยเป็นโรคอะไรมากที่สุด โรคภัยและอันตรายที่คนเก็บขยะในหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ มักจะได้รับคืออะไร มีสาเหตุมาจากอะไร
- รัฐได้มีนโยบายในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนที่สัมผัสขยะโดยตรงอย่างไร
- รายได้ของคนเก็บขยะคิดคำนวณจากอะไร มีค่าใช้จ่ายพิเศษทดแทนความเสี่ยงในการประกอบอาชีพหรือไม่

6.3 ความเป็นชนชั้นของคนเก็บขยะ

- ท่านคิดว่าคนเก็บขยะเป็นชนชั้นใดในสังคม ใช้เกณฑ์อะไร
- ให้ท่านลองจัดลำดับอาชีพในสังคมที่อยู่ในระดับเดียวกับขยะ ใช้เกณฑ์อะไรในการเปรียบเทียบจัดลำดับ
- ท่านคิดว่าภาครัฐควรมีสถาบันหรือองค์กรที่เปิดสอนให้ความรู้เรื่องราวของการเก็บขยะ หรือมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหรือไม่ (ขอให้แสดงความเห็น)
- ท่านคิดว่ารัฐควรมีสถาบันการศึกษาที่รองรับ สถานภาพของอาชีพคนเก็บขยะหรือไม่ และควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาโดยมีครู/อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการจัดเก็บดูแลระบบกำจัดขยะหรือไม่ อย่างไร

6.4 ความเป็นอื่นของคนเก็บขยะ

- ในสายตาของท่านคนเก็บขยะมีภาพลักษณ์ที่เสียหายอย่างไร และคนเก็บขยะมีภาพที่ดีและน่ายกย่องอย่างไร ในความเห็นของท่าน
- ท่านมีความรู้สึกถึงเกียจคนเก็บขยะหรือไม่ ถ้าท่านมีญาติพี่น้องประสบปัญหาและต้องมาเป็นคนเก็บขยะ ท่านจะให้มาทำงานในหน้าที่นี้หรือไม่ เพราะอะไร

.....

บทสนทนาประสบการณ์ชีวิตคนเก็บขยะ

- ตอบ: ผมชื่อ ธาณี อัครวรรณวงศ์ 47 ปี ทำงานที่นี้มาตั้งแต่ปี 2523 , 25 ปี แล้วค้าขยะ ค้ายขยะหัวกองมาตั้งแต่ 2507 ตั้งแต่เด็กจากดินแดนก็ย้ายมาอยู่ที่นี่
- ถาม : ย้ายมาตามขยะเปล่า
- ตอบ: ไม่ใช่ คือพ่อผมเป็นผู้รับเหมา ตำรวจรถไฟ ตำรวจ ปลดเกษียณแล้วก็มาเป็น ผู้รับเหมา ไม่คิดว่าเก็บขยะ พ่อผมเสียเมื่อ พ.ศ. 2513 พ่อพ่อผมเสีย ฐานะทางครอบครัวก็แย่งลง ผู้นำทางครอบครัวเสีย ก็เริ่มเก็บตั้งแต่ 2513 เพราะพ่อเสีย
- ถาม : แล้วทำไมไม่ทำอย่างอื่น
- ตอบ : ตอนนั้นเรียนหนังสืออยู่ด้วย
- ถาม : ใครชักนำละหรืออยู่ก็เข้ามาเก็บเอง
- ตอบ : เห็นเขาเก็บแล้วได้ตั้งค์ แล้วเราคิดว่าจะช่วยครอบครัวเราก็เลยเก็บ ตอนนั้นน่าจะสัก 10 ขวบได้ ป. 7 ตอนพ่อผมเสียรู้ลึก็จะ ป. 5
- ถาม : ครั้งแรกที่เก็บรู้สึกอย่างไรบ้างคะ
- ตอบ : เหนื่อยมาก เพราะกว่าจะได้บาทหนึ่งมันก็เยอะมาก
- ผมไปเรียนโรงเรียนวันละ 50 สตางค์ เก็บขยะได้บาทหนึ่งก็เหลือมากแล้ว เลิกเรียนมาเหลือ 50 สตางค์ก็ให้น้อง ผมมี 3 คน รวมผมเป็นพี่คนโต 4 คน ผมเลยรับผิดชอบ เยอะ น้องไม่ให้เขาเก็บเลย
- ถาม : ทำไม่ถึงไม่ให้เขาเก็บ
- ตอบ : ก็กลัวเศษแก้ว เศษกระเบื้องบาดหรือดำเขา ผมต้องเป็นผู้นำแทนพ่อแล้วพอเรียนจบ ป. 7 ก็ค้าขยะเต็มวัน ไม่ได้เรียนต่อ
- ถาม : เยี่ยมเลยนะ สมัยก่อนกองขยะเป็นอย่างไร
- ตอบ : สมัยก่อนที่ กองขยะมันสูงๆ กองมันใหญ่ขึ้นๆ เมื่อก่อนเนี่ยที่เป็น 100 ไร่ ที่กองสูงประมาณตึก 4 – 5 ชั้นได้ ทางก.ท.ม. ก็เริ่มพัฒนาที่ว่า จัดซื้อรถแทรกเตอร์ รถดั้มพ์ 6 ล้อ มาเพื่อดันลงมาป่อขยะ เมื่อสมัยก่อนที่ผมเด็กๆ คือ สมัยธรรมนูญ เทียนเงิน เป็นผู้ว่าคนแรก เขาชุดเพื่อเอาขยะไปถม แต่ว่าไม่มีอะไรลงพื้นเลย เป็นแบบธรรมชาติ น้ำท่วมก็ท่วมเลย น้ำท่วมชาวบ้านก็เสียเงินไป สมัยนั้นมันมีคลองด้วย มันก็ไหลไปตามคลอง ชาวบ้านไม่มีมาก ยังไม่แตกกระแหง ไม่ไว้วางใจ ไปทางโน้นบ้านหนึ่ง ทางนี้บ้านหนึ่ง มันห่างๆกัน ยังไม่มีเป็นกลุ่มเป็นก้อน เขาก็ยังกองได้อยู่ ที่ขยะมีการรื้อย้าย มีสาเหตุการเหม็นขึ้น ชาวบ้านร้องเรียนว่าเหม็น รัฐก็พัฒนาขึ้น คือใช้เครื่องจักร

หลังจากเป็นกองทาง ก.ท.ม. ก็ได้สร้างโรงงานกำจัด โดยใช้เครื่องจักรกลเข้ามา มาทำลายให้ย่อยสลายให้เร็วที่สุด โดยการคัดแยกขยะ แล้วดีให้ละเอียด ของหนักจะไปอีกที่หนึ่ง ของที่ใช้ไม่ได้จะไปอีกที่หนึ่ง

ถาม : การสร้างโรงงานอย่างนั้น ทำให้คนเก็บขยะลำบากขึ้นไหม หรือว่ารูปแบบมันเหมือนเดิม แต่ขยะที่เหลือจากการคัดแยกจากคนคัดแล้ว เขาทำลาย

ตอบ : ไม่ใช่ ของก็ยังมีย่อย เพราะว่าการทำลายของเครื่องจักรมันทำลายได้ไม่หมด มีกำหนดว่า วันละกี่ตันต่อกี่ตัน เพราะว่าขยะมันจะเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ มันล้น ยิ่งถ้าเครื่องจักรเสีย เขาก็ต้องเทกอง ทุกวันมันจะต้องมีเทกองอยู่แล้ว คือเข้าโรงงานไม่หมด

ถาม : คนมาเก็บไม่มากหรอกคะ

ตอบ : คนก็เริ่มมากขึ้น สร้างบ้านเป็นชุมชนเลย

ถาม : มาจากไหนกันคะ

ตอบ : หลายจังหวัดมาก

ถาม : เขารู้ได้อย่างไร

ตอบ : พี่น้องอยู่ที่ไหนละ พี่น้องอยู่ที่ไหนก็ไปนำมา ทำนาไม่ไหว งานล้มก็เข้ามา คนเริ่มหนาแน่นขึ้น ขยะก็มากขึ้น มากขึ้น เอาไม้จากกองขยะมาปลูกบ้านเป็นกระต๊อบ อยู่ใกล้ๆคือ เนื้อที่ของหลวงเขาก็มาปลูกกัน ปลูกกันเป็นชุมชนย่อยๆ ที่นี้ก็ลูกหลานของขยะหลายชุมชน

ถาม : ไม่ใช่สมัยนี้ใช่ไหม สมัยนั้นมันแบ่งย่อยมาก

ตอบ : ใช่ สมัยนั้นมันแบ่งย่อยเยอะมาก

ถาม : แบ่งกันอย่างไร

ตอบ : ก็ตรงโน้นมาจากจังหวัดหนึ่ง ตรงนี้มาจากจังหวัดหนึ่ง ครอบครัวใครมาจากไหน จากไหน

ถาม : ช่วงนั้นมีการใช้สิทธิพลกันไหม เล่นพวกอะไรอย่างนี้

ตอบ : ก็เริ่มมีผลพอมีคนงาน ก.ท.ม. เป็นพนักงานของหลวง แต่ละทาง แต่ละทาง เมื่อก่อนมีอยู่ 10 – 15 ทางย่อยถ้าวันไหนขยะเยอะ ก็ซอยทาง คือขึ้นไปเป็นหัวกอง คนงานหลวงก็เป็นผู้มีสิทธิพลก่อน คือเอาพรรคพวกมาคุยขยะ

ถาม : คนที่เข้ามาต้องเสียดั่งค์ไหม

ตอบ : ไม่เสียดั่งค์ คือ ต้องเก็บอะไรให้เขา หรือมีเงื่อนไขอย่างอื่นให้เขา เพราะว่าช่วยกัน ด้วยเวลาแบกกระดานมาปูทางเพื่อให้รถขึ้นทาง คือว่า คนข้าราชการจะไม่ต้องยุ่งอะไรมากมาย เขาจะได้ดั่งค์ บางคนไม่ต้องแตะต้องขยะ แต่พอเย็นเขาก็จะมีของขาย

ถาม : ของที่ขายในสมัยก่อนกับของที่ขายในสมัยหลังๆมันต่างกันอย่างไร

ตอบ : ต่างกันมากครับ ของสมัยก่อนมันมีส่วนเยอะจริง แต่ราคามันน้อย สมัยที่ผมเริ่มจริงจังก็ประมาณปี 2513 ขวดกิโลละสลึง กระป๋องโลละ 10 สตางค์ เหล็กโลละ 50 สตางค์ กระดาษโลละสลึง กระดาษคือเมื่อก่อนมาเยอะ แต่คุณค่าของกระดาษมันน้อย ต้องเก็บทุกอย่างที่รวมๆขายต่อวัน พอแพงขึ้นเราก็ตึงไว้ ใ้ที่มีราคาน้อยออกต้องตัดกันบ้าง เพื่อเรียวยแรงเราจะได้พอ จะได้คุ้ม

ถาม : อะไรที่เมื่อก่อนเก็บขาย แล้วเดี๋ยวนี้ทิ้งไป

ตอบ : แก้ว อย่างเดียวที่ทิ้ง มันอันตราย

ถาม : ทำไมแก้วเดี๋ยวนี้ไม่มีราคาแล้ว

ตอบ : ผมก็ไม่รู้ มันมีราคา แต่มันเยอะ มันหนัก มันไม่ไหว มันต้องรวบรวมให้เยอะ พอเยอะแล้วหนัก กำลังเราไม่ไหว แล้วมันอันตราย เป็นของมีคม เก็บเป็นขวดที่ว่ามีราคา เช่น ขวดเบียร์ ขวดน้ำปลา สุราต่างๆ ที่ว่าเอาไปล้างแล้วใช้ได้เลย จะแพงหน่อย

ถาม : ถ้าเราหยิบขวดมาสักใบ ปีนิดเดียวก็ไม่ได้

ตอบ : ไม่ได้

ถาม : แล้วขวดที่เราเก็บแล้วไม่ใช่ แล้วจะอย่างไรกับมัน

ตอบ : ก็โยนเข้ากองขยะเหมือนแก้ว

ถาม : แล้วจะมีใครมาเก็บอีกไหม

ตอบ : ไม่มีแล้ว

ถาม : ตอนนั้นรัฐบาลยังไม่มีการประมูลให้เอกชนมาเกี่ยวข้อง

ตอบ : ช่วงนี้ก็ยังทำกันเอง แต่ถ้าเข้าไปในบริเวณที่รัฐบาลให้เอกชนเข้าไปทำ เราไม่สามารถไปยุ่งเกี่ยวตรงนั้นได้

ถาม : แล้วเริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่

ตอบ : ก.ท.ม. ให้เอกชนทำตั้งแต่แรกเลยแต่ว่าเอกชนที่เขาทำนี้ ตอนนั้นเขาทั้งหมด เขาออกมาทิ้ง ไม่มีการแยก มีเพียงแยกขยะไปทำลายอย่างเดียว ไปเผา มีเตาเผาด้วย ซากของเตาเผาก็ยังมีอยู่ ถ้าขนออกมาข้างนอก มาเทกองคนนอก คนที่ไม่เกี่ยวกับบริษัท เราก็มาคุ้ยกันได้

ถาม : มันหมายความว่าเงินกำลังของเอกชนที่รับ ก็มาทิ้งให้คนข้างนอกคุ้ย

ตอบ : ครับ

ถาม : เมื่อก่อนเอกชนยังไม่ขายเอง แล้วนี่อย่างไรมาขาย

ตอบ : ก็เกิดโรงงานปิดสภาพตนเอง คือ หมดยุ อายุ ทุกอย่างของโรงงานทำลายหมด เพราะเครื่องจักรมันเสื่อมสภาพ ซ่อมมันแพง ใช้เงินมาก

ถาม : โรงงานปิดแล้วทำไม

ตอบ : โรงงานปิดประชาชนเขาก็ชอบ แล้วเกิดมีผู้ว่าใหม่ขึ้นมา ก็ไม่รู้ว่าเสนอนโยบายการขนถ่ายจากกรุงเทพฯ เพราะกรุงเทพฯ เป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น ประชาชนเริ่มร้องเรียนว่าเหม็น ก็เลยต้องให้เอกชนมาขนถ่ายไปที่อื่น จ้างเป็นตัน และให้เอกชนลงทุนทุกอย่าง แต่ว่าการขนไปทิ้ง คือรถของ ก.ท.ม. โดยเฉพาะ

ถาม : เอกชนก็เลยใช้วิธีไม่ขนไปทิ้งแล้ว

ตอบ : ขนไปทิ้งครับ แต่ว่าเขาจ้างพวกที่ขาดรายได้จากการเทกอง ที่เทกองมันยุบสภาพไปแล้ว จ้างพวกที่เขาออกไปคุ้ยข้างใน โดยการให้ราคาต่ำที่สุด จนกระทั่งคนไทยทำไม่ได้ ที่นี้ก็เอาพม่าเข้ามา พวกแรงงานต่างด้าว

ถาม : ต่ำขนาดไหน บอกราคาได้ไหม

ตอบ : สมมุติว่าผมซื้อ เอากระป๋องตอนนี้มัน 2 – 2.50 บาท ให้พวกคนไทย 50 สตางค์ต่อกิโล พลาสติกโลละ 10 บาท ให้โลละ 3 บาท คุณคุ้ยเข้าไปข้างใน มีอุปกรณ์ไปเกี่ยวได้ เฒ่าโห่ เ็นคุณก็ต้องมาขาย ไม่สามารถนำ ออกจากโรงงานได้ มันก็เลยมีอิทธิพลมากขึ้น ถ้าใครเอาออกมาก็ไล่ออก

ถาม : ที่คนไทยทำไม่ได้เพราะอะไร

ตอบ : มันถูกเกินไป จนเขารับไม่ไหว ไม่พอกิน จากเคยรายได้ 300 – 400 บาท ต่อวันที่เก็บเอง ก็เหลือ 70 – 80 บาทต่อวัน

ถาม : แล้วคนที่เป็นคนไทยเคยเก็บไปทำอะไร

ตอบ : ก็เริ่มไปหางานอื่นทำ เลิกไปเลยโดยปริยาย ต้องเลิกไปเอง เพราะการให้เอกชนมาทำ ไม่ใช่สัญญาปีต่อปี เป็นสัญญา 5 – 10 ปี มันยาวนาน

ถาม : ใครเป็นคนกำหนดสัญญาค่ะ

ตอบ : ก็รัฐบาลครับ เอกชนต้องกำหนดเขาเพราะเขาลงทุนสูง เพราะว่าเขาลงทุนสูง

ถาม : ก็เลยต้องเป็นพม่าที่เข้าไปเก็บ

ตอบ : ใครก็ได้ พม่า เขมร คนไทยที่เข้าไปแล้วยอมวันละ 70 – 80 บาทส่วนใหญ่พม่าคิดว่าเขาไปไหนไม่ได้ เขาอยู่เมืองเราเขาได้เงิน ถึงจะเหนื่อยมากมายอย่างไรเขาก็ได้เงิน ถ้าเขาไปอยู่เมืองเขาเขาไม่ได้เงิน เขาไม่มีอิสระในด้านนี้

ถาม : แล้วเขาจะไปขายที่ไหนคะ

ตอบ : ผมก็ไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลาง ขายโรงงานเลย เข้าโรงงานเลย

ถาม : โรงงานอยู่ที่ไหนคะ

ตอบ : มันมีเยอะครับ ในซอยนี้ อ่อนนุชนี่

ถาม : เป็นโรงงานรีไซเคิลใช่ไหม

ตอบ : คือเขามีอย่างนี้ครับ ระบบเขาไปถ้าเราแยกไป เขาก็ให้พม่าทำอีกทีหนึ่งเหมือนกัน พม่าก็ดองพลาสติกที่ติดกับขวดน้ำ ขวดน้ำใส่เทป หรือขวดน้ำชุ่น แล้วแยกพลาสติกเป็นเกรตๆไป ตอนนี้น้ำมันไม่มีการเก็บขยะเกิดขึ้นแล้ว

ถาม : เปลี่ยนมาเป็นลูกจ้าง

ตอบ : เป็นลูกจ้างตอนนี้งาน ก.ท.ม. เอกชนยึดไปหมด

ถาม : เขาจ้างคนแยกขยะหรือว่าเขาจะแยกซื้อโดยเฉพาะ

ตอบ : ก็เหมือนกัน ที่แยกแล้ว และยังไม่ได้แยก

ถาม : ที่แยกแล้วแล้ว ใครแยกให้เขา

ตอบ : รถขยะของของของคนของ ก.ท.ม. ใ้การที่แยกจากบ้านเป็นรถอัดหรือรถเข้าง ที่เปิดท้ายไม่ใช่รถโตงเตงหรือ รถจิ๋วใจไม่สามารรถคัดตรงนั้นได้ เขาก็ไปรับมาจากในบ้าน เขาใส่ท้ายรถก็เลือกมามาขาย เลือกไปอย่างนั้น ราคาโน้น อย่างนี้ ราคานี้ ก็เลือกไปหลายๆอย่าง

ถาม : ในนี้ผู้รับซื้อกี่เจ้า

ตอบ : ประมาณ 11 – 12 เจ้า

ถาม : แล้วมีเทคโนโลยีอะไรที่หิวหว่ากว่านี้อีกไหมคะ

ตอบ : ที่หิวหว่าที่สุด คือ รถรีไซเคิล

ถาม : รถรีไซเคิลเป็นอย่างไร

ตอบ : รถตอนนี้ยุบสภาพไปหมดแล้ว แล้วราคาที่แพงสมัยผู้ว่าพิจิตร ทำสั่งรถรีไซเคิลแต่ใช้อะไรไม่ได้

ถาม : ทำไมใช้การไม่ได้

ตอบ : มันใช้การไม่ได้ ชาวบ้านเขาให้มา เขาไม่ได้เลือกมาให้หรอกครับ ชาวบ้านเขาก็มาเป็นถุงๆทุกอย่าง รัฐบาลสร้างภาพ พอคนเขาแยกเสร็จ รถมาเก็บก็โยนขึ้นไปรวมกัน จริงๆแล้วทุกวันคนเขาก็ไม่ได้แยก รวมกันไปหมด แยกให้เห็นก็ตอนที่เอนักข่าวช่องต่างๆมาถ่ายแค่นั้นแหละ

ถาม : แล้วรถหายไปไหนหมด ตอนนี้

ตอบ : รถตอนนี้ ไม่รู้ว่ายุบสภาพแล้ว ดัดแปลงให้เอกชนทำตัวถังเป็นรถโตงเตง

ถาม : คุณว่าวิธีไหนดีที่สุด ในการเก็บขยะในความรู้สึกในฐานะที่มีประสบการณ์ในเรื่องขยะมานานมาก วิธีไหนที่ให้ประโยชน์กับทุกฝ่าย และไม่เป็นพิษหรือเป็นก้น้อยที่สุด

ตอบ : วิธีของรัฐบาล การคัดแยกอย่างละจุด ทำไม่ได้ งบประมาณต้องเพิ่มอีก อย่างเช่น รถส่งมาคัน แต่ต้องส่งมา 3 คัน ขยะพิษ ขยะที่ยังใช้ได้ แล้วขยะที่ต้องนำไปทิ้ง

ถาม : แล้วออกไปในถนนเดียวกัน ต้อง 3 คันเรียง

ตอบ : ใช่ครับ

ถาม : แล้วรัฐบาลเขามีความเชื่ออย่างไรเขาถึงทำ เขามีหลักการอะไร

ตอบ : หลักการของผู้ว่า เพื่อฝัน

ถาม : เพื่อฝันว่าอย่างไร

ตอบ : เพื่อฝันว่าจะต้องทำได้ จัดระเบียบคนให้ทำตามที่ตั้ง แต่คนไม่มีระเบียบ มีระเบียบต้องซื้อถุง 3 ใบ

ถาม : สมมุติว่าคนไม่ซื้อ รัฐบาลแจกจะทำไหม

ตอบ : คนก็ทำไม่ได้ แก้วก็แยกต่างหาก คนเรามันติดนิสัยมา มันเลิกยาก พอเริ่มแรกเดิมทีพ่อแม่ออกลูกมา พอลูกจำความได้อะไรได้ ทั้งไว้ตรงนั้นนะลูก

ถาม : ติดนิสัยละ คุณมองว่ามันเป็นนิสัย

ตอบ : ครับ มันเป็นนิสัยติดมาเลย

ถาม : เอาสมมุติเป็นคนรุ่นใหม่ คุณสอนลูกคุณใหม่ แยก พอโตขึ้นเขาจะแยกไหม

ตอบ : ผมคิดว่าแยกนะครับ แต่ว่างบประมาณของหลวงทำได้ไหม

ถาม : ถ้าทำอย่างนั้น ผลประโยชน์ได้กับใคร

ตอบ : ก.ท.ม. พวกเจ้านายใหญ่ๆ ส่งรถมาได้เท่าไร ขยะที่รีไซเคิลได้เท่าไร เขาดำเนินกิจการเองทุกอย่าง

ถาม : ทุกที่เขาเอาไปขายเพื่อรีไซเคิลใช่ไหม รีไซเคิลมันตัวสำคัญที่สุด

ตอบ : จริงๆแล้วตัวรีไซเคิลเป็นตัวครอบทุกอย่างทุกอย่างเลยเพราะว่ามันผันเป็นเงิน มันเป็นเรื่องที่ใหญ่ที่สุดแล้วในขยะและของประเทศ

ถาม : คุณใช้คำว่า "ของประเทศ"

ตอบ : ประเทศ ถ้าไม่มีตัวรีไซเคิลตัวนี้ ของจะแพงขึ้นมากมาย มันครอบไปหมด

ถาม : ของจะแพงขึ้นโดยผู้ผลิตใช่ไหม

ตอบ : ใช่ครับ เขาก็อ้างว่าของเขาส่งนำเข้ามา

ถาม : แล้วเขานำไปทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเขาบ้าง การรีไซเคิลเขาได้ประโยชน์อะไร

ตอบ : เขาได้ประโยชน์คือเงินเป็นวัตถุดิบของเขาเอง ที่ไม่ต้องซื้อแพง ลดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุน

ถาม : แล้วตอนนี้ซื้อรถนี้ แล้วเอารถมาทำอะไร

ตอบ : รับส่งนักเรียน และรับของรีไซเคิลไปขาย ขยะเอามาเลี้ยงตัวและเอามาส่งรดด้วย

ถาม : มีการพัฒนาตนเองจน โอเคมากเลย สมัยก่อนที่เราไปไหนๆเนี่ยะ อายไหม

ตอบ : ไม่อายครับ เขาก็ไม่รู้ว่าเราเป็นอะไร

ถาม : แฟนคุณมาช่วยเรื่องขยะด้วยหรือ

ตอบ : มาเป็นบางครั้ง อย่างเช่นวันนี้ ของเขาเยอะ

ถาม : มาแล้วได้ค่าแรงงานไหม

ตอบ : ได้ เวลาทำงานมันไม่ใช่สามี่ – ภรรยา กันใช้ไหม เป็นลูกจ้างเดี๋ยวลบกลับบ้านก็เป็นอีกคนหนึ่ง

ถาม : เขาไม่ใส่ถุงมือ

ตอบ : ขยะเนี่ยะไม่ต้องกลัว

ถาม : เป็นโรคประจำตัวไหม

ตอบ : ไม่มี ไม่เป็น สุขภาพร่างกายแข็งแรง ยอมรับคนในนี้มีภูมิด้านทานดี

ถาม : เวลาเราเก็บโดนอะไรบ้างไหม แก้วบาด กระป๋องบาด

ตอบ : ไม่มี รู้จักระวัง

ถาม : จะให้รัฐบาลช่วยเปิดโรงเรียนสอนว่าเก็บขยะทำอย่างไร แล้วออกใบรับรองให้ไหม

ตอบ : ไม่ต้องครับ พอเข้ามาแล้วจะเป็นเองโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องใช้ความรู้อะไร ไม่ต้องมีอะไรตัวเปล่าๆ

ถาม : มีลูกกี่คนคะ

ตอบ : 2 คน พิจารณาสองหนึ่งคน

ถาม : เกี่ยวกับขยะหรือเปล่า

ตอบ : ไม่เกี่ยว ยีนส์ของผมและแฟนมันใกล้เคียงกัน

ถาม : แล้วอีกคนล่ะ

ตอบ : โตแล้ว 18 ปี

ถาม : เรียนหนังสือไหม

ตอบ : อย่าไปพูดเลย เทียวเตร

ถาม : เขามาช่วยเก็บขยะไหม

ตอบ : ไม่มาหรอก เขาไม่ชอบ เราพูดให้เขารู้ว่าเก็บขยะดี ทำให้เราอยู่รอดได้ เราพูด เขาฟังหูซ้ายทะลุหูขวาไปไหนเลย เด็กรุ่นใหม่ไม่คิดอะไร อยากเทียวเตรไปตามเพื่อน

ถาม : คำว่า ชนชั้น รู้จักใช้ไหม เขาแบ่งจากอะไร

ตอบ : เงินทอง แต่งตัวดี มีสร้อยทองใส่ มีรถขับ มีคนคบแล้ว เพราะมีเงิน

ถาม : แล้วความรู้ล่ะ

ตอบ : ไม่เกี่ยว ขอให้มีเงิน ถึงจะมีความรู้ แต่เป็นหนี้ จน ก็ไม่มีคนคบ กระจอก

ถาม : เมื่อคุณบอกว่าแบ่งชนชั้นคนด้วยเงิน แล้วคุณอยู่ไหน

ตอบ: พวกคนแยกอยู่ที่ต่ำ ผมอยู่ที่สูงเป็นเจ้าของขยะ

ถาม : แล้วที่ต่ำกว่าคนแยกมีไหม

ตอบ : ก็พวกไม่ทำอะไรเลย ดิตยา

ถาม : ถ้าเทียบกับคนงานก่อสร้าง

ตอบ : เราดีกว่า เราอิสระกว่า เราทำงานเบากว่าเขา เหนื่อยก็พัก

ถาม : เคยท้อไหม

ตอบ : ไม่ท้อ บางครั้งเราก็เจอดังค์ ใครเจอก็เอาไป นอกจากมีน้ำใจก็ซื้อขนมเลี้ยง

ถาม : การเป็นคนเก็บขยะจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ไหม

ตอบ : ไม่ต้องมีอุดมการณ์

ถาม : แล้วสิ่งที่เป็นเป้าหมายปลายทางล่ะ

ตอบ : ก็คือเงินเป็นหลัก ถ้าเราได้สินค้าเยอะ เราก็ได้เงินเยอะ

ถาม : ตัวเราเองรู้สึกว่าย่ำแย่ อาชีพนี้นะ

ตอบ : ไม่แย่ เราก็ดิ้นรน ถ้าไม่ทำสิแย่

ถาม : ถ้ามีกองขยะกับอาชีพก่อสร้าง เงินเท่ากัน แล้วจะเลือกอาชีพไหน

ตอบ : กองขยะ

ถาม : ทำไม

ตอบ : ไม่มีใครมาบังคับ มาว่า เราบังคับตัวเอง

ถาม : เคยได้ยินคำนี้ไหม “ขยะเป็นด้านมืดแห่งการพัฒนา”

ตอบ : แสดงว่าคนนั้นไม่เคยสัมผัส ถ้าสัมผัสแล้วจะหลงใหล

ถาม : หลงอะไร

ตอบ : คิดแล้วมีแต่เงิน

ถาม : ได้มาฟรีๆ

ตอบ : ไม่ใช่ฟรี บางครั้งก็แลกด้วยเงินหรือแรงงาน

ถาม : แล้วมันคุ้มไหม

ตอบ : คุ้มสิ แต่วันนี้ผมต้องไปรับนักเรียนก่อนนะ วันหลังค่อยคุยกันใหม่

ถาม : ขอบคุณมากค่ะ พงษ์นี้จะแวะมาคุยใหม่

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	พันเอกหญิงนางค์ คงเศรษฐกุล
วัน เดือน ปีเกิด	16 กันยายน 2503
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	215/131 ถนนประชาราษฎร์ 1 แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26001
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(พยาบาล) มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2527	เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2533	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาการเศรษฐกิจ) สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2549	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ